

Spis treści:

1. Wykaz skrótów	5
2. Wprowadzenie.....	6
3. Streszczenie.....	8
4. Koncepcja badawcza.....	17
4.1. Metodologia prowadzonych badań i wykorzystane narzędzia badawcze	18
4.2. Sposób organizacji i przeprowadzenia badań.....	22
5. Proces rewitalizacji – ożywienie obszarów szczególnej kumulacji zjawisk dysfunkcyjnych	24
5.1. Przyjęta definicja rewitalizacji	24
5.2. Lokalny Program Rewitalizacji	26
5.3. Strategia Rozwoju Miasta Zabrze na lata 2008 – 2020.....	28
5.4. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013.....	29
5.5. Narodowy Plan Rewitalizacji 2022.....	31
5.6. Polityka Spójności Unii Europejskiej na lata 2014-2020	35
6. Ewaluacja – zasady i przebieg procesu	38
7. Charakterystyka obszarów wytypowanych do rewitalizacji	43
7.1. Kluczowe uwarunkowanie rewitalizacji - odniesienie rewitalizacji do uwarunkowań przestrzennych.....	43
7.2 Informacje na temat dzielnic, w których realizowane są projekty rewitalizacyjne.....	45
8. Monitoring i ewaluacja – wyniki działań rewitalizacyjnych	95
8.1. Realizacja projektów LPRM Miasta Zabrze – monitoring w 2012 roku..	95
8.2. Ewaluacja on-going XI 2014 rok.	105
8.3. Wpływ kluczowych projektów rewitalizacyjnych na wzrost atrakcyjności Zabrze.....	118
8.3.1. Projekt Rewitalizacja obiektów przemysłowych Gminy Zabrze wraz z adaptacją na cele kulturalne, turystyczne i oświatowe.....	118
8.3.2. Przebudowa i adaptacja zabytkowej infrastruktury Kopalni Guido w Zabrzu na cele turystyczne i kulturalne.....	120
8.3.3. Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej.....	125
8.3.4. Adaptacja obiektów na potrzeby rozwoju przemysłowego parku tematycznego ...	134

8.3.5. Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej - Skansen Górniczy Królowa Luiza w Zabrzu, etap II - Rewitalizacja budynku łaźni łańcuskowej.....	137
8.3.6. Turystyczno – edukacyjne wykorzystanie zrewitalizowanych obiektów Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu.....	139
9. Wyniki przeprowadzonych badań ilościowych i jakościowych	143
10. Efekty działań rewitalizacyjnych	155
11. Wnioski i rekomendacje	166
12. Bibliografia	175
13. Spis tabel, wykresów i rysunków	177
14. Załączniki	182

1. WYKAZ SKRÓTÓW

B+R – Badania i Rozwój

CATI – Wywiad kwestionariuszowy realizowany przez Internet (ang. Computer Assisted Website Interview)

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

EU – European Union

EUROPA 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

FE – Fundusze Europejskie

FGI – Zogniskowany wywiad grupowy (ang. Focus Group Interview)

GIS – System Informacji Geograficznej (ang. Geographic Information System)

GUS – Główny Urząd Statystyczny

IDI – Indywidualny Wywiad Poglębiony (ang. Individual In-Depth Interview)

IOB – Instytucje Otoczenia Biznesu

IZ – Instytucja Zarządzająca

IZ RPO WSL- Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Województwa Śląskiego

JBR – Jednostka Badawczo-Rozwojowa

JESSICA- Program Wspólne Europejskie Wsparcie na rzecz Trwałych Inwestycji w Obszarach Miejskich (ang. Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas)

JST – Jednostki Samorządu Terytorialnego

KE – Komisja europejska

KSRR – Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020

LEADER- Program Rozwoju propagujący oddolne podejście do rozwoju obszarów (wiejskich) , realizowany przez Lokalne Grupy Działania

LPR – Lokalny Program Rewitalizacji

LPROM – Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich

MiR – Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

MOPR – Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie

MPiPS – Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

MŚP – Małe i Średnie Przedsiębiorstwa

NFOŚiG- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki

NPR- Narodowy Plan Rewitalizacji

POIR – Program Operacyjny Inteligentny Rozwój

POIiŚ- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

PO KL – Program Operacyjny Kapitał Ludzki

PO WER – Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój

PUP – Powiatowy Urząd Pracy

PZP – Prawo Zamówień Publicznych

RLKS - rozwój lokalny kierowany przez społeczność

RPO WSL – Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego

ZIT – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

ZKWK- Zabrzeńska Kopalnia Węgla Kamiennego

ZSM- Zabrzeńska Spółdzielnia Mieszkaniowa

ZPORR – Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego

2. WPROWADZENIE

Niniejszy dokument jest efektem prac ewaluacyjnych prowadzonych przez Pracownię Zintegrowanej Strategii Rozwoju przy Wydziale Zamiejscowym w Zabrzu Szkoły Wyższej im. B. Jańskiego w drugiej połowie 2014 roku oraz wprowadzonych do raportu uzupełnień i zmian, będących odpowiedzią na uwagi zawarte w koreferacie dr Krzysztofa Wrany oraz zgłoszonych przez zamawiającego.

Konkretne odniesienia do uwag zamieszczono w miejscach wymagających korekty i uzupełnienia oraz w podsumowaniu raportu, a także wprowadzono sugerowane zmiany w układzie raportu oraz objętości poszczególnych rozdziałów.

Zasadnym w tym miejscu wydaje się być odniesienie do kilku kwestii o charakterze ogólnym. Pierwsze odniesienie dotyczy zasięgu terytorialnego niniejszego raportu. Autorzy celowo wykroczyli poza obszar wytypowany do rewitalizacji i przygotowali diagnozę zjawisk delimitujących obszar do rewitalizacji we wszystkich dzielnicach. Miało to na celu wykazanie, że mieszkańcy w stopniu minimalnym uczestniczą w procesie rewitalizacji, tak zamieszkiwanych dzielnic, jak i centralnej części miasta, która ma służyć nie tylko mieszkańcom ale także turystom, uczącym się i studiującym w Zabrzu, potencjalnym inwestorom i innym interesariuszom. Zwłaszcza z uwagi na fakt, iż projekty włączone w LPROM Miasta Zabrze na lata 2007 - 2015 realizowane były w 10 dzielnicach, dokonano analizy tak wiedzy jak i zaangażowania w działania rewitalizacyjne. Zarówno wyniki badań ankietowych jak i uzyskane odpowiedzi na pytania ustrukturyzowane, skierowane do rad dzielnic, wykazały, że ani radni dzielnicowi, ani mieszkańcy, ani organizacje pozarządowe

nie posiadały wiedzy na temat samego procesu rewitalizacji jak i na temat realizowanych na ich obszarach projektów.

W nowej perspektywie finansowej na lata 2014 – 2020 szczególną rolę będą odgrywały działania wiążące władze samorządowe oraz aktywne społeczeństwo (głównie chodzi o mieszkańców) we wspólnych działaniach na rzecz rozwoju miasta, w tym związanych z jego rewitalizacją.

Ostatnie lata pokazują, że mieszkańcy stają się coraz bardziej zainteresowani uczestniczeniem w ważnych dla miasta przedsięwzięciach, chcą decydować o inwestycjach zwłaszcza w dzielnicach, które zamieszkują. Wyraźnym odzwierciedleniem tej tendencji jest aktywność w opracowaniu budżetu partycypacyjnego (obywatelskiego) w Zabrzu, które na tle miast śląskich odnotowało najwyższy procentowy odsetek uczestniczących w głosowaniu mieszkańców¹:

Zabrze - 177 tys. mieszkańców; ok. 30 tys. głosujących - 17,3%

Gliwice - 184 tys. mieszkańców; ok. 5 tys. głosujących - 2,9%

Ruda Śląska - 140 tys. mieszkańców; ok. 4 tys. głosujących - 2,8%

Siemianowice Śl. - 68 tys. mieszkańców; 12 tys. głosujących - 17,6%

Każda z dzielnic zgłosiła swoje projekty. Ponad 30% oddanych głosów odnotowano w Grzybowicach, Osiedlu Młodego Górnika (37% - najwyższy udział) oraz w Zandce. Ciekawe są również informacje dotyczące wieku głosujących. Średnia wieku to 44-45 lat, w tym kobiety: 45-42 oraz mężczyźni: 43-28.

Mieszkańcy zgłosili 146 wniosków, z których przedmiotem głosowania było 108. Przyjęto 13 projektów do realizacji w 8 dzielnicach: Centrum Południe, Centrum Północ, Helenka, Os. M. Kopernika, Os. T. Kotarbińskiego, Rokitnica, Zaborze Północ, Zandka.

Odnotowany wzrost aktywności obywatelskiej powinno się wykorzystać w angażowaniu mieszkańców do innych działań o strategicznym znaczeniu dla miasta. Nowy program rewitalizacji powinien w jeszcze większym stopniu zapewnić partycypację Zabrzean, nie tylko w wytyczaniu jego kierunków, ale także w konsumowaniu jego efektów.

¹ http://www.um.zabrze.pl/sites/default/files/attach/Budzet_partycypacyjny__prezentacja_wynikow_0.pdf

3. STRESZCZENIE

„Miasto jest systemem złożonym z dwóch organicznie powiązanych, współdziałających na zasadzie sprzężeń zwrotnych, lecz autonomicznych podsystemów – urbanistycznego i społecznego.”² Na podsystem urbanistyczny składają się elementy materialne stworzone przez człowieka oraz elementy naturalne budujące strukturę przestrzenną miasta. Podsystem społeczny tworzy zbiorowość użytkowników miasta. Podsystemy te kształtowały się na drodze historii i tradycji, oba mogą podlegać przemianom. Współczesne miasta nie są systemem spójnym wewnętrznie. Nie odznaczają się strukturą całościową, nie posiadają wyraźnego (i jednego) centrum jak i szczególnych wyodrębnionych części. Aby miasto było środowiskiem przyjaznym dla wszystkich jego użytkowników (interesariuszy), musi ciągle rozwijać się oraz dostosowywać do oczekiwań zarówno mieszkańców, jak i inwestorów, studentów, uczniów, turystów i in.

W zdegradowanych miastach, które przeżyły okres restrukturyzacji dominującego przez lata na ich terenie przemysłu ciężkiego, czego długofalowym skutkiem jest eskalacja problemów społecznych, a także konieczność stworzenia atrakcyjnej oferty gospodarczej, jednym z kluczowych działań podejmowanych przez decydentów powinna być kompleksowa i zrównoważona rewitalizacja obszarów miejskich.

Miasto Zabrze przyjęło i wdrożyło do realizacji Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007 – 2015. Celami głównymi tego programu było przywrócenie dawnej świetności charakterystycznym obiektom Zabrza, których zarówno stan techniczny jak i przeznaczenie powinny ulec radykalnej poprawie, ale także stworzenie unikalnego na skalę regionu, kraju i Europy, szlaku zabytków przemysłowych, z takimi „perełkami” jak Kopalnia Guido, skansen Królowa Luiza, czy unikatowe osiedla patronackie – Zandka czy Borsig. Kolejnym celem działań rewitalizacyjnych było stworzenie i ożywienie przestrzeni publicznej, której w poprzemysłowym mieście brakowało. Przestrzeni dedykowanej dla mieszkańców, turystów, odbiorców sztuki w Zabrzu (korzystających z ofert Teatru Nowego, Filharmonii Zabrzeńskiej, Domu Muzyki i Tańca). Poprawa estetyki miasta, polegająca na adaptacji terenów zdegradowanych, poprzemysłowych na cele rekreacyjne, stworzenie dla mieszkańców obszarów spacerowych, aktywności rodzinnej, przyjemnego środowiska. Sumarycznie wyżej wymienione działania miały na celu uatrakcyjnienie miasta Zabrze wśród miast regionu i kraju. Stworzenie miasta nowoczesnego, przyjaznego,

² A. Wallis, Socjologia przestrzeni, Niezależna Oficyna Wydawnicza, Warszawa 1990, s. 45.

konsolidującego mieszkańców, inwestorów, uczących się i studiujących w Zabrzu, z własną ugruntowaną tożsamością, wyrazistym obliczem i nowoczesną wizją przyszłości.

Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich (LPROM) Miasta Zabrze na lata 2007-2015, konsolidując działania wielu beneficjentów, miał stworzyć warunki do kompleksowej odnowy miasta. Wyznaczony został obszar do rewitalizacji, obejmujący centralną część miasta, na którym głównym beneficjentem miały zostać jednostki publiczne – Zabrzańskie Muzeum Górnictwa Węglowego, Dom Muzyki i Tańca, Politechnika Śląska – Wydział Organizacji i Zarządzania, Stadion Górnika Zabrze, a także Zabrzańska Spółdzielnia Mieszkaniowa, realizująca projekt w tzw. Kwartale Broniewskiego – Pośpiecha. Obszar do rewitalizacji objął także osiedla Borsig i Zandka. Do LPROM włączono również projekty innych beneficjentów, zlokalizowane w dziesięciu dzielnicach Zabrze, poza priorytetowym obszarem rewitalizacji.

Przeprowadzając ewaluację LPROM podjęto szereg działań badawczych i analitycznych, mających odpowiedzieć na następujące pytania:

- czy realizacja LPROM Miasta Zabrze zakończyła się sukcesem?
- czy efekty są widoczne i odczuwalne?
- czy należy prowadzić dalszą działalność rewitalizacyjną w tak wypracowany sposób?
- czy należy wprowadzić korekty w przygotowaniu i realizacji kolejnego programu, zwłaszcza w kontekście nowych wymogów polityki spójności Unii Europejskiej na lata 2014-2020?

Aby uzyskać odpowiedzi na kluczowe pytania oraz stworzyć katalog wniosków i rekomendacji do wykorzystania w kolejnej perspektywie finansowej, zespół ewaluatorów opracował koncepcję badawczą, przygotował narzędzia do realizacji badań, zapoznał się z raportami z monitoringu, przeanalizował szereg danych statystycznych obejmujących takie zjawiska społeczne jak: bezrobocie, przestępczość, korzystanie z zasiłków z pomocy społecznej czy interwencje straży miejskiej, przeanalizowano dane dotyczące realizacji projektów pozyskane od beneficjentów. Prace badawcze miały charakter ilościowy i jakościowy.

Przeanalizowano sytuację w poszczególnych dzielnicach i osiedlach Zabrze, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wytypowanych do rewitalizacji. Celem tej analizy było uzyskanie informacji na temat potrzeb mieszkańców poszczególnych dzielnic w zakresie ożywienia obszarów z ich najbliższego otoczenia, występujących zagrożeń różnego rodzaju dysfunkcjami społecznymi, zainteresowania i osobistego zaangażowania w rozwój miasta.

Wyciągnięcie wniosków ze skuteczności realizowanych działań rewitalizacyjnych wymagało zapoznania się z wszystkim zamieszczonymi w LPRM Miasta Zabrze projektami, z przeprowadzonym w 2012 roku monitoringiem realizacji projektów oraz ze stanem ich realizacji w 2014 roku. Również doniesienia medialne oraz badania ankietowe posłużyły do oceny odbioru analizowanych działań. Dla potrzeb stworzenia rzetelnych rekomendacji, które powinny zostać wzięte pod uwagę w przyszłej perspektywie finansowania działań rewitalizacyjnych, w ramach polityki spójności na lata 2014- 2020, w niniejszym raporcie zawarto analizę procesu rewitalizacji, ewaluacji, tworzenia lokalnych programów rewitalizacji. Przytoczono definicje, typologie, opisano zasady oraz tryb postępowania w pracach nad ożywieniem zdegradowanych obszarów. Posłużono się źródłami prawa oraz aktualną literaturą przedmiotu.

Prowadzony w miastach proces rewitalizacji musi być zgodny w wymogami zawartymi w dokumentach strategicznych UE, kraju i regionu. W związku z powyższym omówiono wytyczne zawarte w podstawowych dokumentach, do których należą: Polityka Spójności Unii Europejskiej na lata 2014-2020, Narodowy Plan Rewitalizacji 2022, Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007 -2013 (wraz z opracowywanym dokumentem RPO WSL na lata 2014-2020), Strategia Rozwoju Miasta Zabrze na lata 2008 – 2020 (z uwzględnieniem przeprowadzanej aktualizacji).

Ewaluacja on – going LPRM Miasta Zabrze na lata 2007-2015, koncentrowała się na analizie realizacji projektów wraz z ich wpływem na rozwój społeczno-gospodarczy miasta oraz na jego wizerunek.

Realizacja LPRM przyniosła wiele pozytywnych rezultatów: przede wszystkim zdecydowanie poprawiła się estetyka miasta dzięki wielu odnowionym budynkom – zarówno publicznym jak i prywatnym.

Zwiększyła się także oferta turystyczna i kulturalna, poprawiając tym samym wizerunek miasta na zewnątrz. Przede wszystkim szeroka i atrakcyjna oferta Kopalni Guido oraz rozszerzająca się oferta Sztolni Dziedzicznej i Skansenu Królowa Luiza, stanowią unikatową atrakcję turystyczną, która stała się marką Zabrze. Dziś nie tylko Dom Muzyki i Tańca, ale także Teatr Nowy oraz Filharmonia Zabrzeńska przyciągają do miasta miłośników i amatorów wydarzeń kulturalnych z regionu.

Dzięki uporządkowaniu zdegradowanych terenów zielonych – parki, obszar w Maciejowie nad Bytomką, mieszkańcy otrzymali przestrzeń na rodzinne spacery i miejsca do uprawiania sportu.

W trakcie realizacji jest projekt: „Kwartał Sztuki”. W ramach inicjatywy tzw. „Kwartał Sztuki”, zrealizowanymi projektami są:

Rewitalizacja budynku szkoły w Zabrze na potrzeby Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach szansą na rozwój edukacyjny, społeczny, kulturalny i gospodarczy”, który dostał dofinansowanie w ramach Działania 6.2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych, Podziałania 6.2.1. Rewitalizacja- duże miasta.

Przebudowa sceny i widowni Teatru Nowego w Zabrze, który dostał dofinansowanie w ramach Działanie 4.1 Infrastruktura kultury

Adaptacja budynku biblioteki Donnersmarcków dla potrzeb Filharmonii Zabrzeńskiej, który dostał dofinansowanie w ramach Działanie 4.1 Infrastruktura kultury

W obrębie „Kwartala Sztuki” wolny czas można spędzić w wyremontowanym obiekcie po dawnym basenie, gdzie obecnie mieści się restauracja „Impresja” czy działającym klubie muzycznym ”Przychodnia”.

Projekt „Kwartala Sztuki” promowano poprzez organizację różnych spotkań i inicjatyw . W dniu 17 listopada 2013 r. między innymi priorytetowy obszar rewitalizacji „Kwartał Sztuki” na Pl. Teatralnym stał się kolejny raz przestrzenią publiczną aktywnej społecznej rewitalizacji, tym razem w temacie: Zabrze dla Przyszłości ! Przy dużym zaangażowaniu mieszkańców był współtworzony Obraz i Portret Dźwiękowy Miejskiej Przestrzeni : Dla przyszłości naszego Miasta. Mieszkańcom zostały zaprezentowane także rezultaty rewitalizacji lat 2007-2013 i nowe perspektywy zrównoważonego rozwoju Miasta Zabrze. Uczestnicy mogli pochwalić się wiedzą nt. rewitalizacji priorytetowych obszarów, w tym Kopalni Guido. Wyróżnieniem były koszulki ROZUMIEM ŚLĄSK. JESTEM GÓRNIKIEM. Obecni otrzymali też symbol wydarzenia z logiem: Zabrze dla Przyszłości. Szczególną atrakcją zabrzeńskiego spotkania był udział Grup Performens: Lasem z Krakowa i Concrit z Poznania .Godnymi wymienienia innymi wydarzeniami były : Opera na żywo - bezpośrednia transmisja z PALAU DE LES ARTS REINA SOFIA w Walencji czy odbywający się co roku przed Teatrem Nowym festiwal orkiestr górniczych.

Przeprowadzone badania upoważniają do stwierdzenia, że projekt ten powinien być kontynuowany. Taka przestrzeń jest potrzebna mieszkańcom, studentom, turystom i innym interesariuszom. Mocną stroną wytypowanej przestrzeni jest funkcjonowanie na tym terenie placówek kultury – Filharmonii Zabrzeńskiej, Teatru Nowego – (zrewitalizowanych w ramach LPROM), działającego klubu muzycznego „Przychodnia”. Również specyfika tej

przestrzeni, z atrakcyjnymi architektonicznie budynkami np. Wyższej Szkoły Technicznej (WST) w Katowicach, bliskość tych placówek, a także bliskość centrum handlowego „Platan” oraz dobre skomunikowanie, tak samochodowe jak i tramwajowe z pozostałymi częściami miasta jest atutem tej lokalizacji, jako tętniącego życiem „Serca Miasta”.

Tereny historycznej zabudowy osiedli: Borsig w dzielnicy Biskupice i Zandka w dzielnicy Zandka w latach 2007-2015 objęto programem rewitalizacji: Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007-2015 na mocy uchwały Nr LVII/745/10 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 23.08.2010 r wraz z późn. zm.

Na terenie osiedla Borsig wykonano projekt poprawy gospodarki wodno-ściekowej. Celem poprawy ładu przestrzennego przystąpiono do opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego: Uchwała nr XLIX/665/10 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 15.02.2010 r. Wzdłuż rzeki Bytomki wyznaczono rekultywację obszarów zdegradowanych. W dzielnicy realizowany był także projekt Urbact II sieci CoNet , którego realizacja uznana została za Dobrą Praktykę godną do rozpowszechniania (więcej na stronie www.dobrepraktyki.pl w temacie „ Zainicjowanie współpracy międzysektorowej na przykładzie rewitalizacji dzielnicy Biskupice w Zabrzu- doświadczenia programu URBACT II). Efektem jest zacieśnienie więzi społecznych i wzmocnienie poczucia odpowiedzialności za otoczenie zamieszkania. W tym zakresie były realizowane , przy znacznym zaangażowaniu społecznym, obchody 770- lecia najstarszej dzielnicy miasta - Biskupic. W 2014 r. znacząco zmniejszyła się też liczba interwencji straży miejskiej.

Podmiotem o dużym potencjale dziedzictwa kulturowego i planowanych zmian, ze względu na potrzeby społeczne wymagające podjęcia wszechstronnych i głębokich przeobrażeń stała się również w ostatnich latach dzielnica Zandka.

Zandka, zwana też Małym Zabrzem, to zabytkowe osiedle patronackie dawnej huty Donnersmarcka. Tworzy je około 40 domów mieszkalnych z lat 1903-22. Mieszkali tam na początku XX wieku nie tylko przedstawiciele nadzoru huty, ale i zwykli robotnicy. Wiele lat później Zandka należała do zasobów Huty Zabrze. Teraz właścicielem domów jest miejska spółka ZBM-TBS, która sukcesywnie przeprowadza remonty w zasobie.

Kiedy miasto odkupiło sprzedane przed laty pohutnicze osiedle z rąk prywatnych, mieszkańcy wreszcie dostrzegli, że Zandka jest priorytetowym miejscem rewitalizacji dla władz miasta.

Zandka zmienia się dzięki nieformalnej Grupie Wsparcia. Do grupy należą przedstawiciele UM Zabrze zajmujący się rewitalizacją, instytucje i społecznicy, którzy chcą zaktywizować mieszkańców na rzecz odnowy przestrzeni Zandki.

Wśród nich wyróżniają się: Stowarzyszenie Mieszkańców Osiedla Zandka oraz Rada Dzielnicy Zandka, Szkoła Podstawowa nr 2 Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 16, Klub Młodzieżowy „Szansa”, które krok po kroku jednoczą mieszkańców Zandki. Zorganizowane imprezy integracyjne to m.in.: Biesiada Śląska na Zandce, „Szansa”, - m.in. popołudniowe zajęcia dla dzieci w ramach programu „Młodzież w działaniu”, uczestnictwo w konkursach rad dzielnic, organizowane konkursy fotograficzne oraz spotkania historyczne i turystyczne, propagujące niepowtarzalny klimat Zandki. W swoich pracach Zandkę doceniają także czołowi artyści i twórcy. W tym Fundacja Moma Film zainspirowana urzekającą architekturą, atmosferą i ludźmi zrealizowała film o Zandce pt. Dziadek Piaskowiec. Mieszkańców Zandki jednoczy też nowy kościół pw. Ducha Świętego.

W dzielnicy na wyjątkową uwagę zasługują również inicjatywy, które propagowały rozpowszechnienie edukacji architektonicznej i rewitalizacji. Wśród nich były warsztaty, badania, konkursy oraz wystawy związane z przestrzenią Zandki.

W latach 2011-2012 z inicjatywy pełnomocnika ds. rewitalizacji w ramach programu unijnego Kapitał Ludzki: „Design Silesia” zrealizowano pracę badawczą pt. „Innowacyjność a Tożsamość miejsca w rewitalizacji obszarów miejskich. Zandka ” pod redakcją naukową M. Żmudzińskiej- Nowak. W opracowaniu przedstawiono metodykę definiowania działań strategicznych dla programu rewitalizacji w ramach budowania zintegrowanego Lokalnego Planu Działania dla Dzielnicy Zandka w perspektywie lat 2020+. Zobrazowano nowy sposób myślenia o rewitalizacji starych obszarów urbanistycznych na progu drugiej dekady XXI wieku.

Idee i koncepcje rewitalizacji osiedla Zandka w Zabrzu, wykonywano w ramach programowania rewitalizacji przestrzeni miasta i działań na rzecz dzielnicy. W trakcie zadania UM :Rewitalizacja Przestrzeni Miasta współpracowano z uczelniami wyższymi. W 2014 r. w ramach współpracy z Wydz. Architektury Pol. Śl. i przedmiotu: "Projektowanie w kontekście kulturowym: Badania i rekomendacje do programu rewitalizacji przestrzenno-społecznej dzielnicy Zandka w Zabrzu” wypracowano scenariusze do rozwiązań rewitalizacji przestrzenno-społecznej dzielnicy Zandka w Zabrzu. Temat zrealizowano na rzecz: przygotowania materiałów i wytycznych do nowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2014- 2020+.

Interesujące projekty można było m.in. zobaczyć na wystawach: „Rewitalizacja przestrzeni miasta Zabrze w pracach dyplomowych wyższych uczelni współpracujących i związanych z Zabrzem”; „Rewitalizacja miasta Zabrze widziana oczami młodego środowiska projektantów” ; ”Jakość życia w mieście, a odpowiedzialność w aspekcie krajobrazu i dziedzictwa kulturowego. Rewitalizacja przestrzeni miasta w latach 2007- 2013”i in.

Zainicjowano dyskusję na temat prezentowanych rozwiązań, w celu uwzględnienia przekonań i wyznawanych wartości społeczności lokalnej oraz akceptacji społecznej dla przedstawianych prac. Na finale happeningu „ Jakość życia w mieście, a odpowiedzialność w aspekcie krajobrazu i dziedzictwa kulturowego. Rewitalizacja przestrzeni miasta w latach 2007-2013.” dyskutowano o jakości życia w mieście, a odpowiedzialności za krajobraz i dziedzictwo kulturowe. Zaprezentowano mieszkańcom najlepsze prace projektowe podejmujące tematykę ochrony dziedzictwa kulturowego na Zandce, wśród nich wyróżnioną pracę przez Polski Komitet Narodowy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS nagrodą Imienia Profesora Jana Zachwatowicza, jak: *Nawijalnia- projekt rewitalizacji terenu byłej gazowni przy ul. Stalmacha w Zabrzu.*

W 2013 r. podczas wydarzenia podsumowującego rewitalizację lat 2007-2013 i nowych perspektyw lat do 2020+ „ ubrano się w Miasto Zabrze” (obraz malowany przez mieszkańców), ukazując dosłownie symbol znaczenia: Miasto Zabrze bliskie sercu jego Mieszkańców oraz w sercu Śląska ! Podczas spotkania zostały wręczone nadane przez Prezydenta Miasta Zabrze- Małgorzatę Mańkę Szulik podziękowania dla partnerów i liderów rewitalizacji w latach 2007-2013.

Zandką interesowali się naukowcy. Pytali mieszkańców o warunki i spostrzeganie środowiska zamieszkania w dzielnicy. Ku ich pozytywnemu zaskoczeniu, mieszkańcy wiedzą, że Zandka jest zabytkiem - wpisanym do rejestru zabytków przez śląskiego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Socjologowie z Politechniki Śląskiej w pracy zbiorowej: „Ludzie i instytucje w procesie przemian miejskiej społeczności lokalnej” pod redakcją M. Niezabitowskiego i B. Rożałowskiej odkryli, że znika dawny stereotyp Zandki z problemami. Obecna Zandka, to coraz częściej uśmiechnięci mieszkańcy i bawiące się dzieci na placu zabaw.

2014 r. to początek nowej siedmioletki unijnego budżetu, która niesie nową pulę pieniędzy. Podczas dyskusji nad zagadnieniami polityki miejskiej (także w Zabrzu) i nad ewentualnymi projektami okazało się, że rewitalizacja, to jeden z wiodących tematów. W ocenie na stan

miasta wpływa nie tylko to, jak ono się rozwija, ale także na to, czy ludzie chcą w nim mieszkać.

Rewitalizacja perspektywy lat 2020+ musi mieć więc: całościowy, zrównoważony, holistyczny charakter. Pojedyncze projekty realizowane na obszarach nie powodują ani skutecznej poprawy sytuacji mieszkańców, spadku liczby zjawisk kryzysowych, ani nie wpływają pozytywnie na uatrakcyjnienie tych miejsc w kontekście rozbudowania oferty turystyki przemysłowej. Kolejna perspektywa przygotowania i realizowania działań rewitalizacyjnych w latach 2014- 2020 musi uwzględnić kontynuację rewitalizacji na tych obszarach, by uczynić z tych miejsc prawdziwe atrakcje miasta.

Kluczowe dokumenty, które będą miały wpływ na przyszłość i decyzje związane z rewitalizacją Zabrze, w tym osiedli o dziedzictwie kulturowym, to:

- Krajowa Polityka Miejska;
- Wojewódzki Program Opieki Nad Zabytkami w Woj. Śląskim na lata 2014-2017;
- Strategia rozwoju województwa śląskiego "Śląskie 2020+";
- Regionalny Program Operacyjny WSL 2014- 2020.

W ramach RPO WSL. 2014-2020 przedstawiciele Urzędu Miejskiego przedstawili już wstępne propozycje w kontekście szeroko rozumianej rewitalizacji, czyli zrównoważonej odnowy i rozwoju miasta Zabrze. Przedmiotem planów jest opracowanie innowacyjnych rozwiązań dla rewitalizacji, w tym również osiedli. Zakłada się wdrożenie eko-innowacyjności, eko-efektywnych technologii, zrównoważonej konsumpcji Czystszej Produkcji, co ma dać możliwość rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), samozatrudnienia, wsparcia włączenia społecznego, wyjścia z wykluczenia i walki z ubóstwem. Zakłada się konieczność prowadzenia kompleksowych działań, mających na celu rozwój gospodarczy i zaktywizowanie terenu w zakresie: nowych możliwości funkcjonalno-przestrzennych, urbanistyczno-architektonicznego, zrównoważonego rozwoju, ładu przestrzennego, ochrony wartości kulturowych i środowiska, zwiększenia międzynarodowej rozpoznawalności miasta i województwa na Szlaku Turystyki Poprzemysłowej Województwa Śląskiego.

Dzięki realizacji projektów rewitalizacyjnych miasto wiele zyskało jako ośrodek akademicki. Realizacja zadania priorytetowego nr 1 – adaptacja budynku przy ul. Roosevelta 32, na potrzeby dydaktyczno-edukacyjne Wydziału Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej – stworzyła kampus politechniczny, składający się z kilku powiązanych ze sobą w spójną całość budynków dydaktycznych, z unikatową ofertą dla osób niepełnosprawnych, nie tylko

ruchowo, ale także niedowidzących i ociemniałych. Likwidacja barier architektonicznych oraz system informacji dźwiękowej i w alfabecie brajla, czynią tę placówkę wzorcową. Również pozostałe projekty rewitalizacyjne związane z uczelniami wyższymi – odnowa hali Pogoń, budynku WST czy obiektu Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Zabrze – Rokitnicy zdecydowanie uatrakcyjniły ofertę dydaktyczno- naukową w Zabrzu.

W nowej perspektywie unijnej polityki spójności rewitalizacja obszarów miejskich musi mieć charakter społeczno-infrastrukturalny. Rewitalizacja obszarów i zasobów mieszkaniowych powinna być rozumiana, jako tworzenie warunków do budowy społeczeństwa mogącego realizować nowoczesne formy życia, mieszkania i pracy. Do budowy społeczeństwa zdolnego do uruchomienia kreatywnej i innowacyjnej gospodarki z perspektywą Europy 2020+.

Lata 2014-2020, to ukierunkowanie roli sektora publicznego bardziej na wspieranie zróżnicowanych- dużych, średnich, małych- inwestorów, niż na bezpośrednie działanie finansowe. Do zadań sektora publicznego należeć będzie przede wszystkim tworzenie dobrych warunków do aktywizacji rynku inwestycyjnego dla zróżnicowanego mieszkalnictwa, w tym przestrzeni publicznych, podniesienia standardów zamieszkania w kamienicach i zabudowie zabytkowej. Z drugiej strony udzielania skutecznego socjalnego wsparcia i tworzenia warunków pracy na obszarach wymagających interwencji.

Oddziaływanie na społeczność lokalną – jej integrację, poprawę jakości życia, ograniczenie zjawisk patologicznych – będzie niezbędnym warunkiem uzyskania akceptacji dla projektów rewitalizacyjnych. Programy rewitalizacji na lata 2014 -2020 powinny nawiązywać do koncepcji Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS). Jest to nowy instrument terytorialny wprowadzony przez Komisję Europejską w perspektywie finansowej 2014 – 2020. Bazuje na sprawdzonym w latach 2007 – 2013 w ramach Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybołówstwa podejściu LEADER. Umożliwia małym społecznościom – również z określonych terenów miast, np. zaniedbanych dzielnic, powołanie Lokalnej Grupy Działania oraz wypracowanie i aktywne uczestnictwo w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju. Instrument ten jest szczególnie godny polecenia z uwagi na zaangażowanie nie tylko społeczności lokalnej ale również lokalnych partnerów, jakimi są organizacje pozarządowe, szkoły, placówki kultury itp.

Ważnym jest to, że projekty włączone do Programów Rewitalizacji będą miały większe szanse na dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej. (Warunki szczegółowe zostały doprecyzowane w RPO WSL na lata 2014 – 2020).

4. KONCEPCJA BADAWCZA

Poniższe badanie ewaluacyjne zostało przeprowadzone przez Pracownię Zintegrowanej Strategii Rozwoju przy Szkole Wyższej im. B. Jańskiego, Wydział Zamiejscowy w Zabrzu, na zlecenie Urzędu Miejskiego Miasta Zabrze pn. „Ewaluacja Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007- 2015 w kontekście priorytetów rozwojowych polityki spójności i perspektywy budżetowej UE na lata 2014-2020.”

Głównym celem badania była analiza wpływu na jakość życia mieszkańców, w tym szczególnie z obszarów wytypowanych do rewitalizacji, w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji projektów rewitalizacyjnych, zrealizowanych oraz będących jeszcze w trakcie realizacji, w ramach LPROM Miasta Zabrze w latach 2007-2013.

Obszary badawcze obejmowały następujące zagadnienia:

- Charakterystykę obszarów wytypowanych do rewitalizacji w okresie 2007-2013; zdiagnozowanie problemów, potrzeb, wyzwań;
- Analizę udzielonego wsparcia z UE. Wspieranie przemian w obszarach wymagających odnowy;
- Ocenę wpływu projektów rewitalizacyjnych na jakość życia mieszkańców;
- Diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych na terenie miasta Zabrze;
- Wizję wyprowadzenia obszaru zdegradowanego z sytuacji kryzysowej;
- Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi;
- Ocenę zaangażowania społecznego w przygotowanie i realizację LPR.
- Ramy finansowe z uwzględnieniem różnych źródeł finansowania.
- Ocenę skuteczności podjętych interwencji.
- Sformułowanie rekomendacji na potrzeby opracowania kolejnego programu rewitalizacji – kontynuacja działań pozytywnie ocenionych oraz korekta tych, które nie przyniosły oczekiwanych efektów.
- Delimitację obszarów kryzysowych w kontekście wyzwań związanych z realizacją priorytetów rozwojowych UE na lata 2014- 2020.

Koncepcja badawcza polegała na przeprowadzeniu prac pozwalających na uzyskanie wiarygodnych i rzetelnych informacji na temat tego, co jest wynikiem podjętych dotychczas działań i projektów wynikających z Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich

miasta Zabrze w latach 2007- 2013. Wyniki badań mają pomóc przede wszystkim w trafnym wyborze obszarów przeznaczonych do rewitalizacji (kompleksowa delimitacja obszarów kryzysowych) w przygotowaniu projektów, uwzględniających wieloaspektowy charakter działań rewitalizacyjnych (z nastawieniem na efekty społeczne, infrastrukturalne i gospodarcze) oraz mają wzmocnić ich konkurencyjność. Celem prowadzonych badań jest zapewnienie dostosowania dalszych działań do potrzeb grup docelowych, co powinno skutkować zwiększeniem ich zaangażowania oraz aktywności w podejmowanych inicjatywach. Badania pozwalają na udokumentowanie zbiorcze i usprawnienie zarządzania kontynuacją osiągniętych rezultatów oraz ustalenie priorytetów rozwojowych w kontekście polityki spójności i perspektywy budżetowej UE na lata 2014-2020.

Zakres opracowanego dokumentu ewaluacyjnego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007-2015 obejmuje również badania sposobu zarządzania, procesów związanych z podejmowaniem decyzji, podziałem zadań i obowiązków, komunikacją, ryzykiem w projekcie, współpracy partnerów, sprawozdawczością wewnętrzną i zewnętrzną, strukturą zarządzania³, a także określa stopień osiągniętych rezultatów, czyli jakie wyniki dały podjęte interwencje na rzecz integrowania i równoważenia jakości życia mieszkańców Zabrze, oraz czy forma podjętych działań została dobrana optymalnie, czy dobór tematyki i miejsca ma wpływ (a jeśli tak, to jaki) na osiągnięte efekty.

4.1. Metodologia przeprowadzonych badań

Opracowanie raportu zostało przeprowadzone z zastosowaniem odpowiednio dobranych metod i narzędzi badawczych. Zastosowano m.in. analizy:

- **Desk research** – precyzyjna identyfikacja, pozyskanie i pogłębienie analizy danych dotyczących przygotowanego raportu z wykorzystaniem różnorodnych źródeł w tym także zagranicznych. Analiza danych statystycznych, sprawozdań okresowych, raportów merytorycznych. Zagadnienia poddane analizie: Wytyczne dotyczące przygotowania LPR; Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze; Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Zabrze; Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego; Szczegółowy opis

³ Na temat procesu zarządzania w programach i projektach rewitalizacyjnych – Noworól A., Rewitalizacja jako wyzwanie polityki rozwoju [w:] O budowie metod rewitalizacji w Polsce – aspekty wybrane Red: Krzysztof Skalski, Instytut Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Kraków 2010, ss. 40-45.

Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 (Uszczegółowienie RPO); Perspektywa 2014+ RPO WSL; Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego oraz założenia Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego; Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie; Krajowy Program Reform, Europa 2020; Polska 2030 Wyzwania Rozwojowe; ZIELONA KSIĘGA w sprawie modernizacji polityki UE w dziedzinie zamówień publicznych w kierunku zwiększenia skuteczności europejskiego rynku zamówień; Strategia Rozwoju Kraju; Strategia Europa 2020; Dane statystyczne GUS; Dane monitoringowe na potrzeby oceny skali oddziaływania realizacji LPR na zmianę sytuacji społeczno-gospodarczej; Założenia Narodowego Planu Rewitalizacji 2022 Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju 2014; Program Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (PO IiŚ 2014-2020); Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020 (POWER – 2014-2020); Roczne i okresowe sprawozdania z realizacji RPO WSL; Programowanie perspektywy finansowej 2014 -2020;

- **Web Research** – wykorzystane zostały zasoby informacyjne Internetu, poddane weryfikacji, której celem jest ocena wiarygodności i rzetelności danych.
- **Press-Clipping** – analiza przekazów medialnych przede wszystkim w celu rekonstrukcji wizerunku podjętych działań. Analizie poddano zarówno media elektroniczne jak i tradycyjne głównie o zasięgu lokalnym:
 - ✓ Nowiny Zabrzeńskie;
 - ✓ Nasze Zabrze;
 - ✓ Z Naszych Osiedli;
 - ✓ Materiały udostępnione na stronach Urzędu Miasta Zabrze;
 - ✓ Dziennik Zachodni;
 - ✓ Gazeta Wyborcza;
 - ✓ Telewizja Zabrze;
 - ✓ Telewizja Silesia;

Przeprowadzono następujące badania jakościowe:

- **IDI** – indywidualne wywiady pogłębione
- **ITI** – pogłębione wywiady telefoniczne

Zarówno badania IDI jak i ITI zostały przeprowadzone z respondentami z wykorzystaniem częściowo ustrukturyzowanych scenariuszy. Do grona respondentów włączono naczelników wydziałów Urzędu Miejskiego w Zabrzu, które są w sposób merytoryczny i formalny powiązane z procesami rozwoju miasta, tworzeniem wizji i strategii jego rozwoju oraz pełniących istotną rolę w opracowaniu i wdrażaniu LPR. Wywiady przeprowadzono także

z kierownictwem jednostek zajmujących się działaniami kluczowymi z punktu widzenia delimitacji obszarów kryzysowych na potrzeby przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych. Delimitacja jest pochodną takich zjawisk jak: bezrobocie, udzielana pomoc społeczna, przestępczość i wykroczenia odnotowywane na danym terenie. Wywiady przeprowadzono z władzami jednostek: Powiatowy Urząd Pracy, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Komenda Miejska Policji oraz Straż Miejska.

Kolejną grupę respondentów stanowili beneficjenci realizowanych projektów włączonych do LPROM. Przygotowano narzędzie w formie wywiadu ustrukturyzowanego⁴.

- **FGI** – (zogniskowany wywiad grupowy) – przeprowadzenie dyskusji tematycznej, w której bierze udział 8-12 respondentów, prowadzonej przez doświadczonego moderatora zgodnie z zaprojektowanym wcześniej scenariuszem wywiadu. Technika ta sprzyja generowaniu nowych pomysłów i rozwiązań. Metoda zogniskowanego wywiadu grupowego skierowana została do beneficjentów przedsięwzięć zidentyfikowanych jako dobre praktyki (realizowanych w różnych dzielnicach miasta Zabrze). W celu konfrontacji doświadczeń i opinii do udziału w wywiadach zaproszeni zostali przedstawiciele podmiotów różnego typu, zróżnicowanych pod względem charakteru prowadzonej działalności – przedstawiciele organizacji pozarządowych, rad dzielnic i osiedli, beneficjentów projektów rewitalizacyjnych oraz innych podmiotów.
- Przygotowano **kwestionariusz ankiety**, który został rozdyskrebowany poprzez Klub Integracji Społecznej⁵.
- **Obserwacja** – badanie przeprowadzane „od wewnątrz” jak i „od zewnątrz” monitorujące funkcjonowanie wprowadzonych zmian jak i oceniające przyjęte procedury realizacji projektu.
- **Wywiad ekspercki** – wywiad przeprowadzony z udziałem ekspertów instytucjonalnych i naukowych, posiadających doświadczenia praktyczne i/lub dorobek naukowy w zakresie rewitalizacji obszarów miejskich. Dobór respondentów wywiadów eksperckich miał charakter celowy. Do udziału w wywiadach zostali zaproszeni pracownicy JST oraz pracownicy dwóch uczelni wyższych posiadający bogatą wiedzę oraz dorobek naukowy w zakresie rewitalizacji obszarów miasta Zabrze. Między innymi: Wydziały Urzędu Miasta Zabrze; Kopalnia Guido; Muzeum

⁴ Kwestionariusz wywiadu skierowany do beneficjentów – Aneks nr 1

⁵ Kwestionariusz ankiety skierowanej do mieszkańców, badanie to miało status badania pilotażowego i posłużyło do skonstruowania docelowego kwestionariusza ankiety – Aneks nr 2

Górnictwa Węglowego; Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego; Wydziały Architektury i Urbanistyki oraz Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej; Zakład Polityki Społecznej – Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego, Dyrektorzy MOPR i PUP.

- **Case study** – (analiza przypadku, studium przypadku) – analiza pojedynczego przypadku.

Na potrzeby raportu ewaluacyjnego przeprowadzono także badanie ilościowe na podstawie wskaźników do monitoringu i ewaluacji wprowadzonych przez Komisję Europejską, a także wskaźników Strategii Rozwoju Kraju, Regionu i Miasta Zabrze, m.in. degradacji tkanki miejskiej, zużycia technicznego, zesterzenia funkcjonalnego infrastruktury, zesterzenia funkcjonalnego zabudowy (zwłaszcza mieszkaniowej), erozji stosunków społecznych, problemów gospodarczych.

Poniżej przedstawiono zestawienie źródeł informacji niezbędnych do uzyskania w odpowiedzi na pytania badawcze:

Tabela nr 1. Zestawienie pytań badawczych oraz metod i technik pozyskiwania informacji.

l.p.	Treść pytania badawczego	Sposób pozyskania informacji
1.	Jak kształtuje się rozkład przestrzenny, wielkość oraz funkcje obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR? (W ramach działań badawczych skonstruowane zostaną mapy obszarów poddawanych i wytypowanych do rewitalizacji)	Desk reserch (analiza jakościowa i ilościowa)
2.	Jakie podstawowe potrzeby występują na obszarach wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR?	Desk research, ITI, IDI, FGI, wywiad ekspercki,
3.	Jak zmieniła się sytuacja społeczno-gospodarcza miasta?	Desk research, ITI, IDI, FGI, wywiad ekspercki, press clipping,
4.	Jak należy ocenić obecny stopień realizacji projektów?	IDI, raporty beneficjentów oraz wizje w terenie
5.	Jakie są główne bariery we wdrażaniu LPR?	ITI, IDI, FGI, analiza jakościowa
6.	Czy realizowane projekty są zgodne z celami wytyczonymi przez dokumenty strategiczne?	Desk research, ITI, IDI, FGI,
7.	W jakim stopniu koncentracja wsparcia UE w obszarach wymagających rewitalizacji ma wpływ na zmiany jakości życia ich mieszkańców?	Desk research, ITI, IDI, FGI, wywiad ekspercki,
8.	Jak kształtuje się efektywność i trafność projektów realizowanych w ramach LPR?	Desk research, kwestionariusz ankiety skierowany do

		interesariuszy miasta
9.	Jakie przedsięwzięcia należy uznać za dobre praktyki w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych?	Wywiad ekspercki, IDI, FGI, press clipping, Badanie jakościowe
10.	Czy istnieją, a jeśli tak, to jakiego rodzaju działania należy uznać za przykłady „złych praktyk” (przedsięwzięcia chybione)?	Desk research, ITI, IDI, FGI, wywiad ekspercki,
11.	Jakie bariery występują w realizacji projektów rewitalizacyjnych?	ITI, IDI, FGI,
12.	Czy działania rewitalizacyjne powinny być kontynuowane w przyszłej perspektywie finansowej?	Desk research, ITI, IDI, FGI, wywiad ekspercki,
13.	Jaki powinien być zakres przyszłych działań rewitalizacyjnych (w nowej perspektywie finansowej)?	ITI, IDI, FGI, wywiad ekspercki,

Źródło: opracowanie własne Pracowni.

4.2. Sposób organizacji i przeprowadzenia badań

Badania zostały przeprowadzone w trzech następujących po sobie etapach:

➤ Etap I

- ✓ analiza dokumentów składających się na LPRM – zebranie informacji,
- ✓ proces pozyskiwania danych ze źródeł instytucjonalnych (MOPR, PUP, Policja, Straż Miejska),
- ✓ przygotowanie narzędzi badawczych pozwalających na delimitację obszarów ze szczególnym nasileniem dysfunkcji)
- ✓ weryfikacja zebranego materiału empirycznego (po przeprowadzeniu badań pilotażowych),
- ✓ przygotowanie baz danych,
- ✓ analiza danych,

➤ Etap II

- ✓ wnioski z przeprowadzonych analiz i badań,
- ✓ ocena projektów i działań podjętych w latach 2007 -2013,
- ✓ identyfikacja spraw i ewentualnych barier, które mogą mieć wpływ na kontynuację rozpoczętych działań,
- ✓ ocena zmian w obszarze konkurencyjności i atrakcyjności miasta oraz zmian w zakresie profilu gospodarczego wynikających z podjętych interwencji,

- ✓ podsumowanie ex-ante podjętych działań w kontekście ustalenia dalszych priorytetów na lata 2014-2020.

➤ **Etap III**

- ✓ wstępna ocena ex – post LPROM,
- ✓ ewaluacja on – going,
- ✓ ewaluacja ex – ante,
- ✓ sformułowanie wniosków,
- ✓ sformułowanie rekomendacji dalszych procesów odnowy i rozwoju miasta Zabrze w kontekście priorytetów polityki spójności i perspektywy budżetowej UE na lata 2014-2020,
- ✓ opracowanie raportu końcowego i wskazanie kierunków dotyczących planowania działań obejmujących plan rewitalizacji miasta Zabrze do 2020 roku.

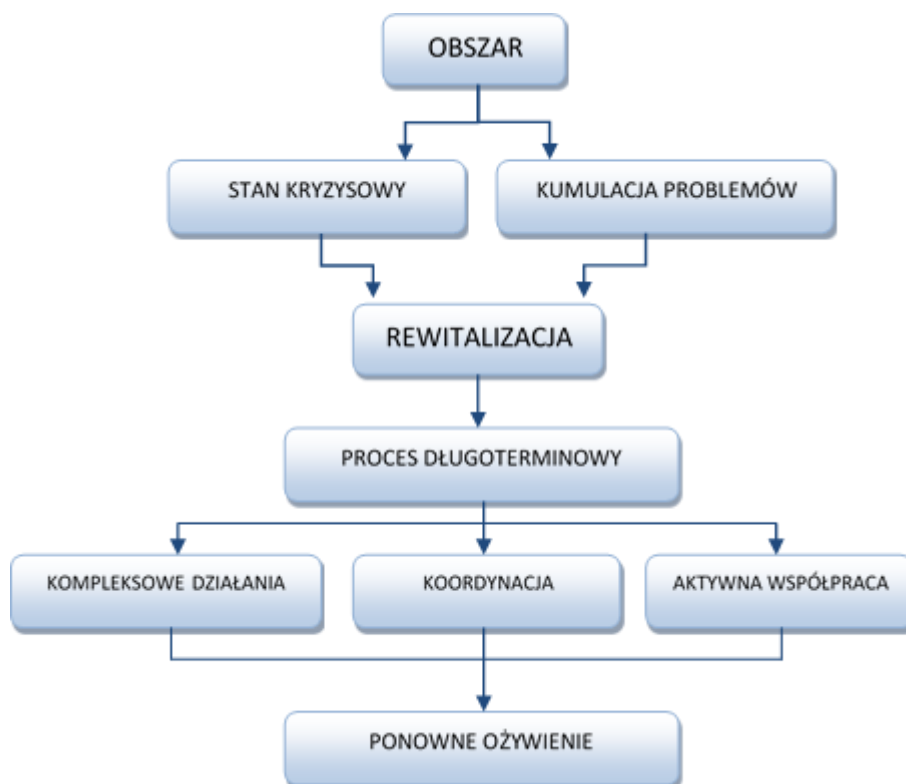
Struktura przygotowanego raportu końcowego:

- Streszczenie wykonawcze.
- Wprowadzenie wraz z opisem badania.
- Przedstawienie wyników. Wnioski.
- Rekomendacje.
- Załączniki.

5. PROCES REWITALIZACJI - OŻYWIENIE OBSZARÓW SZCZEGÓLNEJ KUMULACJI ZJAWISK O CHARAKTERZE DYSFUNKCYJNYM.

5.1. Przyjęta definicja rewitalizacji

Do przeprowadzenia badania Pracownia przyjęła definicję, zatwierdzoną przez dokument Narodowego Planu Rewitalizacji 2022, regulującą całościowe rozumienie rewitalizacji – nie jedynie jako modernizacji w wymiarze infrastrukturalnym, ale jako **zespołu działań prowadzonych kompleksowo, wielowymiarowo, skoordynowanych i skoncentrowanych tematycznie i terytorialnie w celu osiągnięcia założonych przemian w obszarach kryzysowych.**

Rys. nr 1. Rewitalizacja – *Schemat definicji.*

Źródło: Pracownia Zintegrowanej Strategii Rozwoju.

Opracowanie: Agnieszka Młotkowska.

„Rewitalizację należy rozumieć jako wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez przedsięwzięcia całościowe (integrujące interwencję na rzecz

społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany oraz zintegrowany przez określenie i realizację programów rewitalizacji.

Taka definicja rewitalizacji, wynikająca z projektu Krajowej Polityki Miejskiej, jest podstawą prac ustawowych w tym zakresie oraz elementem *Wytycznych w zakresie rewitalizacji obszarów zdegradowanych – perspektywa finansowa 2014-2020*.⁶

Według Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego rewitalizacja to: „...skoordynowany, kompleksowy, wieloletni proces, prowadzony na problemowym obszarze miasta, będący elementem polityki rozwoju, mający na celu przeciwdziałanie degradacji przestrzeni zurbanizowanej i zjawiskom kryzysowym oraz pobudzanie rozwoju i zmian jakościowych, poprzez wzrost aktywności społecznej i gospodarczej, poprawę środowiska zamieszkania oraz ochronę dziedzictwa narodowego, przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju”.⁷

Celem rewitalizacji jest odzyskanie (lub pozyskanie) dla potrzeb społeczności obszarów (przestrzeni) zdegradowanych lub przeżywających kryzys. Prawdziwa i skuteczna rewitalizacja wytwarza **przestrzeń społecznie odpowiedzialną**. Przywraca i nadaje jej sens kulturowy i społecznie konstruktywne funkcje, umożliwiając aktywne zaangażowanie wielosektorowych podmiotów w realizację tych funkcji. Rewitalizacja jest zatem (*ex definitione*) celem publicznym i działaniem w interesie publicznym; stąd – co należy podkreślić raz jeszcze – powinna.

Rewitalizacja bez udziału czynnika społecznego nie istnieje, ponieważ demokratyczny charakter organizacji życia publicznego i jego współczesne aspiracje obywatelskie determinują konieczność uspołecznienia i demokratyzacji procesów rewitalizacji przestrzeni miejskiej. Chodzi o to, by mieszkańcy – obywatele byli nie tylko użytkownikami i „konsumentami” przestrzeni urbanistycznej i społecznej, ale jej odpowiedzialnymi kreatorami i właścicielami w możliwie jak najszerszym zakresie.

Zakłada się również aktywność innych interesariuszy: pracowników, studentów, turystów, istniejących i potencjalnych inwestorów.

W katalogu celów rewitalizacyjnych realizowanych w miastach umiejscowione zostały:

- redukcja patologii społecznych i zjawiska wykluczenia społecznego,
- poprawa sytuacji demograficznej ,
- podniesienie gęstości zaludnienia (do średniej w mieście),

⁶ „Narodowy Plan Rewitalizacji 2022 – Założenia”, materiały z III Międzynarodowego Kongresu Rewitalizacji Miast, Kraków 2014, s. 4.

⁷ KSRR 2010 – 2020, s. 92.

- wzrost dostępności mieszkańców do usług infrastruktury technicznej, poprawa jakości tych usług,
- wzrost dostępności mieszkańców do usług świadczonych przy użyciu infrastruktury społecznej,
- poprawa stanu technicznego budynków i budowli,
- poprawa poziomu bezpieczeństwa,
- zapewnienie ładu przestrzennego i wysokiego poziomu estetyki,
- odtworzenie wartości zabytkowych, historycznych i artystycznych,
- optymalizacja wykorzystania budynków i budowli,
- zapewnienie dostępności dla osób niepełnosprawnych,
- rozwój aktywności publicznej mieszkańców rewitalizowanego obszaru,
- rozwój przedsiębiorczości,
- obniżenie poziomu zanieczyszczenia i redukcja emisji zanieczyszczeń.

Dla skutecznego przeprowadzenia rewitalizacji należy dokonać delimitacji obszarów kryzysowych. Użyteczna diagnoza obszaru kryzysowego polega na analizie sytuacji społecznej i gospodarczej miasta, a badania sytuacji prowadzone są zazwyczaj przy użyciu pomiaru stopnia nasilenia niepożądanych zjawisk. Badania stanowią podstawę syntezy problemów warunkujących podjęcie rewitalizacji, a metodyka diagnozowania zjawisk uwzględnia intensywność i terytorium, polega na nałożeniu topografii intensywności kilku wskaźników stanów kryzysowych, co pozwala na opracowanie rozkładu przestrzennego zjawisk odpowiedzialnych za kryzys. Taka mapa zjawisk kryzysowych powinna być podstawą diagnozy i delimitacji obszarów kryzysowych miasta. Koniecznością jest koordynacja działań w zakresie pozyskiwania, przetwarzania i wykorzystania informacji pochodzących z różnych źródeł (MOPR, PUP, Policja, Straż Miejska)

5.2. Lokalny Program Rewitalizacji

W wariantcie minimum programowanie działań rewitalizacyjnych może składać się z czterech etapów: diagnozy strategicznej, naboru projektów, opracowania montażu finansowego i szacunkowego planu finansowego programu, uchwalenie programu przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego.

Podejście takie – jakkolwiek najczęściej zgodne z wytycznymi instytucji zarządzających regionalnymi programami operacyjnymi – w niewielkim stopniu gwarantuje, iż projekty

stanowiąc będą odpowiedź na zidentyfikowany stan kryzysowy, ponieważ możliwe jest przygotowanie programu rewitalizacji wewnątrz urzędu miasta, w oparciu o dane, które są zazwyczaj dostępne wewnątrz takiej struktury, przy niewielkim (lub wręcz żadnym) zaangażowaniu partnerów spoza tej organizacji. Rewitalizacja musi być realizowana we współpracy różnorodnych partnerów lokalnych: zarówno sektora publicznego, jak i lokalnych przedsiębiorców oraz sektora pozarządowego, a często także innych partnerów: miejscowych uczelni, jednostek badawczo – rozwojowych (JBR), instytucji otoczenia biznesu, policji itp. Trudno mówić o kompleksowości rewitalizacji, jeśli program nie uwzględnia zaangażowania partnerów prywatnych, zarówno komercyjnych jak i niekomercyjnych.⁸

Rewitalizacja musi mieć charakter kompleksowy, jest procesem wielowątkowym, budowanym z synergicznych działań zmierzających do wywołania jakościowej zmiany na całym wyznaczonym obszarze, w tym zawsze zmiany negatywnego wizerunku tego obszaru. Nie jest więc rewitalizacją lista działań punktowych, niepowiązanych ze sobą i nieukładających się w spójny, całościowy program.⁹

Kompleksowy program rewitalizacji powinien obejmować następujące po sobie kroki:

1. Identyfikacja obszarów zagrożonych,
2. Wybór obszarów zagrożonych,
3. Identyfikacja partnerów do formułowania programu,
4. Wybór partnerów do formułowania programu,
5. Przeprowadzenie warsztatów strategicznych,
6. Sformułowanie projektów rewitalizacyjnych,
7. Ewaluacja projektów,
8. Rangowanie projektów,
9. Przygotowanie montażu finansowego,
10. Przekazanie projektu programu pod obrady rady miasta,
11. Przyjęcie programu uchwałą rady miasta.¹⁰

Lokalny Program Rewitalizacji jako dokument o charakterze operacyjnym musi mieć umocowanie w dokumentach strategicznych miasta, kraju, regionu, UE. LPR Obszarów Miejskich Miasta Zabrze jest zgodny z dokumentami strategicznymi kraju, województwa śląskiego oraz miasta Zabrze, nawiązując do założeń w nich zawartych.

⁸ Kaźmierczak J., Szulc T., Możliwości wykorzystania metod macierzowych w rangowaniu portfela projektów rewitalizacyjnych [w:] O budowie metod rewitalizacji w Polsce – aspekty wybrane Red: Krzysztof Skalski, Instytut Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Kraków 2010, s.93-95.

⁹ Rekultywacja i rewitalizacja terenów zdegradowanych Red: Goliński P., Zabawa S., Wyd. PZITS, Poznań 2007.

¹⁰ Kaźmierczak J., Szulc T., op.cit.

Do dokumentów stanowiących punkt odniesienia dla LPROM należą:

- Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015
- Narodowa Strategia Spójności (Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia)
- Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013
- Szczegółowy opis priorytetów RPO WSL na lata 2007-2013
- Strategia Rozwoju Miasta na lata 2008-2020 (obecnie aktualizowana XI-XII 2014).

Analiza powyższych dokumentów pod kątem ich hierarchicznej i merytorycznej spójności pozwala na uzyskanie odpowiedzi na pytanie badawcze: Czy realizowane projekty są zgodne z celami wytyczonymi przez dokumenty strategiczne?

5.3. Strategia Rozwoju Miasta Zabrze na lata 2008 – 2020

Kluczową rolę w przygotowaniu i realizowaniu strategii rozwoju miasta zajmuje właściwie sformułowana wizja, która dla wszystkich interesariuszy powinna być czytelnym drogowskazem, projekcją stanu jakim miastem, w oparciu o realizację jakich zasad, ma stać się dane miasto w przyszłości. Wizję rozwoju sformułowano następująco: „*Zabrze* miastem kreującym swój rozwój w oparciu o równowagę pomiędzy historią i nowoczesnością, śląską tożsamością i metropolitarnym kontekstem oraz atrakcyjnością mieszkaniową i inwestycyjną”. Zarówno mieszkańcy jak i pozostali interesariusze (pracownicy, studenci, turyści, inwestorzy i in.) mogą liczyć na permanentny i sukcesywny rozwój, który opierać się będzie tak na nowoczesności, jak i na tradycji. Jednym z priorytetów rozwojowych jest stworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych, poprzez wyznaczenie obszaru interwencji strategii, związanego z szeroko rozumianym planowaniem przestrzennym. Został on zidentyfikowany m.in. na podstawie wartości obejmujących: zagospodarowanie wolnych przestrzeni, zabytki, kultura osobista i estetyka, ranga Zabrze jako dużego miasta śląskiego. Działania realizujące priorytety to implementacja projektów w dziedzinach: zapewnienia ładu przestrzennego, poprawy standardu infrastruktury komunalnej, polepszenia dostępności komunikacyjnej miasta, rozwoju budownictwa mieszkaniowego. Priorytety służą realizacji wyzwania strategicznego: „Poprawić funkcjonalność przestrzeni miasta”. Realizacja tego celu powinna być w pełni skoordynowana i skorelowana z działaniami rewitalizacyjnymi. „Odzyskiwanie” zdegradowanych obszarów, które z racji umiejscowienia i dziedzictwa kulturowego mogą stać się atrakcją miasta, oddziałując nie tylko na mieszkańców, ale

przyciągając turystów, studentów, a także inwestorów. Rewitalizacja miasta została zapisana jako cel horyzontalny służący realizacji wyznaczonych priorytetów (P1. Środowisko gospodarcze; P2. Nowoczesne społeczeństwo miejskie; P3. Atrakcyjne przestrzenie publiczne; P4. Usługi metropolitalne). W trakcie opracowania jest aktualizacja Strategii ze względu na nową perspektywę, lat 2015-2025. Planuje się w niej uwzględnić istotne cele strategiczne, w tym:

Priorytet II: WYKORZYSTANIE POTENCJAŁÓW I ZASOBÓW MIASTA

CEL STRATEGICZNY 3: Zwiększanie atrakcyjności, nowoczesności i funkcjonalności przestrzeni miejskiej

CEL OPERACYJNY 3.3.: Rewitalizacja techniczna i społeczna miasta, w tym obszarów zdegradowanych oraz poprzemysłowych.

W planowaniu dalszych działań operacyjnych – wykonawczych wskazuje się na mechanizm zintegrowanego wdrażania rewitalizacji na rzecz :

WZMOCNIENIA JAKOŚCI ŻYCIA I ZDROWIA MIESZKAŃCÓW

oraz **WZROSTU GOSPODARCZEGO MIASTA ZABRZE.**

Poprawa wizerunku miasta, wyeliminowanie negatywnych zjawisk oraz uporządkowanie i odnowienie jego przestrzeni, to priorytety Strategii Miasta , które mogą w istotny sposób poprawić szanse rozwojowe w najbliższych latach i stać się idealnym miejscem do zamieszkania. Zwłaszcza, że nie brakuje atutów, których wykorzystanie w połączeniu z rewitalizacją zdegradowanych obszarów, może znacząco poprawić pozycję Zabrze. Śląskie Centrum Chorób Serca, Szlak Zabytków Techniki z unikatowa Kopalnia Guido, marka Górnika Zabrze zapewne są tymi atutami miasta, które zdecydowanie podnoszą jego atrakcyjność i tworzą pozytywny wizerunek.

5.4. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007 -2013

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013¹¹ (RPO) stanowi najistotniejszy instrument polityki regionalnej województwa w okresie 2007-2013, spajający większość zadań realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz inne

¹¹ <http://www.scp-slask.pl/files/zalaczniki/2010/10/12/1207039263/1326702223.pdf>

jednostki publiczne i prywatne w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Realizuje on zapisy zawarte w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020. W RPO nie brakuje odniesień do procesu rewitalizacji. Celem Priorytetu VI: Zrównoważony rozwój miast, jest wzrost konkurencyjności przestrzeni miejskiej województwa. Realizacja tego priorytetu ma się odbywać poprzez wytyczenie celów szczegółowych: wzrost konkurencyjności ośrodków metropolitalnych, wielofunkcyjne wykorzystanie obszarów zdegradowanych. W punkcie 6.2. – Rewitalizacja obszarów zdegradowanych RPO WSL – zdefiniowano rewitalizację jako proces przemian przestrzennych i ekonomicznych w zdegradowanych częściach miasta, przyczyniający się do poprawy jakości życia mieszkańców, przywrócenia ładu przestrzennego oraz do ożywienia gospodarczego i odbudowy więzi społecznych, odgrywa ważną rolę w działaniach samorządów lokalnych. Pojęcie jakości życia ma wielowymiarowy charakter, a na jego ocenę ma wpływ wielość różnorodnych czynników. Ważną rolę odgrywa poziom bezpieczeństwa, zadowolenie z infrastruktury drogowej, komunikacyjnej, możliwość wypoczynku i rekreacji oraz jakości usług i stanu środowiska naturalnego. Wysoka jakość życia oznacza również dumę i zadowolenie z rozwoju miasta oraz pozytywną ocenę działań podejmowanych przez lokalne władze na rzecz urzeczywistnienia zrównoważonego rozwoju podnoszącego ogólny komfort życia wszystkim mieszkańcom.

W aspekcie działań rewitalizacyjnych w RPO główny nacisk położono na przywracanie ładu przestrzeni publicznej i podnoszenie wartości substancji miejskiej, nadawanie i przywracanie jej funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, społecznych i kulturalnych. Zamierzone efekty zostaną osiągnięte poprzez realizację przebudowy i remontów obiektów (w tym poprzemysłowych i powojennych) wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia; zagospodarowywanie przestrzeni miejskich i uzupełnianie istniejącej zabudowy. Wsparcie zostanie skierowane na kompleksowe przygotowanie terenów przeznaczonych pod działalność gospodarczą oraz tworzenie i rozbudowę systemów monitoringu wizyjnego. Realizowane projekty muszą przyczyniać się do likwidacji istotnych problemów gospodarczych lub społecznych na obszarze rewitalizowanym (czynniki te uwzględniono przy opracowaniu LPR Miasta Zabrze).

W ramach wytycznych zamieszczonych w Regionalnych Programach Operacyjnych tylko w siedmiu województwach: kujawsko pomorskim, lubelskim, łódzkim, opolskim, pomorskim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim zdecydowano, iż raport z konsultacji społecznych jest obowiązkowym elementem LPR. Wytyczne RPO województwa śląskiego takiej konieczności nie przewidywały. Należy mieć nadzieję,

że w nowej perspektywie na lata 2014 – 2020 takie wymaganie zostanie przyjęte. Profesjonaliści w zakresie rewitalizacji nie mają wątpliwości, że konsultacje społeczne są niezbędne dla właściwego przygotowania długofalowego i spójnego programu rewitalizacji. Brak konsultacji może spowodować brak włączenia zdegradowanego obszaru do programu. Kolejną wadą jest również brak zrozumienia dla podejmowanych działań rewitalizacyjnych, a nawet kwestionowanie ich zasadności.

W RPO WSL 2014-2020 wytyczonych zostało 13 osi priorytetowych. Działania rewitalizacyjne będzie można realizować w ramach osi IX oraz osi X – łącząc tym samym twarde i miękkie projekty rewitalizacyjne, ponieważ bez kontekstu społecznego projekty nie uzyskują finansowania. Również warunkiem ich realizacji jest wpisanie do Lokalnego Programu Rewitalizacji.

5.5. Narodowy Plan Rewitalizacji 2022

NPR ma promować ideę „powrotu do miast” – zwartych w zabudowie, ograniczających emisyjność, charakteryzujących się dbałością o zieloną infrastrukturę i jednocześnie przyjaznych mieszkańcom.

W ramach prac nad Narodowym Planem Rewitalizacji (NPR) przygotowano roboczy materiał: „Założenia NPR”¹². Przedstawia on koncepcję Planu sformułowaną w Ministerstwie Infrastruktury i Rozwoju stanowiącą punkt wyjścia do pracy nad treścią dokumentu docelowego, którego przedłożenie Radzie Ministrów planowane jest na przełomie 2014/2015r. Waga podejmowanych zagadnień w materiale roboczym wymagać będzie dalszej dyskusji, doprecyzowania i rozstrzygnięć w toku prac rządowych z udziałem ekspertów i partnerów samorządowych, gospodarczych i społecznych. Założenia NPR po raz pierwszy przedstawiono na forum III Międzynarodowego Kongresu Rewitalizacji Miast w Krakowie, które odbyło się w dniach 4-6 czerwca 2014 r. Ideą przewodnią Narodowego Planu Rewitalizacji ma być zapewnienie mu możliwie powszechnego charakteru tak, aby jak najszersze grono podmiotów (interesariuszy) mogło się utożsamić z ideą naprawy środowiska miejskiego i włączać się lub podejmować z własnej inicjatywy działania w tym zakresie. Z tej perspektywy plan odnieść się ma zarówno do zagadnienia przywracania świetności dzielnicom śródmiejskim, uzdrawiania relacji społecznych i rozwiązywania problemów

¹² Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, 2014 dostęp: www.mir.gov.pl/rozwój_regionalny/Polityka_regionalna/rozwój_miast/Rewitalizacja/Documents/NarodowyPlanRewitalizacji_Zalozenia_062014.pdf

infrastrukturalno – technicznych w zaniedbanych dzielnicach „miasta XIX wiecznego” i blokowiskach, ponownego zagospodarowania terenów przemysłowych, powojkowych, pokolejowych i poportowych, jak i innych sytuacji, w których władze samorządowe lub mieszkańcy dochodzą do wniosku, że miasto powinno być na danym obszarze „uzdrowione”. Podejście zawarte w NPR wskazuje, że każdy – jeśli odczuwa taką potrzebę i ma wolę się w to angażować – może włączyć się w zmienianie na lepsze otaczającego środowiska miejskiego, w ramach szerokiego zakresu przedsięwzięć i inicjatyw nakierowanych na odnowę i ulepszanie miast.

Powszechność NPR zakłada świadome i zdecydowane ukierunkowanie wsparcia w ramach poszczególnych polityk publicznych na obszary strategicznej interwencji, wśród których są obszary zdegradowane. Podejście terytorialne oznacza koncentrację geograficzną wsparcia i dostosowanie go do lokalnych uwarunkowań i potrzeb. Warunkiem powodzenia tego podejścia jest **maksymalna synchronizacja i koordynacja polityk**, instrumentów i podmiotów. Dotyczy to szczególnie koordynacji instrumentów krajowych.

Narodowy Plan Rewitalizacji stanowiący dokument rządowy, obejmujący pakiet rozwiązań systemowych, przyjmowany przez Radę Ministrów i opisujący całościowo plan, jego cele, elementy, mechanizmy działania, konstrukcyjnie będzie opierał się na czterech modułach w zakresie:

1. dokumentów – rdzeniem całej struktury będzie dokument główny NPR – „parasolowy” dokument obejmujący wszystkie aspekty i sfery realizacji Planu (diagnozę, cel strategiczny, obszary jego realizacji itp.). Do pozostałych elementów modułu zaliczone zostaną: Wytyczne MliR w zakresie rewitalizacji obszarów zdegradowanych – perspektywa finansowa 2014-2020; wzorcowe dokumenty (strategiczne, operacyjne, techniczne, przetargowe etc.), ewentualne tematyczne programy rozwoju.
2. zmian w regulacjach i nowych regulacji (rozwiązań legislacyjnych), których celem będzie uregulowanie podstawowych kwestii dotyczących rewitalizacji, wyeliminowanie niespójności pomiędzy legislacją i wykładnią dostępną w dotychczasowym orzecznictwie.
3. instrumentów wsparcia (krajowych i unijnych). Rewitalizacja stanowi jeden z istotnych obszarów wsparcia przez Fundusz Europejski 2014-2020. Ważnym aspektem NPR będzie rozwijanie formuły partnerstwa publiczno-prywatnego oraz tworzenie impulsów do inwestowania na obszarach zdegradowanych. Należy podkreślić, że środki krajowe dotyczą zarówno środków publicznych, jak

i prywatnych, dla których wykorzystania na cele rewitalizacji planuje się stworzenie zachęt i mechanizmów wsparcia.

4. informacji i edukacji – kompleksowa, stała działalność informacyjno-edukacyjna skierowana zarówno do podmiotów realizujących projekty rewitalizacyjne, jak i do społeczeństwa (głównie mieszkańców miast). Budowania społecznej świadomości nt. konieczności kształtowania miast zwartych, niskoemisyjnych, będących wspólnym dobrem, o które należy aktywnie dbać.

Rys. nr 2. Konstrukcja Narodowego Planu Rewitalizacji opierająca się na 4 modułach.
Źródło: Założenia NPR

Głównym celem Narodowego Planu Rewitalizacji jest poprawa warunków rozwoju obszarów zdegradowanych w wymiarze przestrzennym, społecznym, kulturowym i gospodarczym. Realizacji tego celu służyć będzie tworzenie korzystnych warunków dla prowadzenia rewitalizacji w Polsce i położenie nacisku na **holistyczne, zintegrowane** podejście do prowadzenia takich działań.

Prace legislacyjne mają na celu dokonanie:

1. Ustawowego zdefiniowania rewitalizacji;
2. Określenia rewitalizacji jako zadania własnego gminy;
3. Wprowadzenia ustawowej formuły programu rewitalizacji;
4. Zdefiniowania rewitalizacji jako celu publicznego;
5. Zapewnienia udziału mieszkańców miasta (obszaru zdegradowanego) oraz innych partnerów (społecznych i gospodarczych) w przygotowaniu programu rewitalizacji i jego wdrażaniu (m.in. poprzez powołanie komitetu rewitalizacji, określenie sposobu jego tworzenia i jego głównych zadań). Istnieje potrzeba ustawowego umocowania komitetu rewitalizacji – jako formalnej struktury zapewniającej współdziałanie organów gminy, mieszkańców i interesariuszy z obszaru rewitalizacji.
6. Powiązania procesów rewitalizacyjnych z planowaniem przestrzennym gminy;

7. Uregulowania problematyki nieruchomości porzuconych i nieruchomości, których stan prawny nie jest ustalony, co blokuje samorządom możliwość podjęcia działań wobec nich, w tym także prowadzenia inwestycji na tym obszarze.
8. Dookreślenia zagadnień mających na celu stworzenie sprzyjającego otoczenia prawnego i zachęt do działań rewitalizacyjnych.

W opracowywanym dokumencie przyjęto założenie, że Program rewitalizacji ma stanowić podstawę prowadzenia działań rewitalizacyjnych. Musi on być podstawowym instrumentem tworzącym ramy operacyjne i płaszczyznę koordynacji działań rewitalizacyjnych. Program rewitalizacji to **opracowany i uchwalony przez samorząd lokalny wieloletni program działań zmierzający do wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysu** oraz stworzenia warunków do ich dalszego rozwoju. Objęcie danego obszaru programem rewitalizacji będzie stanowiło podstawę wspierania go poprzez instrumenty/narzędzia dedykowane rewitalizacji (programy unijne i instrumenty krajowe) lub korzystania z preferencji w innych instrumentach, programach i działaniach sektorowych.

Program rewitalizacji musi mieć charakter zintegrowany, wieloaspektowy, obejmujący zidentyfikowany na podstawie przeprowadzonej diagnozy obszar kryzysowy (rzeczowa delimitacja obszaru kryzysowego). W procesie przygotowania programu konieczne jest także przygotowanie pogłębionej diagnozy społecznej dla określenia ewentualnych potrzeb podjęcia wyprzedzających działań o charakterze społecznym (pobudzającym aktywność lokalną) przygotowujących w kolejnym etapie do działań rewitalizacyjnych o bardziej złożonym, kompleksowym charakterze i oddziaływaniu. Rewitalizację należy prowadzić tam, gdzie występuje największe nasilenie niepożądanych zjawisk i gdzie koncentracja problemów jest największa. Programy rewitalizacji muszą ujmować działania w sposób kompleksowy tak, aby nie pomijać kontekstu społecznego, ekonomicznego, środowiskowego związanego z tożsamością danego obszaru, a także jego społecznego i przestrzennego otoczenia.

Konieczne jest dążenie w realizacji programów rewitalizacji do koordynacji instrumentów wsparcia. Na przykład w zakresie procesów rewitalizacyjnych pośrednio lub bezpośrednio związanych z prowadzeniem inwestycji w budynkach, w szczególności w sposób komplementarny powinny być traktowane takie instrumenty jak Fundusz Termomodernizacji i Remontów oraz programy NFOŚiGW dotyczące modernizacji budynków publicznych, a także działania finansowane ze środków UE (w ramach POIiŚ oraz RPO) – dotyczące efektywności energetycznej i rewitalizacji budynków mieszkalnych i publicznych. Spójne powinny być również działania finansowane z Funduszu Dopłat z działaniami finansowanymi ze środków UE w ramach PO WER i RPO. W szczególności dotyczy to tworzenia i obsługi

mieszkań dla tzw. grup specjalnych – osoby starsze, osoby niepełnosprawne, osoby opuszczające dom dziecka, imigranci itp. (szerzej problematyka ta została omówiona w rozdziale: Finansowanie NPR ze środków krajowych).

Partycypacja społeczna musi być „wpisana” w proces rewitalizacji jako fundament wielu działań, zarówno na etapie przygotowania jak i jego realizowania. Programy rewitalizacji powinny posiadać przejrzysty system monitoringu skuteczności działań i odpowiednio elastyczny system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany.

5.6. Polityka Spójności Unii Europejskiej na lata 2014-2020

Za najważniejsze cele polityki spójności w latach 2007 -2013 uznano trzy cele:

- 1) konwergencję (koncentracja na unowocześnieniu struktur gospodarczych i utrzymaniu miejsc pracy),
- 2) konkurencyjność i zatrudnienie w regionach (gospodarka oparta na wiedzy, miejsca pracy zwłaszcza w nowoczesnych branżach),
- 3) europejską współpracę terytorialną (wsparcie rozwoju transgranicznego).

W nowej perspektywie finansowej działania priorytetowe zostaną przeformułowane, dostosowane do nowych wyzwań stojących przed Europą. W ramach priorytetów polityki spójności na lata 2014-2020 wyznaczono następujące ramy tematyczne: badania i innowacje; informacje i komunikacja technologiczna, konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw; redukcja dwutlenku węgla; zapobieganie negatywnym skutkom zmian klimatu; ochrona środowiska; promocja zatrudnienia i wspieranie mobilności pracowników; rozwój zrównoważonego transportu, zatrudnienia i wspieranie mobilności siły robotniczej; zwalczanie społecznego wykluczenia oraz przeciwdziałanie biedzie; edukacja, rozwój umiejętności programu uczenia się przez całe życie oraz zwiększanie wydajności administracji.

Za jedną z największych zmian w polityce spójności uważa się wprowadzanie warunku *ex ante*. W myśl tej koncepcji każdy region i państwo przed otrzymaniem jakichkolwiek środków z budżetu polityki spójności musi mieć pewność, że otrzymane pieniądze zostaną wykorzystane zgodnie z prawnym, instytucjonalnym i politycznym przeznaczeniem w jak najbardziej efektywny sposób. Państwa przed rozpoczęciem ubiegania się o środki finansowe będą musiały wybrać cel, ramy tematyczne (z katalogu wymienionych), przedstawić KE szczegóły, aneksy i wyjaśnienia dotyczące efektywności danej inwestycji w kontekście

danego celu. Jeśli warunki dotyczące zgodności tematycznej działania nie znajdą odzwierciedlenia w rzeczywistości, kraj członkowski w momencie podpisywania umowy partnerskiej (do końca roku 2016) będzie musiał określić zadania jakie podejmie w celu zmiany tego stanu rzeczy.

W materiałach informacyjnych Komisji Europejskiej wydanych 6 X 2011 roku, w pakiecie legislacyjnym dla polityki spójności 2014 – 2020 opisane zostały różne wymiary życia miejskiego: środowiskowe, ekonomiczne, socjalne i kulturowe, które są ze sobą ściśle powiązane, a sukces w rozwoju obszarów miejskich można osiągnąć jedynie poprzez zintegrowane podejście. Nowe podejście zakłada, że środki dotyczące fizycznej renowacji obszarów miejskich należy łączyć ze środkami promującymi edukację, rozwój gospodarczy, włączenie społeczne i ochronę środowiska. Ponadto niezbędny jest rozwój silnego partnerstwa między społeczeństwem obywatelskim, lokalną gospodarką i różnymi podmiotami administracji. Jest to szczególnie ważne z uwagi na poważny charakter wyzwań, przed jakimi stają miasta Europy, do których należą zarówno określone zmiany demograficzne, jak również konsekwencje stagnacji gospodarczej w zakresie tworzenia miejsc pracy i postępu społecznego. Reakcja na te wyzwania będzie mieć kluczowe znaczenie dla osiągnięcia inteligentnego, zrównoważonego społeczeństwa sprzyjającego włączeniu, przewidzianego w strategii „Europa 2020”.

Celem polityki spójności na lata 2014-2020 jest wspieranie zintegrowanej strategii na rzecz stymulowania zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich. Ma to poprawić dynamikę rozwoju miast, a także zapewnić powstanie efektu synergii między inwestycjami finansowanymi z europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych. Zintegrowane inwestycje terytorialne to nowy model realizacji celów, który pozwala łączyć w pakiety środki finansowe pochodzące z kilku osi priorytetowych co najmniej jednego programu na potrzeby podejmowania interwencji wielowymiarowych lub międzysektorowych.

Może to być idealny instrument wspierania zintegrowanych działań w obszarach miejskich, ponieważ umożliwia łączenie środków powiązanych z różnymi celami tematycznymi, w tym łączenia środków finansowych ze wspomnianych osi priorytetowych i programów operacyjnych finansowanych przez EFRR, EFS i Fundusz Spójności. Istnienie ZIT zapewni państwom członkowskim zarówno elastyczność w zakresie tworzenia Programów operacyjnych, jak i umożliwi skuteczne wdrażanie zintegrowanych działań poprzez uproszczone finansowanie.

Programowanie rewitalizacji powinno również brać pod uwagę, że począwszy od 2014 roku ze środków EFS z tzw. poziomu regionalnego będzie najprawdopodobniej istniała możliwość

uzyskania dofinansowania projektów: zapewniających dostęp do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowania lokalnych inicjatyw; trwałej integracji na rynku pracy ludzi młodych, samozatrudnienia, przedsiębiorczości oraz tworzenie nowych miejsc pracy; wspierania zdolności przystosowania się przedsiębiorstw i pracowników do zmian oraz zwiększenia inwestycji w kapitał ludzki (cel tematyczny 8.).

6. EWALUACJA – ZASADY I PRZEBIEG PROCESU.

Ewaluacja jest systematycznym badaniem wartości albo cech konkretnego programu, planu działania, w tym także programu rewitalizacji z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego zrozumienia¹³.

Ewaluacja jest także umiejętnością zbierania i analizowania wszelkich informacji, danych, aby móc odpowiedzieć na pytanie – czy zostały osiągnięte zamierzone cele zakładane przez program rewitalizacji. Zasadniczym celem ewaluacji jest przegląd osiągnięć programu rewitalizacji w stosunku do planowanych oczekiwań oraz wykorzystanie doświadczeń płynących z realizacji programu w przyszłości.

Z uwagi na moment przeprowadzania badania, ewaluację można podzielić na 3 zasadnicze kategorie:

- **ewaluacja ex-ante** – (wstępna, szacunkowa) ewaluacja programów operacyjnych wykonywana przed rozpoczęciem ich realizacji. Ma zweryfikować wstępnie przyjęte założenia i plany, oszacować kompleksowe oddziaływanie interwencji, zbadać wewnętrzną logikę i spójność programu, zweryfikować realność celów i poprawność ich kwantyfikacji, przyjętych wskaźników. Badanie ex-ante stanowi de facto element procesu przygotowania interwencji;
- **ewaluacja on-going** – wykonywana w trakcie realizacji programu. To zarówno badania wspierające bieżący proces wdrażania, jak i identyfikujące efekty interwencji i stanowiące wstępny element do ewaluacji ex-post. Ewaluacja on-going identyfikuje problemy we wdrażaniu i dostarcza ich rozwiązań, ocenia funkcjonowanie systemu realizacji, ale też ocenia skuteczność w zakresie osiągania przyjętych celów oraz ich aktualność, analizuje dotychczas osiągnięte wyniki pomocy i ich przydatność. Ewaluacja on-going, choć jest prowadzona w trakcie trwania interwencji, to nie należy mylić jej z monitoringiem, gdyż jej zadaniem jest dokonanie pogłębionej oceny wybranych problemów, niekiedy zdiagnozowanych właśnie podczas realizacji innych ewaluacji. W szczególności ewaluacja on-going skupia się na zarządzaniu realizacją interwencji, diagnozuje i analizuje problemy pojawiające się w ich trakcie oraz poszukuje możliwości ich rozwiązania. Ponadto służyć może pogłębionej analizie

¹³ Szerzej na temat ewaluacji: Ocena wpływu i prognozowanie efektów w badaniach ewaluacyjnych, [red:] Haber A., Trzeciński R., Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2011.

uwarunkowań kontekstowych, które mogą mieć znaczenie dla powodzenia realizacji programu, bądź osiągnięcia przez niego założonych celów oraz osadzenia interwencji w relacji do innych programów podobnego typu, a realizowanych w tym samym czasie.

- **ewaluacja ex-post** – wykonywana po zakończeniu realizacji programu, najlepiej po okresie czasu, w którym jeszcze ujawniają się rezultaty interwencji. To ocena końcowa, mająca na celu podsumowanie programu i wyciągnięcie ogólnych wniosków na przyszłość. Służy ocenie skuteczności interwencji, efektywności wykorzystania środków, trwałości rezultatów, identyfikacji czynników sukcesu bądź porażki, weryfikacji teorii leżącej u podstaw interwencji i tym samym wspomaga decyzje odnośnie polityki na przyszłość.

Komisja Europejska używa nieco uproszczonej definicji ewaluacji¹⁴. Wyróżnia następujące funkcje ewaluacji:

- Ewaluacja opisuje mechanizm interwencji oraz oszacowuje, tak obiektywnie jak to możliwe, wpływ danej interwencji na określoną społeczność, czy obszar, jej użyteczność w rozwiązywaniu adresowanych problemów. Jest to więc funkcja poznawcza. Jednocześnie jest to funkcja sprawozdawcza, bo o ustaleniach ewaluacji są informowani operatorzy programu, społeczność, politycy.
- Ewaluacja ocenia zasadność i sens podjętych działań publicznych, czyli pomaga politykom, decydentom w ocenie wartości tych inwestycji. Jest to tak zwana funkcja normatywna.
- **Ewaluacja przedstawia rekomendacje i wnioski, które przyczynią się do udoskonalenia danych interwencji** – programów publicznych, sposobu ich prowadzenia. Rady dotyczą zarówno lepszego (bardziej precyzyjnego) ustalenia celów interwencji oraz bardziej wydajnego, racjonalnego ulokowania zasobów (kierowane głównie do polityków), jak i sposobów implementacji programów (kierowane do wykonawców i beneficjentów). Jest to więc funkcja techniczna – ewaluacja jest tu narzędziem uczenia się.

W zapewnieniu poprawności przebiegu procesu ewaluacji istotną rolę odgrywa ewaluator. Przede wszystkim musi kierować się obiektywizmem. Brak obiektywizmu, zachowania dokładności i precyzji w ocenie, powoduje, że działania ewaluacyjne stają się nieprecyzyjne,

¹⁴ K.Olejniczak, Proces przeprowadzenia ex-ante i on-going w ramach Narodowego Planu Rozwoju z uwzględnieniem etapów prac: planowanie, projektowanie i realizacja ewaluacji – wkład do procedur operacyjnych ewaluacji w Polsce www.ewaluacja.gov.pl/Dokumenty_ewaluacyjne/Documents/eksp_12.pdf

a w konsekwencji nieprzydatne. Zdecydowanym ułatwieniem i usprawnieniem prac ewaluatora jest przejrzysty (zarówno w kwestii zakresu jak i dostępności danych) sposób pozyskiwania informacji i ich wysoka jakość. Aby uniknąć zbierania niepotrzebnych informacji, już na etapie tworzenia programu rewitalizacji ewaluator powinien jasno sprecyzować, jakie informacje są mu potrzebne do ewaluacji.

Na proces projektowania ewaluacji składają się następujące kwestie:

- określenie przedmiotu ewaluacji, czy raczej uszczegółowienie go (biorąc pod uwagę decyzje podjęte na etapie planowania),
- sformułowanie listy szczegółowych pytań ewaluacyjnych oraz
- skodyfikowanie w formie zakresu zadań, oczekiwań, wymagań i procedur prowadzenia danego badania ewaluacyjnego.

Celem ewaluacji jest określenie faktycznych efektów zrealizowanych projektów w ramach Programu Rewitalizacji. Ocena dotyczyć powinna w szczególności:

- skuteczności – kryterium to pozwala określić czy cele programu, określone na etapie programowania, zostały osiągnięte,
- efektywności – kryterium to porównuje zasoby finansowe zaangażowane przy realizacji programu z rzeczywistymi osiągnięciami programu na poziomie produktu, rezultatu lub oddziaływania,
- użyteczności – kryterium to pozwala ocenić faktyczne efekty programu na poziomie produktu, rezultatu i oddziaływania w nawiązaniu do wcześniej zdefiniowanych w Lokalnym Programie Rewitalizacji potrzeb i problemów.

Skuteczne, terminowe i efektywne wdrażanie programu rewitalizacji wymaga utworzenia lub wyznaczenia przez podmiot rewitalizacji organu, któremu czynność ta zostanie powierzona. W przypadku polskich samorządów powszechnie stosowanym rozwiązaniem w tym zakresie jest powołanie Zespołu ds. Wdrażania Programu Rewitalizacji, który realizuje wiele różnorodnych działań koncepcyjnych, organizacyjnych, koordynacyjnych, ewaluacyjnych i informacyjnych związanych z programem. Zespół realizuje także działania monitoringowe, w obszarze których mieści się pomiar efektów rewitalizacji. Skład Zespołu jest zmienny; powołuje się do niego (zaprasza) na stałe lub czasowo przedstawiciele partnerów rewitalizacji (np. przedsiębiorców, liderów społecznych), a także specjalistów z różnych dziedzin (np. urbanistów, historyków, ekologów).

Proces badania ewaluacyjnego można podzielić na 4 fazy: strukturalizację, obserwację, analizę i ocenę.

Pomiar efektów powinien odbywać się również w sposób zaplanowany i całościowy. Przydatna w jego realizacji jest sześciostopniowa ścieżka pomiaru efektów, na którą składają się:

1. pozyskiwanie danych liczbowych,
2. badanie opinii publicznej,
3. budowa analiz opisowych,
4. sporządzanie ocen okresowych,
5. korygowanie projektu rewitalizacji w trakcie jego realizacji,
6. sporządzenie oceny końcowej, wniosków i zaleceń dla innych działań rewitalizacyjnych.

Wobec złożoności i wieloaspektowości procesów rewitalizacji w procesie ewaluacji należy działać metodycznie, acz elastycznie. Ponieważ w opinii środowiska naukowego:

1. W programach rewitalizacji często ujmowanych jest kilka obszarów kryzysowych – różniących się od siebie – wyznaczonych do rewitalizacji. Zatem sposób monitorowania – na poziomie pośrednim, czyli oceny rezultatów rewitalizacji i oddziaływania projektów – nie może być ujednolicony i sztywny¹⁵;
2. Sugeruje się, by ocenę (liczenie) rezultatów rewitalizacji, prowadzoną również poprzez badanie terytorialnego oddziaływania projektów w poszczególnych obszarach programu rewitalizacji, powierzać lokalnym zespołom monitorującym (działającym na podobnej zasadzie jak grupy fokusowe)¹⁶;
3. Niepokojące jest koncentrowanie się LPR na bieżących kwestiach kosztem wizji strategicznej, na absorpcji technicznej, która oznacza zdolność wydania środków na czas i zgodnie z procedurami, kosztem absorpcji strukturalnej – umiejętność zagospodarowania środków w sposób strategiczny i prorozwojowy.

Powyższe uwagi powinny inspirować zarówno twórców programów, jak i ewaluatorów.

Ewaluacja LPR Miasta Zabrze została przygotowana na etapie tworzenia Programu, a szczegółowe informacje dotyczące jej przebiegu zawarte zostały na str. 373: „Szczególnie ważnym elementem wdrażania Programu jest umiejętne określenie sprawnego systemu kontroli i monitorowania realizacji poszczególnych projektów, ze szczególnym uwzględnieniem projektów priorytetowych. Podstawowym zadaniem tego systemu jest dostarczenie bieżących informacji o tym, czy szczegółowe cele rozwoju, zaprezentowane

¹⁵ Sztando A., Monitoring wdrażania strategii rozwoju gminy miejskiej – wybrane aspekty [w:] Przekształcenia strukturalne miast i zrównoważony rozwój gospodarki miejskiej, red. J. Słodczyk, D. Rajchel, Uniwersytet Opolski 2008, ss. 67-80.

¹⁶ D. Milczyńska-Hajda, 2012.

w Rozdziale IV są osiągnięte za pośrednictwem konkretnych projektów oraz w jakim stopniu. (...) Prezydent Miasta zobowiąże podległe mu jednostki, wskazane jako odpowiedzialne za poszczególne projekty w ich kartach, do sporządzania i przekazywania raportów częściowych do Wydziału Strategii i Rozwoju Miasta w ustalonym terminie i cyklu. Za sporządzanie raportów winni być odpowiedzialni odpowiedni merytoryczni pracownicy (patrz Rozdział VI).

W przypadku inwestycji realizowanych przy wykorzystaniu funduszy strukturalnych, ważnym instrumentem pozwalającym na monitoring realizacji całego Programu są wnioski o płatność i sprawozdania przedkładane do Instytucji Zarządzającej. W przypadku podmiotów nie podlegających Prezydentowi Miasta, a które zgłosiły swe karty projektów do LPRM, Wydział Strategii i Rozwoju Miasta będzie wysyłał zapytania, z prośbą o przesłanie raportu częściowego, dla potrzeb monitoringu skuteczności całości LPRM. Należy jednak zdawać sobie sprawę z ryzyka niskiego odzewu”. Niestety potwierdziły się obawy związane z raportowaniem podmiotów, które nie podlegają prezydentowi. Na etapie ewaluacji stwierdzono szereg braków w informacjach na temat realizowanych projektów. Stan ten potwierdził monitoring przeprowadzony pod koniec 2012 roku, kiedy to zaawansowanie realizacji niektórych projektów określano dzięki wizytom w terenie i dokumentacji fotograficznej. Nasuwa się uwaga, by na etapie włączania projektów do LPRM w przyszłej perspektywie 2014-2020 położyć większy nacisk na zobowiązania projektodawców wobec autorów LPRM, osób odpowiedzialnych za jego realizację lub wręcz wobec Prezydent Miasta, której działania rewitalizacyjne podlegają bezpośrednio.

Monitoring przeprowadzony pod koniec 2012 roku zakończył się przedstawieniem zarówno graficznym (mapa projektów) jak i tabelarycznym wszystkich projektów zawartych w LPRM – zarówno tych zrealizowanych, jak i tych będących w trakcie realizacji oraz projektów, których realizacja z różnych powodów nie została wszczęta. Tam gdzie był utrudniony kontakt z beneficjentami, a co za tym idzie z dostępem do raportów dotyczących realizacji przedsięwzięć, przeprowadzono wizję lokalną, która została udokumentowana materiałem fotograficznym włączonym do całościowego zestawienia projektów. Należy podkreślić rzetelność i profesjonalizm monitorujących oraz przydatność przygotowanego materiału na kolejnych etapach procesu monitorowania i ewaluacji LPRM Miasta Zabrze.

7. CHARAKTERYSTYKA OBSZARÓW WYTYPOWANYCH DO REWITALIZACJI

7.1. Kluczowe uwarunkowanie rewitalizacji – odniesienie rewitalizacji do uwarunkowań przestrzennych

Obszary objęte rewitalizacją uwzględnione są w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Kwestie te unormowane zostały Uchwałą Nr XII/126/11 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 4 lipca 2011 r. w sprawie: uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Zabrze.

Powierzchnia obszarów rewitalizacji w LPRM Miasta Zabrze na lata 2007-2015 wynosi 373,88 ha, co stanowi 4,65 % powierzchni Miasta Zabrze. Powierzchnia obszarów LPRM, na których prowadzone są działania z zakresu rewitalizacji, objęte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (mpzp) wynosiła do 2012 roku 152, 61 ha. Na skutek uchylenia w 2014 roku warunków miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla tzw. Obszaru „C”, powierzchnia obecnie wynosi 33,17 ha. Stosownie do stanu prawnego z 2012 roku obszar LPRM był w 40,82% pokryty mpzp, jednak w 2014 roku pokrycie to zmalało do 8,5%.

Część obszarów LPRM, dla jakiej wydawano decyzje o warunkach zabudowy zagospodarowania terenu wynosiła w 2012 roku 59,18% , natomiast w 2014 roku 91,5 %.

Obszary rewitalizacji ujęte w LPRM Miasta Zabrze na lata 2007-2015 z obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, według stanu na 2012 rok przedstawiają się następująco:

- OBSZAR A o powierzchni 33,17 ha – Uchwała Nr XXVIII/289/04 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 5.07.2004 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego centrum Zabrza - obszar „A”,
- OBSZAR C o powierzchni 119,44 ha – Uchwała Nr XXV/261/04 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 27.04.2004 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego centrum Zabrza - obszar „C”.

Obszary rewitalizacji ujęte w LPRM Miasta Zabrze na lata 2007-2015 z obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, wg stanu na 2014 rok, przedstawia się następująco: OBSZAR A o powierzchni 33,17 ha – Uchwała Nr XXVIII/289/04

Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 5.07.2004 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego centrum Zabrze - obszar „A”.

Obszary rewitalizacji ujęte w LPROM Miasta Zabrze na lata 2007-2015 z uchwałami o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, według stanu na 2015 rok, to:

- OBSZAR B o powierzchni 59,27 ha – Uchwała Nr XV/193/07 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 15.10.2007r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego centrum Zabrze – obszar „B”.
- OSIEDLE BORSIG o powierzchni 25,10 ha – Uchwała Nr XLIX/665/10 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Zabrze dla terenów osiedla Borsig..
- tzw. CENTRUM PRZY RELIGI część OBSZARU C o powierzchni 22,30 ha – Uchwała nr VIII/72/15 Rady Miasta Zabrze z dnia 16 marca 2015 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego pod nazwą: "Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego centrum Zabrze przy ul. prof. Zbigniewa Religi".

Powierzchnia obszarów LPROM, na których prowadzone są działania z zakresu rewitalizacji, z uchwałami o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, wynosi 106,67 ha.

W 2015 roku 28,53% powierzchni stanowią obszary LPROM z podjętymi uchwałami o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

W trakcie opracowania jest projekt zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Zabrze – Uchwała Nr XIX/234/12 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 16 stycznia 2012 r. w sprawie: przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Zabrze.

W nowej perspektywie na lata 2015-2020 wg wytycznych Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju przewiduje się prowadzenie działań rewitalizacyjnych w najbardziej zdegradowanych obszarach w gminie, czyli tam gdzie skala problemów zjawisk kryzysowych jest największa. Kluczowym priorytetem w nowej perspektywie finansowej jest koncentracja działań, co powoduje ograniczenie powierzchni obszarów do rewitalizacji do maksymalnie 20% powierzchni obszaru gminy, w tym obejmujących do 30% liczby mieszkańców z całej gminy.

7.2 Informacje na temat dzielnic, w których realizowane są projekty rewitalizacyjne

W ramach niniejszego rozdziału zostały scharakteryzowane obszary wytypowane w Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze do rewitalizacji w okresie 2007-2015 (Mapa nr.1: Obszary rewitalizacji lat 2007-2015, na tle podziału administracyjnego Zabrze- dzielnic i osiedli), ze szczególnym uwzględnieniem rozkładu przestrzennego, rozmieszczenia w strukturze miasta, wielkości obszarów oraz ich funkcji przed i po realizacji działań rewitalizacyjnych. Dokonano także charakterystyki dzielnic pod kątem zajmowanej powierzchni, liczby ludności, a także występowania zjawisk kryzysowych na ich terenie, takich jak bezrobocie, przestępczość, interwencje straży miejskiej czy pobierane zasiłki z pomocy społecznej. Charakterystyki tej dokonano w oparciu o wykaz projektów zawartych w LPRM Miasta Zabrze przyjęty Uchwałą nr LVII/745/2010 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 23 sierpnia 2010 roku oraz na podstawie Uchwały NR LX/798/10 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 8 listopada 2010 r. w sprawie aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007- 2015 roku (aktualizacja dotycząca kwartału Broniewskiego-Pośpiecha).

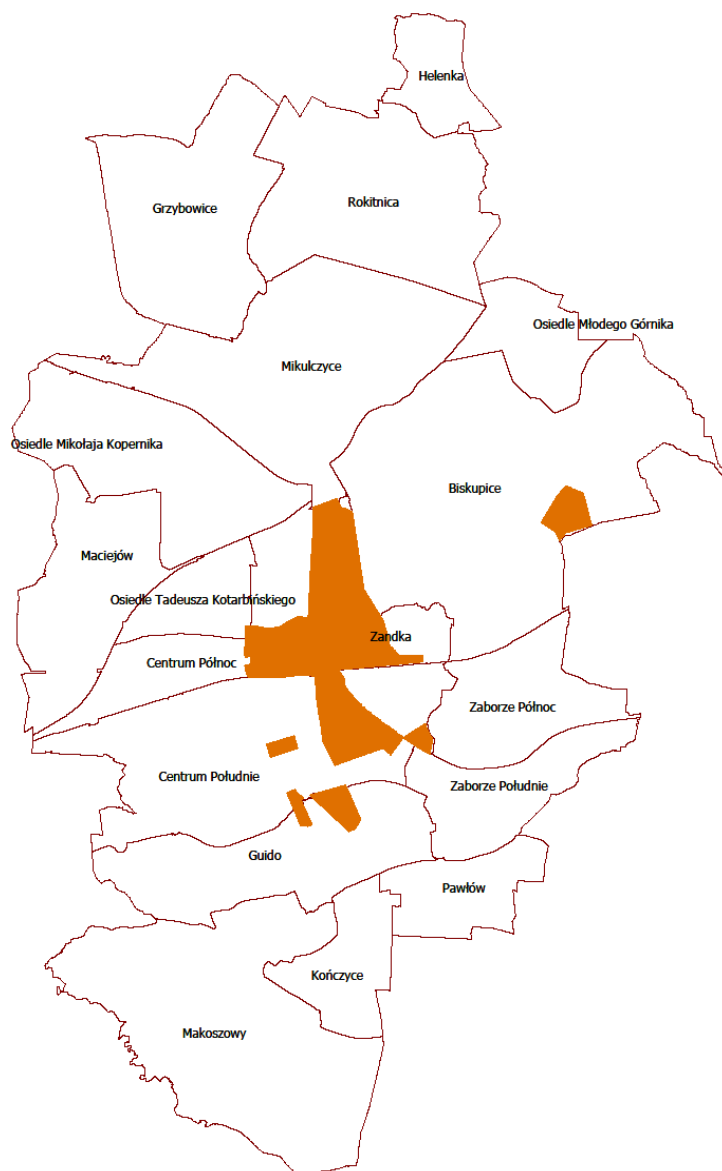
Ta część raportu stanowi próbę odpowiedzi na **pytanie badawcze nr 1**: Jak kształtuje się rozkład przestrzenny, wielkość oraz funkcje obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR? (W ramach działań badawczych skonstruowane zostaną mapy obszarów poddawanych i wytypowanych do rewitalizacji).

Na podstawie zebranych charakterystyk stworzona została także typologia obszarów wytypowanych do rewitalizacji. Dodatkowo analiza objęła kwestię potrzeb i problemów występujących na obszarach wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR, w tym także potencjału miasta w obszarze rewitalizacji oraz stanu zaawansowania procesów rewitalizacyjnych przed realizacją projektów objętych niniejszą ewaluacją. Obszary wytypowane do rewitalizacji zostały scharakteryzowane także w ujęciu dynamicznym, zarówno pod kątem postępu w realizacji celów LPRM, jak i zmian w sytuacji społeczno – gospodarczej w obszarach objętych Programem (z wykorzystaniem wskaźników statystyki publicznej). W ramach niniejszego podrozdziału została także przedstawiona ocena adekwatności celów realizowanych projektów do celów LPRM.

Ulokowanie terytorialne poszczególnych projektów ujętych w LPRM Miasta Zabrze zostało zaprezentowane w ujęciu dzielnicowym, tzn. poniżej przedstawiono mapę Zabrze w podziale na dzielnice i osiedla. Następnie zobrazowano graficznie jednostki podziału miasta na poszczególnych mapach wraz z zaznaczeniem obszarów wytypowanych do rewitalizacji.

Mapa nr 1. Podział administracyjny Zabrze na 18 jednostek – dzielnic i osiedli.

Mapa nr 2: Obszary rewitalizacji lat 2007-2015, na tle podziału administracyjnego Zabrze - dzielnic i osiedli

Dla każdej dzielnicy dokonano także prezentacji graficznej przebiegu zjawisk kryzysowych: interwencje straży miejskiej, poziom bezrobocia, zasiłki z pomocy społecznej pobierane przez mieszkańców wydzielonego obszaru. Poziom przestępczości przedstawiono dla całego miasta. Celem pokazania poziomu występowania zjawisk kryzysowych w kolejnych latach, było skorelowanie tych danych z realizowanymi projektami rewitalizacyjnymi oraz z informacjami uzyskanymi dzięki wykorzystaniu narzędzi badawczych dedykowanych wybranym grupom respondentów, a także informacjom pozyskanym dzięki kwerendzie prasy

i innych doniesień medialnych na tematy: rewitalizacji, poziomu życia mieszkańców Zabrze, pozycji Zabrze w odniesieniu do innych dużych miast na Śląsku.

Podstawowe dane na temat zjawisk kryzysowych podano także w odniesieniu do dzielnic, w których w obecnej perspektywie finansowej nie zostały ulokowane żadne projekty rewitalizacyjne. Celem ewaluatorów było sprawdzenie, czy zakres występowania zjawisk kryzysowych jest różny (zarówno w pozytywnym jak i negatywnym znaczeniu) od ich poziomu w dzielnicach, w których zaplanowano i realizowano działania ewaluacyjne. Przyjęto założenie, że takie informacje mogą przyczynić się do zidentyfikowania obszarów, które z uwagi na nasilenie występowania negatywnych zjawisk mogą zostać zdelimitowane jako obszary o szczególnym nasileniu zjawisk kryzysowych, z rekomendacją do uwzględnienia ich w przyszłym planie działań rewitalizacyjnych w latach 2014-2020.

Przeprowadzone analizy służą udzieleniu odpowiedzi na pytanie badawcze nr 2: Jakie podstawowe potrzeby występują na obszarach wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPRM?

W Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007-2015 wytypowane zostały obszary kryzysowe, na terenie których zaplanowano realizację projektów rewitalizacyjnych.

Poniżej przedstawiono mapy¹⁷ oraz charakterystykę poszczególnych obszarów wytypowanych i poddawanych procesowi rewitalizacji w ramach LPRM z podziałem na dzielnice. Na mapach zaznaczono obszary poszczególnych dzielnic, w których zlokalizowane zostały projekty rewitalizacyjne włączone do dokumentu. Wielostronicowy dokument jakim jest LPRM Miasta Zabrze na lata 2007 – 2015, porządkuje projekty w następujący sposób: wyodrębnione cztery obszary priorytetowe, 16 projektów inicjowanych przez gminę Zabrze oraz 74 projekty z terenu Zabrze, zgłoszone przez inne podmioty (stowarzyszenia, spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i in.).

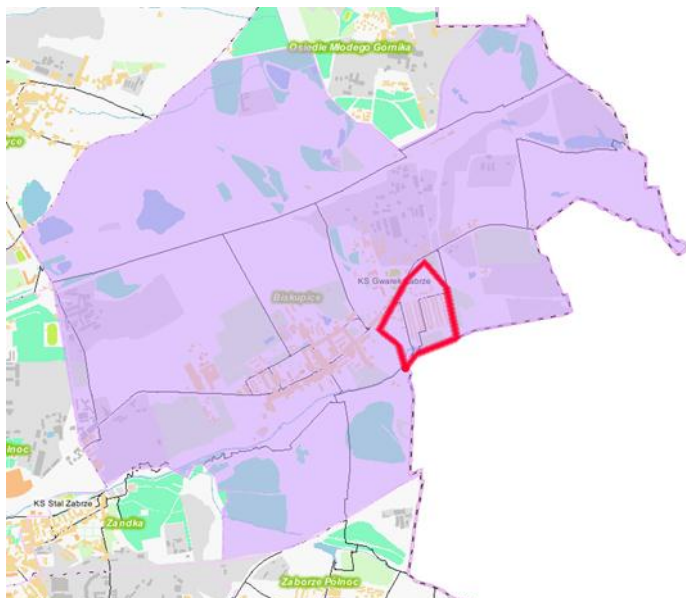
Na podstawie Rozdziału IV¹⁸, zawierającego szczegółowe dane dotyczące włączonych do LPRM-u projektów (zestawienie tabelaryczne), przygotowano zestawienie planowanych działań rewitalizacyjnych z przypisaniem ich do poszczególnych dzielnic. Wskazano wysokość planowanych nakładów, z rozbiciem na wkład własny i kwotę dofinansowania.

Projekty rewitalizacyjne zlokalizowane zostały w 10 dzielnicach, wymienionych i opisanych poniżej.

¹⁷Ze względu na różną wielkość oraz ilość obszarów rewitalizowanych na terenie poszczególnych dzielnic, prezentowane mapy przedstawione zostały w różnych skalach.

¹⁸ LPRM, ss.203-343.

Dzielnica Biskupice – powierzchnia 11,8 km kw. Liczba mieszkańców – 10706 (2012r)¹⁹

Mapa nr 3. Obszar dzielnicy Biskupice z zaznaczonym terenem osiedla Borsig przeznaczonym do objęcia rewitalizacją wg dokumentu LPRM.

Analiza dokumentu LPRM wskazuje, że dzielnica Biskupice charakteryzuje się jednym z najwyższych stopni bezrobocia. Ponadto osiedle Borsig (charakter priorytetowy rewitalizacji), znajdujące się na tym obszarze, charakteryzuje się bardzo wysokim wskaźnikiem przestępczości. Świadczenia MOPR-u rozkładają się równomiernie na terenach zabudowanych dzielnicy, nie tylko w wytyczonym w LPRM obszarze rewitalizacji – Osiedle Borsig.

W dokumencie wyznaczono również znajdujący się na tym terenie obszar, powodujący zagrożenie dla środowiska: składowisko odpadów szczególnie uciążliwych i niebezpiecznych dla środowiska „Biskupice – Ruda”, ze wskazaniem do likwidacji i rekultywacji. Problemem występującym na tym terenie jest także znaczna dewastacja zabudowy, nieuregulowany stan prawny posiadłości.

¹⁹ Dane na temat stanu ludności zamieszkującej poszczególne dzielnice Zabrze pochodzą z „Raportu o stanie miasta z 2012 roku”, źródło: Wydział Spraw Obywatelskich, Urząd Miejski w Zabrzu.

Wyznaczony do rewitalizacji w LPRÓM obszar osiedla niegdysiejszych zakładów Borsiga obejmuje powierzchnię 25,10 ha. Obszar obecnie pełni następujące funkcje: mieszkaniową, rekreacyjną, transportową, handlowo – usługową, turystyczną, oświatową, kulturową.

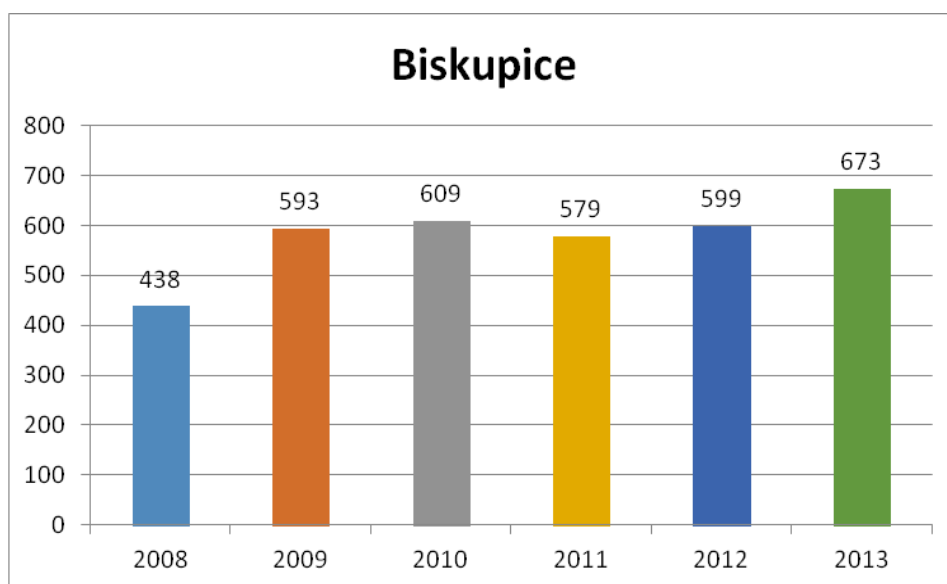
Liczba projektów rewitalizacyjnych gminy Zabrze przewidzianych w LPRÓM: 4.

- Przewidziany wkład: 8 475 800.00,
- przewidziane dofinansowanie: 7 204 430.00,
- przewidziany wkład własny: 1 271 370.00.

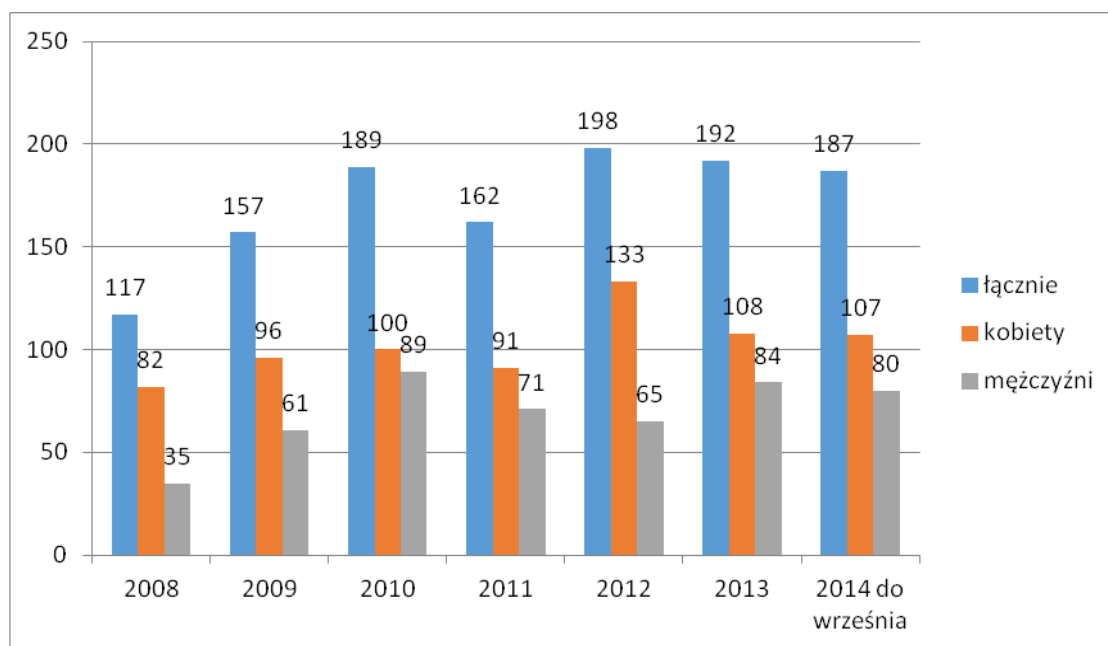
Liczba projektów podmiotów z terenów miasta Zabrze: 7.

- Przewidziany wkład całkowity: 9 650 000.00,
- przewidziane dofinansowanie: 8 208 500.00,
- przewidywany wkład własny: 1 447 500.00.

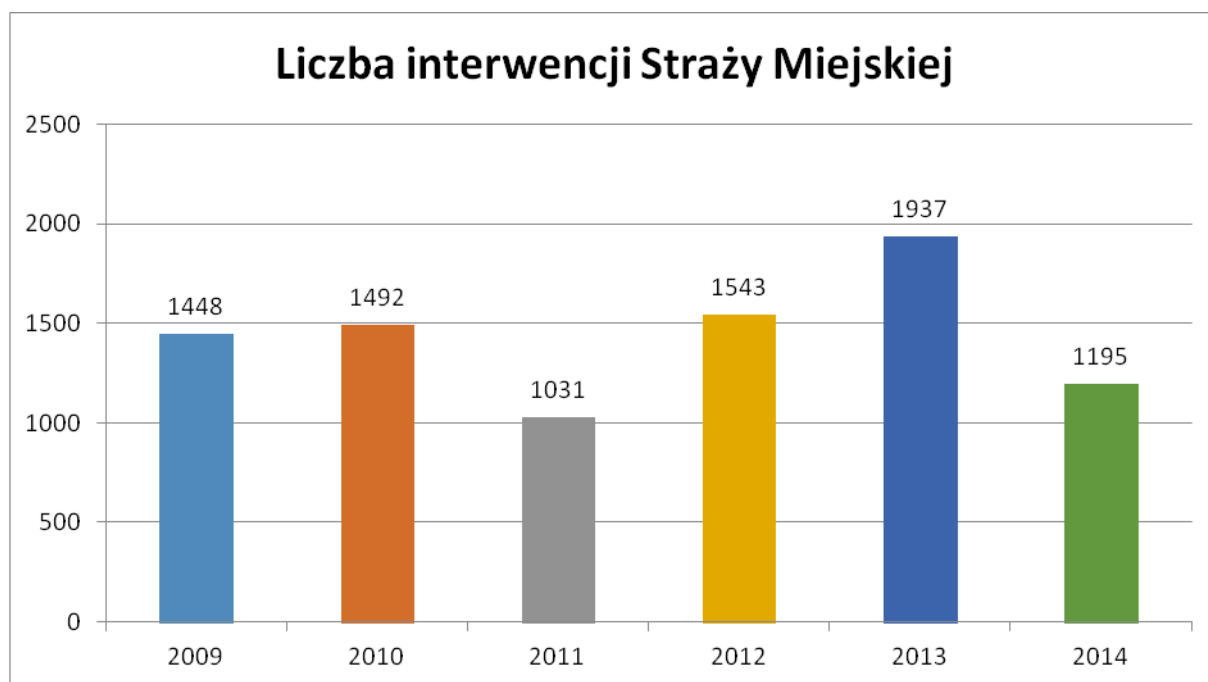
Identyfikacja zjawisk kryzysowych występujących w dzielnicy Biskupice, ze szczególnym uwzględnieniem osiedla Borsig przedstawia się następująco:

Wykres nr 1. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Biskupice.

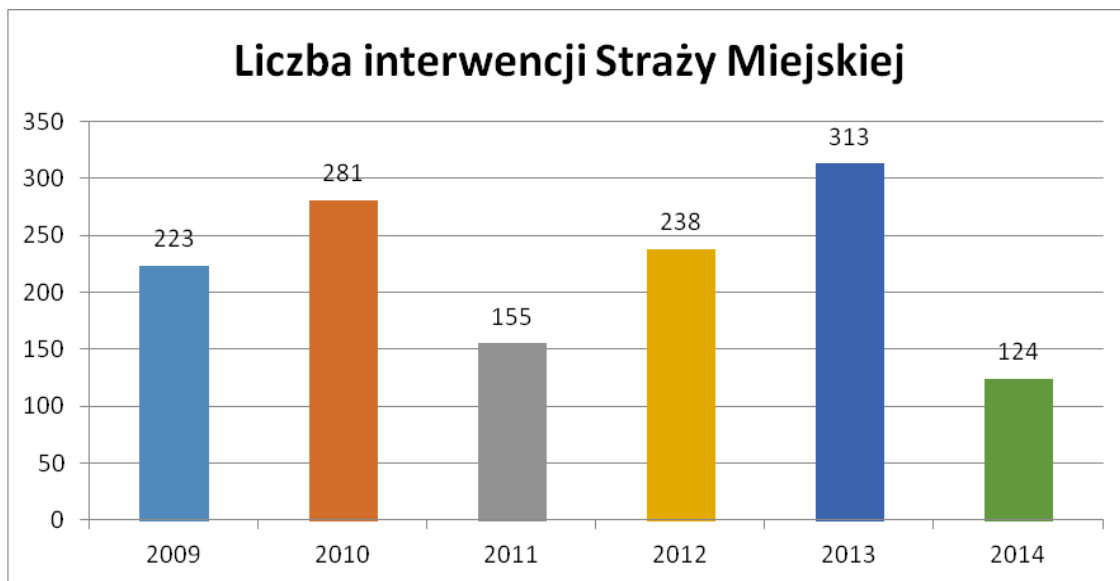
Wykres nr 2. Liczba osób bezrobotnych na Osiedlu Borsig

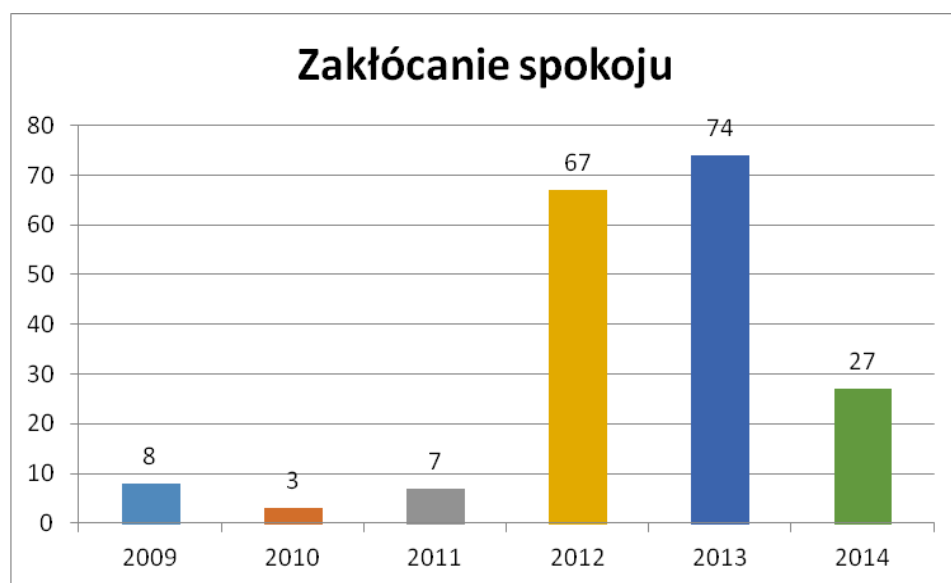
Wykres nr 3. Suma interwencji straży miejskiej w dzielnicy Biskupice

Dane dotyczące interwencji straży miejskiej na terenie Osiedla Borsig przedstawiono w formie wykresów obejmujących lata 2007-2014 (do dnia 12 listopada 2014 r. włącznie), z uwzględnieniem podziału na:

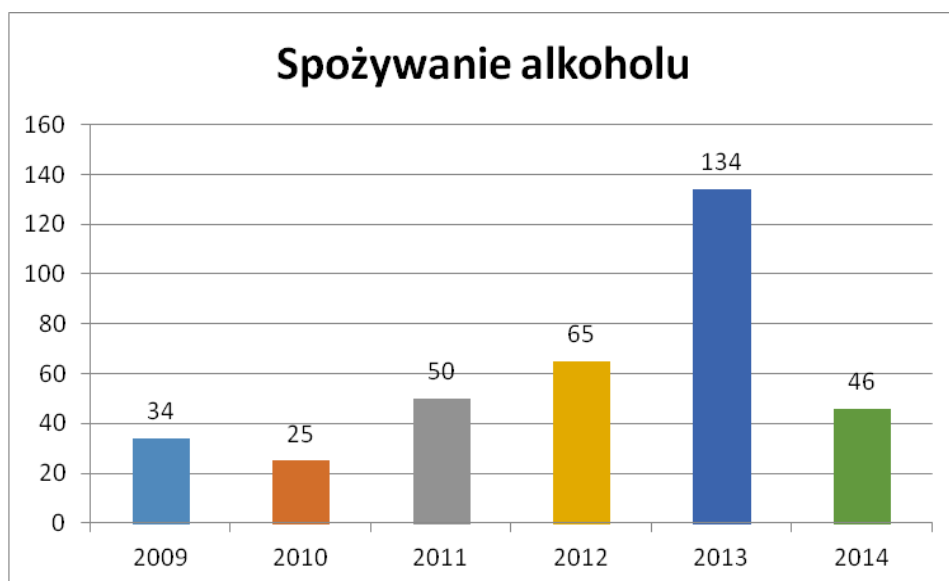
- wszystkie interwencje,
- interwencje związane z zakłócaniem spokoju,
- interwencje dotyczące spożycia alkoholu.

Wykres nr 4. Suma interwencji straży miejskiej na Osiedlu Borsig.

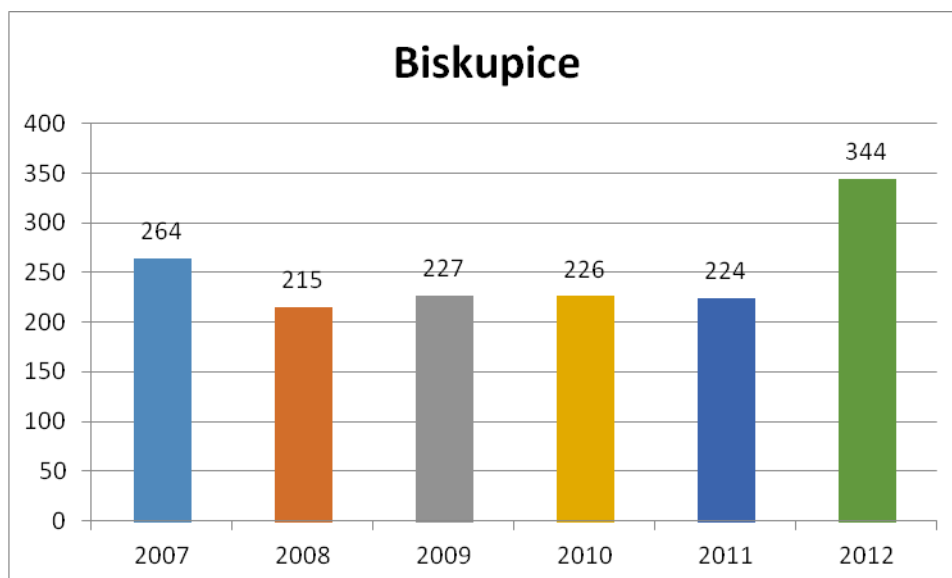

Wykres nr 5. Interwencje straży miejskiej na Osiedlu Borsig w związku z zakłócaniem spokoju.

Wykres nr 6. Interwencje straży miejskiej na Osiedlu Borsig w związku ze spożyciem alkoholu

Na całościowy obraz dzielnicy, jej problemów społecznych, wpływ mają przyznane świadczenia przez MOPR. Analiza poziomu świadczeń socjalnych dla mieszkańców pozwala na wyciągnięcie wniosków dotyczących poziomu życia.

Wykres nr 7. Zasiłki socjalne dla mieszkańców dzielnicy Biskupice.

Z pomocy Dzielnicowego Punktu Pomocy Społecznej w Biskupicach od stycznia 2014r. skorzystało 359 rodzin. W Dzielnicy najpoważniejszą dysfunkcją jest bezrobocie (występuje

w 274 rodzinach), następnie niepełnosprawność (w 90 rodzinach), długotrwała choroba (101 rodzin) oraz alkoholizm, który dotyka 32 rodziny.

Z analizy danych oraz informacji pracowników socjalnych wynika, że głównym skupiskiem, gdzie mieszkają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym jest przede wszystkim osiedle Borsig, na terenie którego objęte pomocą są często wszystkie rodziny z kamienicy. Jednakże na terenie całej dzielnicy widoczne są miejsca szczególnie narażone na wykluczenie. Należą do nich: rejon ul. Bytomskiej, ul. Kasprowicza, ulice boczne od ulicy Bytomskiej. Z danych wynika, że oprócz dwóch ulic, na każdej innej są rodziny korzystające z systemu wsparcia. Żadna z tych ulic nie ma szczególnej dysfunkcji, jest to cały wachlarz problemów. Każda rodzina zgłasza inne problemy, a dominującym jest niski dochód. Można zauważyć, że wsparcie z pomocy społecznej dotyczy również rodzin bez wyraźnych dysfunkcji, ale posiadających niższe dochody kwalifikujące je do pomocy finansowej. Ponadto zauważono, że rodziny wykazane jako usamodzielnione w latach poprzednich, wracają do systemu pomocy społecznej ponieważ wystąpiła, któraś z dysfunkcji, np. długotrwała choroba.

Biskupice, zwłaszcza osiedle Borsig, jest obszarem z kumulacją zjawisk kryzysowych, których poziom niestety wzrasta w kolejnych latach. Podjęcie na tym terenie działań rewitalizacyjnych jest zatem uzasadnione. Dodatkowe wsparcie społeczności lokalnej poprzez realizację Programu Aktywności Lokalnej – PAL – powinno także pozytywnie wpłynąć na poprawę sytuacji społecznej w dzielnicy.

Dzielnica Centrum Południe – powierzchnia 7,7 km kw. Liczba mieszkańców – 39 860.

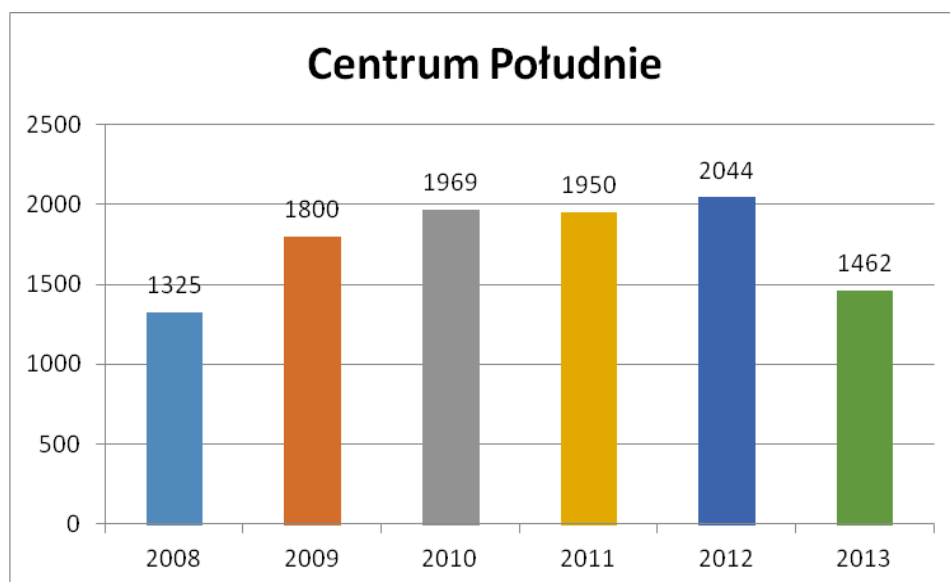

Mapa nr 4. Obszar dzielnicy Centrum Półd. z zaznaczonym terenem objętym rewitalizacją wg LPRM.

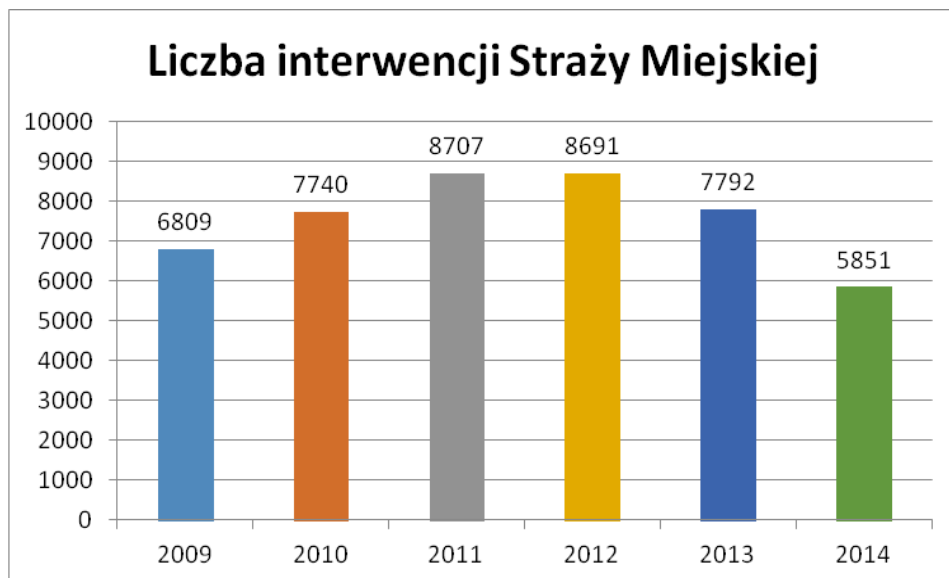
Na terenie Dzielnicy Centrum Południe znajdują się obiekty i przestrzenie ujęte w dokumencie LPROM z przeznaczeniem do rewitalizacji: fragment obszaru priorytetowego „A” – kwartał Broniewskiego – Pośpiecha (60 ha), Muzeum Górnictwa Węglowego, Dom Muzyki i Tańca, Stadion Górnika Zabrze, budynek przy ul. Roosevelta 32, adaptowany na potrzeby Wydziału Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej. Uwzględnione zostały także zabytki m. in. zespół zabudowy Państwowego Szpitala Klinicznego nr 1, Kościół parafialny pod wezwaniem świętego Józefa, budynek Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego im. Pokoju, Kościół Parafialny św. Anny, ZSO nr 1, budynek Sądu i Prokuratury, Willa (obecnie komisariat policji), Budynek Zakładu Kąpielowego, budynek kina ROMA, dawne Technikum Górnicze. Obszar wyznaczony do rewitalizacji w LPROM pełni następujące funkcje: mieszkaniową, rekreacyjną, transportową, handlowo-usługową, turystyczną, oświatową, kulturową, integracyjną, administracyjną.

Przygotowano zestawienia tabelaryczne obrazujące występowanie zjawisk kryzysowych na terenie całej dzielnicy Centrum Południe, ze szczególnym uwzględnieniem kwartału Broniewskiego – Pośpiecha, na terenie którego Zabrzeńska Spółdzielnia Mieszkaniowa realizowała projekty rewitalizacyjne budynków mieszkalnych.

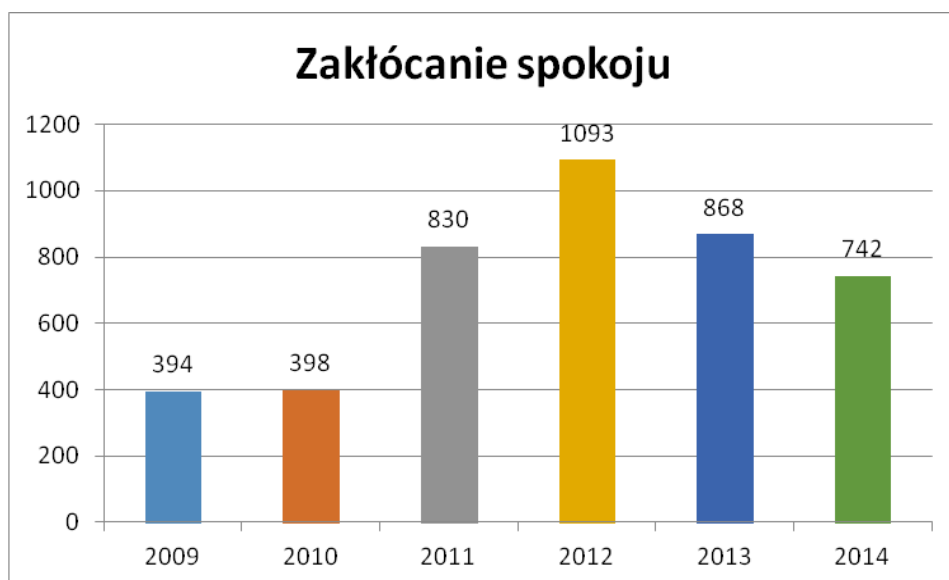
Z danych statystycznych przedstawionych poniżej widać, że liczba interwencji w dzielnicy nieznacznie spada.

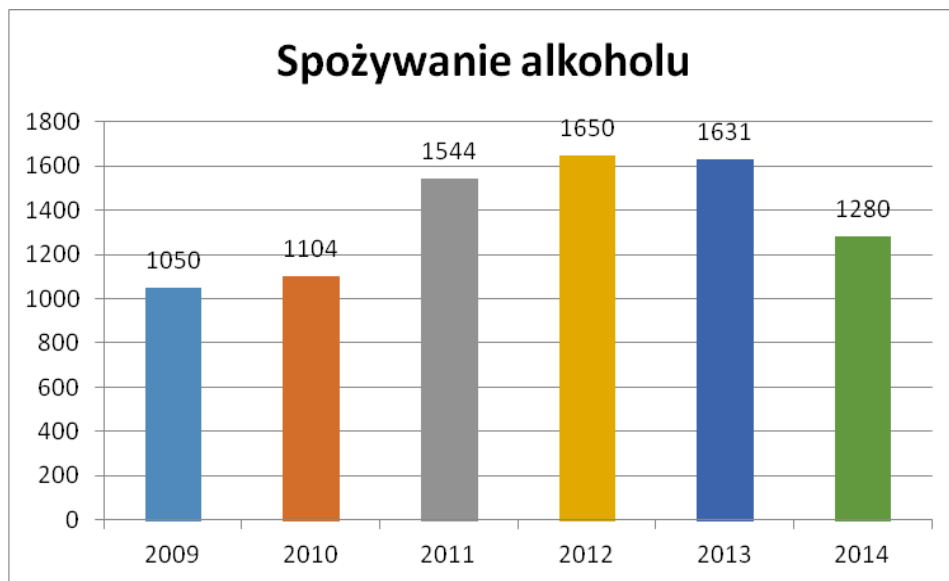
Wykres nr 8. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Centrum Południe.

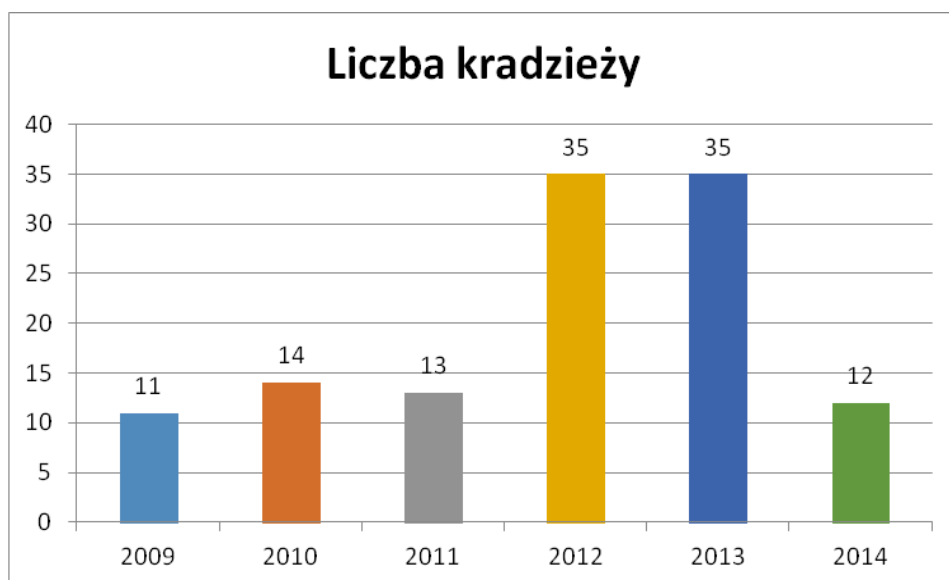
Wykres nr 9. Liczba interwencji straży miejskiej w dzielnicy Centrum Południe.

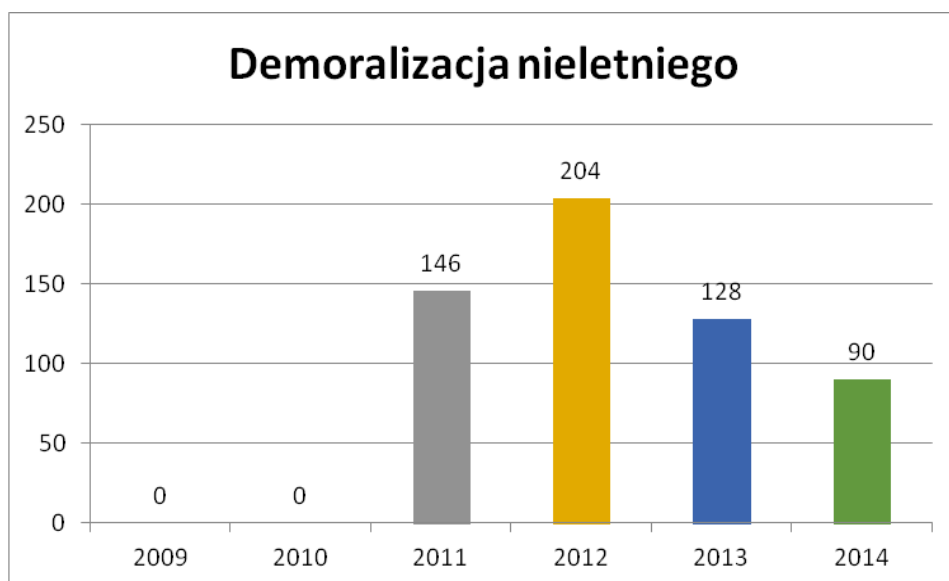
Wykres nr 10. Interwencje w związku z zakłócaniem spokoju wg danych straży miejskiej w dzielnicy Centrum Południe.

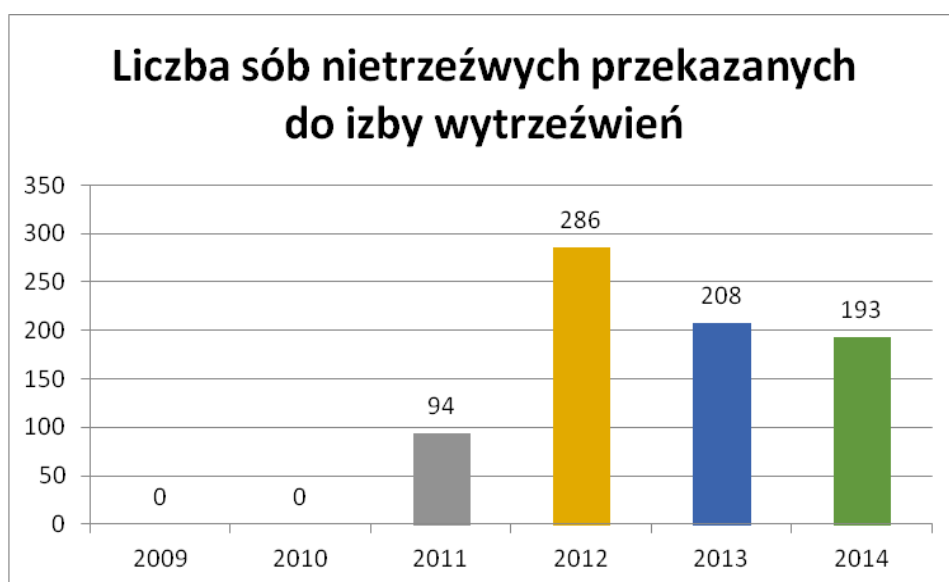
Wykres nr 11. Interwencje związane ze spożywaniem alkoholu wg danych straży miejskiej w dzielnicy Centrum Południe

Wykres nr 12. Interwencje związane z kradzieżą wg danych straży miejskiej w dzielnicy Centrum Południe

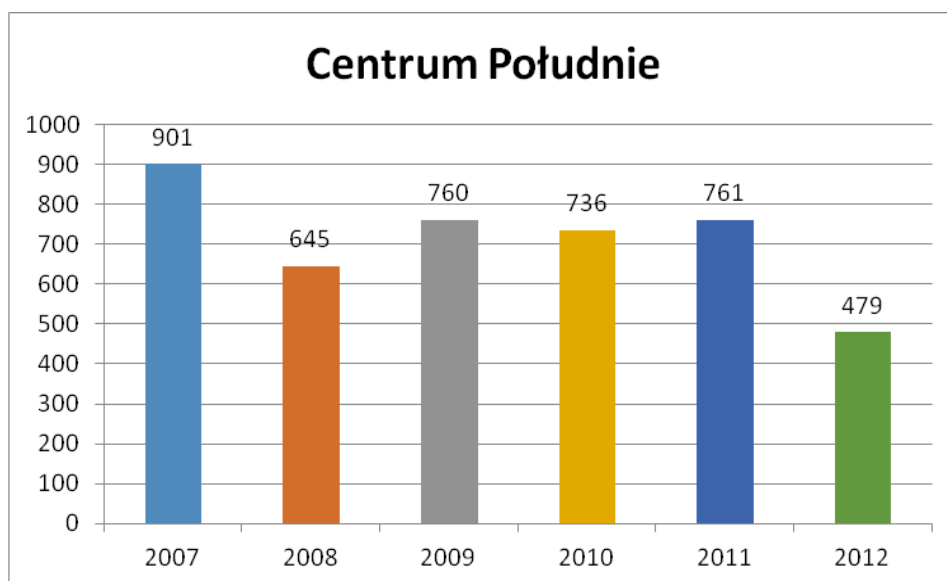

Wykres nr 13. Interwencje związane z demoralizacją nieletnich wg danych straży miejskiej w dzielnicy Centrum Południe

Wykres nr 14. Umieszczenie nietrzeźwych w izbie wytrzeźwień wg danych straży miejskiej w dzielnicy Centrum Południe

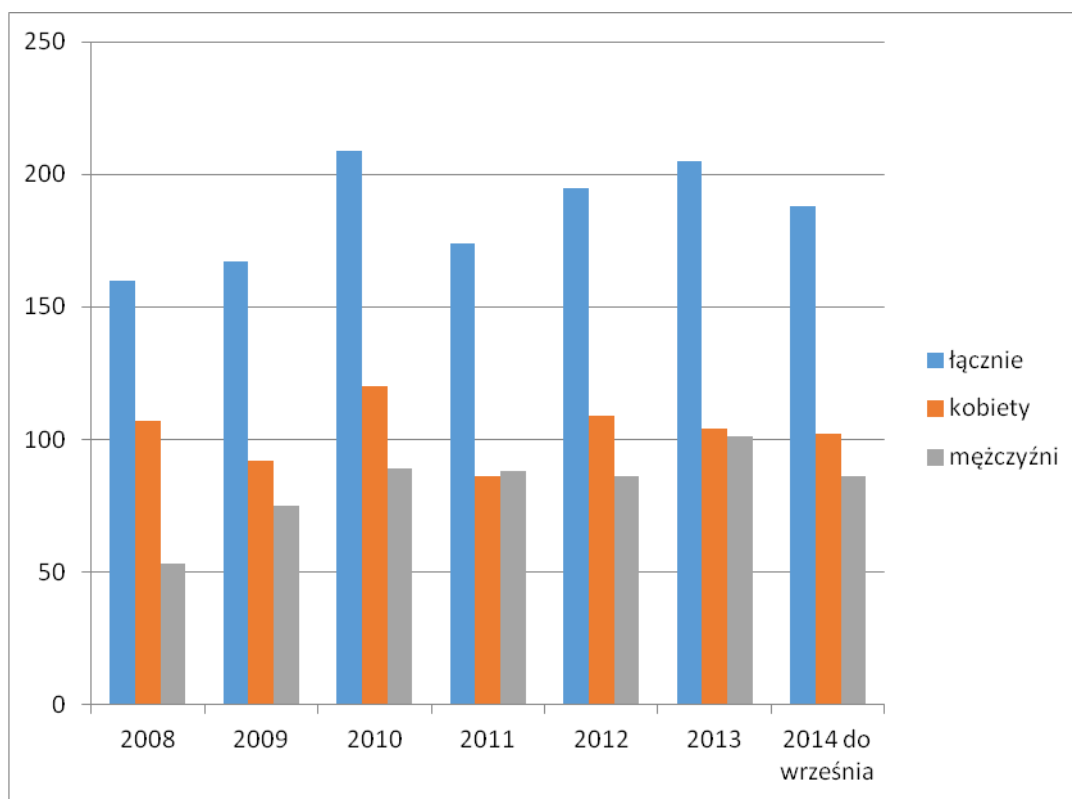
Również liczba przyznanych mieszkańcom dzielnicy zasiłków socjalnych w poszczególnych latach odzwierciedla dokonujące się powolne zmiany w poziomie życia.

Wykres nr 15. Zasiłki przyznane przez MOPR w dzielnicy Centrum Południe.

Skomplikowaną sytuację społeczną w dzielnicy Centrum Południe dopełniają dane z Dzielnicowego Punktu Pomocy Społecznej (DDPS) przy Roosevelta. Spośród korzystających z pomocy duża liczba zamieszkuje lokale socjalne (głównie przy ul. Łokietka, Krasińskiego i Buchenwaldczyków). Podstawowe problemy diagnozowane na tym obszarze to: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność oraz uzależnienie od alkoholu. Spora część pracy socjalnej prowadzona jest także z rodzinami, gdzie występuje bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Specyficzną grupą klientów DDPS Roosevelta są przedstawiciele społeczności romskiej zamieszkujący ulice Buchenwaldczyków oraz Wallek – Walewskiego. Osoby te są również najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym. Spowodowane jest to głównie odmiennością kulturową, bardzo niskim poziomem wykształcenia, brakiem perspektyw na podjęcie stałego zatrudnienia, brakiem odpowiedniego poziomu motywacji do zmiany swojej sytuacji życiowej, dość powszechne w środowisku uzależnienie od otrzymywanego wsparcia socjalnego.

Poniżej przedstawiono charakterystykę tzw. Kwartалу Broniewskiego – Pośpiecha, który jest zlokalizowany w centralnej części dzielnicy Centrum Południe. Poziom zjawisk kryzysowych dla tego obszaru przedstawia się następująco:

Wykres nr 16. Liczba osób bezrobotnych zamieszkujących kwartał Broniewskiego – Pośpiecha.

Dla wyznaczonego do rewitalizacji kwartału ulic Broniewskiego – Pośpiecha przygotowano szczegółową analizę nasilenia zjawisk (w tym również w odniesieniu zakresu ich występowania do całego miasta) kryzysowych w 2010 roku²⁰. Szczególne wysokie poziom ubóstwa, przekładający się na liczbę osób pobierających zasiłki z MOPR, występował w obszarze śródmieścia w budynkach komunalnych zbudowanych przed 1939 rokiem. Wg danych uzyskanych z MOPR, ówczesne Śródmieście (obecnie częściowo teren pokrywa się z dzielnicami Centrum Północ i Centrum Południe) zajmowało pierwsze miejsce pod względem wysokości odsetka zamieszkania osób pobierających zasiłki. Zgodnie z udostępnionymi danymi, dla kwartału ulic Broniewskiego – Pośpiecha wskaźnik przyjął wartość 106,97 na 1000 mieszkańców i jest zdecydowanie wyższy od referencyjnego (52/1000 mieszkańców). Liczba osób pobierających zasiłki zameldowanych w wytypowanym obszarze przedstawiała się następująco:

1. ul. Sienkiewicza – 157 osób
2. ul. Pośpiecha – 51
3. ul. Konopnickiej - 0
4. ul. Opolska – 74

²⁰ Na podstawie materiałów własnych Zabrzańkiej Spółdzielni Mieszkaniowej

5. ul. Św. Floriana - 40
6. ul. Św. Urbana - 54
7. ul. Broniewskiego - 6

W sumie: 382 osoby

W Zabrze odnotowuje się niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej.

Rozwój miasta w wymiarze gospodarczym jest w znacznym stopniu determinowany aktywnością mieszkańców, która analizowana jest dwuaspektowo – pod kątem stopy bezrobocia oraz ilości podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na danym obszarze. Dla kwartału ulic Broniewskiego – Połpiecha wskaźnik zarejestrowanych działalności gospodarczych na 100 mieszkańców wyniósł 1,12. Wartość wskaźnika jest zatem niższa od referencyjnego, ustalonego na poziomie 9,1 zarejestrowanych podmiotów na 100 mieszkańców. Liczba zarejestrowanych działalności gospodarczych w wytypowanym obszarze przedstawia się następująco:

1. ul Sienkiewicza – 14 osób zarejestrowało działalność gospodarczą
2. ul. Połpiecha – 8
3. . Konopnickiej - 0
4. ul. Opolska – 6
5. ul. Św. Floriana - 2
6. ul. Św. Urbana - 4
7. ul. Broniewskiego - 6

W sumie: 40 zarejestrowanych podmiotów gospodarczych

Zgromadzono także dane na temat wartości zasobów mieszkaniowych. Zgodnie z przyjętą definicją wskaźnika, budynki wybudowane przed 1989 rokiem są zasobem o znacznie niższej wartości od budynków wybudowanych w latach późniejszych. Budynki z zasobów ZSM włączone do LPR zlokalizowane w kwartale ulic Broniewskiego – Połpiecha powstały w roku 1976 roku, w technologii budownictwa wielkopłytowego. W wytypowanym obszarze dominują budynki wybudowane przed II wojną światową. Są to w większości budynki komunalne, których bardzo zły stan techniczny wymaga generalnych remontów. Wyjątek stanowią dwa budynki wybudowane w 2003 roku, należące do Międzygminnego Towarzystwa Budownictwa Społecznego, zlokalizowane przy ul. Opolskiej o numerach 15,17,22,24,26,28,30. W całym kwartale ulic Broniewskiego – Połpiecha budynki wybudowane przed rokiem 1989 stanowią 98,29% zasobów. Wartość wskaźnika jest więc większa od referencyjnego, ustalonego na poziomie 88%. Obszar kwartału ulic

Broniewskiego – Pośpiecha, na którym zaplanowano realizację projektu rewitalizacyjnego, po przeprowadzeniu analizy poziom wskaźników, bezwzględnie został zakwalifikowany do przyznania wsparcia finansowego.

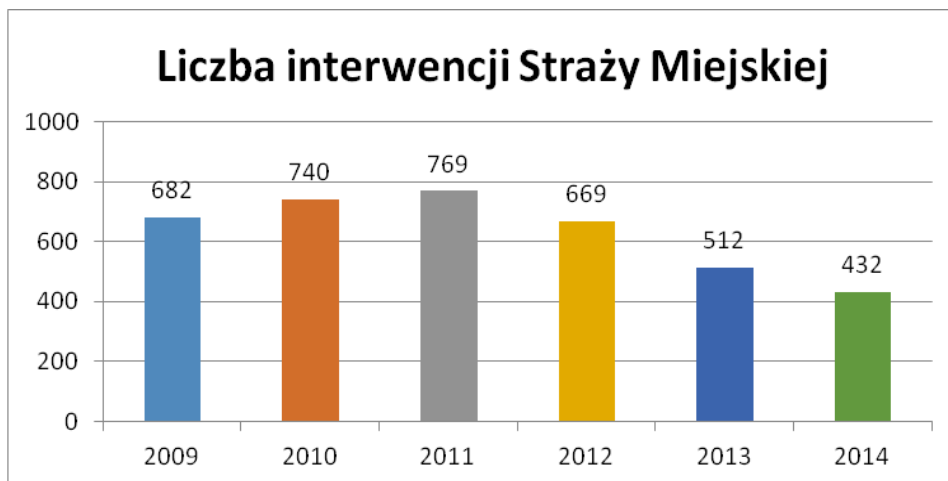
Tabela nr 2. Zestawienie kryteriów i wskaźników kwalifikacji obszaru do wsparcia

Kryterium	Wskaźnik	Wartość referencyjna	Kwartal B – P
Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia	Liczba osób pobierających zasiłki na 1 tys. ludności	52	106,97
Niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej	Liczba podmiotów zarejestrowanych na 100 osób	9,1	1,12
Niski poziom wartości zasobu mieszkaniowego	Liczba budynków sprzed 1989 roku do ogólnej liczby budynków (w %)	88%	98,29%

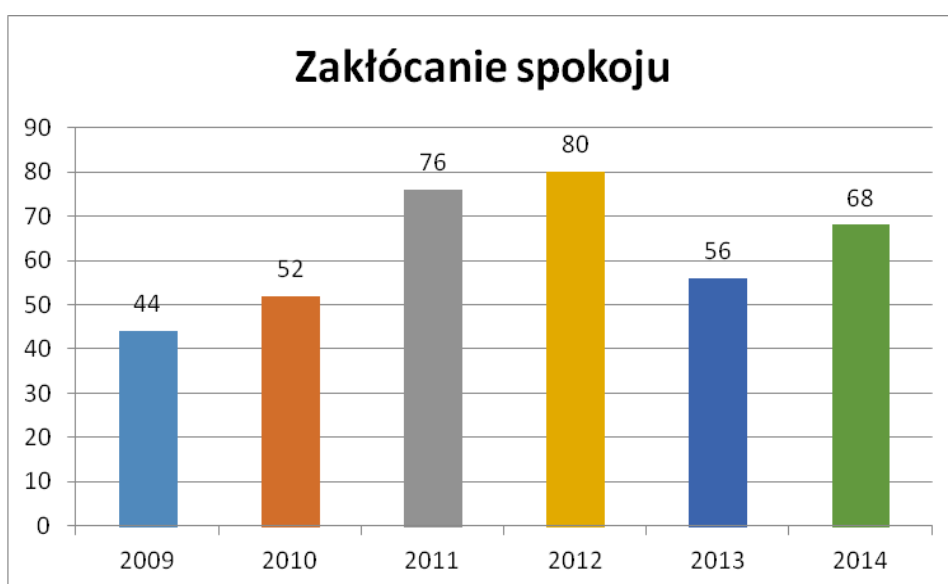
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Wytyczne do opracowania Lokalnych Programów Rewitalizacji, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice 2009.

Powyższe zestawienie uwidacznia prawidłowość: występowanie wysokiego poziomu ubóstwa sprzyja niskiemu wskaźnikowi prowadzenia działalności gospodarczej. Nie należy również lekceważyć samego środowiska zamieszkania, które ma związek z aktywnością mieszkańców oraz dbaniem o otoczenie. Większość budynków zlokalizowanych w kwartale ulic Broniewskiego – Pośpiecha została wybudowana jeszcze przed rokiem 1939, a co za tym idzie ich obecny standard jest niski, co sprzyja odpływowi mieszkańców lepiej sytuowanych. Większość spośród 3577 mieszkańców budynków z obszaru objętego projektem zauważa kumulację problemów w swoim obszarze zamieszkania i ma świadomość wyzwania, jakim jest zmiana na lepsze istniejącej kryzysowej sytuacji. Zatem działania ZSM w aspekcie rewitalizacji własnych zasobów mieszkaniowych w kwartale Broniewskiego – Pośpiecha mogą przyczynić się do poprawy warunków zamieszkania oraz podniesienia jakości życia mieszkańców.

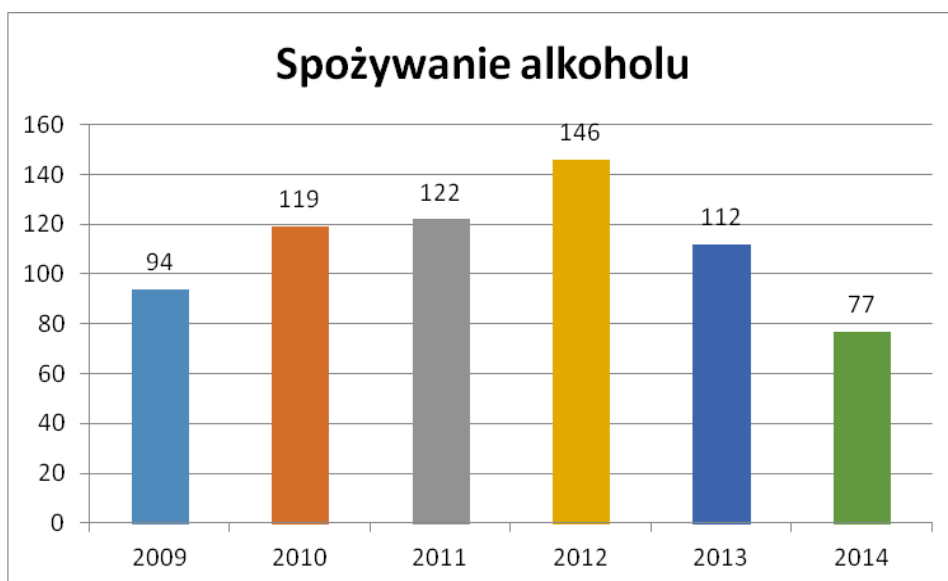
Statystyki obrazujące interwencje straży miejskiej wskazują na utrzymującą się pozytywną tendencję zmniejszania się zakresu patologii w ogóle.

Wykres nr 17. Suma interwencji straży miejskiej na terenie tzw. Kwartалу Broniewskiego – Pośpiecha.

Wykres nr 18. Zakłócanie spokoju – interwencje straży miejskiej na terenie tzw. Kwartалу Broniewskiego – Pośpiecha.

Wykres nr 19. Spożywanie alkoholu – interwencje straży miejskiej na terenie tzw. Kwartálu Broniewskiego – Pośpiecha.

Analiza zaprezentowanych statystyk pozwala na wyciągnięcie optymistycznych wniosków. W całej dzielnicy Centrum Południe obserwuje się niewielki spadek nasilenia zjawisk kryzysowych. W przypadku kwartálu Broniewskiego – Pośpiecha, gdzie działania rewitalizacyjne były ściśle powiązane ze środowiskiem zamieszkania, tendencja spadkowa jest bardziej widoczna. Liczba interwencji straży miejskiej systematycznie spada od 2011 roku. Niestety poziom bezrobocia w analizowanym okresie nie wykazuje tendencji spadkowych, utrzymując się na tym samym poziomie.

W dzielnicy Centrum Południe wpisano do LPRM Miasta Zabrze kolejne projekty realizowane zarówno przez gminę Zabrze, jak i inne podmioty.

Do obszaru priorytetowego nr 1 (6,35 ha) zaliczono adaptację budynku przy ul. Roosevelta 32 na potrzeby Wydziału Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej w Gliwicach (NR 1).

- Przewidziany wkład: 16 698 141.72,
- przewidziane dofinansowanie: 13 581 093.43,
- przewidziany wkład własny: 3 117 048.30.

Do obszaru priorytetowego nr 4 (5,50+7,26=12,76 ha) zaliczono przebudowę oraz termoizolację hali sportowej Pogoń oraz rewitalizację skansenu: Królowa Luiza

- Przewidziany wkład: 29 239 287,00
- przewidziane dofinansowanie: 19 040 554,64
- przewidziany wkład własny: 10 198 723,36

Liczba projektów rewitalizacyjnych gminy Zabrze przewidzianych w LPRM: 3.

- Przewidziany wkład: 15 115 000,00
- przewidziane dofinansowanie: 12 847 750,00
- przewidziany wkład własny: 2 567 250,00

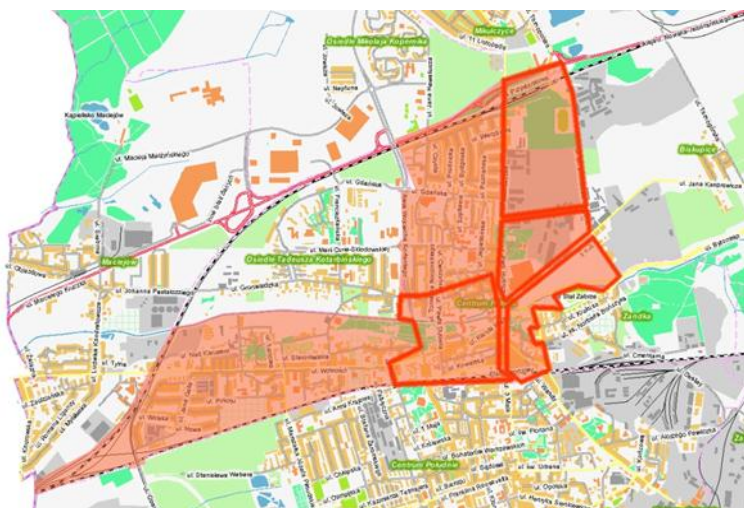
Liczba projektów podmiotów z terenów miasta Zabrze: 21

- Przewidziany wkład całkowity: 44 243 248,77
- przewidziane dofinansowanie: 30 518 826,86
- przewidywany wkład własny: 13 724 421,91

Stadion Górnika Zabrze:

- Przewidziany wkład: 200 000 000.00,
- przewidziane dofinansowanie: 20 000 000.00,
- przewidziany wkład własny: 180 000 000.00.

Dzielnica Centrum Północ – powierzchnia 4,5 km kw. Liczba mieszkańców – 24866 (2012).

Mapa nr 5. Obszar dzielnicy Centrum Północ z zaznaczonym terenem przeznaczonym do objęcia rewitalizacją wg dokumentu LPRM.

Dzielnica Centrum Północ obejmuje swoim zasięgiem terytorialnym fragment obszaru priorytetowego „A” oraz obszar priorytetowy nr III w tym działania: adaptacja budynku biblioteki Donnersmarcków dla potrzeb Filharmonii Zabrzeńskiej, przebudowa sceny i widowni Teatru Nowego w Zabrzu, stworzenie „Kwartetu Sztuki”, Europejski Ośrodek Kultury Turystycznej i Poprzemysłowej – Główna Sztolnia Dziedziczna (projekt nr 1 obszaru priorytetowego nr IV) oraz obszar priorytetowy „C” objęty Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego.

Wyznaczony do rewitalizacji w LPRM obszar pełni następujące funkcje: mieszkaniową, rekreacyjną, transportową, handlowo – usługową, turystyczną, oświatową, kulturową, integracyjną, administracyjną.

Na realizację działań w obszarze priorytetowym nr 3 (30,11 ha):

- Przewidziany wkład: 27 111 393,77
- przewidziane dofinansowanie: 20 740 500,07
- przewidziany wkład własny: 6 370 893,7

Do obszaru priorytetowego nr 4 zaliczono Rewitalizację Europejskiego Ośrodka Kultury Turystycznej i Poprzemysłowej Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej

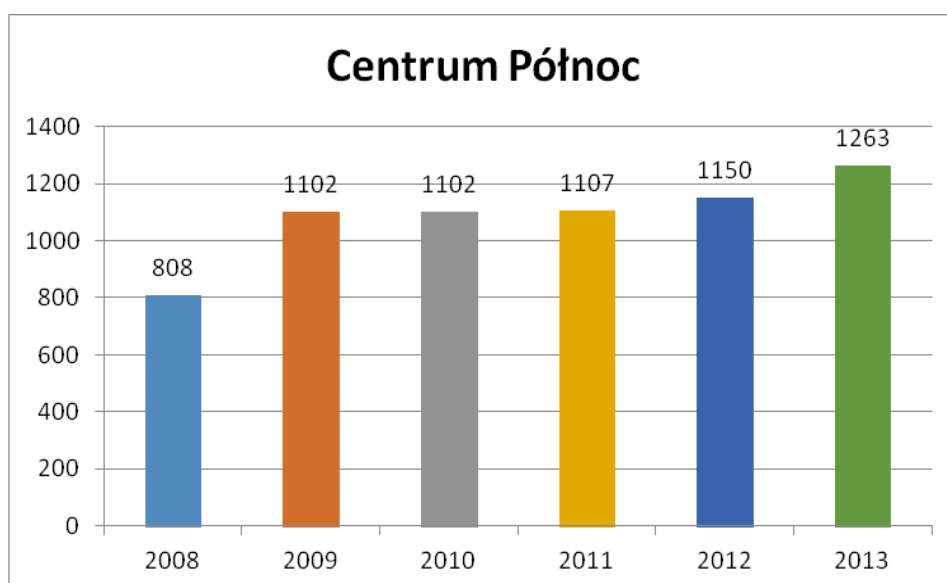
- Przewidziany wkład: 69 017 000,00
- przewidziane dofinansowanie: 41 410 000,00
- przewidziany wkład własny: 27 607 000,00

Liczba projektów rewitalizacyjnych gminy Zabrze przewidzianych w LPRM na terenie dzielnicy Centrum Północ: 3.

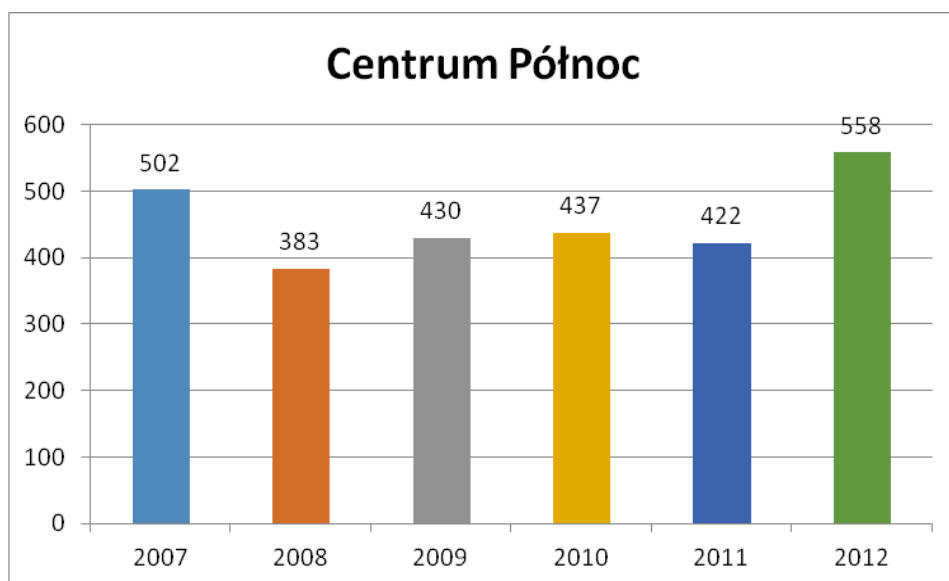
- Przewidziany wkład: 16 500 000,00
- przewidziane dofinansowanie: 7 750 000,00
- przewidziany wkład własny: 8 750 000,00

Liczba projektów podmiotów z terenów miasta Zabrze: 21.

- Przewidziany wkład całkowity: 40 500 276,00
- przewidziane dofinansowanie: 24 840 110,40
- przewidywany wkład własny: 16 132 665,60

Wykres nr 20. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Centrum Północ

Wykres nr 21. Świadczenia przyznane przez MOPR w dzielnicy Centrum Północ.

Pomimo realizacji wielu projektów rewitalizacyjnych na terenie dzielnicy Centrum Północ, niestety nie obserwuje się poprawy sytuacji społecznej. Bezrobocie stale wzrasta, a liczba świadczeń przyznanych z pomocy społecznej, po minimalnym spadku w 2011 roku, nadal rośnie.

Dzielnica Zandka – powierzchnia 1,0 km kw. Liczba mieszkańców – 2459 (2012 r.)

Mapa nr 6. Obszar dzielnicy Zandka – cały teren przeznaczony do objęcia rewitalizacją wg dokumentu LPRM

Dzielnica Zandka (wyznaczona jako odrębna jednostka w 2012 roku) obejmuje swoim obszarem zabytkowe osiedle wpisane do rejestru zabytków (37,13 ha). Obszar ten pełni funkcje mieszkaniowe, handlowo – usługowe, rekreacyjne, turystyczne, sportowe. Jest obszarem objętym nadzorem Miejskiego Konserwatora Zabytków z uwagi na szczególnie

charakter zabudowy – osiedle patronackie – posiadające wiele zabytków architektury, wśród nich unikatowy stalowy dom, a także stary cmentarz żydowski.

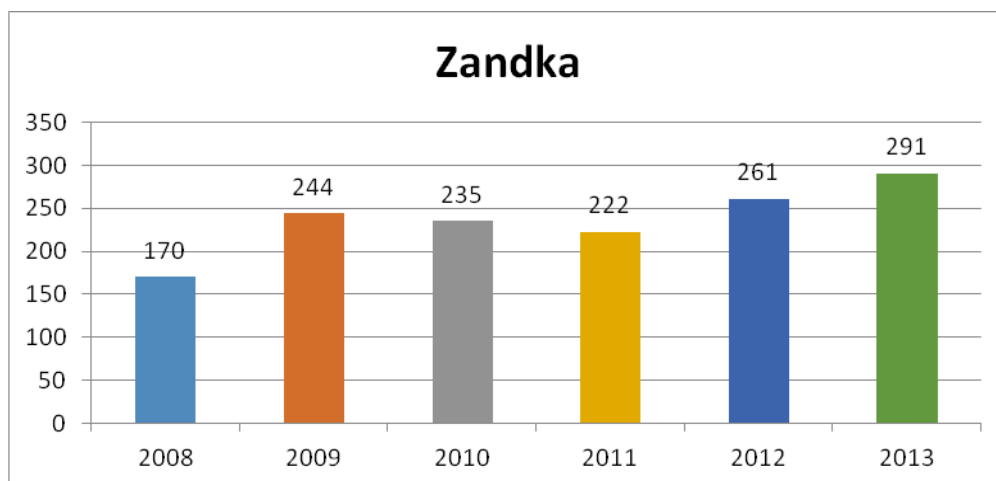
W LPRM wyznaczone zostały do rewitalizacji projekty takie jak: adaptacja przemysłowego obiektu na potrzeby siedziby Biblioteki Głównej MBP, przebudowa budynku Straży Miejskiej w Zabrze przy ul. Stalmacha 9.

Liczba projektów rewitalizacyjnych gminy Zabrze przewidzianych w LPRM: 2

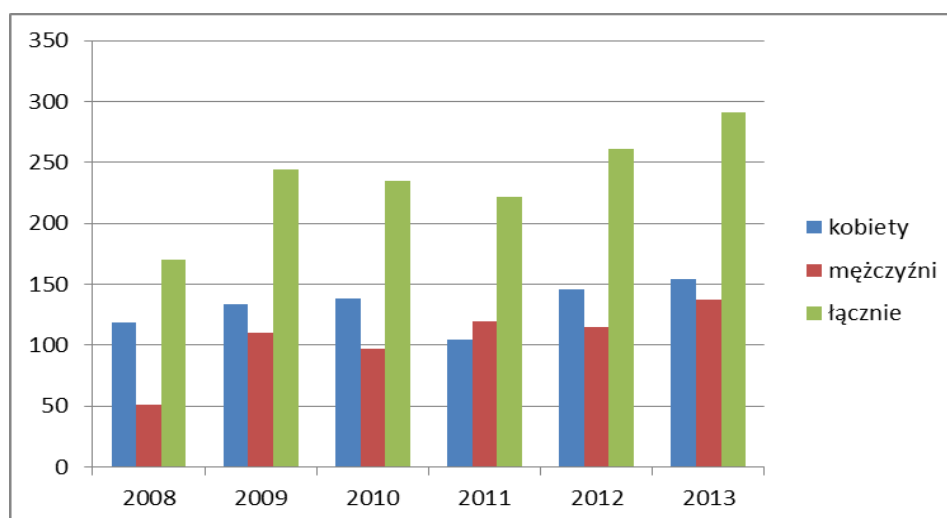
- Przewidziany wkład: 20 000 000,00
- przewidziane dofinansowanie: 17 170 000,00
- przewidziany wkład własny: 3 030 000,00

Liczba projektów podmiotów z terenów miasta Zabrze: 2.

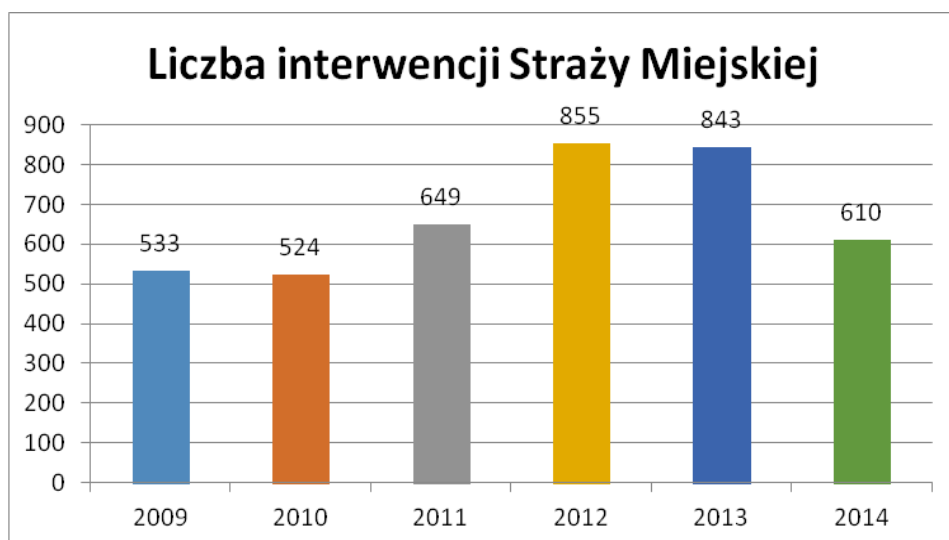
- Przewidziany wkład całkowity: 15 110 000,00
- przewidziane dofinansowanie: 12 843 500,00
- przewidywany wkład własny: 2 266 500,00

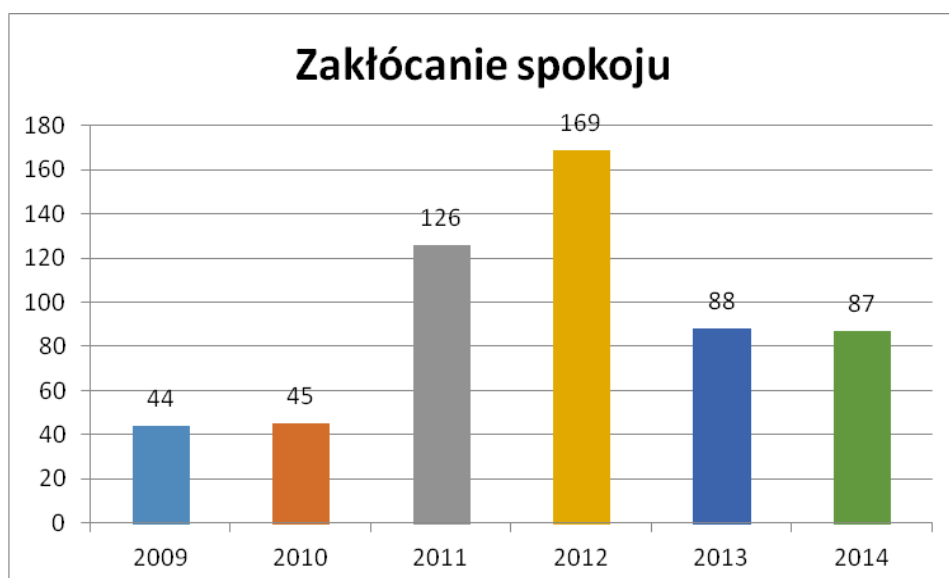
Wykres nr 22. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Zandka

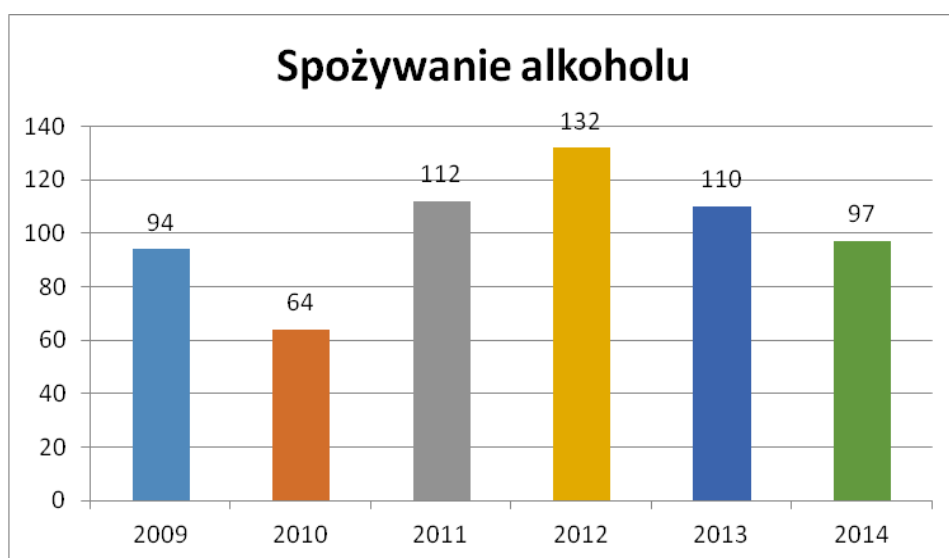
Wykres nr 23. Osoby bezrobotne z podziałem na mężczyzn i kobiety w dzielnicy Zandka.

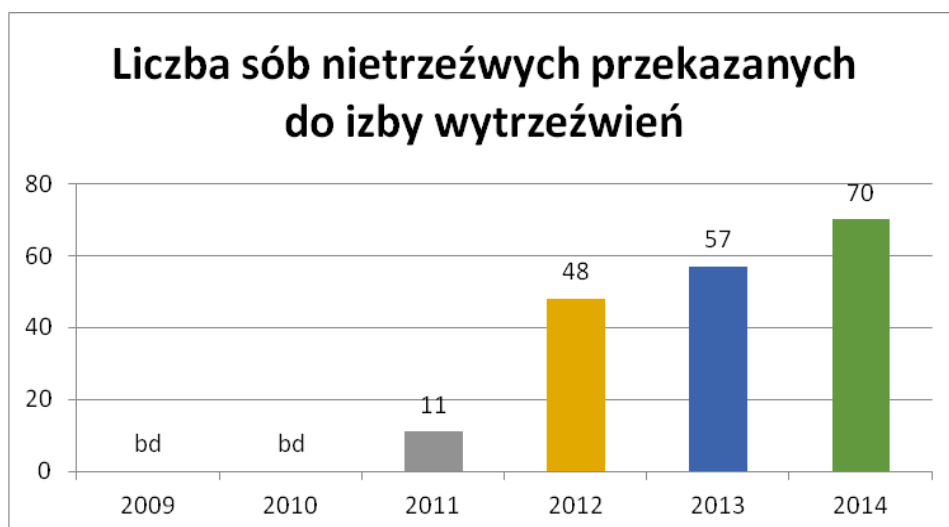
Wykres nr 24. Suma interwencji straży miejskiej w dzielnicy Zandka.

Wykres nr 25. Interwencji straży miejskiej w dzielnicy Zandka z powodu zakłócania spokoju.

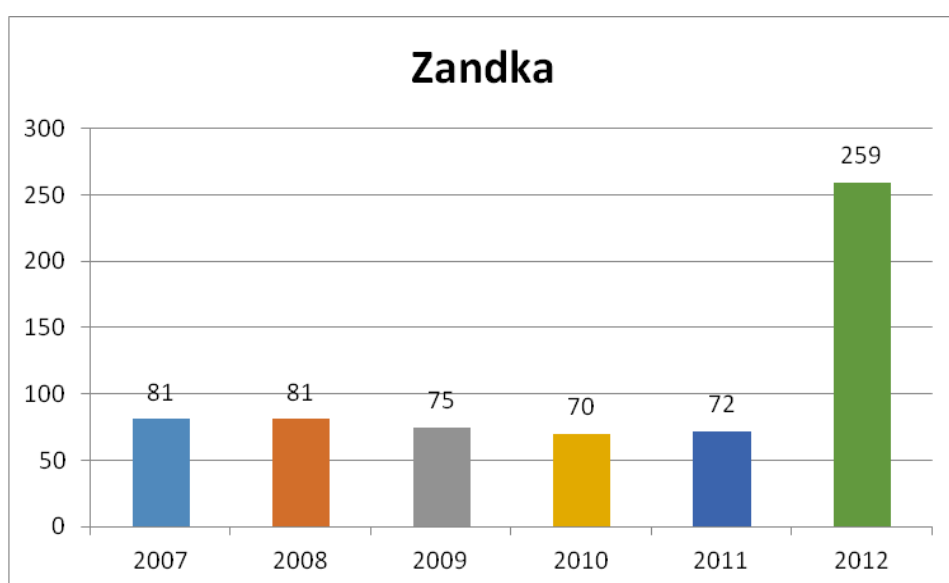

Wykres nr 26. Interwencji straży miejskiej w dzielnicy Zandka z powodu spożywania alkoholu.

Wykres nr 27. Interwencje straży miejskiej z powodu skierowania na izbę wytrzeźwień.

Obraz sytuacji społecznej dzielnicy dopełniają informacje dotyczące zasiłków przyznanych w poszczególnych latach przez MOPR.

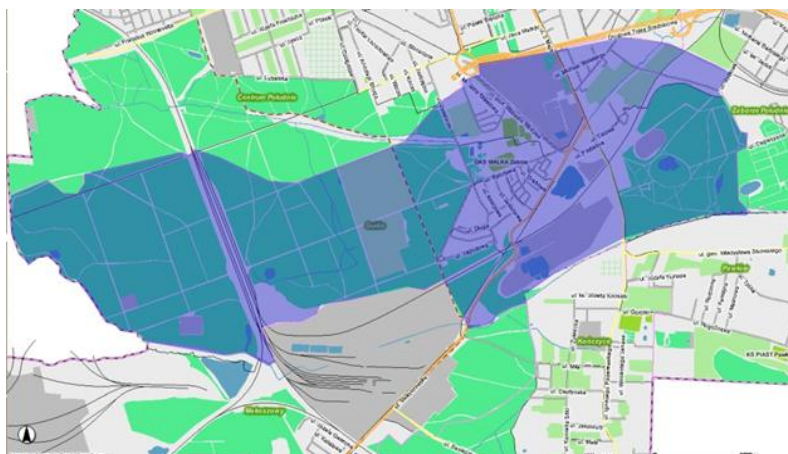

Wykres nr 28. Świadczenia przyznane przez MOPR mieszkańcom dzielnicy Zandka.

Mieszkańcy Zandki objęci są działaniem Dzielnicowego Punktu Pomocy Społecznej przy Wyzwolenia. Jest to obszar nagromadzenia problemów społecznych. Zabudowa mieszkaniowa jest zdegradowana, w większości pozbawiona łazienek, WC często znajduje się na korytarzu, brak jest instalacji gazowej. Mieszkania ogrzewane są piecami węglowymi. Jedynym udogodnieniem jest doprowadzona bieżąca woda do mieszkań. Budynki są w ogólnie złym stanie technicznym, również przestrzeń wymaga uporządkowania

i zorganizowania bezpiecznych i schludnych miejsc dla zabaw dzieci. Liczba zasiłków przyznanych przez MOPR w ostatnich latach znacząco wzrosła. Nakładając te informacje na wysoki wskaźnik interwencji straży miejskiej i utrzymujący się (z tendencją wzrostową) poziom bezrobocia, można stwierdzić, że sytuacja społeczna na terenie osiedla Zandka ulega ciągłemu pogorszeniu. Intensyfikacja działań rewitalizacyjnych, całościowe, zrównoważone podejście do problemów dzielnicy jest jedynym sposobem na uchronienie jej społeczności przed permanentną degradacją, a w konsekwencji trwałym wykluczeniem społecznym. Nie wystarczy kontynuacja podjętych działań. Konieczne jest wielosektorowe współdziałanie na rzecz faktycznej rewitalizacji tej unikatowej dzielnicy.

Dzielnica Guido – powierzchnia 4,5 km kw. Liczba mieszkańców – 8212 (2012 r.)

Mapa nr 7. Obszar dzielnicy Guido

Obszar priorytetowy nr II (19,42+7,09=26,51 ha) – Kopalnia Guido.

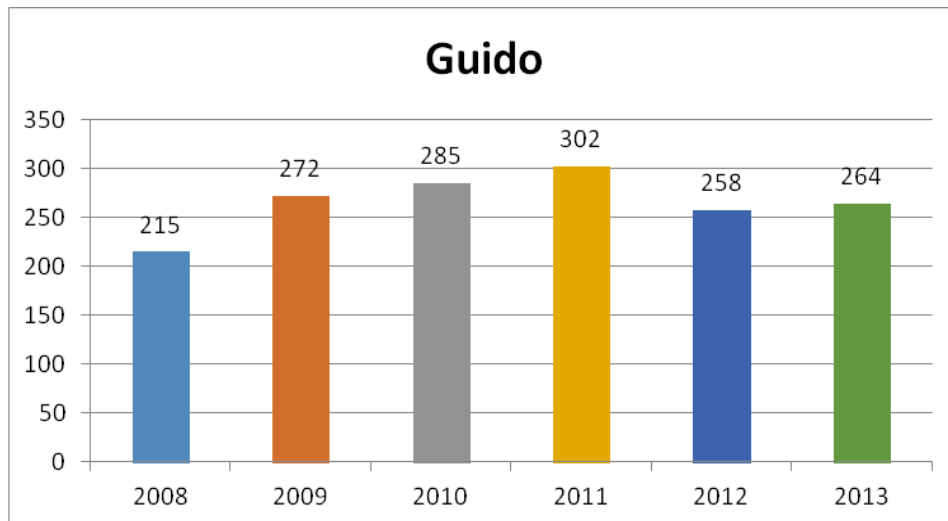
W Dzielnicy Guido pełnione są funkcje rekreacyjne, turystyczne, mieszkaniowe, handlowo – usługowe, sportowe.

Do obszaru priorytetowego nr II zaliczono Rewitalizację poziomów 170 i 320 Kopalni Guido (NR 1, NR 2, NR 4), oraz przebudowę kompleksu sportowego przy ulicy Jaskółczej (NR 3).

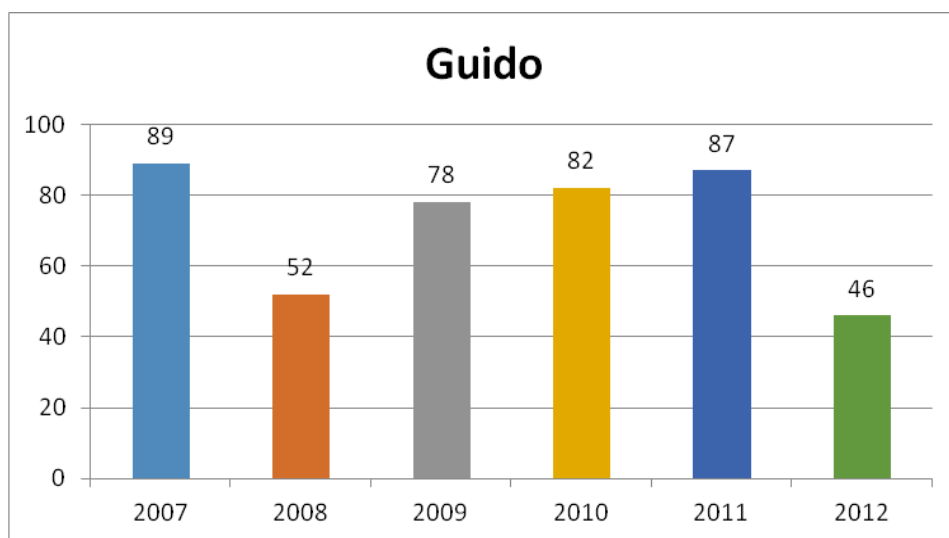
- Przewidziany wkład: 24 557 411,09
- przewidziane dofinansowanie: 20 618 078,35
- przewidziany wkład własny: 3 939 332,74

Liczba projektów podmiotów z terenów miasta Zabrze: 1.

- Przewidywany wkład całkowity: 1 624 000,00
- przewidziane dofinansowanie: 1 380 400,00
- przewidywany wkład własny: 243 600,00

Wykres nr 29. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Guido.

Wykres nr 30 . Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Guido.

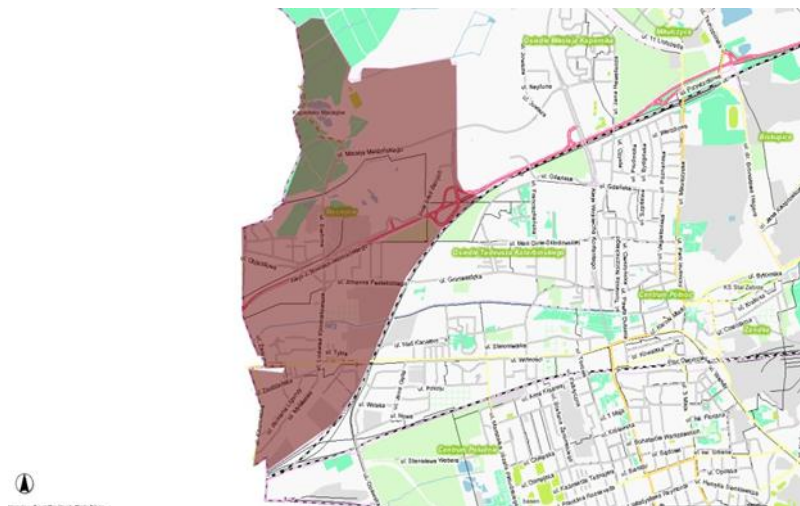
Dzielnica Guido jest objęta działaniem Dzielnicowego Punktu Pomocy Społecznej Kończyce – Rejon drugi – to część centrum z fragmentem ulicy 3 – go Maja i okolicami ulicy Sienkiewicza. Zabudowę w większości stanowią dwupiętrowe lub czteropiętrowe budynki, pozbawione łazienek, z toaletami znajdującymi się na półpiętrach lub podwórkach. Wszystkie domy ogrzewane są węglem kamiennym. Ze względu na niski standard mieszkań, wiele z nich to lokale socjalne. Cechą charakterystyczną tego obszaru jest występujące bezrobocie i alkoholizm, a także coraz częstsze sięganie po inne środki odurzające. Typowym dla

mieszkańców tego obszaru jest brak kwalifikacji zawodowych oraz niskie wykształcenie utrudniające zaistnienie na rynku pracy.

Dzielnica Guido wiele zyskała – jak i całe miasto głównie w aspekcie wizerunkowym – dzięki Kopalni Guido, która jest najczęściej odwiedzanym zabytkiem w Zabrzu. Niestety nie wpłynęło to pozytywnie na sytuację społeczną w dzielnicy.

Dzielnica Maciejów – powierzchnia 3,9 km kw. Liczba mieszkańców – 3619 (2012 r.)

W dzielnicy Maciejów wytypowano do realizacji zarówno projekty gminne jak i innych podmiotów. Obszar Maciejowa pełni funkcje rekreacyjne, turystyczne, mieszkaniowe, handlowo-usługowe, sportowe.

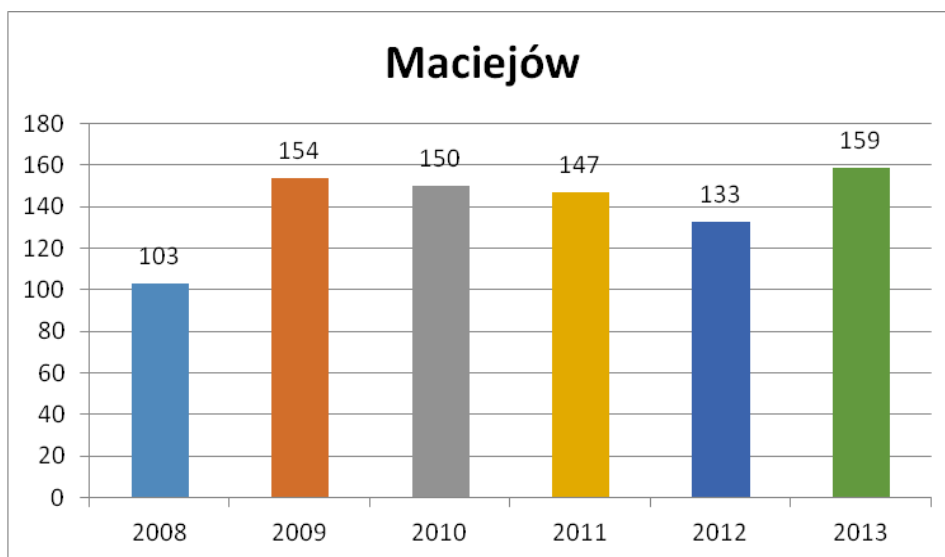
Mapa nr 8. Obszar dzielnicy Maciejów.

Liczba projektów rewitalizacyjnych gminy Zabrze przewidzianych w LPRM: 2

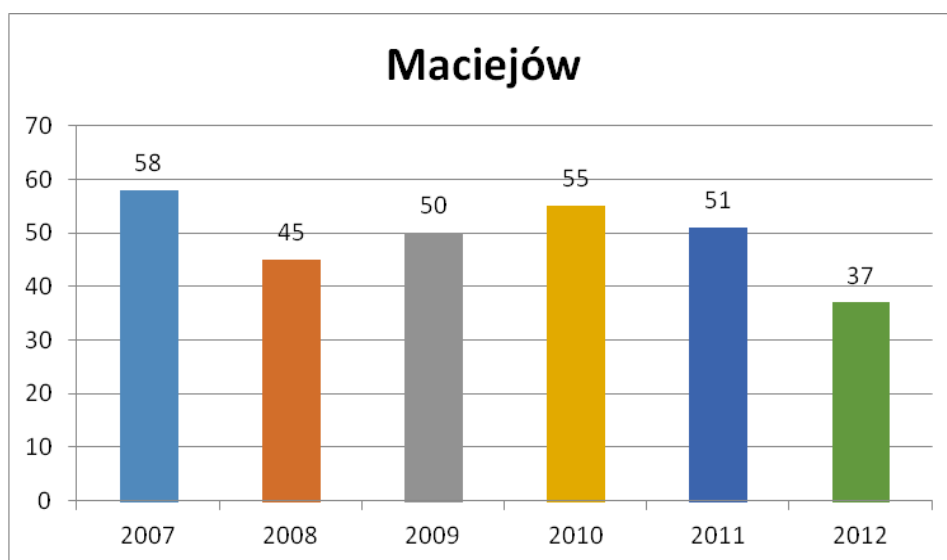
- Przewidziany wkład: 25 000 000,00
- przewidziane dofinansowanie: 21 250 000,00
- przewidziany wkład własny: 3 750 000,00

Liczba projektów podmiotów z terenów miasta Zabrze: 6.

- Przewidziany wkład całkowity: 33 899 380,00
- przewidziane dofinansowanie: 26 462 827,00
- przewidywany wkład własny: 7 436 553,00

Wykres nr 31. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Maciejów

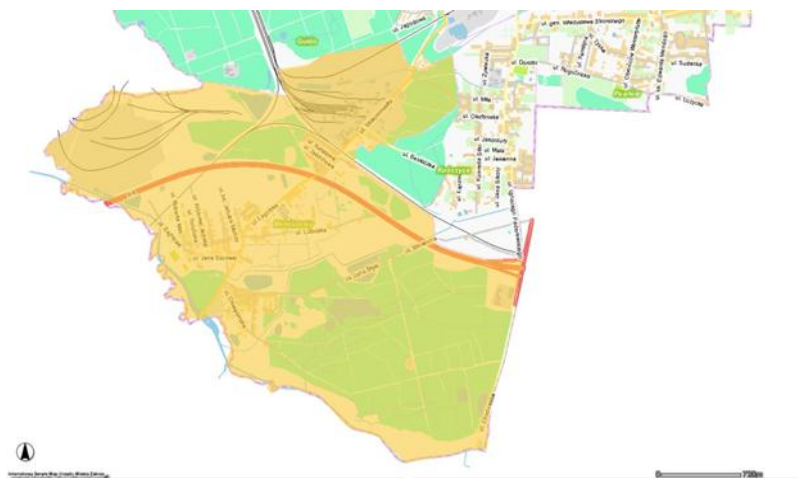
Wykres nr 32. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Maciejów.

Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej Maciejów swoją działalnością obejmuje obszar śródmieścia i okolic liczący ok. 22 tys. osób. Na terenie rejonu Maciejów znajdują się różnego typu zabudowania tj.:

- duże osiedla mieszkaniowe, wysokie budownictwo (11 piętrowe, 4 piętrowe) o wysokim standardzie mieszkaniowym (os. Curie-Skłodowskiej, ul. Franciszkańska, os. Hermisza, ul. Zaolziańska, Kotarbińskiego, Pokoju, Nad Kanałem, Łanowa, Grunwaldzka). Administratorem budynków jest przede wszystkim Zabrzeńska Spółdzielnia Mieszkaniowa, Spółdzielnia Mieszkaniowa „Makoszowianka”, AGAREX.
- niska zabudowa, prywatne domki jednorodzinne; tereny są bardzo ładnie zagospodarowane przez właścicieli posesji, ulice czyste, zadbane, dużo zieleni.

- stare budownictwo, kamienice, „familoki” o bardzo niskim standardzie mieszkaniowym, bez wygód, brak łazienek, w większości budynków WC na korytarzach, brak ciepłej wody, ogrzewane piecami węglowymi.
- W 2014 r. ze świadczeń pomocy społecznej skorzystało blisko 600 rodzin. Przybywa osób niepełnosprawnych i długotrwale chorych. Ciągłe rośnie liczba rodzin, gdzie przynajmniej jedna osoba będąca w wieku aktywności zawodowej i zdolna do podjęcia pracy pozostaje bez zatrudnienia.

Dzielnica Makoszowy – powierzchnia 9 km kw. Liczba mieszkańców – 2206 (2012 r.)

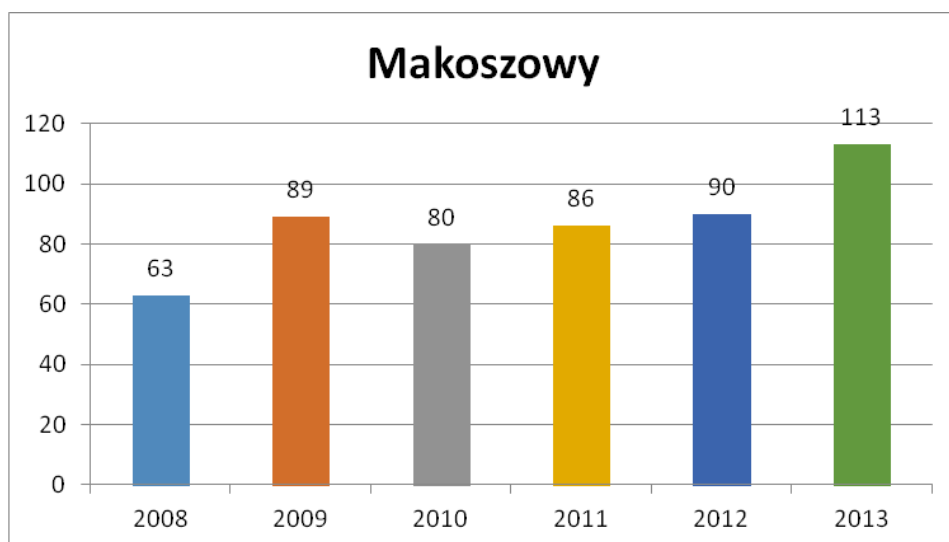
Mapa nr 9. Obszar dzielnicy Makoszowy.

Obszar ten pełni funkcje rekreacyjne, turystyczne, mieszkaniowe, handlowo – usługowe, sportowe, transportowe. LPRM obejmuje część dzielnicy rewitalizacją włączoną do obszaru priorytetowego nr 2.

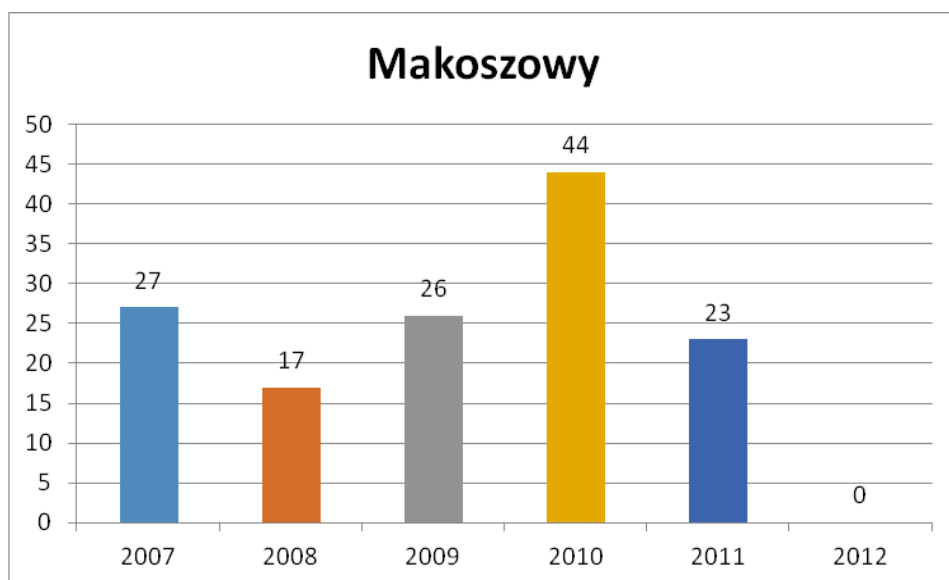
Do obszaru priorytetowego nr II zaliczono przebudowę boiska piłkarskiego na terenie GKS

Walka – Makoszowy w Zabrze, etap II:

- Przewidziany wkład: 3 759 065,96
- przewidziane dofinansowanie: 1 999 823,09
- przewidziany wkład własny: 1 759 242,87

Wykres nr 33. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Makoszowy.

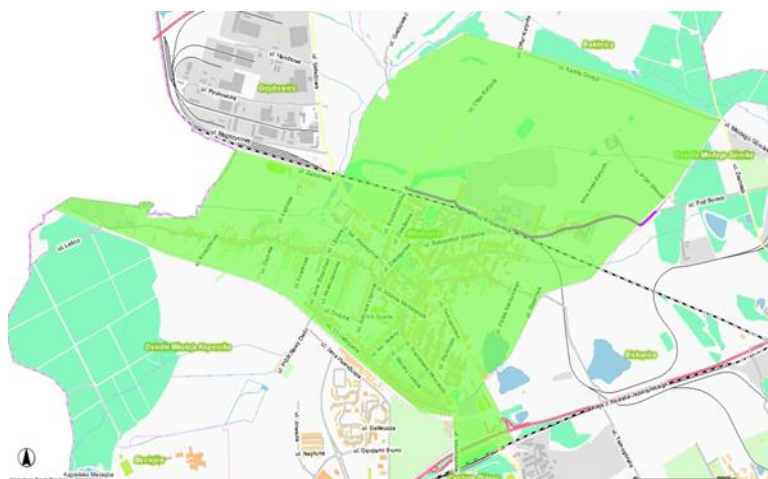
Wykres nr 34. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Makoszowy.

Sytuację społeczną obrazują informacje pozyskane z MOPR. Makoszowy są objęte działaniem Dzielnicowego Punktu Pomocy Społecznej w Kończynach. Można na tym obszarze wyróżnić trzy strefy urbanistyczne. Do pierwszej zalicza się rejon dzielnicy Makoszowy, Kończyc i Pawłowa, gdzie społeczność ma charakter dość hermetyczny. Tu też najlepiej rozwinięta jest pomoc społeczności lokalnej i widoczny system kontroli społecznej. Teren ten zamieszkują głównie byli górnicy lub osoby wciąż zatrudnione czy związane z kopalnią oraz ludzie starsi. Budynki to przede wszystkim niskie, z reguły dwupiętrowe, domki z czerwonej cegły, budowane na potrzeby rozwijającej się kopalni węgla kamiennego oraz domki jednorodzinne. Wszystkie budynki są skanalizowane.

W dzielnicy Makoszowy od roku 2000 rozpoczęło się zasiedlanie lokalu socjalnego przy ul. Legnickiej 17. Budynek ten skupia w sobie rodziny wieloproblemowe, po eksmisjach. Sam obiekt to zaadaptowana na mieszkania socjalne była jednostka wojskowa. Budynek posiada dwa wejścia i trzy piętra. Mieszkania pozbawione są gazu i wody, do której dostęp jest na korytarzu. Podobnie zlokalizowane są toalety i łazienki. Dodatkowo jedno z pomieszczeń zostało zaadaptowane przez gminę na tymczasowe lokum dla samotnych osób po eksmisji. W domu socjalnym przy ulicy Legnickiej 17 z pomocy Ośrodka korzysta obecnie 25 rodzin, co stanowi spadek o około jedną trzecią w porównaniu z okresem sprzed około 10 lat.

Rejon drugi to część centrum miasta z fragmentem ulicy 3 – go Maja i okolicami ulicy Sienkiewicza (dzielnica Guido).

Dzielnica Mikulczyce – powierzchnia 7,6 km kw. Liczba mieszkańców – 14127 (2012 r.)

Mapa nr 10. Obszar dzielnicy Mikulczyce.

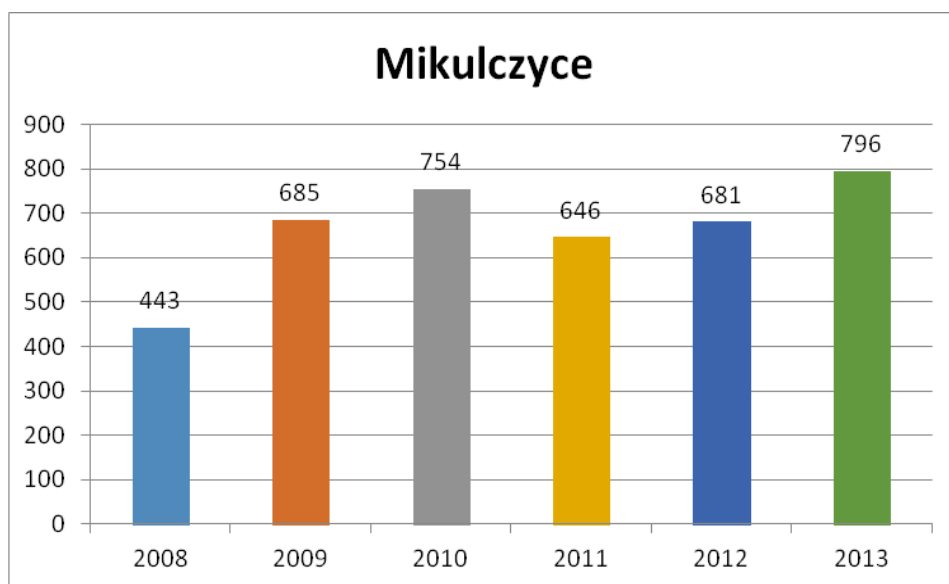
Obszar ten pełni funkcje rekreacyjne, turystyczne, mieszkaniowe, handlowo -usługowe, sportowe, transportowe. LPPROM obejmuje:

Liczba projektów rewitalizacyjnych gminy Zabrze przewidzianych w LPPROM: 1 (NR4)

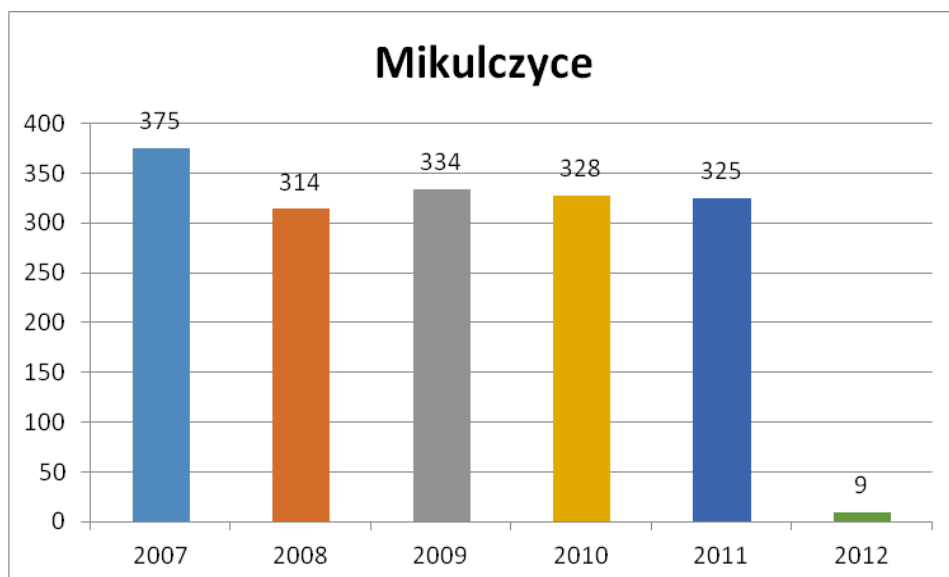
- Przewidziany wkład: 6 000 000,00
- przewidziane dofinansowanie: 5 100 000,00
- przewidziany wkład własny: 900 000,00

Liczba projektów podmiotów z terenów miasta Zabrze: 1 (NR 58)

- Przewidziany wkład całkowity: 10 000 000,00
- przewidziane dofinansowanie: 8 500 000,00
- przewidywany wkład własny: 1 500 000,00

Wykres nr 35. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Mikulczyce.

Wykres nr 36. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Mikulczyce.

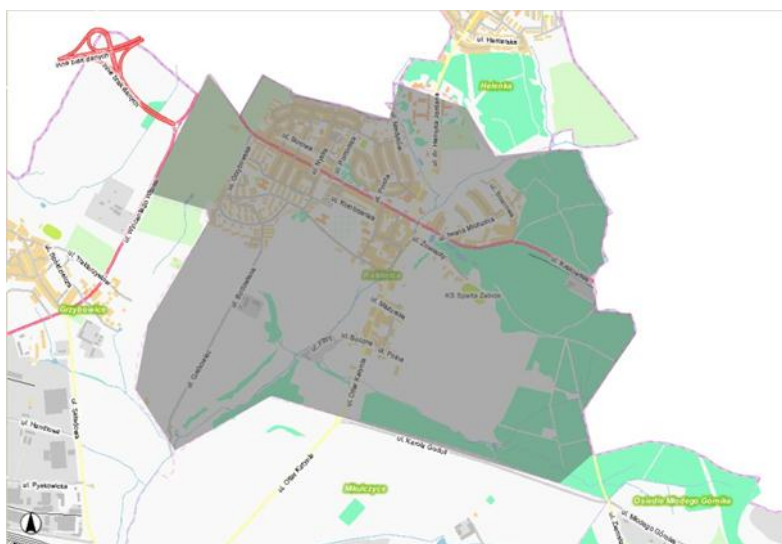
Uzupełnieniem obrazu dzielnicy Mikulczyce oraz Grzybowic i Osiedla Kopernika są dane pozyskane w MOPR, dotyczące sytuacji rodzin i osób korzystających z pomocy Dzielnicowego Punktu Pomocy Społecznej w Mikulczycach, obejmującego swoim zasięgiem w/w obszary. W 2014 roku z pomocy DPPS Mikulczyce skorzystało 599 rodzin. Na podstawie analizy danych i prowadzonych spraw można wyróżnić najczęstsze powody przyznania pomocy:

1. bezrobocie – 430 rodziny;
2. ubóstwo – 434 rodziny;

3. niepełnosprawność – 175 rodzin;
4. długotrwała lub ciężka choroba – 76 rodzin;
5. bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – 86 rodzin;
6. alkoholizm – 44 rodziny;
7. z uwagi na wielodzietność – 16 rodzin;

Z powyższego zestawienia rysuje się charakterystyka głównych problemów dotyczących mieszkańców dzielnic. Oczywiście zestawienie powyższe pokazuje problemy w rodzinach, ale trzeba pamiętać o tym, że wiele z nich współistnieje ze sobą i nie można powyższych danych traktować w sposób rozłączny. Dodatkowo trzeba mieć na uwadze, że w trakcie pracy z rodzinami część problemów udaje się rozwiązać, ale w sposób dynamiczny potrafią pojawić się kolejne.

Dzielnica Rokitnica – powierzchnia 6,1 km kw. Liczba mieszkańców – 14553 (2012 r.)

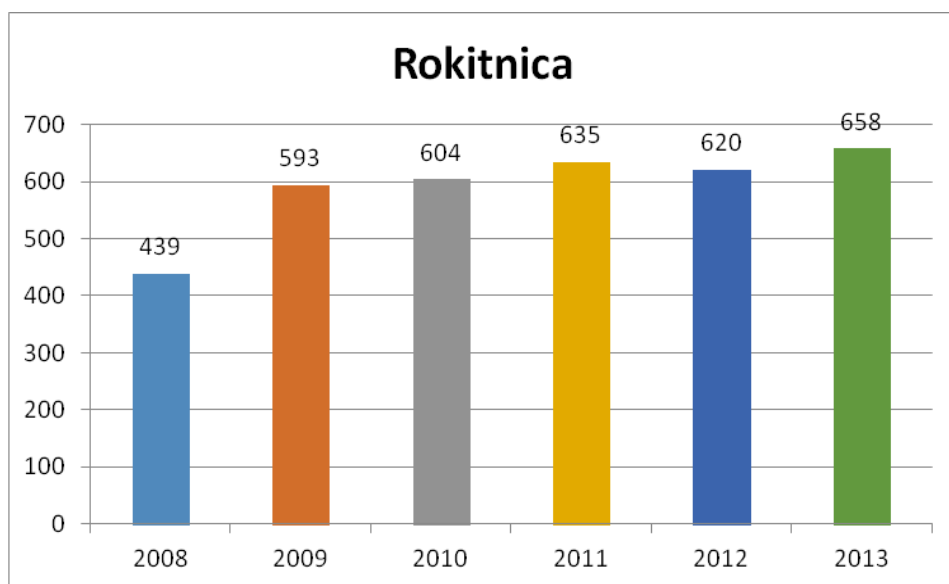

Mapa nr 11. Obszar dzielnicy Rokitnica.

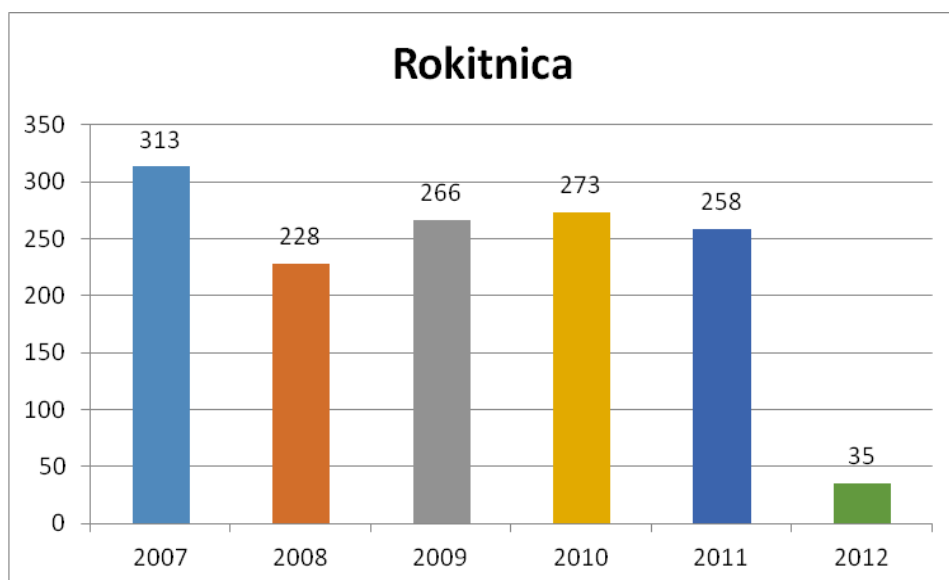
Obszar ten pełni funkcje rekreacyjne, turystyczne, mieszkaniowe, handlowo -usługowe, sportowe, transportowe. LPRM obejmuje cztery projekty (NR 3, NR 4, NR 5, NR 66):

Liczba projektów podmiotów z terenów miasta Zabrze: 4.

- Przewidziany wkład całkowity: 30 183 000,00
- przewidziane dofinansowanie: 25 655 550,00
- przewidywany wkład własny: 4 527 450,00

Wykres nr 37. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Rokitnica.

Wykres nr 38. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Rokitnica.

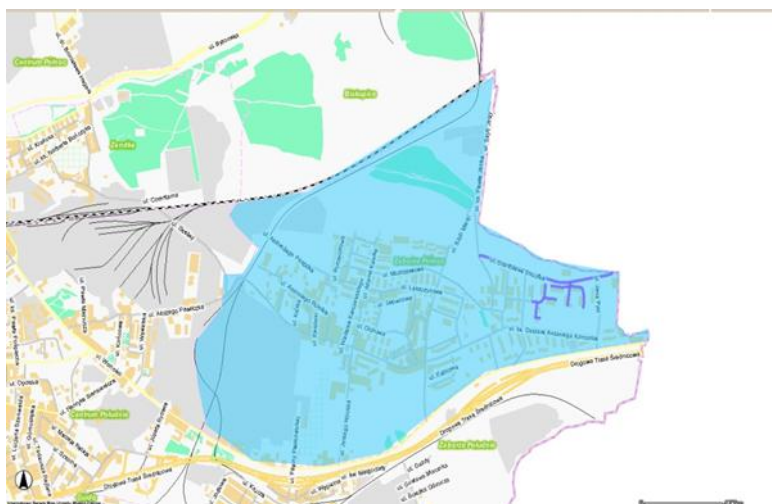
Sytuację społeczną dopełniają informacje pozyskane z MOPR. Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej przy Andersa obejmuje swym zasięgiem 3 dzielnice: Helenka, Rokitnicę i Osiedle Młodego Górnika – obszar zamieszkuje ok. 28 tys. osób w 2013r. W 2013 roku z pomocy skorzystały 642 rodziny. Najpoważniejszą dysfunkcją na terenie objętym działaniem DDPS jest bezrobocie (444 rodziny), następnie niepełnosprawność (237 rodzin), długotrwała choroba (160 rodzin), potrzeba ochrony macierzyństwa (34 rodziny) oraz alkoholizm, który dotyka 23 rodziny. Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu

gospodarstwa domowego dotyczyła 14 rodzin. W porównaniu do 2012r., zwiększyła się liczba osób korzystających z pomocy o 11 rodzin.

Dzielnica Zaborze Północ – powierzchnia 2,9 km kw. Liczba mieszkańców – 16422 (2012 r)
Obszar ten pełni funkcje rekreacyjne, turystyczne, mieszkaniowe, handlowo – usługowe, sportowe, transportowe. LPRM obejmuje 2 projekty:

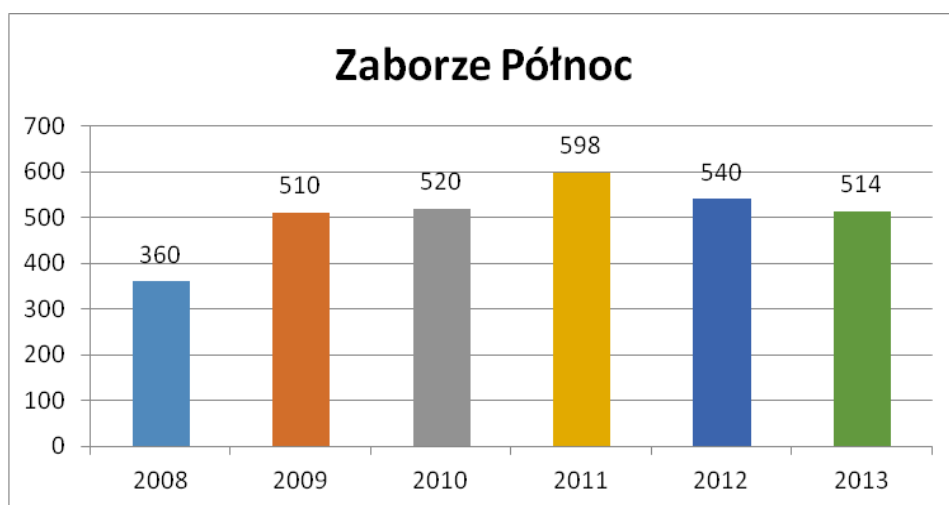
Liczba projektów podmiotów z terenów miasta Zabrze: 2.

- Przewidziany wkład całkowity: 3 049 500,00
- przewidziane dofinansowanie: 2 592 075,00
- przewidywany wkład własny: 457 425,00

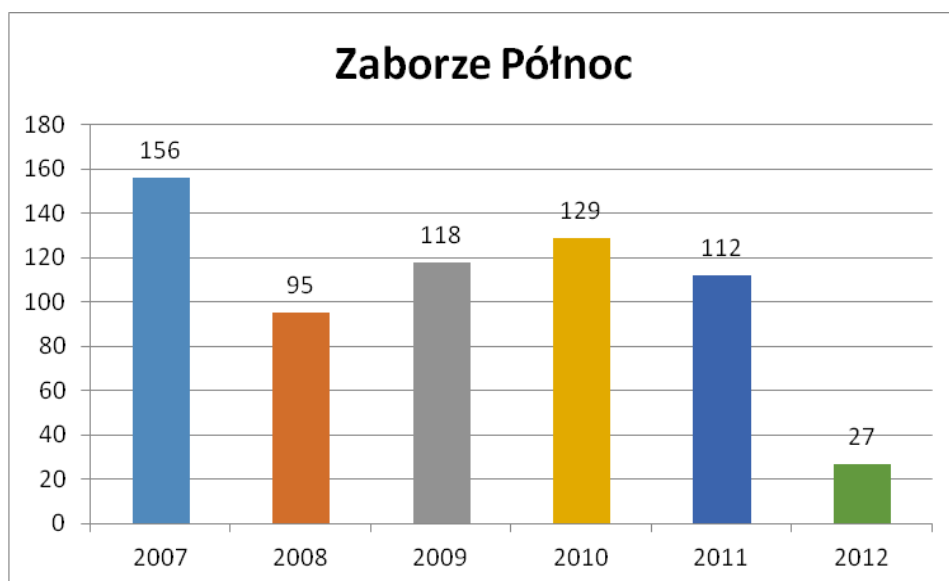

Mapa nr 12. Obszar dzielnicy Zaborze Północ

Uzyskane dane z MOPR i PUP pozwalają na wyciągnięcie optymistycznych wniosków. Sytuacja społeczna w dzielnicy Zaborze Północ ulega systematycznej poprawie.

Wykres nr 39. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Zaborze Północ.

Wykres nr 40. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Zaborze Północ.

Obraz dzielnicy Zaborze uzupełniają informacje pozyskane w MOPR. Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej w Zaborzu obejmuje obszar zamieszkały przez około 30 tys. mieszkańców. Wskazany obszar mieści się od granicy z Rudą Śląską tj. ulicy Wolności 586 poprzez osiedle Jodłowa, ulicę Lompy do ulicy Stalmacha (nachodzi na obszar Centrum Południe, Zaborza Południe). Zabudowa dzielnicy jest różnorodna. W większości to jednak stare budownictwo, bez wygód, z nagromadzeniem problemów społecznych, z dużą liczbą lokali socjalnych. Najczęstsze powody przyznania pomocy dotyczyły:

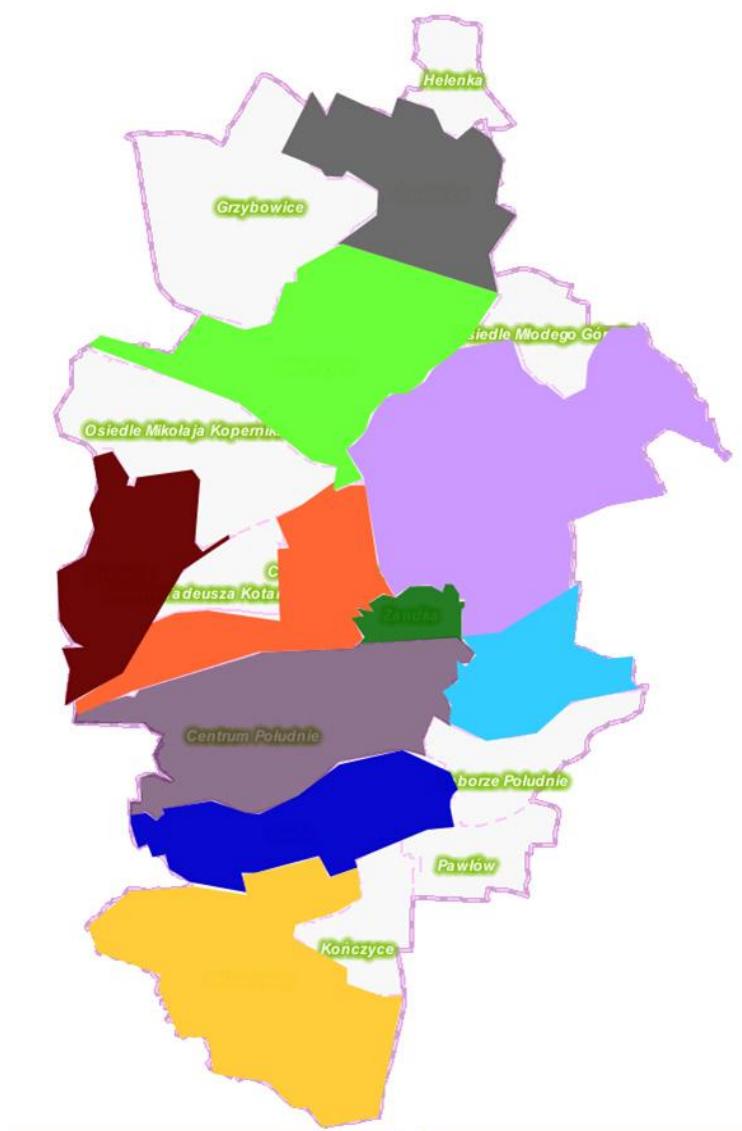
1. bezrobocia – 332 rodziny,
2. niepełnosprawności – 114 rodzin ,
3. długotrwałej choroby – 72 rodziny,
4. bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – 15 rodzin.

Ogółem w roku 2013 z pomocy Dzielnicowego Punktu Pomocy Społecznej w Zaborzu skorzystało 518 rodzin. Duży odsetek stanowią także rodziny niepełne – matki samotnie wychowujące dzieci.

Projekty rewitalizacyjne były realizowane na obszarach 10 dzielnic²¹: Rokitnicy, Mikulczyc, Biskupic, Maciejowa, Centrum Północ, Centrum Południe, Zandki, Zaborza Północ, Giudo, Makoszowy. W pozostałych dzielnicach nie realizowano działań rewitalizacyjnych ujętych

²¹ Zarówno liczba projektów jak i dane finansowe obejmują stan na 2010. Uzupełnienie danych o projekty ujęte w LPROM w efekcie aktualizacji znajdują się w dalszej części niniejszego Raportu.

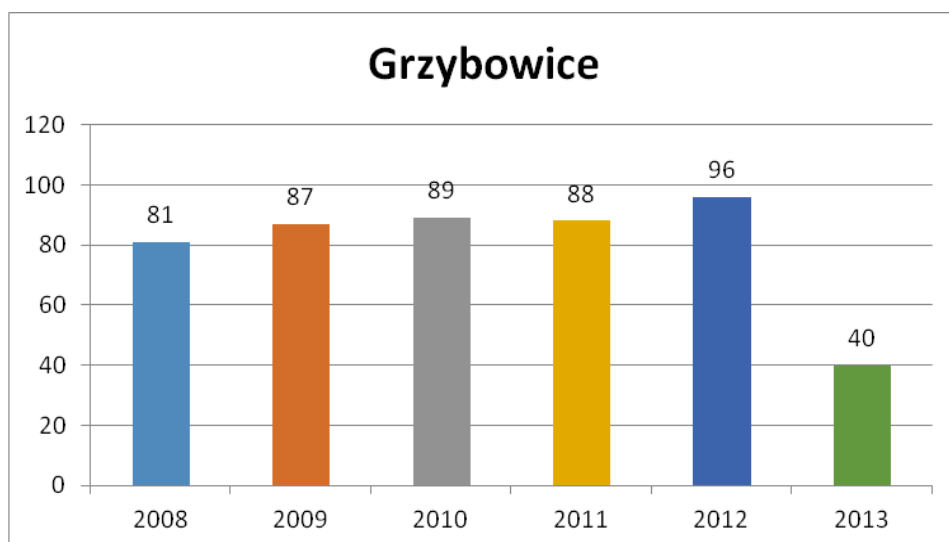
w LPR OM Miasta Zabrze na lata 2007 – 2015. Na poniższej mapie zaznaczono kolorami dzielnice, w których projekty były realizowane.

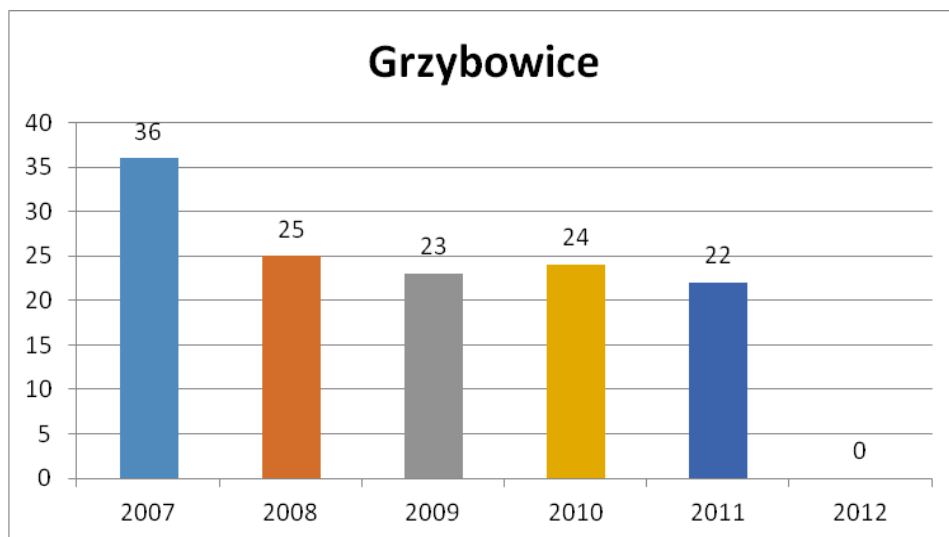
Mapa nr 13. Dzielnice, w których realizowane są projekty rewitalizacyjne objęte Lokalnym Programem Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrza na lata 2007 – 2015.

W pozostałych dzielnicach/osiedlach nie realizowano projektów rewitalizacyjnych. Należą do nich: Kończyce (2190 mieszkańców), Pawłów (2206 mieszkańców), Zaborze Południe (4446 mieszkańców), Osiedle Tadeusza Kotarbińskiego (6869 mieszkańców), Osiedle Mikołaja Kopernika (4819 mieszkańców), Osiedle Młodego Górnika (1224 mieszkańców), Grzybowice (2189 mieszkańców), Helenka (9911 mieszkańców). Co nie oznacza, że jednostki te są pozbawione problemów społecznych.

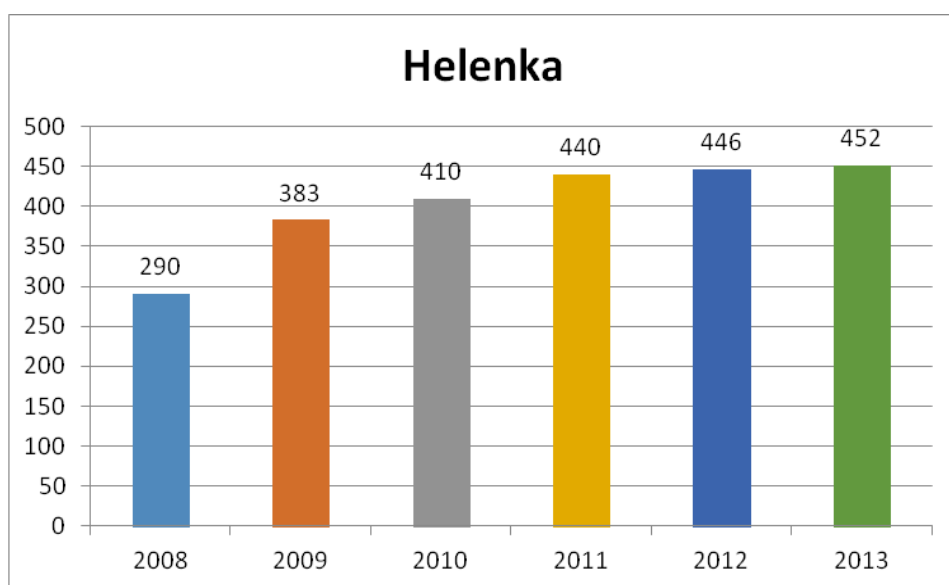
Stan bezrobocia oraz liczba przyznanych przez MOPR zasiłków w tych ośmiu dzielnicach przedstawia się następująco:

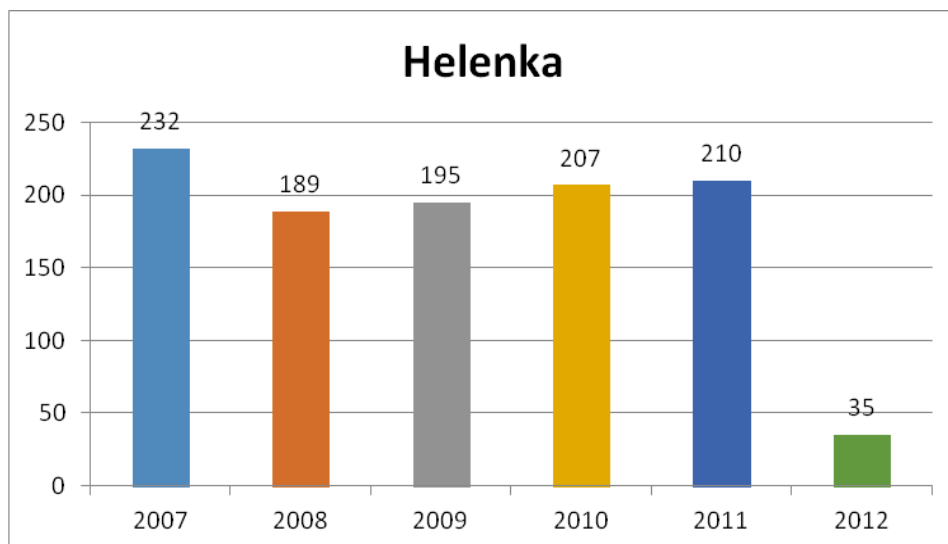
Wykres nr 41. Stan bezrobocia w Grzybowicach

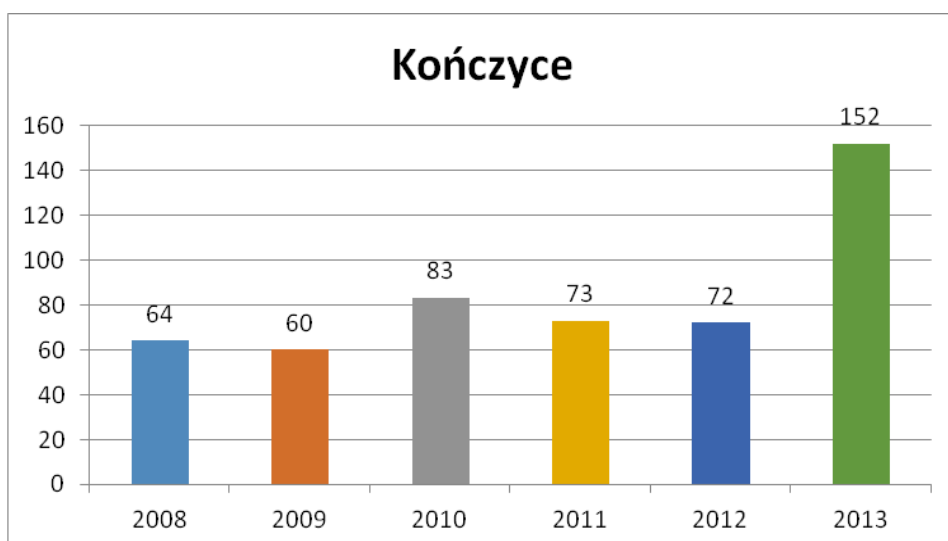
Wykres nr 42. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Grzybowice.

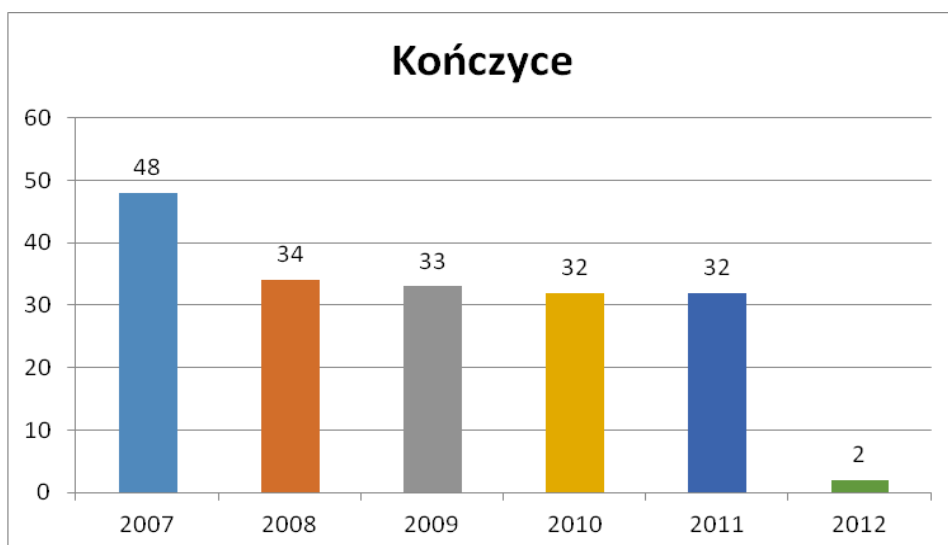
Wykres nr 43. Stan bezrobocia – Helenka.

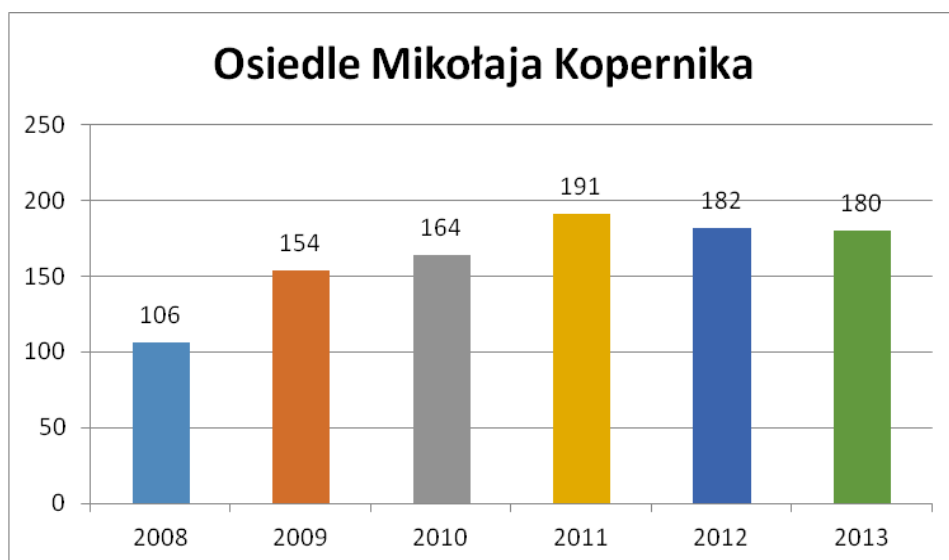
Wykres nr 44. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Helenka.

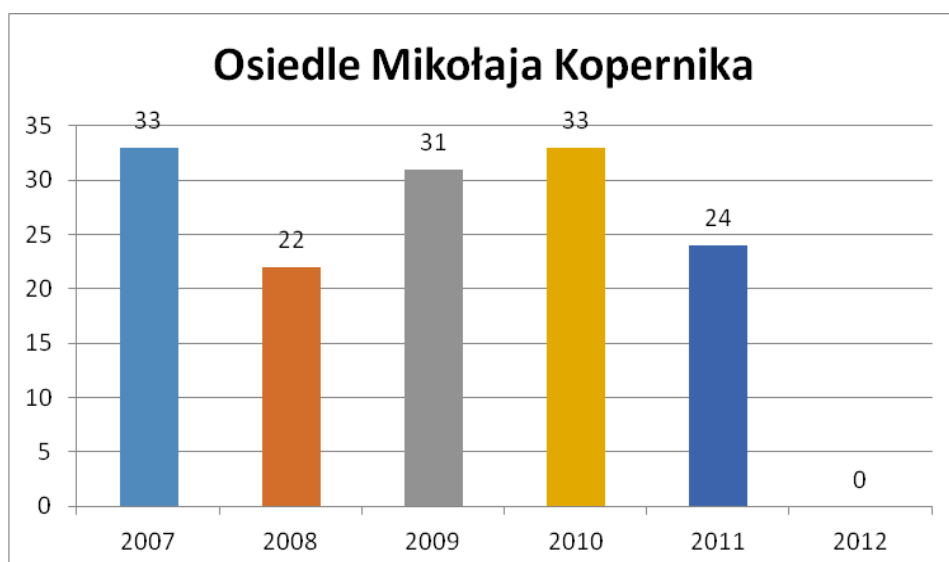
Wykres nr 45. Poziom bezrobocia Kończyce.

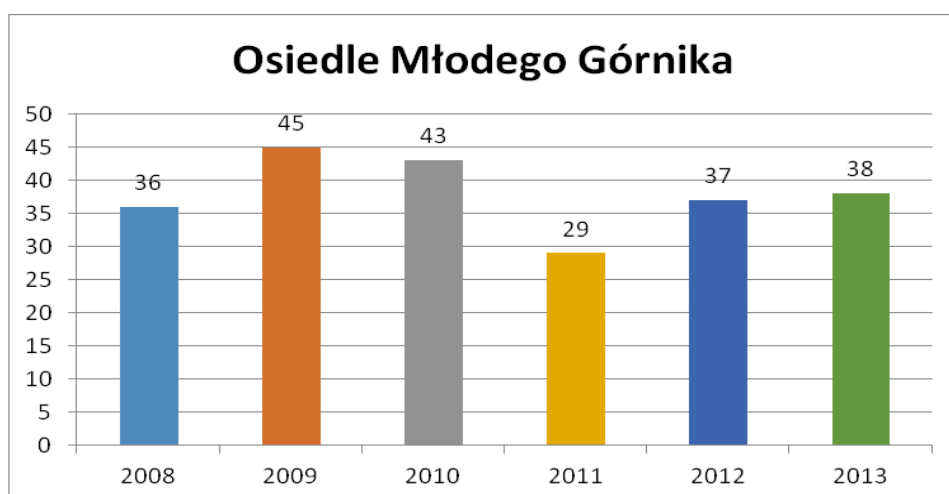
Wykres nr 46. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Kończyce.

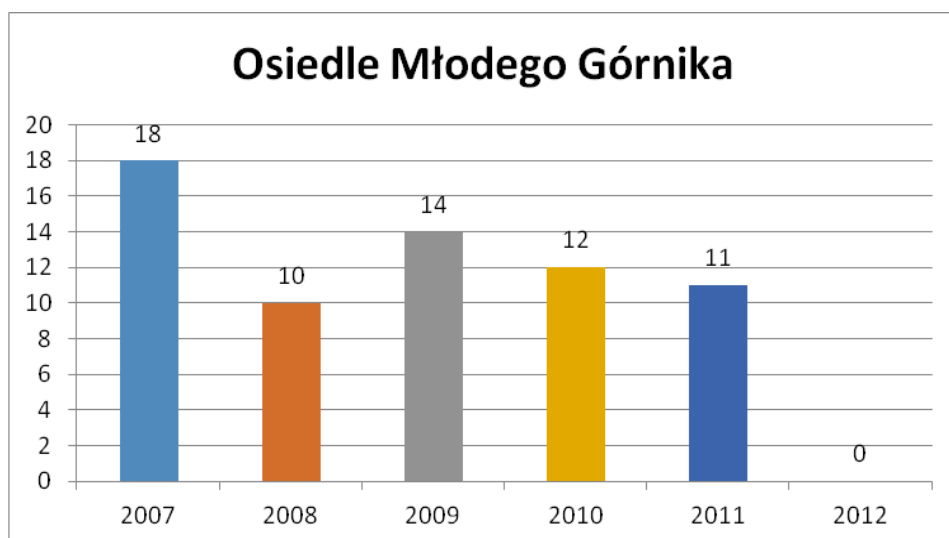
Wykres nr 47. Poziom bezrobocia – osiedle Mikołaja Kopernika.

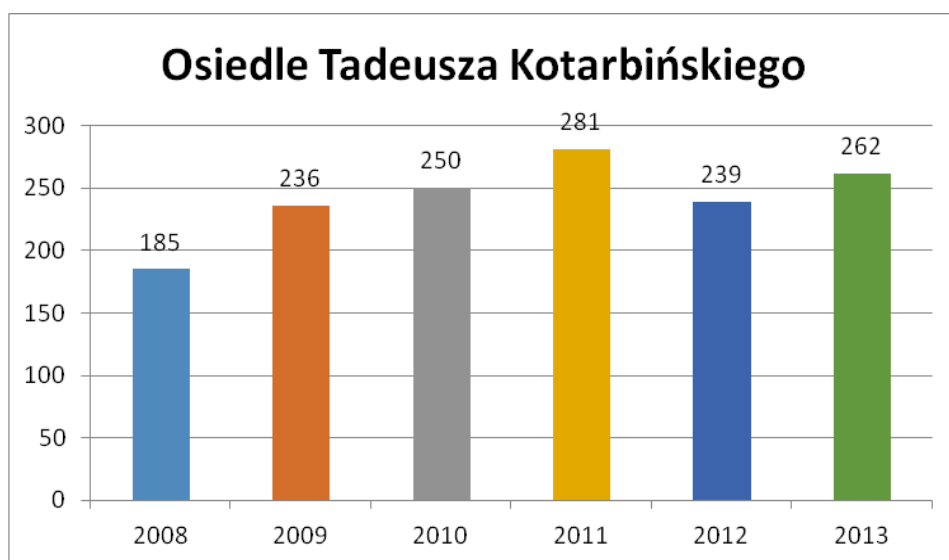
Wykres nr 48. Liczba świadczeń MOPR na Osiedlu Mikołaja Kopernika.

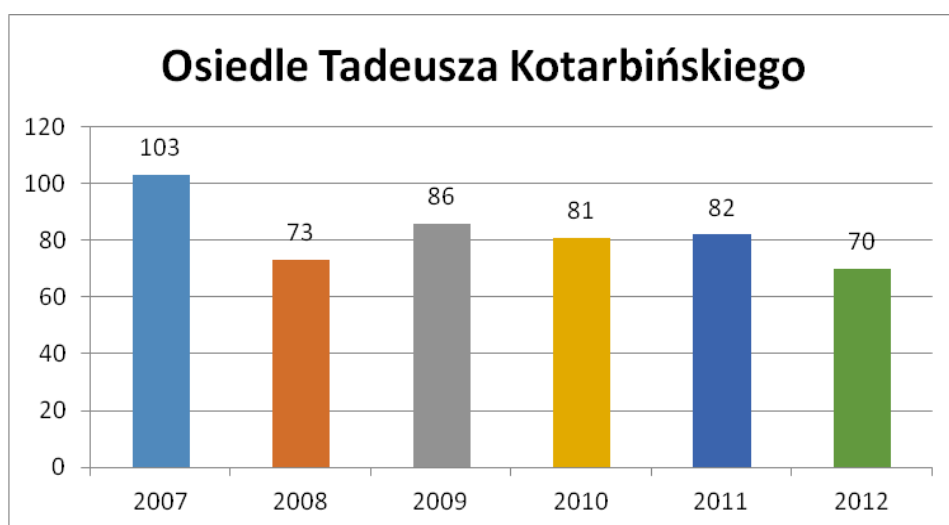
Wykres nr 49. Poziom bezrobocia – osiedle Młodego Górnika.

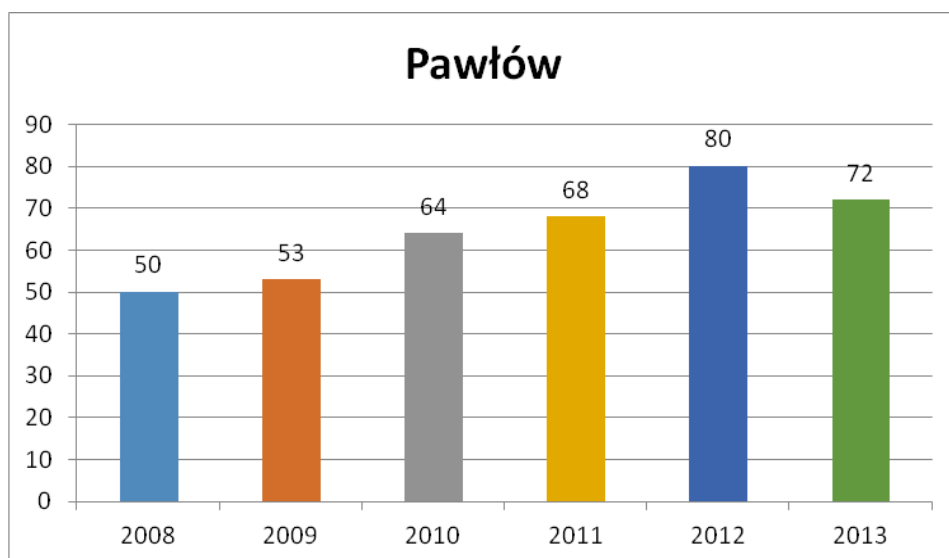
Wykres nr 50. Liczba świadczeń MOPR na Osiedlu Młodego Górnika.

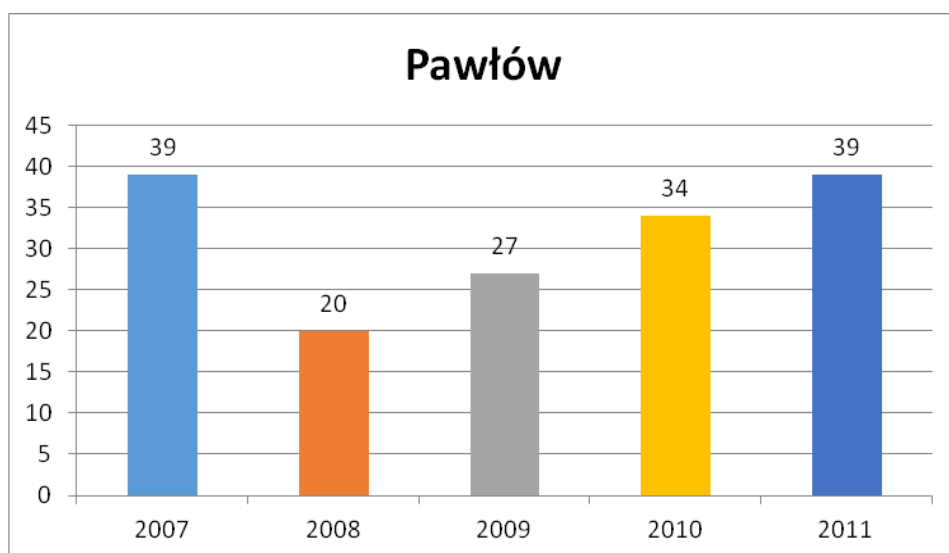
Wykres nr 51. Poziom bezrobocia – osiedle Tadeusza Kotarbińskiego.

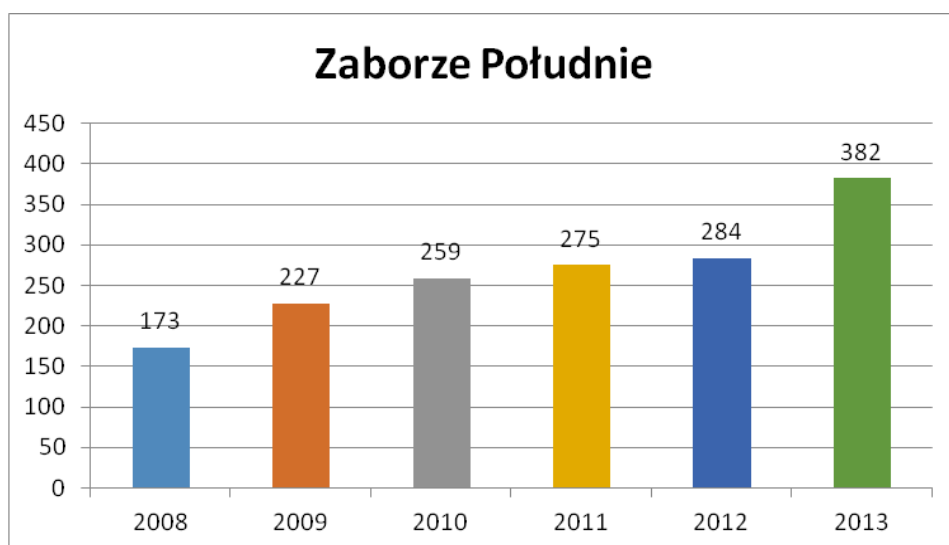
Wykres nr 52. Liczba świadczeń MOPR na Osiedlu Tadeusza Kotarbińskiego.

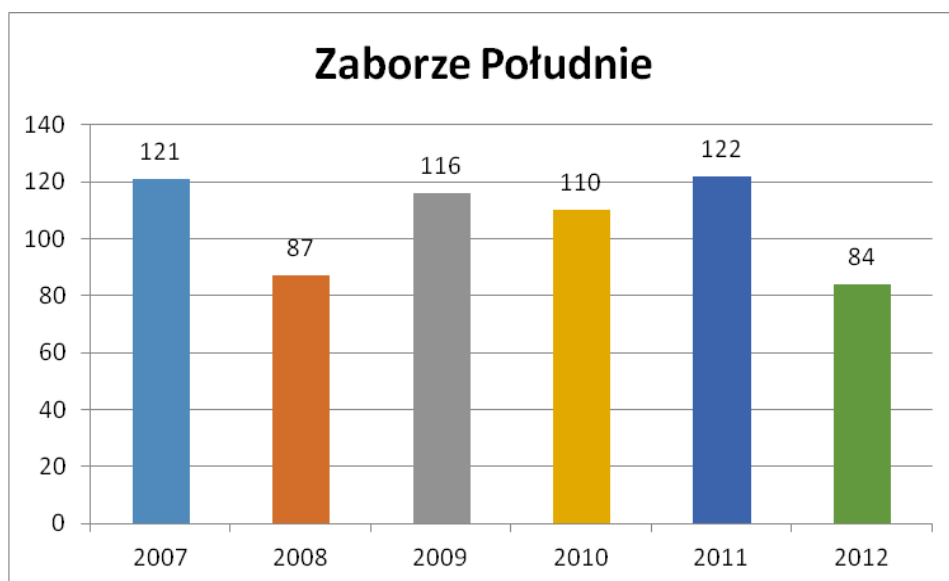
Wykres nr 53. Poziom bezrobocia – Pawłów.

Wykres nr 54. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Pawłów.

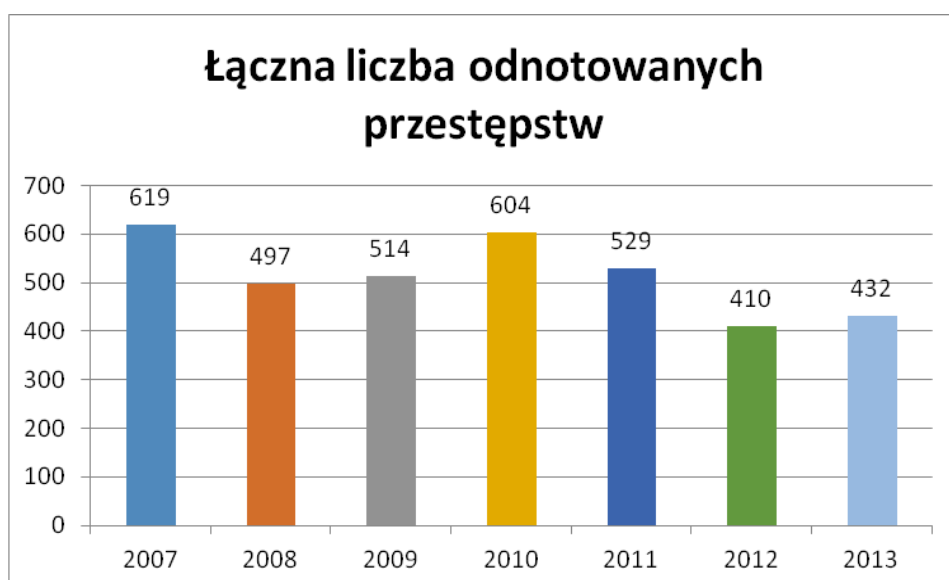
Wykres nr 55. Poziom bezrobocia – Zaborze Południe.

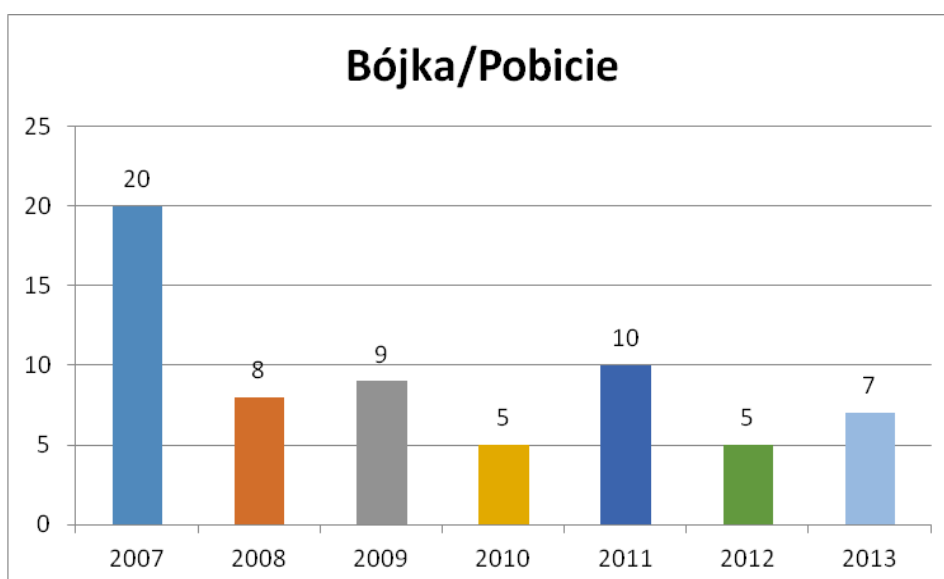
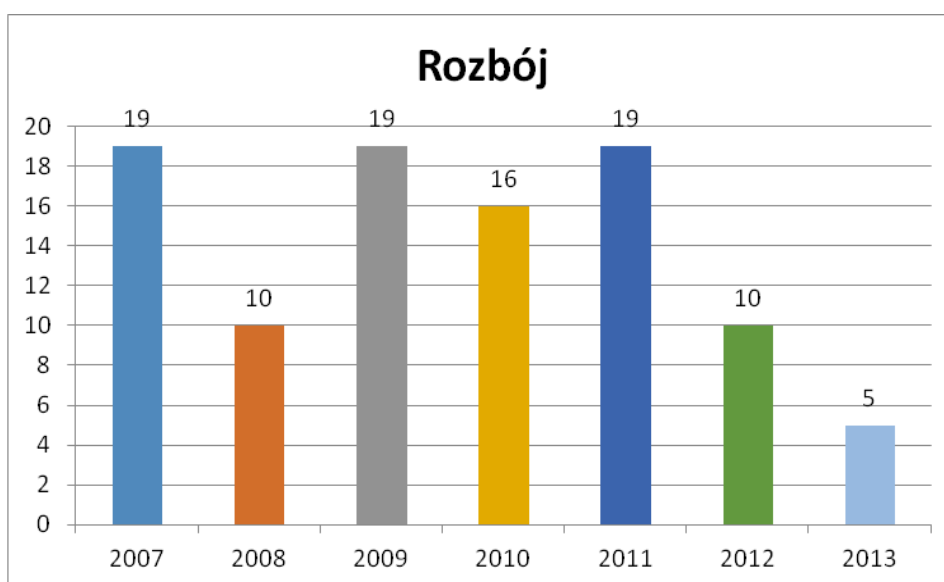
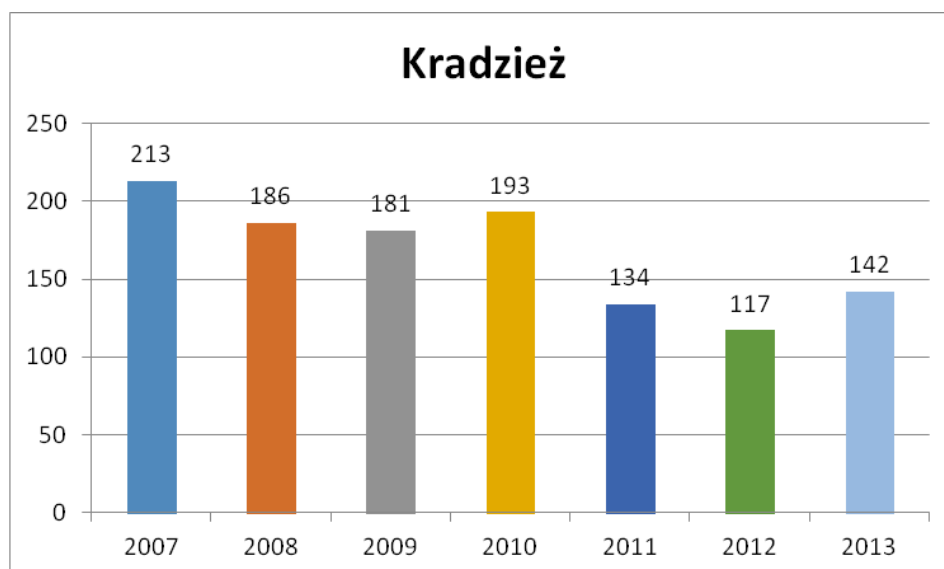
Wykres nr 56. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Zaborze Południe.

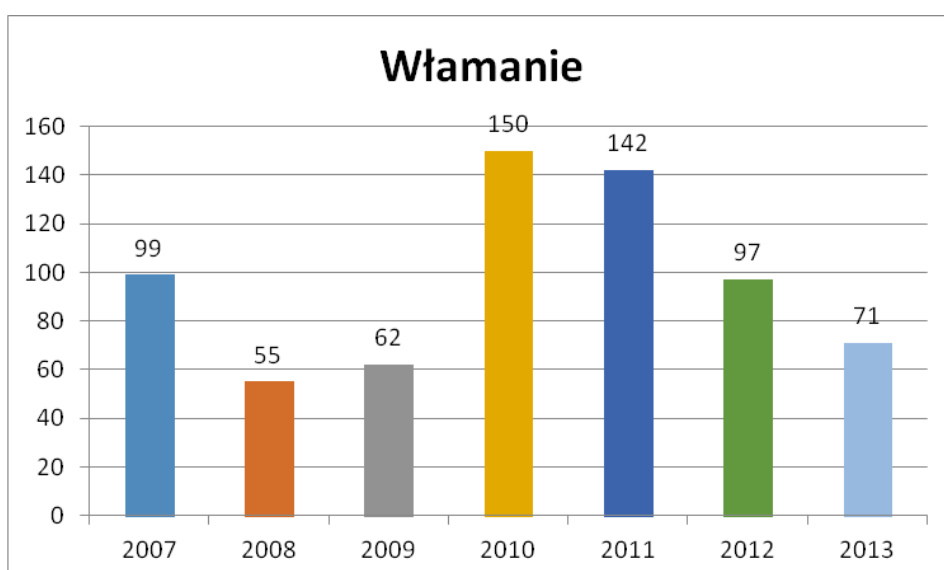
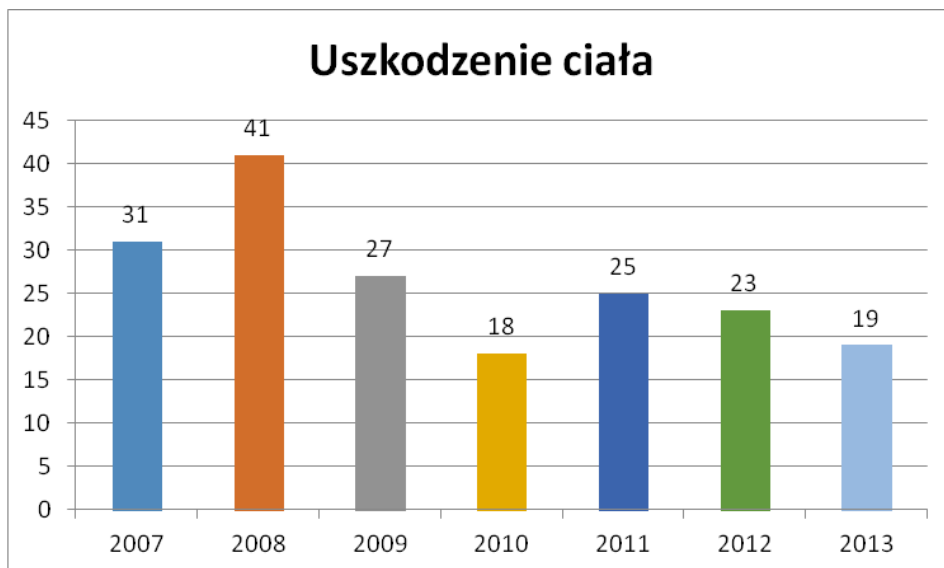
Uzupełnieniem informacji na temat sytuacji społecznej w mieście są dane pozyskane z Komendy Miejskiej Policji w Zabrzu dotyczące przestępczości. Niestety obrazują one tylko poziom przestępczości w poszczególnych latach, bez uwzględnienia podziału na dzielnice.

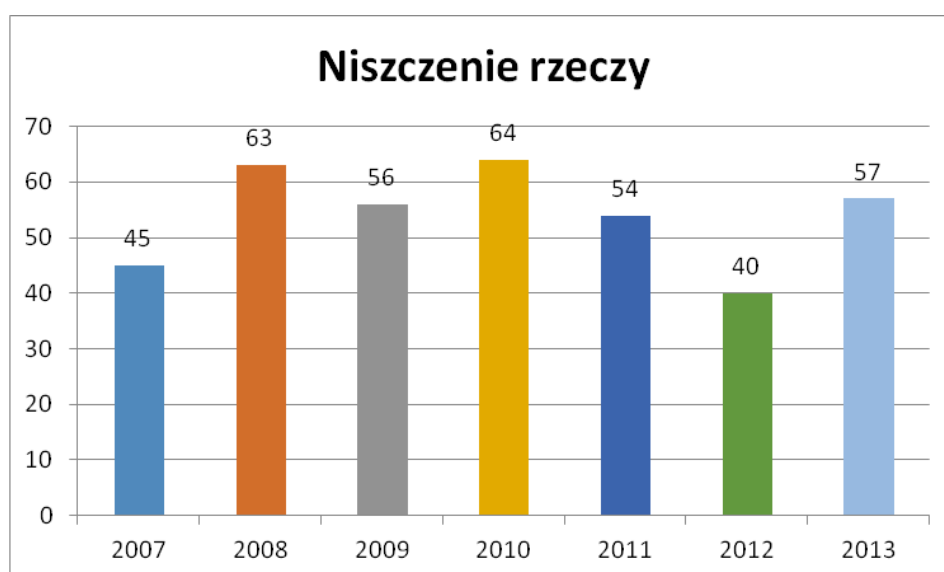
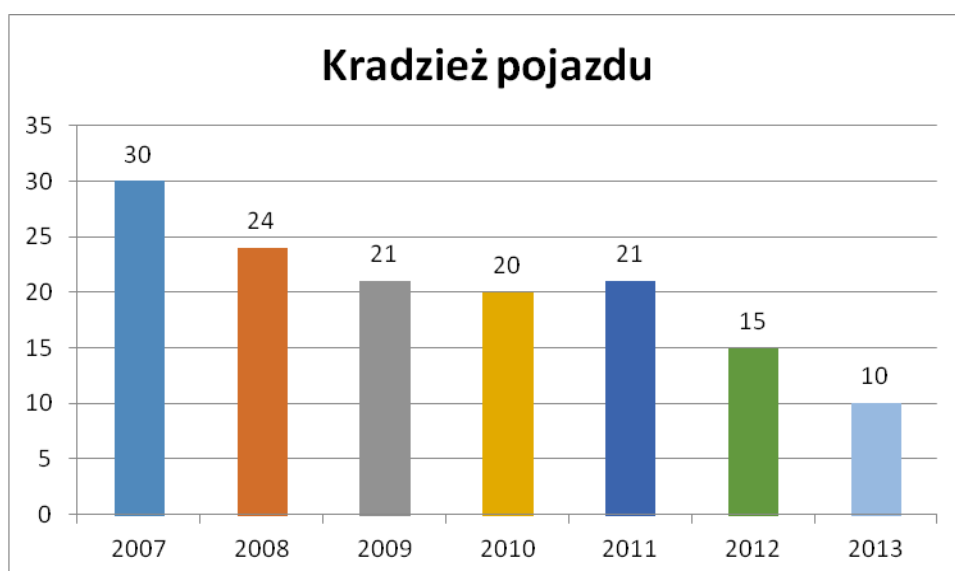
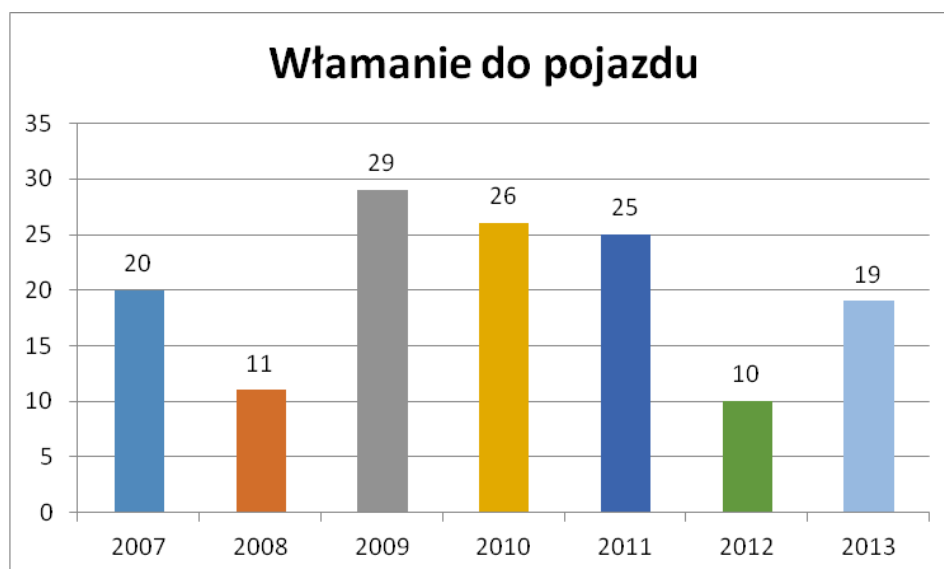
Z grupy wszystkich odnotowanych przestępstw wyłoniono: kradzieże, rozboje, bójkę i pobicie, uszkodzenie ciała, przeciwko rodzinie, włamanie, włamanie do pojazdu, kradzież pojazdu, niszczenie rzeczy, seksualne, narkotykowe, oszustwo, groźbę karalną.

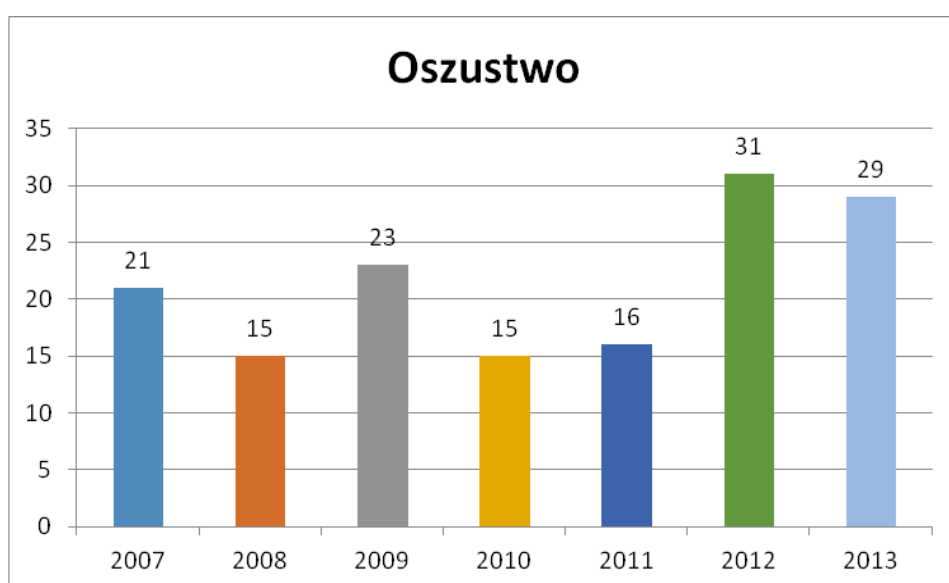
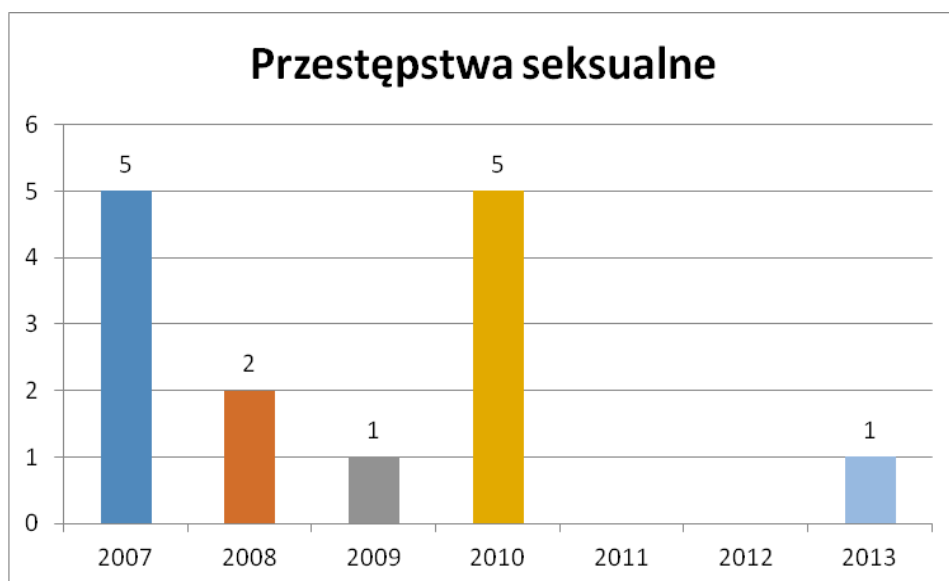

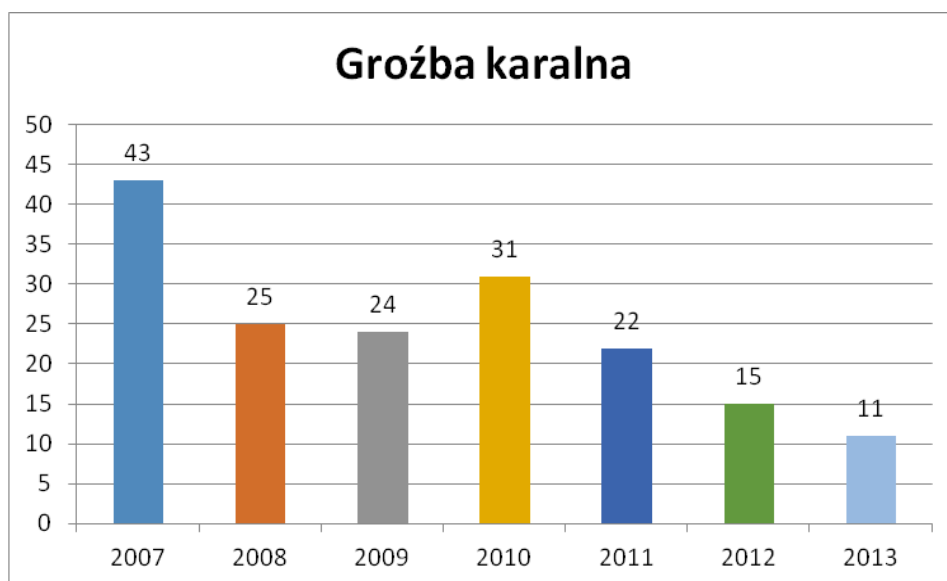
Wykres nr 57. Liczba przestępstw odnotowanych przez policję w Zabrzu w poszczególnych latach.

Wykres nr 58 - 70. 13 rodzajów przestępstw w liczbach odnotowanych przez policję w Zabrzu w poszczególnych latach.

Analiza powyższych danych miała dostarczyć odpowiedzi **na pytanie badawcze nr 3**: jak zmieniła się sytuacja społeczno – gospodarcza miasta? Odpowiedź nie jest jednoznaczna, ponieważ z jednej strony obserwuje się trwały, choć powolny spadek przestępczości, ale niestety utrzymuje się dość wysoki poziom bezrobocia oraz występują ciągłe wahania w zależności od dzielnic, czy nawet pewnych obszarów problemowych, w liczbie pobieranych zasiłków z pomocy społecznej, bez wyraźnej tendencji spadkowej.

Celem uzupełnienia informacji na temat realizowanych projektów w poszczególnych dzielnicach/osiedlach, należy nadmienić, że w samym LPRÓM-ie znalazł się jeden projekt zgłoszony w Kończycach przez Rzymsko-Katolicką Parafię p.w. Bożego Ciała przy ul. Olsztyńskiej 5-7, pod nazwą "Druga strona medalu kopalni Guido" (NR 56). Celem projektu było przywrócenie terenowi zdegradowanemu nowej funkcji społeczno-gospodarczej oraz zaangażowanie miejscowej ludności w proces promowania produktu turystycznego na Szlaku Zabytków Techniki, poprzez organizowanie różnego rodzaju imprez w nowopowstałym amfiteatrze na terenach rewitalizowanych. Niestety z uwagi na brak środków odstąpiono od realizacji projektu. Zdegradowany teren jest sukcesywnie porządkowany przez miasto, ale nie jako działanie w ramach LPRÓM. Stąd też Kończyce nie zostały włączone do grupy dzielnic, w których realizowano projekty rewitalizacyjne. Również na terenie Osiedla im. Tadeusza Kotarbińskiego przeprowadzono termomodernizację kilku budynków mieszkalnych, ujętą w projektach rewitalizacyjnych przez Zabrzeńską Spółdzielnię Mieszkaniową. Nie wydzielono tego Osiedla jako obszaru rewitalizacji, ponieważ inwestycje

ZSM miały charakter łączony, a sama modernizacja budynków nie odnosiła szerszych skutków społecznych (oprócz poprawy estetyki w środowisku lokalnym).

8. MONITORING I EWALUACJA – WYNIKI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

8.1. Rok 2012 – stan realizacji projektów LPRM Miasta Zabrze

Dla potrzeb kompleksowej ewaluacji LPRM Miasta Zabrze wykorzystano materiały przygotowane w styczniu 2013 roku: Sprawozdanie z monitoringu rewitalizacji miasta Zabrze²². Ta część raportu ma na celu udzielenie odpowiedzi na **pytanie badawcze nr 4**: Jak kształtowała się dynamika zmian w ramach wdrażania LPR w zakresach: liczba projektów, rodzaje projektów, rodzaj beneficjentów (forma prawna beneficjenta), suma zainwestowanych środków (krajowych i UE), osiągnięte efekty?

Należy nadmienić, że do obowiązującego dokumentu Uchwały Nr LVII/745/10 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 23 sierpnia 2010r. wraz z późn. zm. w sprawie aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007-2015r., wprowadzono aktualizację, wynikającą z konieczności dostosowania programu do Inicjatywy Jessica Poddziałania 6.2.3. Rewitalizacja – JESSICA, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013r. Takie działanie odbyło się zgodnie z LPRM, w którym od początku założono, że lista projektów jest otwarta dla tych podmiotów, które wpisują się w cele LPRM. Realizacja nowych zadań będzie możliwa po wcześniejszym zgłoszeniu i dokonaniu włączenia do LPRM, na podstawie stosownej uchwały.

Wprowadzona zmiana do obowiązującego dokumentu LPRM, dotyczyła aktualizacji uzupełniającej LPRM w zakresie: modernizacji targowiska miejskiego przy ul. Św. Andrzeja Boboli w Zabrzu; adaptacji budynków przy ulicy Stalmacha na obiekty hotelowe (Zespół Hotelowy przy ulicy Stalmacha w Zabrzu); o stworzenie Termowent Technology Park – zespołu budynków hotelowo-usługowych przy parku im. Rotmistrza Witolda Pileckiego w Zabrzu.

Modernizacja targowiska miejskiego przy ul. Św. Andrzeja Boboli w Zabrzu znajduje się w obszarze rewitalizacji tzw. Obszar A, wynikający z Miejscowego Planu Zagospodarowania

²² Sprawozdanie przygotowane przez UM Zabrze prezentujący stan na koniec 2012 roku.

Przestrzennego Centrum Zabrze – Obszar A, Uchwała Nr XXVIII/289/04 Rady Miejskiej w Zabrzu Z Dnia 05.07.2004 r.

Zespół Hotelowy przy ulicy Stalmacha w Zabrzu znajduje się w obszarze rewitalizacji Osiedla Zandka. Teren ten nie jest objęty Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego. Dla powyższego terenu obowiązująca jest Decyzja Nr A/381/12 z dnia 11 Czerwca 2012 roku, w Sprawie Wpisu Do Rejestru Zabytków A Zespołu zabudowy osiedla patronackiego Sandkolonie, czyli Kolonia Piaskowa tzw. Zandka w Zabrzu.

Termowent Technology Park – zespół budynków hotelowo-usługowych przy parku im. Rotmistrza Witolda Pileckiego w Zabrzu znajduje się przy ul. 3-go Maja 126d na działkach nr 48/2, 49/2, 46/2. Teren ten jest objęty obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego pn. Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Parku im. Świerczewskiego (obecnie im. Rotmistrza Witolda Pileckiego) na mocy Uchwały Nr IV/40/98 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 14.12.1999 r. Wyżej wymienione projekty nie zostały objęte monitoringiem w 2012 roku.

Zmianie uległy także wartości finansowe planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Tabela nr 3. Podsumowanie budżetu LPROM Miasta Zabrze (stan XII 2012 rok – po aktualizacji)

Kategoria projektów	Planowane całkowite nakłady na realizację	Dofinansowanie zewnętrzne	Wkład własny
Cztery obszary priorytetowe Miasta Zabrze	179 578 290,42	122 907 649,50	56 670 640,92
Pozostałe projekty Gminy Zabrze	95 290 800,00	74 722 180,00	20 568 620,00
Projekty podmiotów z obszaru Miasta Zabrze	663 008 524, 29	363 959 285.10	290 859 236.10
SUMA	937 877 61460	561 589 114.60	368 098 496,90

Źródło: Uchwała Nr XXXII/482/12 Rady Miasta Zabrze z dnia 27 grudnia 2012 r, s.19

W sprawozdaniu z monitoringu w 2012 roku projekty podzielone zostały na cztery kategorie:

1. Projekty zrealizowane;
2. Projekty częściowo zrealizowane;
3. Projekty w trakcie realizacji;
4. Projekty niezrealizowane.

Przeprowadzono diagnozę w terenie 74 projektów zgłoszonych przez różne podmioty z miasta, przeanalizowano stan realizacji 16 projektów Gminy Zabrze oraz 12 projektów w czterech obszarach priorytetowych rewitalizacji.

Zidentyfikowano pewne różnice w kwalifikowaniu stopnia realizacji projektów pomiędzy raportem, a zestawieniem tabelarycznym w kategoriach projekty częściowo zrealizowane i w trakcie realizacji.

Poniżej zamieszczono podział realizacji projektów zgodny z przyjętym w raporcie, natomiast informacje na temat stopnia realizacji projektu przyjęto w oparciu o zapis w zestawieniu tabelarycznym projektów.

Projekty, które zostały zrealizowane(**stan wg raportu za 2012**):

1 – Adaptacja budynku przy ul. Roosevelta 32, na potrzeby dydaktyczno-edukacyjne Wydziału Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej.; (Priorytet I – realizacja zgodnie z planem, osiągnięcie zamierzonych rezultatów)

2 – Rewitalizacja obiektu przy ul. 3 Maja 91-95 na potrzeby Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej; (Priorytet II, NR 1)

3 – Adaptacja poprzemysłowych budynków Gminy Zabrze na potrzeby Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego – etap I – Zabrze, ul 3 Maja 95; (Priorytet II, NR 2)

4 – Przebudowa boiska piłkarskiego na terenie GKS Walka – Makoszowy w Zabrzu – etap II – Zabrze, ul. Jaskółcza 40; (Priorytet II, NR 3)

5 – Rozbudowa i przebudowa kompleksu sportowego znajdującego się przy ul. Jaskółczej 40 w Zabrzu wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na potrzeby szkolnictwa wyższego – etap I (Priorytet II, NR 6);

6 – Przebudowa budynków poprzemysłowych na Zespół Pracowni Gastronomicznych i Hotelarskich dla potrzeb Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego w Zabrzu – etap II Zabrze, ul. 3 Maja 95; (Priorytet II, NR 5)

7 – Adaptacja budynku biblioteki Donnersmarcków dla potrzeb Filharmonii Zabrzeńskiej – Zabrze Park Hutniczy 7; (Priorytet III, NR 1)

8 – Przebudowa sceny i widowni Teatru Nowego w Zabrzu, ul.3 Maja 93; (Priorytet III, NR 2)

9 – Termomodernizacja budynku hali sportowej "Pogoń" przy ul. Wolności 406 w Zabrzu wraz z demontażem, transportem i unieszkodliwieniem 31,5 t odpadów zawierających azbest; (Priorytet IV, NR 2, zadanie nr 1)

10 – Utworzenie bazy dydaktyczno – sportowej wydziału AWF. Przebudowa części pomieszczeń hali sportowej Pogoń przy ul. Wolności 406 na potrzeby AWF (Priorytet IV, NR 2, zadanie nr 2);

11 – Wyposażenie Domu Pomocy Społecznej nr 3 przy ul. Brysza 3 w kamery telewizji dozorowej; (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 2)

12 – "Nowe Centrum" – Rewitalizacja budynku przy Placu Dworcowym 6 wraz z przyległym podwórzem; (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 3)

13 – Renowacja i przebudowa Szybu Jan przy ul. Kopalnianej w Zabrzu; (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 4)

14 – Renowacja i przebudowa budynku Straży Miejskiej w Zabrzu przy ul. Stalmacha 9; (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 12)

15 – Renowacja części wspólnych wielorodzinnego budynku mieszkalnego – ul. Wolności 266 wraz z oficyną (NR 1);

16- 17 – Wymiana pokrycia dachu z eternitu na dachówkę ceramiczną – ul. gen. Władysława Andersa 19; ul. gen. Władysława Andersa 23; (Rokitnica NR 3, NR 4)

18 – Wymiana pokrycia dachu z eternitu na gonty bitumiczne – ul. Nyska 17, ul. Nyska 19; (Rokitnica NR 5)

19 – Wykonanie ocieplenia balkonów metodą lekką, mokrą z demontażem i utylizacją płyt azbestowych – ul. Pyki 8, 8a, 10, 10a; (NR 6)

20 – Utworzenie systemu monitoringu wizyjnego przy obiekcie Sądu Rejonowego w Zabrzu przy ul. 3 Maja 21; (Centrum Południe NR 17)

21 – Renowacja budynków Teatru Nowego w Zabrzu przy Placu Teatralnym 1 wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia; (Centrum Północ, NR 18)

22 – Rewitalizacja obiektu parafialnego przy ul. Floriana 9 – izolacja przyziemia, remont dachu i elewacji zewnętrznej domu szkoleniowo-konferencyjnego, Floriańska; (NR 19)

23 – Odnowienie elewacji oraz prace konserwatorskie nad detalem architektonicznym Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Zabrzu przy ul. Klimasa 3. (NR 20)

24 – 32 – Renowacja części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych pod adresami:

ul. Gen. De Gaulle’a 60 (NR 21)

ul. Dworcowa 3 (NR 22)

ul. Roosevelta 59 (NR 24) – częściowo zrealizowany (odnowiona elewacja)

ul. Wolności 209 (NR 27)

ul. Wolności 264 (NR 31)

ul. Gen. De Gaulle'a 100 (NR 46)

ul. Goethego 18 (NR 47)

ul. Klimasa 2 (NR 48)

ul. Kowalska 16 (NR 49)

33 – Przebudowa i remont Kościoła Wniebowzięcia NMP w Zabrze przy ul. Bytomskiej 111a; (NR 51)

34 – Modernizacja obiektu szkolnego wraz z przyległym terenem. Zabrze, ul. Zwrotnicza 13; (NR 53)

Projekty częściowo zrealizowane (stan wg raportu za 2012):

1- Remont budynku Ratusza – Poczty w Zabrze Biskupicach przy ul. Bytomskiej 9; (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 13)

Renowacja części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych (Complex)

2 – ul. 3 Maja 7b (NR 11)

3 – ul. 3 Maja 44 (NR 12)

4 – ul. 3 Maja 49 (NR 13)

5 – ul. 3 Maja 50 (NR 14)

6 – ul. 3 Maja 52 (NR 15),

7- ul. Stalmacha 20 (NR 16) – (Spółka Silesia),

8 – ul. Targowa 1 – (NR 25),

9 – ul. Wandy 1a – (NR 26),

10 – ul. Wolności 252 – (NR 28),

11- ul. Wolności 258 – (NR 29),

12 – ul. Wolności 279 – (NR 32),

13 – ul. Wolności 280 – (NR 33),

14 – ul. Wolności 306 wraz z dwiema oficynami (NR 35),

15 – ul. Wolności 319 (NR 36),

16 – ul. Wolności 450 (NR 37),

17 – ul. Wolności 203 (NR 38),

18 – ul. Dworcowa 5 (NR 42),

19 – ul. Dworcowa 9 (NR 43),

20 – ul. Św. Floriana 12 (NR 44),

21 – ul. Św. Floriana 22 (NR 45),

22 – Rozbudowa Zespołu Szkół Katolickich wraz z zagospodarowaniem terenu i dostosowaniem do potrzeb osób niepełnosprawnych, Zabrze- Mikulczyce ul. Tarnopolska 3 (NR 58);

23 – Centrum rekreacji ZABORZE – Rewitalizacja zbiorników wyrównawczych, wraz z sąsiadującym budynkiem, oraz zagospodarowaniem terenu przyległego – Zabrze – Zaborze, ul. Kalinowa 9 – Stowarzyszenie Fenix – (NR 63) – częściowo zrealizowany;

24- Likwidacja i utylizacja azbestu wraz z ociepleniem elewacji budynków zasobów Zabrzeńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej (Kwartal Broniewskiego-Pośpiecha): Projekt NR 67
ul. Broniewskiego 3 – zrealizowany
ul. Broniewskiego 5 – niezrealizowany
ul. Broniewskiego 7 – niezrealizowany
ul. Broniewskiego 12 – zrealizowany

25 – Projekt NR 68 (ZSM)
ul. Hermisza 2-c – elewacje wsch. i zach. zrealizowane; elewacje pld. i pln. niezrealizowane;
ul. Hermisza 4-c – elewacje wsch. i zach. zrealizowane; elewacje pld. i pln. niezrealizowane;
ul. Hermisza 6-c – elewacje wsch. i zach. zrealizowane; elewacja pld. w trakcie realizacji, elewacja pln. niezrealizowana;
ul. Hermisza 8-c – elewacje pld., wsch. i zach. zrealizowane; elewacja pln. niezrealizowana;
ul. C. Skłodowskiej 12-d – zrealizowany
ul. C. Skłodowskiej 14-d – niezrealizowany
ul. C. Skłodowskiej 16-d – niezrealizowany
ul. C. Skłodowskiej 18-c – niezrealizowany

26 – Projekt NR 70 (ZSM):
ul. Struzika 14-b elewacje pln., wsch., pld. zrealizowane
ul. Janika 15-b elewacje pln. i pld. zrealizowane, elewacje wsch. i zach. niezrealizowane
ul. Janika 14-d – elewacje pln. i pld. zrealizowane, elewacje wsch. i zach. niezrealizowane
ul. Janika 20-c elewacje pln. i pld. zrealizowane, elewacje wsch. i zach. niezrealizowane
ul. Janika 22-c – elewacje pln i pld zrealizowane, elewacje wsch. i zach. niezrealizowane

27 – Projekt NR 72 w Zaborzu obejmuje (ZSM) działania częściowo zrealizowane:
ul. Wolności 522-e
ul. Wolności 524-e
ul. Wolności 526-d
ul. Wolności 528-c
ul. Wolności 530-c

ul. Wolności 534-c

ul. Wolności 536-c

28 – Projekt NR 73 obejmuje (ZSM):

ul. Nad Kanałem 22-c – niezrealizowany

ul. Nad Kanałem 34-c – niezrealizowany

ul. Wolności 124-c – niezrealizowany

ul. Wolności 126-a – cały obiekt w trakcie realizacji

Projekty w trakcie realizacji (**stan wg raportu za 2012**):

1 – Rewitalizacja poziomów 170 i 320 Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego Guido w Zabrzu – Budowa Systemu Bezpieczeństwa w Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego Guido w Zabrzu Zabrze, ul. 3 Maja 93; (Priorytet II, NR 4);

2 – Renowacja części wspólnych wielorodzinnego budynku mieszkalnego – ul. Wolności 260 (NR 30);

3 – Renowacja części wspólnych wielorodzinnego budynku mieszkalnego – ul. Wolności 303 (NR 34);

4 – Remont i przebudowa Kościoła św. Jana Chrzciciela na terenie osiedla robotniczego w Zabrzu Biskupicach przy ul. Bytomskiej 37 – (NR 50) – w trakcie realizacji;

5 – Rewaloryzacja poprzez organizację przestrzeni publicznej wraz z organizacją turystyki na terenie kolonii robotniczej ”ZANDKA” – teren określony przebiegiem ulic: Bytomskiej, J. Stalmacha , Krakusa, N. Bończyka i Cmentarnej (NR 57); w trakcie realizacji

6 – Modernizacja stadionu im. Ernesta Pohla w Zabrzu ul. Franklina Roosevelta 81 (NR 74)

7 – „Kwartal Sztuki” (częściowo) Zabrze, w rejonie Pl. Teatralnego, ul. Mikulczyckiej, Tłoczni Gazu, drogi dojazdowej (od strony huty), ul. Park Hutniczy oraz Centrum Handlowego” Platan”; (Priorytet III, NR 3)

8 – Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej – Rewitalizacja Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej – korytarz sztolni – centrum miasta (w trakcie realizacji), odcinek ok.2,5 km (wlot/wylot zlokalizowany w trzech miejscach tj.: ul. K. Miarki, ul. Wolności 410, ul. Sienkiewicza 43), obiekty Skansenu Górniczego „Królowa Luiza” przy ul. Sienkiewicza 43, Wolności 410; nowoprojektowana infrastruktura – rejon ul. Słodczyka, Miarki i Jagiellońskiej. (Priorytet IV, NR 1)

Projekty niezrealizowane (stan wg raportu za 2012):

1 – „Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej – Skansen „Królowa Luiza” – etap II” Zabrze, ul. Wolności 408-410; (Priorytet IV, NR 3)

2 – Remont obiektu oficyny gospodarczej i adaptacja na potrzeby edukacyjne, społeczne i kulturalne OPP3 w Zabrzu przy ul. Opolskiej 29; (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 1)

3 – Przebudowa budynku po dyrekcji Huty Zabrze przy ul. Bytomskiej 1; (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 5)

4 – Stworzenie strefy bezpieczeństwa w Zabrzu poprzez zakup i instalację systemu monitoringu wizyjnego; (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 6)

5 – Utworzenie świetlicy środowiskowej na osiedlu Borsigwerk w Zabrzu przy ul. Okrzei 1; (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 7)

6 – Rewitalizacja terenów wzdłuż rzeki Bytomki w Zabrzu-Maciejowie – budowa Parku Rodzinnego wraz z terenem rekreacyjno-sportowym; (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 8)

7 – Adaptacja poprzemysłowego obiektu w Zabrzu przy ul. Stalmacha 7 na potrzeby siedziby Biblioteki Głównej MBP; (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 10)

8 – Przebudowa i rewaloryzacja budynku Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zabrzu przy ul. ks. J. Londzina 3; (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 11)

9 – Rewitalizacja kaplicy poewangelickiej w Zabrzu przy ul. Żmudy 2; (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 14)

10 – Przebudowa obiektu „Gościniec Hutniczy” na potrzeby kulturalno-turystyczne w Zabrzu Biskupicach przy ul. Okrzei 1; (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 15)

11 – Przebudowa i remont obiektu kina „Roma” przy ulicy Padlewskiego 4 w Zabrzu; (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 16)

12 – Remont obiektów zespołu zabudowy kopalni LUDWIK, wpisanych na listę zabytków Zabrze, ul. Hagera 43 (NR 2);

13 – 16 – Wykonanie ocieplenia budynku metodą lekką, mokrą z demontażem i utylizacją płyt azbestowych – ul. Wolności 67 (NR 7), ul. Wolności 67a (NR 8), ul. Wolności 67 b (NR 9), ul. Zaolziańska 1 (NR 10);

17 – Budowa krytej pływalni na rewitalizowanych terenach gminnych w Zabrzu-Maciejowie (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 9); (w tabeli z monitoringu w 2012 wpisany jako w trakcie realizacji – projekt nie jest realizowany w 2014 roku)

18 – Renowacja części wspólnych wielorodzinnego budynku mieszkalnego – ul. Powstańców Śląskich 4-4a (NR 23);

19 – Adaptacja zabytkowych obiektów przemysłowych na działalność turystyczną, kulturalną i rekreacyjną w Zabrze przy ul. Hagera 41-43; (NR 39)

20 – Adaptacja i przebudowa obiektów po byłej Kopalni Ludwik na działalność inkubatora przedsiębiorczości w Zabrze przy ul. Hagera 41-43; (NR 40)

21 – Adaptacja zabytkowych obiektów przemysłowych na działalność społeczną i edukacyjną w Zabrze przy ul. Hagera 41-43; (NR 41)

22 – Zastępowanie azbestowych elementów budynków wielorodzinnych mieszkalnych materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka (NR 52); Spółdzielnia Mieszkaniowa „Makoszowianka”

ul. Franciszkańska 14-14b

ul. Franciszkańska 16-16b

ul. Trocera 46-48

ul. Trocera 50-50b

ul. Poprzeczna 3-7

27 – Zmiana sposobu użytkowania budynku przemysłowego maszyny wyciągowej, na lokal usługowo – gastronomiczny w Zabrze przy ul. Kopalnianej 7D; na działce nr 5058/237, obręb ewidencyjny Mikulczyce; (NR 54)

28 – Przywrócenie do stanu pierwotnego obiektów (NR 55): wieża ciśnień, mur oporowy, ściana szczytowa hali fabrycznej ZBM, kapliczka św. Floriana. Obiekty zlokalizowane na terenie przemysłowym Huty Zabrze S.A;

29 – "Druga strona medalu kopalni Guido" Zabrze- Kończyce ul. Olsztyńska 5-7 (NR 56);

30- Hotele i akademiki, lokale użyteczności publicznej, usługi turystyczne – Stalmacha 18-18 a, Stalmacha 13 i 15 (NR 59);

31 – Hala Targowa z infrastrukturą terenu -Stalmacha 5-7 (NR 60);

32 – Kompleks wielofunkcyjny z hotelem, centrum usług, centrum konferencyjnym oraz biurami, Zabrze, ul. Boboli (teren obecnego targowiska) (NR 61) ;

33 – Adaptacja budynku przy placu Krakowskim 9 z przeznaczeniem na cele biurowe (NR 64);

34 – Przebudowa obiektu zlokalizowanego przy ul. Wyciska na cele działalności naukowo-dydaktycznej powiązanej z realizacją świadczeń medycznych Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach (NR 65)

35 – Przebudowa obiektu dydaktyczno-naukowego dla lokalizacji biblioteki międzywydziałowej oraz Wydz. Zdrowia Publicznego w Zabrze-Rokitnicy przy ul. Jordana 38; (NR 66)

36 – Likwidacja i utylizacja azbestu wraz z ociepleniem elewacji budynków zasobów Zabrzeńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej:

37 – Projekt NR 69 (ZSM)

ul. Pokoju 35-a, ul. Pokoju 39-a, ul. Wolności 121-a, ul. Wolności 123-a

38 – Projekt NR 71 (ZSM)

ul. Klonowa 15-e

ul. Franciszkańska 24-e

ul. Franciszkańska 26-a

ul. Franciszkańska 28-d

ul. Gdańska 40-e

ul. Gdańska 44-e

Podsumowanie realizacji projektów ujętych w Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze w ramach monitoringu przeprowadzonego pod koniec 2012 roku przedstawia się następująco:

1. Zrealizowane zostały 34 projekty, w tym 10 projektów z obszarów priorytetowych, 4 projekty gminy Zabrze i 20 projektów realizowanych przez pozostałe podmioty.
2. W grupie projektów częściowo zrealizowanych znalazł się jeden projekt gminy Zabrze oraz 27 projektów pozostałych podmiotów.
3. W grupie projektów w trakcie realizacji znalazły się po jednym projekty z obszaru priorytetowego II (NR 4), III, (NR 3) oraz IV (NR 15) a także projekty pozostałych podmiotów (NR: 30, 34, 50, 57, 74),
4. Lista projektów niezrealizowanych liczy 36 pozycji. Znalazły się na niej trzy projekty priorytetowe: Priorytet III – NR 3 oraz Priorytet IV – NR 1 i NR 2, 10 projektów spośród zgłaszanych przez gminę Zabrze oraz 23 projekty pozostałych podmiotów.

8.2. Ewaluacja on-going XI 2014 rok

Tabela nr 4. Podsumowanie budżetu LPRM Miasta Zabrze (stan XII 2014 rok – po aktualizacji)

Kategoria projektów	Planowane całkowite nakłady na realizację	Dofinansowanie zewnętrzne	Wkład własny
Projekty obszarów priorytetowych Miasta Zabrze .Po aktualizacji w 2014 – Guido.	193 088 290,42	120 102 649,50	62 735 640,92
Pozostałe projekty Gminy Zabrze	95 290 800,00	74 722 180,00	20 568 620,00
Projekty podmiotów z obszaru Miasta Zabrze	663 007 972,29	336 063 107,40	267 764 044,40
SUMA	951 387 062,71	530887936,90	351 068 305 , 32

Źródło: Uchwała nr XLIX/724/14 Rady Miasta Zabrze z dnia 17 marca 2014 r. w sprawie zmiany Uchwały nr LVII/745/2010 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 23 sierpnia 2010r.

Prace ewaluacyjne nad LPRM Miasta Zabrze przeprowadzane w drugiej połowie 2014 roku miały na celu zweryfikowanie informacji o projektach, które w raporcie rewitalizacyjnym z 2012 roku znalazły się w grupach: częściowo zrealizowane, w trakcie realizacji, niezrealizowane. Zakładanym efektem prac ewaluacyjnych było uzyskanie odpowiedzi na **pytania badawcze nr 4 i nr 5**: Jak należy ocenić obecny stopień realizacji projektów? Jakie są główne bariery we wdrażaniu LPR?

Badania ewaluacyjne rozpoczęto od weryfikacji projektów wskazanych w 2012 roku jako niezrealizowane.

Projekty, które **nie są realizowane** z uwagi na brak dalszego działania ze strony podmiotów inicjujących, potencjalnych beneficjentów:

1. Projekt "Druga strona medalu kopalni Guido" zgłoszony przez Parafię Rzymsko – Katolicką Zabrze – Kończyce ul. Olsztyńska 5-7 (NR 56). Z uwagi na brak środków finansowych i nikłe zainteresowanie jego realizacją przez społeczność lokalną inicjatorzy odstąpili od realizacji. Zdegradowany teren należy do miasta, które prowadzi tam podstawowe prace porządkowe.
2. Wykonanie ocieplenia budynku metodą lekką, mokrą z demontażem i utylizacją płyt azbestowych – ul. Wolności 67 (NR 7), ul. Wolności 67a (NR 8), ul. Wolności 67 b (NR 9), ul. Zaolziańska 1 (NR 10) – zarządca ZBM poinformował, że z uwagi na przesunięcie ostatecznego terminu usuwania szkodliwych elementów elewacji i pokrycia dachów, zawierających azbest, prace te zostały przełożone (bez wskazania

terminu realizacji) z uwagi na brak środków i inne potrzeby remontowe deklarowane przez wspólnoty mieszkańców.

Projekty zrealizowane, których realizacja jest w toku czy w trakcie dostosowania lub istniejących planów dalszej ich realizacji w przyszłej perspektywie programowania polityki spójności i finansowania działań rewitalizacyjnych w latach 2014-2020:

1. Rewitalizacja poziomów 170 i 320 Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego Guido w Zabrzu – Budowa Systemu Bezpieczeństwa w Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego Guido w Zabrzu, Zabrze, ul. 3 Maja 93; (Priorytet II, NR 4); Włączenie Kopalni Guido do muzeum Górnictwa spowodowało konieczność wprowadzenia korekty do projektu. Przeprowadzono je Uchwałą Nr XLIX/724/14 Rady Miasta Zabrze z dnia 17 marca 2014 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr LVII/745/2010 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 23 sierpnia 2010 r. W kwietniu 2013 roku doszło do połączenia dwóch kluczowych w mieście, związanych z ochroną i zachowaniem dziedzictwa przemysłowego, instytucji – Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu i Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego Guido w Zabrzu. Mając na uwadze dynamiczny rozwój nowopowstałej instytucji – Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu oraz wzrastające zainteresowanie odbiorców ofertą turystyczną zaistniała konieczność aktualizacji/modyfikacji koncepcji przedsięwzięcia planowanego do realizacji przez Muzeum.

Zakres projektu dotyczy:

Zadania 1: budowy systemu bezpieczeństwa na poziomach 170 i 320 Kopalni Guido w Zabrzu wraz z adaptacją podziemnych przestrzeni na cele kulturalne i turystyczne. Projekt polega na adaptacji pozostałej części podziemnych korytarzy kopalni, znajdujących się głównie na poziomie 320, na cele kulturalne i turystyczne. Realizacja projektu przyczyni się do uatrakcyjnienia oferty kulturalnej ZKWK GUIDO poprzez utworzenie zupełnie nowej trasy turystycznej na poziomie 320. W związku z faktem, iż Zabytkowa Kopalnia Węgla Kamiennego GUIDO, pomimo zakończenia eksploatacji, pozostaje nadal zakładem górniczym istnieje konieczność stosowania się tego zakładu do wymogów obowiązujących przepisów górniczych. Wdrożenie systemu bezpieczeństwa pozwoli na pracę ZKWK GUIDO, jako obiektu przeznaczonego dla zwiedzających. Projekt polega na prowadzeniu prac budowlanych i adaptacyjnych w podziemnej części GUIDO w celu zapewnienia bezpieczeństwa zwiedzającym, a także na zakupie i rekonstrukcji eksponatów – maszyn i urządzeń górniczych wykorzystywanych w górnictwie w XIX i XX wieku oraz tych, które

wykorzystuje się do dnia dzisiejszego. Podziemne wyrobiska ZKWK GUIDO w Zabrze wpisane są do rejestru zabytków. Projekt polega również na prowadzeniu prac związanych z aranżacją wnętrza zabytkowych podziemi Kopalni oraz

Zadania 2: przebudowy i adaptacji zabytkowej infrastruktury Kopalni Guido w Zabrze, na cele turystyczne i kulturalne. Projekt stanowi kolejny etap działań, mających na celu rewitalizację poziomów 170 i 320 Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego Guido w Zabrze, zmierzających do zmiany sposobu zagospodarowania zabytkowych, przemysłowych przestrzeni i utworzenie na ich podstawie nowych produktów kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych. Poprzez adaptację i dostosowanie podziemnych oraz naziemnych części Kopalni, zadanie przyczyni się do rozszerzenia, zwiększenia atrakcyjności i zróżnicowania oferty a tym samym przyciągnięcia nowych grup odbiorców. Zakres projektu obejmuje m.in. otwarcie nowej trasy turystycznej na poziomie 320 Guido, aranżację poziomu 170 i wyrobisk z nim powiązanych dla stworzenia nowego, tematycznego produktu turystycznego, kulturalnego i edukacyjnego, zmianę sposobu gospodarowania ściekami sanitarnymi w Kopalni (w tym budowę toalety dla osób niepełnosprawnych), wdrożenie nowych rozwiązań z zakresu systemu bezpieczeństwa oraz lokalizacji turystów. Działania te, poprzez wykorzystanie potencjału atrakcyjnych przestrzeni, umożliwią przyciągnięcie nowych grup odbiorców, będąc jednocześnie gwarantem ich bezpieczeństwa i właściwej obsługi. W ramach projektu przewidziano również dostosowanie infrastruktury około turystycznej do obsługi większej liczby klientów, poprzez przebudowę istniejących obiektów naziemnych związanych z obsługą ruchu turystycznego oraz utworzenie parkingu na około 60 samochodów. Planowany koszt realizacji projektu: Zadanie 1: 10 030 000,00 zł, Zadanie 2: 15 000 000,00 zł.

2. „Kwartal Sztuki” Zabrze, w rejonie Pl. Teatralnego, ul. Mikulczyckiej, Tłoczn Gazu, drogi dojazdowej (od strony huty), ul. Park Hutniczy oraz Centrum Handlowego „Platan”; **(Priorytet III, NR 3)**. Działania rewitalizacyjne w kolejnych latach powinny prowadzić do zrealizowania tego projektu.

Projekt „Kwartal Sztuki” zakłada utworzenie atrakcyjnej przestrzeni publicznej w centrum miasta, w bezpośrednim otoczeniu obiektów kultury, które dzięki działaniom rewitalizacyjnym już istnieją i cieszą się dużym zainteresowaniem widzów (wskaźnikiem zainteresowania może być popularność spektakli i koncertów, na udział w których popyt przewyższa ilość oferowanych do sprzedaży biletów). Zarówno Teatr

Nowy w Zabrzu jak i Filharmonia Zabrzeńska na trwałe wpisały się w pożądane i cenione zasoby kulturalne miasta. Ich ulokowanie w niewielkiej odległości od siebie, w ramach przestrzeni objętej projektowanym Kwartałem Sztuki oraz bliskość parku i przestrzeni handlowo – usługowej CH Platan umożliwi stworzenie aktywnej przestrzeni publicznej, na którą mieszkańcy Zabrze czekają od dawna (zarówno badania ankietowe, jak i wywiady w dzielnicach potwierdziły duże zainteresowanie mieszkańców istnieniem atrakcyjnej przestrzeni publicznej). Szansa na wyeliminowanie ruchu kołowego z wnętrza kwartału, zaktywizowanie funkcjonalne rewitalizowanego obszaru z zachowaniem jego walorów zabytkowych (wymienione obiekty, park) – wg wytycznych obowiązującego planu miejscowego – daje tej przestrzeni dużą szansę na jej ożywienie, uatrakcyjnienie oraz wieloletni zrównoważony rozwój.

3. Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej – Rewitalizacja Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej – korytarz sztolni – centrum miasta, odcinek ok. 2,5 km (wlot/wylot zlokalizowany w trzech miejscach tj.: ul. K. Miarki, ul. Wolności 410, ul. Sienkiewicza 43), obiekty Skansenu Górniczego „Królowa Luiza” przy ul. Sienkiewicza 43, Wolności 410; nowoprojektowana infrastruktura – rejon ul. Słodczyka, Miarki i Jagiellońskiej. (Priorytet IV, NR 1). W marcu 2015 roku planowane jest zakończenie rewitalizacji Łaźni Łańcuskowej, przyszłego centrum obsługi ruchu turystycznego Sztolni Królowa Luiza. Trwają prace związane z przystosowaniem obiektu do ruchu turystycznego w Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej, która będzie największą atrakcją kompleksu, z podziemnym rejsem łodzią i spacerem chodnikiem wydrążonym w pokładzie węgla. Planowane zakończenie prac przypada na pierwszy kwartał 2016 roku. Przy ul. Sienkiewicza powstaje Park 12C, będący przestrzenią edukacyjno – rekreacyjną dla rodzin z dziećmi. Zakończenie prac planowane jest na koniec 2015 roku. Łącznie turystom zostanie udostępnionych 8 km podziemnych tras. Kompleksową organizację ruchu turystycznego uzupełnia oferta noclegowa – pod koniec października 2014 roku oddano do użytku hostel.
4. „Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej – Skansen „Królowa Luiza” – etap II” Zabrze, ul. Wolności 408-410; (Priorytet IV, NR 3)
5. Przebudowa budynku po dyrekcji Huty Zabrze przy ul. Bytomskiej 1 – zmiana adresu – obecnie ul. prof. Religi 1 ; (Gmina Zabrze – pozostałe projekty – NR 5).

Budynek obecnie jest oddany do użytku. Pozostały do wykonania prace porządkowe, które mają doprowadzić to uporządkowania przestrzeni wokół budynku.

Modernizacja budynku po dyrekcji huty Zabrze prowadzona była prowadzona także z przeznaczeniem na potrzeby Centrum Zarządzania Kryzysowego – obejmowała zmianę lokalizacji Centrum Monitoringu Miasta Zabrze z lokalizacji przy ul. Stalmacha 9 do budynku przy ul. Religi 1, wraz z dostawą niezbędnych urządzeń.

Wykonawca: „MWM” Sp. z o.o., ul. Grottgera 35, 44-100 Gliwice

Całkowity koszt realizacji: 61 377,00 zł

6. Stworzenie strefy bezpieczeństwa w Zabrzu poprzez zakup i instalację systemu monitoringu wizyjnego; (Gmina Zabrze – pozostałe projekty – NR 6). Do 2014 roku w ramach projektu zainstalowane zostały w dwóch etapach (16 szt. i 8 szt.) w sumie 24 kamery obrotowe. System monitoringu działa i jest dalej rozbudowywany. Inwestycja zgodnie z planem powinna być zakończona w 2016 roku. Pokrycie miasta kamerami monitorującymi powinno znacząco podnieść poczucie bezpieczeństwa zarówno mieszkańców jak i pozostałych użytkowników miasta. Początkowo punkt obserwacji mieścił się w budynku Straży Miejskiej przy ul. Stalmacha 9. Następnie został przeniesiony do wyremontowanego budynku przy ul. Prof. Z. Religi 1.

„Stworzenie strefy bezpieczeństwa w Zabrzu, poprzez zakup i instalację systemu monitoringu wizyjnego. I etap realizacji”

Zakres robót obejmował budowę 16 punktów kamerowych zlokalizowanych w następujących miejscach:

- PK-01 – ul Powstańców Śl. – Wolności
- PK-02 – pl. Warszawski
- PK-03 – ul. Wolności – Korfantego
- PK-04 – plac Teatralny
- PK-05 – ul. 3 Maja – Floriana
- PK-06 – plac Dworcowy – ul. Dworcowa
- PK-07 – ul. Powstańców Śl. – Bytomska
- PK-08 – ul. Goethego – dworzec autobusowy
- PK-09 – pl. Krakowski
- PK-10 – ul. Wolności – Karola Miarki
- PK-11 – ul. Gen. de. Gaulle’a – 1 Maja
- PK-12 – okolice DMiT

- PK-13 – ul. 3 Maja – Szczęść Boże
- PK-14 – ul. Dubiela – Góra św. Anny
- PK-15 – ul. 3 Maja – Roosevelta
- PK-16 – ul. Gen. de. Gaulle’a – Roosevelta

Analiza sytuacji w obszarach objętych nadzorem dokonywana jest w czasie rzeczywistym przez obserwatorów w Nadrzędnym Centrum Nadzoru w budynku Straży Miejskiej na 16 monitorach. Zauważone zdarzenia przekazywane będą do dalszej obsługi do dyżurnego Policji lub Straży Miejskiej.

Stanowisko obserwatora w wyniesionych punktach nadzoru wyposażone jest w 2 monitory wielofunkcyjne, na których wyświetlany jest:

- obraz z dowolnie wybranej kamery,
- obraz z kamery, na której wystąpił alarm systemowy,
- obraz z rejestratora wizyjnego.

Wykonawca: PHU TELSAT Grzegorz Kawka, ul. Jana Dąbskiego 1a, 72-300 Gryfice;
Całkowity koszt realizacji: 908.602,61 zł

„Stworzenie strefy bezpieczeństwa w Zabrze, poprzez zakup i instalację systemu monitoringu wizyjnego. II etap realizacji”

Realizacja II etapu obejmowała instalację następujących punktów kamerowych:

- PK 2.1- Roosevelta/Damrota
- PK 2.2 – Wolności/Piłsudskiego
- PK 2.3 – Tarnopolska/Chopina
- PK 2.4 – Tarnopolska/pl. Krocza
- PK 2.5 – Krakowska/Jordana
- PK 2.6 – Bytomska/Młyńska
- PK 2.7 – Bytomska 83
- PK 2.8 – Bytomska/Okrzei

Wykonawca: „MWM” Sp. z o.o., ul. Grottgera 35, 44-100 Gliwice;

Całkowity koszt realizacji: 298.664,33 zł

7. Utworzenie świetlicy środowiskowej na osiedlu Borsigwerk w Zabrze przy ul. Okrzei 1; (Gmina Zabrze – pozostałe projekty – NR 7) W tym zakresie nastąpiła zmiana lokalizacji. Stworzono punkt Programu Aktywności Lokalnej przy ul. Bytomskiej 82,

którego celem jest prowadzenie m.in. działań środowiskowych, także z mieszkańcami osiedla Borsig w Biskupicach (tzw. Borsigwerk).

8. Rewitalizacja terenów wzdłuż rzeki Bytomki w Zabrze – Maciejowie – budowa Parku Rodzinnego wraz z terenem rekreacyjno-sportowym; (Gmina Zabrze –pozostałe projekty – NR 8); Projekt zrealizowany w ramach projektu „Rekultywacja terenów w rejonie rzeki Bytomki.
9. Adaptacja przemysłowego obiektu w Zabrze przy ul. Stalmacha 7 na potrzeby siedziby Biblioteki Głównej MBP; (Gmina Zabrze – pozostałe projekty – NR 10). Projekt w tej formie nie zostanie zrealizowany. Pojawiły się inne koncepcje dotyczące przeznaczenia budynku:
 - budowa zhierarchizowanego układu rewitalizacyjnego oddziaływania ośrodka centralnego – Zandka – na ośrodki pośrednie np. Biskupice, Mikulczyce na północy Zabrze oraz Makoszowy, Zaborze na południu, a dalej na ośrodki podstawowe w dzielnicach czy osiedlach;
 - koncepcja przeznaczenia budynku na cele mieszkaniowe dedykowane rodzinom zastępczym;
 - adaptacja budynku na cele biurowe.

W ramach prac ewaluatorów w/w koncepcje zostały poddane pod dyskusję w grupie fokusowej, na którą składali się pracownicy naukowcy Wydziału Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej oraz Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego. Naukowcy reprezentowali specjalności związane m.in. z polityką społeczną, zarządzaniem publicznym, społeczną odpowiedzialnością organizacji, socjologią, demografią. Wymienione koncepcje nie spotkały się z poparciem specjalistów, ponieważ realizacja każdej z nich jest obarczona zbyt dużą niepewnością. Trudno zdefiniować rolę Zandki jako ośrodka centralnego w stosunku do innych rewitalizowanych dzielnic w mieście. Nie znaleziono odpowiedzi na pytania: kto poprowadzi taki ośrodek (podmiot publiczny, społeczny?), jakie zadania będą realizowane przez ośrodek nadrzędny, jakie przez ośrodki podporządkowane, na czym ma polegać istota takiej działalności. Nie znaleziono praktycznych przykładów na prowadzenie tego typu działań rewitalizacyjnych, które mogłyby stanowić punkt odniesienia, czy przykład dobrej praktyki.

Koncepcja budynku mieszkalnego dla rodzin zastępczych została zakwestionowana w dwóch aspektach: społecznym i technicznym. W aspekcie społecznym zauważono możliwość stygmatyzacji środowiskowej zamieszkujących jeden budynek rodzin

zastępczych. Integracja, a nie wyodrębnienie, powinna być celem pomocy społecznej. Ocena charakteru budynku, specyfiki jego konstrukcji o przeznaczeniu przemysłowym, również poddaje w wątpliwość możliwość przeznaczenia go na cele mieszkalne. Budynek, jak i całe osiedle, jest pod nadzorem konserwatora zabytków, zatem tak drastyczne ingerowanie w jego konstrukcję, przeznaczenie i zmianę charakteru może nie uzyskać aprobaty. Dodatkowym argumentem przeciw tego typu inwestycji jest rachunek kosztów. Prognozowany zakres prac adaptacyjnych pozwala na postawienie tezy, że wybudowanie nowego obiektu o podobnym przeznaczeniu, byłoby inwestycją zdecydowanie mniej kosztochłonną niż przystosowanie obiektu poprzemysłowego.

Koncepcja rewitalizacji budynku przy ul. Stalmacha 7 na cele biurowe – o charakterze komercyjnym – pod wynajem, również obarczona jest dużym ryzykiem, związanym z istniejącą na zabrzańskim rynku nadpodażą powierzchni biurowych w stosunku do zapotrzebowania.

W gronie specjalistów pojawiła się zupełnie inna koncepcja. Dyskutowano przeznaczenie tego obiektu na cele sportowo – rekreacyjne, dedykowane ludziom młodym. Wzorem istniejących i dobrze funkcjonujących tego typu przedsięwzięć zaproponowano rozważenie przeznaczenia obiektu na budowę ścianki wspinaczkowej, klubu muzycznego – kuźni talentów – w której próby głosu czy instrumentów nie stanowiłyby uciążliwości dla otoczenia. Funkcjonowanie w takim obiekcie, obok wymienionych wyżej atrakcji, nawet dyskoteki, która z uwagi na lokalizację nie powodowałaby uciążliwości dla sąsiadów, a bliskość Straży Miejskiej gwarantowałyby bezpieczeństwo zarówno uczestnikom, jak i mieszkańcom Zandki, również odniosłoby pozytywny skutek społeczny. Może zaistniałaby możliwość stworzenia klubu aktywności studentów wszystkich uczelni zlokalizowanych w Zabrze. Oddziaływanie społeczne, zarówno lokalne jak i ogólnomiejskie, tak zrewitalizowanego obiektu miałoby zdecydowanie szerszy zasięg niż powierzchnie biurowe czy pozostałe przytoczone rozwiązania.

10. Adaptacja zabytkowych obiektów poprzemysłowych na działalność turystyczną, kulturalną i rekreacyjną w Zabrzu przy ul. Hagera 41-43; (NR 39)

Stowarzyszenie Kopalnia Sztuki czyni starania żeby projekt został zrealizowany. Rewitalizacja tego zdewastowanego pokopalnianego budynku w 2014 roku jest jeszcze w trakcie realizacji. Prowadzone są roboty ogólnobudowlane, remontowe oraz częściowe wyposażenie Sali Odbioru Sztuki tzw. Markowni. Warunki techniczne

i bezpieczeństwo p.poż. były najważniejszymi motywami już przeprowadzonych prac remontowo-adaptacyjnych, przekształcających obiekt przy ul. B. Hagera 43 na cele działań kulturalnych. W 2014 roku zakończono ostatni 3 etap remontu dachu, wygląd elewacji przywrócono do stanu pierwotnego na 2/3 budynku, wiązało się to z czyszczeniem prawie 100-letnich zanieczyszczeń murów, ich uzupełnieniem wg pierwotnych złożeń, przywróceniem otworów okiennych do pierwotnych kształtów, wykonaniem nowej stolarki okiennej. W wyniku prac remontowo-adaptacyjnych powstała sala do odbioru sztuki dla 350 osób, wykonano zaplecze sanitarne (WC) oraz zostało częściowo wykonane zaplecze dla artystów.

Tab. 5 Koszt brutto działań w kolejnych latach

Rok	Koszty brutto	Dotacje z UM
2008	30 500,00	-
2009	481 778,00	-
2010	629 341,87	153 760,97
2011	187 090,89	-
2012	529 282,97	190 569,83
2013	-	-

11. Adaptacja zabytkowych obiektów po byłej Kopalni Ludwik na działalność inkubatora przedsiębiorczości w Zabrze przy ul. Hagera 41-43 NR 40;

Projekt ten nie został zrealizowany w tej postaci, zamiast niego Stowarzyszenie Kopalnia Sztuki zainicjowało powstanie KLASTRA Kultury i Turystyki Przemysłowej, który zatrudniał w okresie swojej działalności (kwiecień 2012 – marzec 2014) 5 osób. Działalność klastra będzie kontynuowana przez okres trwałości projektu tj. 3 lata. Klastr Kultury i Turystyki Przemysłowej to projekt dofinansowany z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 w ramach Priorytetu I Badania i rozwój technologiczny (B+R), innowacyjność, Działanie 1.3 Transfer technologii i innowacji. Przedmiotem współpracy w ramach Klastra jest wykreowanie innowacyjnych, kompleksowych produktów turystyczno – kulturalnych, wypromowanie wspólnej marki produktów oraz samego Klastra w oparciu o potencjał rozwijającej się turystyki przemysłowej i turystyki kulturowej. Klastr skupia ponad 20 podmiotów w tym: uczelnie wyższe, jednostkę badawczo-rozwojową, organizacje pozarządowe, podmioty wpisane na Szlak Zabytków Techniki, muzeum.

12. Adaptacja zabytkowych obiektów przemysłowych na działalność społeczną i edukacyjną w Zabrze przy ul. Hagera 41-43 NR 41, projekt ten – podobnie jak projekt NR 40 jest realizowany jako KLASTERY Kultury i Turystyki Przemysłowej.
13. Projekty, których beneficjentem jest Zabrzeńska Spółdzielnia Mieszkaniowa – stan ich realizacji grudzień 2014

Projekt NR 67

- ul. Broniewskiego 3 – zrealizowany
- ul. Broniewskiego 5 zrealizowany
- ul. Broniewskiego 7 – zrealizowany
- ul. Broniewskiego 12 – zrealizowany

Projekt NR 68 (informacje na temat ul. Hermisza, które podane zostały w raporcie z monitoringu w 2012 roku nie uległy zmianie – częściowa termomodernizacja budynków). Prace w pozostałych budynkach objętych tym projektem w trzech przypadkach zostały zakończone w jednym remoncie nie przeprowadzono.

- ul. C. Skłodowskiej 12-d – zrealizowany
- ul. C. Skłodowskiej 14-d – zrealizowany
- ul. C. Skłodowskiej 16-d – niezrealizowany
- ul. C. Skłodowskiej 18-c – zrealizowany

Projekt NR 70 – realizacja w zakresie opisanym w raporcie z monitoringu w 2012 roku, tj.:

- ul. Struzika 14-b elewacje płn., wsch. i pld. zrealizowane; elewacje zach. niezrealizowane
- ul. Janika 15-b elewacje płn., pld. i wsch. zrealizowane; elewacje zach. niezrealizowane
- ul. Janika 14-d – elewacje płn., zach. i wsch. zrealizowane; elewacje pld. niezrealizowane
- ul. Janika 20-c elewacje płn., pld. i wsch. zrealizowane; elewacje zach. niezrealizowane
- ul. Janika 22-c – elewacje płn., pld. i wsch. zrealizowane; elewacje zach. niezrealizowane

Projekt NR 72 w Zaborzu działania częściowo zrealizowane na wybranych ścianach:

- ul. Wolności 522-e – zrealizowane: pld., płn. i wsch.
- ul. Wolności 524-e – zrealizowane: pld., płn. i zach.
- ul. Wolności 526-d – zrealizowane: pld., płn. i wsch.
- ul. Wolności 528-c – zrealizowane: pld., płn. i wsch.

ul. Wolności 530-c – zrealizowane: pld., pln. i zach.

ul. Wolności 534-c – zrealizowane: pld., pln. i wsch.

ul. Wolności 536-c – zrealizowane: pld., pln. i wsch.

Projekt NR 73 – (stan od 2012 nie uległ zmianie w przypadku lokalizacji: ul. Nad Kanałem 22-c – niezrealizowany; ul. Nad Kanałem 34-c – niezrealizowany);

ul. Wolności 124-c – zrealizowany

ul. Wolności 126-a – zrealizowany

Niezrealizowane w 2012 projekty NR 69 i NR 70: Zastępowanie azbestowych elementów budynków wielorodzinnych mieszkalnych materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka.

Stan na grudzień 2014 w ramach projektu NR 69 zrealizowano działania w obiektach pod adresem: ul. Pokoju 35-a oraz ul. Wolności 123-a. W ramach projektu NR 71 (w sumie 6 obiektów) zrealizowano tylko jeden przy ul. Franciszkańskiej 24-e

Zabrzeńska Spółdzielnia Mieszkaniowa do 2014 roku poddała termomodernizacji 93,5% posiadanych zasobów, tj. 203 budynki. 99 budynków ocieplono w całości, w 78 budynkach ocieplono trzy ściany, w 20-tu budynkach zostały ocieplone dwie ściany, 6 budynków ma ocieploną tylko jedną ścianę. Nie objęto termomodernizacją 6,5 % całości zasobów Spółdzielni, tzn. 14 budynków, z czego 10 jest obłożonych płytami azbestowo – cementowymi.

14. Projekt NR 74 – Modernizacja stadionu im. Ernesta Pohla w Zabrzu ul. Franklina Roosevelta 81.

Zamontowane nowe ultranowoczesne oświetlenie zostało poddane testom technicznym, które przeszło z wynikiem pozytywnym. Zastosowane w Zabrzu oświetlenie umożliwi transmisje telewizyjne na najwyższym poziomie technicznym, w jakości znacznie przekraczającej obowiązujące obecnie standardy. Obecnie na stadionie trwa montaż systemu monitoringu i nagłośnienia. Zainstalowanych zostanie 171 kamer, z których część będzie pracowała non-stop. Część kamer będzie wyposażona w reflektory podczerwieni, pozwalające na rejestrację zdarzeń w strefach o ograniczonym oświetleniu. Do rejestracji oraz przechowywania obrazu i dźwięku wykorzystanych zostanie sześć serwerów, każdy o pojemności 8 TB. Do oglądania materiału na żywo oraz do zarządzania systemem monitoringu przygotowanych zostanie sześć stacji operatorskich, wyposażonych w najwyższej klasy pulpity sterujące. Pozostałe do wykonania prace budowlane na terenie stadionu mają być zakończone w ciągu najbliższych pięciu miesięcy. Obejmują one dokończenie prac

murowych i żelbetonowych z wykonaniem kładek wejściowych, wykonanie pomieszczeń z przeznaczeniem na cele gastronomiczne, toalety, wykonanie posadzek ciągów komunikacyjnych i pomieszczeń technicznych oraz centrum dowodzenia imprezą masową. Prace obejmują także demontaż czterech słupów oświetleniowych znajdujących się w obrębie boiska.

15. Projekt NR 75 – Modernizacja targowiska miejskiego przy ul. Św. Andrzeja Boboli w Zabrzu. Wnioskodawca: Zabrzeńska Agencja Realizacji Inwestycji Sp. z o.o ul. Roosevelta 81, 41-800 Zabrze, Lokalizacja przedsięwzięcia – ul. Św. Andrzeja Boboli w Zabrzu, 41-800 Zabrze.

Celem przedsięwzięcia jest wyburzenie i likwidacja istniejącej infrastruktury, wykonanie sieci wodnej i kanalizacyjnej zarówno sanitarnej jak i deszczowej, budowa przyłącza energetycznego wraz z siecią transformatorową i instalacją oświetleniową, budowa infrastruktury drogowej w tym chodniki, place, zieleń, elementy małej architektury, dostawa i montaż punktów handlowych. Planowany koszt realizacji projektu – 9.401.055,52 zł. Projekt w trakcie przygotowania do realizacji (czynności formalno – prawne) – stan na XII 2014 roku.

16. Projekt Nr 76 – Zespół Hotelowy przy ul. Stalmacha w Zabrzu. Wnioskodawca: Silesia Spółka Sp. z o.o. ul. Stalmacha 18 41-800 Zabrze. Lokalizacja przedsięwzięcia – ul. Stalmacha 13, 15-15a, 18-18a, Krakusa 2.

W projekcie założono remont kapitalny obiektów i przekształcenie w zespół hotelowy wraz z rozbudową obiektu przy ulicy Stalmacha 13 – recepcja, hol, gastronomia oraz wybudowanie łączników pomiędzy budynkami Stalmacha 13 i 15 i Stalmacha 18, i Krakusa 2. Planowany koszt całkowity przedsięwzięcia -11 500 000,00 PLN.

Projekt nie zrealizowany, dokonano jedynie remontu pokrycia dachu – stan na grudzień 2014 roku.

17. Projekt **Nr 77** – Termowent Technology Park – zespół budynków hotelowo-usługowych przy parku im. Rotmistrza Witolda Pileckiego w Zabrzu. Wnioskodawca: Termowent Technology Piotr Jamrozik – osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą Siedziba 41-800 Zabrze ul. Wolności 191.

Celem projektu jest rewitalizacja zdegradowanego terenu po byłej bazie transportu sanitarnego, sąsiadującego z parkiem im. Rotmistrza Witolda Pileckiego w Zabrzu, poprzez realizację inwestycji prowadzącej do powstania kompleksu urbanistycznego o charakterze hotelowo-usługowym z pełnym zapleczem technicznym pod nazwą – „Termowent Technology Park”. Planowana inwestycja obejmować będzie budowę

nowoczesnej bazy hotelowej mogącej przyjąć ponad 200 osób, zaplecza konferencyjnego dla 400 uczestników oraz części fitness z zapleczem wypoczynkowo-relaksacyjnym. Całość uzupełniona zostanie o klub muzyczny zlokalizowany w podziemnej części kompleksu adresowany dla miłośników muzyki granej na żywo w klimatycznym otoczeniu. Inwestycja będzie odpowiedzią na wciąż rosnący deficyt na miejsca o charakterze i funkcjach edukacyjnych, rekreacyjnych, kulturalnych i gospodarczych. Planowana inwestycja jest obecnie w fazie projektowej. Wybrano biuro architektoniczne w celu przygotowania projektu budowlanego. Planowany koszt inwestycji brutto – 59. 240. 613,00 PLN.

18. Projekt NR 3 Przebudowa boiska piłkarskiego GKS Walka-Makoszowy w Zabrze, koszt całkowity – 3 759 065, 96zł, dofinansowanie unijne – 1 999 823,09, wkład własny – 1 759 242 ,87 PLN.

19. Projekt NR 6 Rozbudowa i przebudowa kompleksu sportowego znajdującego się przy ul. Jaskółczej 40 w Zabrzu wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na potrzeby szkolnictwa wyższego etap I. Koszt całkowity – 14 037 411,09 PLN, dofinansowanie unijne – 11 676 078,35, wkład własny – 2 361 332,74 PLN.

Miasto zmodernizowało boisko dzięki dotacji z funduszy europejskich w wysokości 2 milionów złotych. Cała inwestycja kosztowała ponad 3 miliony złotych. - W ramach projektu "Przebudowa boiska piłkarskiego na terenie GKS Walka Makoszowy w Zabrzu" stworzono pełnowymiarowe boiska do gry w piłkę nożną ze sztuczną nawierzchnią - Zrobiliśmy Wykonano również drenaż obiektu i oświetlenie. Wyremontowane boisko ma teraz płytę o wymiarach 76 m na 121 m, zaś pole do gry – 68 m na 105 m. Co ważne, wraz z boiskiem wybudowana została trybuna otwarta, a cały obiekt ma ogrodzenie. Na trybunie są 492 miejsca dla kibiców. Dzięki temu na mecze GKS Walki Makoszowy mogą przychodzić całe rodziny, a także znajomi i przyjaciele młodych zawodników.

Projekty z obszaru Priorytetowego nr II i IV, których realizacja rzeczowa ma zostać zakończona w 2015 roku:

PROJEKT :Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej w tym kontynuacja rewitalizacji obiektów poprzemysłowych Gminy Zabrze wraz z adaptacją na cele kulturalne, turystyczne i oświatowe (szczegóły poniżej)

8.3. Wpływ kluczowych projektów rewitalizacyjnych na wzrost atrakcyjności Zabrze

Dla odzwierciedlenia wpływu działań rewitalizacyjnych na wizerunek miasta Zabrze, wzrost jego atrakcyjności i konkurencyjności przeprowadzono pogłębioną analizę obejmującą zarówno realizację jak i osiągnięte skutki działań rewitalizacyjnych podejmowanych przez jednego z głównych beneficjentów – Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu.

Przedstawiono zasady finansowania oraz składowe budżetu, osiągnięte wskaźniki, a także problemy, które miały i mają miejsce w trakcie realizacji poszczególnych zadań

8.3.1. Projekt Rewitalizacja obiektów poprzemysłowych Gminy Zabrze wraz z adaptacją na cele kulturalne, turystyczne i oświatowe

W ramach projektu: Rewitalizacja obiektów poprzemysłowych Gminy Zabrze wraz z adaptacją na cele kulturalne, turystyczne i oświatowe – przeprowadzono rewitalizację i adaptację na cele kulturalne, turystyczne, oświatowe, a także gospodarcze i społeczne poprzemysłowych obiektów zlokalizowanych na obszarze Miasta Zabrze. Przedsięwzięcie podzielono na trzy odrębne zadania:

Zadanie 1. Obejmuje prace związane z rewitalizacją poziomów 170m i 320m ZKWK „Guido” w Zabrzu, wraz z ich wyposażeniem. Składowe zadania:

1. Mechanizacja Transportu Oddziałowego – dostosowanie wyrobiska podziemnego do kolejki podwieszanej zasilanej elektrycznie dla transportu turystów.
2. Udostępnienie tamy wodnej w miejscu ekspozycji.
3. Aranżacja wnętrza istniejącej komory sprężarek, hali pomp i komory warsztatu mechanicznego zlokalizowanych na poziomie 320 w tym:
 - prace remontowe,
 - instalacje elektryczne,
 - instalacje audiowizualne (system prezentacji obrazu, system prezentacji pisma, system nagłośnieniowy, system centralnego sterowania, system wideokonferencyjny, system tłumaczeń symultanicznych).
4. System bezpieczeństwa – zgodnie z decyzją Wyższego Urzędu Górniczego obejmujący:
 - sieć rozdzielczą SN i NN dla wybranych części podziemnej kopalni wraz z instalacją siłową i oświetleniową,
 - sieć informatyczna i telewizji użytkowej,

- system bezpieczeństwa w zakresie kontroli parametrów środowiska,
- system bezpieczeństwa w zakresie łączności ogólnozakładowej.

Zaplanowane prace pozwolą na kontynuowanie działalności instytucji, udostępnienie wyrobisk obecnie nieużytkowanych, oraz wzrost jakości świadczonych usług poprzez instalację systemu audiowizualnego zapewniającego możliwość organizacji konferencji międzynarodowych z zastosowaniem tłumaczeń symultanicznych, prowadzenia wideokonferencji, a także emisji tła muzycznego oraz transmisji dźwięku (m.in. nagłośnienie trasy wycieczkowej z wykorzystaniem wysokiej jakości sprzętu audio) i prezentacji informacji na ekranach/ścianach zainstalowanych na trasie wycieczkowej.

Zadanie 2. W ramach, którego zrealizowano działania rewitalizacyjne: z przystosowaniem do funkcji gastronomicznych budynku „B” oraz do pełnienia funkcji noclegowej budynku „C”.

W ramach przebudowy budynków „B” i „C” wraz z zagospodarowaniem otoczenia przewidziano:

- wykonanie robót budowlanych przebudowy, modernizacji i remontu w segmentach „B” i „C”,
- wykonanie nowych instalacji wod-kan, C.O., wentylacji i klimatyzacji oraz elektrycznych,
- wykonanie nowych przyłączy oraz przebudowa istniejących sieci,
- wykonanie ocieplenia ścian zewnętrznych,
- wykonanie dojazdu do budynku wraz z miejscami parkingowymi,
- nasadzenie zieleni,
- oświetlenie terenu,
- zakup niezbędnego wyposażenia,
- montaż dźwigu osobowego.

Zadanie 3. W budynku „A” od 2009 roku - po zakończeniu jego rewitalizacji, działa placówka oświatowa - Poradnia Pedagogiczno-Psychologiczna pełniąca funkcje oświatowe i społeczne. W ramach zadania przeprowadzono prace remontowe konieczne do dostosowania obiektu do aktualnych przepisów budowlanych, p. poz. z uwzględnieniem potrzeb użytkownika oraz rodzaju prowadzonej działalności.

Zakres prac obejmował: instalacje C.O., instalacje wod. – kan. i p. poz., instalacje teletechniczne, instalacje oddymiania, roboty drogowe (w tym: miejsca parkingowe), system

monitoringu wizyjnego, termomodernizację i roboty ogólnobudowlane, zakup niezbędnego wyposażenia.

Budżet projektu:

- Wartość ogółem (zgodnie z wnioskiem aplikacyjnym) : 21 300 330,02 PLN
- Wartość kosztów stanowiących podstawę dofinansowania: 17 469 518,03 PLN
- Wartość dofinansowania ze środków unijnych: 11 131 420,75 PLN

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013. Projekt został zakończony, odbioru ostatniego elementu objętego wnioskiem dokonano 27 lutego 2015 roku.

Wskaźniki produktu:

- liczba obiektów przemysłowych przebudowanych/wyremontowanych na co najmniej 2 spośród wymienionych celów (szt.) - 4, w tym: ZKWK Guido, bud. „A” (PPP), bud. „B” (gastronomia), budynek „C” (baza noclegowa, edukacyjna).
- powierzchnia obiektów przemysłowych przebudowanych lub wyremontowanych na co najmniej 2 spośród wymienionych celów mierzona w metrach kwadratowych - 11 277,51,
- liczba obiektów przystosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych - 4 szt.

Wskaźniki rezultatu (wykonanie za okres marzec 2014 - luty 2015):

- liczba imprez organizowanych z wykorzystaniem infrastruktury objętej wsparciem – 103 (założenia: 120),
- liczba osób korzystających z obiektów objętych wsparciem: 151 668 (założenia: 101 995),
- liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami: 4,
- powierzchnia zagospodarowanych terenów wokół obiektów objętych wsparciem: 2 133,02 m² (założenia 2 116,15 m²).

8.3.2. Przebudowa i adaptacja zabytkowej infrastruktury Kopalni Guido w Zabrzu na cele turystyczne i kulturalne

Kolejny projekt: Przebudowa i adaptacja zabytkowej infrastruktury Kopalni Guido w Zabrzu na cele turystyczne i kulturalne również został współfinansowany przez Unię Europejską

z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013. W ramach Priorytetu 6. Zrównoważony rozwój miast, Działanie 6.2 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych, Poddziałanie 6.2.1 Rewitalizacja – duże miasta.

Przedmiotem projektu jest rewitalizacja wybranych wyrobisk zlokalizowanych na poziomach 320 oraz 170 Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego Guido w Zabrze wraz z budową infrastruktury towarzyszącej, która umożliwi obsługę turystów. Głównym celem projektu jest zwiększenie potencjału kopalni Guido poprzez rewitalizację przestrzeni oraz utworzenie nowych produktów turystycznych, kulturalnych, edukacyjnych. Warto podkreślić, iż działania planowane do realizacji są spójne ze sobą i konieczne do realizacji zarówno z punktu widzenia strategii rozwoju instytucji jak i polityki Miasta, związanej z pielęgnowaniem, ochroną i udostępnianiem istniejącego dziedzictwa przemysłowego.

Wartość projektu opiewa na kwotę 10 887 834,69 zł, w tym dofinansowanie - 5 322 484,00 zł – kwoty wynikające z wniosku o dofinansowanie projektu.

Zgodnie z harmonogramem okres realizacji projektu przypada na lata 2014-2015.

Przedstawione kwoty w trakcie realizacji wzrosły – po rozstrzygnięciu większości postępowań o udzielenie zamówień publicznych w ramach projektu. W najbliższym czasie planuje się złożenie wniosku o zmiany w zakresie finansowym projektu, obejmujące przede wszystkim wzrost kosztów niekwalifikowanych, a tym samym całej wartości projektu.

Realizację projektu rozpoczęto w I kwartale 2014 roku.

Mając na uwadze następujące czynniki determinujące rzeczywisty okres realizacji poszczególnych zadań, ujętych w Projekcie, tj.

- czas trwania procedury podpisywania umowy o dofinansowanie Projektu w odniesieniu do terminu zgłoszenia wniosku o dofinansowanie projektu,
 - konieczność powtórzenia procedury przetargowej dla Zadania 3 (Zabudowa zaplecza sanitarnego wraz z systemem odprowadzania ścieków sanitarnych z podziemnych wyrobisk ZKWK Guido),
 - sekwencję wykonywania robót wynikającą ze specyfiki miejsca realizacji prac (wyrobiska górnicze),
 - technologię prowadzenia prac w podziemnych wyrobiskach górniczych,
- w maju 2015 roku zwrócono się z prośbą do IZ RPO WSL o wyrażenie zgody na aktualizację terminów realizacji projektu.

Wnioskowane terminy realizacji projektu:

- Termin zakończenia rzeczowego – 14.12.2015 r. (było: 30.06.2015)
- Termin zakończenia finansowego – 15. 12.2015 r. (było: 31.07.2015)
- Termin rozliczenia projektu – 22.12.2015 r. (było: 24.08.2015) Według stanu na czerwiec 2015 roku, zgodnie z podpisanym aneksem nr 1 do umowy o dofinansowanie, obowiązujące są następujące terminy:
- Termin zakończenia rzeczowego – 30.09.2015 r. (było: 30.06.2015)
- Termin zakończenia finansowego – 15. 10.2015 r. (było: 31.07.2015)
- Termin rozliczenia projektu – 09.11.2015 r. (było: 24.08.2015).

Zgodnie z otrzymaną ze strony IZ RPO WLSK informacją, po wykazaniu znacznego postępu prac w ramach projektu, zaistnieje możliwość ponownego przesunięcia terminów zakończenia realizacji projektu.

W ramach projektu realizowane są następujące zadania:

1. Adaptacja wyrobisk na poziomie 320 ZKWK Guido na potrzeby utworzenia trasy ekstremalnej.

Zgodnie z dokumentacją aplikacyjną, Poziom 320 Kopalni Guido zostanie rozszerzony o dotąd nieudostępnione wyrobiska – zaplanowano w nich ponad kilometrową, podziemną trasę ekstremalną. Turyści będą tu mieli możliwość poznania charakteru nieczynnych przestrzeni kopalnianych, bez sztucznych ułatwień, w chodnikach, których kształt będzie zbliżony do nieczynnych od lat przestrzeni zamkniętego fragmentu zakładu wydobywczego. Aktualnie trwają prace nad realizacją zadania.

2. Aranżacja poziomu 170 ZKWK Guido wraz ze zmianą jego funkcji (12.06.2015 – 30.09.2015).

W ramach przedsięwzięcia planuje się zmianę aranżacji poziomu 170 Kopalni i jego przekształcenie w przestrzeń poświęconą św. Barbarze – jej życiu, śmieci, kultowi. W odpowiednio wyposażonych korytarzach i komorach odbywać się będą m.in. wydarzenia kulturalne związane z obchodami dnia św. Barbary, przygotowana zostanie również przestrzeń, która może służyć realizacji czasowych wystaw.

3. Zabudowa zaplecza sanitarnego wraz z systemem odprowadzania ścieków sanitarnych z podziemnych wyrobisk ZKWK Guido (04.02.2015 – 24.08.2015).

Realizacja tego zadania jest niezbędna w kontekście planowanej, docelowej liczby turystów odwiedzających podziemia „Guido”. W ramach zadania zmodyfikowany zostanie system odprowadzania ścieków z podziemi Kopalni, na poziomie 170

powstanie również dodatkowa toaleta przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.

4. Rozbudowa obiektu przy ul. 3 Maja na potrzeby obsługi ruchu turystycznego (20.02.2015 – 30.09.2015).

Rosnąca liczba osób odwiedzających Kopalnię, a także przewidywany dalszy wzrost ruchu turystycznego, powodują konieczność dostosowania infrastruktury do docelowej liczby odbiorców. Efektem realizacji przedmiotowego zadania będą: nowa poczekalnia, większa liczba miejsc obsługi kasowej, winda dla osób niepełnosprawnych, więcej przestrzeni i nowa aranżacja. Działania te przyczynią się do obsługi odbiorców oferty Kopalni na najwyższym poziomie. Powstanie także nowe zaplecze socjalne dla przewodników, sala szkoleniowa oraz niezbędne zaplecze sanitarne (prysznice, szatnie) dla turystów zwiedzających trasę ekstremalną.

5. Utworzenie miejsc parkingowych na potrzeby obsługi ruchu turystycznego przy ul. 3 Maja (20.02.2015 – 30.09.2015).

W bezpośrednim sąsiedztwie Kopalni aktualnie budowana jest nowa przestrzeń parkingowa. Umożliwi to zapewnienie odpowiedniej ilości miejsc parkingowych dla turystów oraz uczestników wydarzeń organizowanych przez Kopalnię.

6. Dokumentacja techniczna (01.01.2014 – 29.05.2014).

W ramach zadania przygotowano dokumentację techniczną, na podstawie której złożono wnioski o dofinansowanie projektu, w tym projekty: nowego budynku obsługi ruchu turystycznego, parkingu, koncepcja i projekt aranżacji poziomu 170, projekt systemu odprowadzania ścieków.

7. Nadzory nad realizacją projektu (01.03.2015 – 30.09.2015).

W ramach projektu przewidziano również nadzór inwestorski i autorski nad jego właściwą realizacją.

Poniżej przedstawiono informacje na temat wskaźników, które są zgodne z danymi z dokumentacji aplikacyjnej. Osiągnięcie wskaźników nastąpi po zakończeniu realizacji projektu.

Tabela nr 6. Wskaźniki produktu

Nazwa wskaźnika	Źródło weryfikacji	Jednostka	Wartość bazowa (2014)	Wartość docelowa (2015)
Liczba obiektów przemysłowych/powojaskowych/popegeerowskich przebudowanych/wyremontowanych na co najmniej 2 spośród wymienionych celów	Protokół odbioru końcowego	Szt.	0	1
Powierzchnia obiektów przemysłowych/powojaskowych/popegeerowskich przebudowanych/wyremontowanych na co najmniej 2 spośród wymienionych celów	Protokół odbioru końcowego	m ²	0	5 075,00

Źródło: Dane z MGW w Zabrze.

Tabela nr 7. Wskaźniki rezultatu

Nazwa wskaźnika	Źródło weryfikacji	Jednostka	Wartość bazowa (2014)	Wartość docelowa (2016)
Liczba osób korzystających z obiektów objętych wsparciem	Raport ze sprzedaży biletów, Statystyki beneficjenta	osoby	0	30 000
Powierzchnia wyremontowanej i przebudowanej infrastruktury publicznej na terenie zrewitalizowanym	Protokół odbioru końcowego	m ²	0	855,35
Powierzchnia zagospodarowanych terenów wokół obiektów objętych wsparciem	Protokół odbioru końcowego	m ²	0	3 888,00

Źródło: Dane z MGW w Zabrze.

8.3.3. Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej

Kolejny projekt: Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej jest współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Działania 6.4. Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym osi priorytetowej 6 Polska gospodarka na rynku międzynarodowym Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, 2007-2013.

Umowa o dofinansowanie nr POIG.06.04.00-00-016/10 z dnia 25.10.2010 r. wraz z późn.zm. Całkowity koszt realizacji projektu opiewa na kwotę 86 281 156,08 PLN, z czego środki własne beneficjenta stanowi kwota 40 627 206,48 PLN.

Dofinansowanie projektu – dotacja z działania 6.4 POIG: 59,43% kwoty całkowitych wydatków kwalifikowalnych: 41 410 000,00 PLN, w tym:

- środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – 35 198 500,00 PLN
- środki Budżetu Państwa – 6 211 500,00 PLN

Inne krajowe środki publiczne pozyskane przez Beneficjenta/Realizatora Projektu:

- Dotacje Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego – 3 800 000,00 PLN
- Dotacje Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – 160 526,60 PLN
- Kwota pozyskana z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – 283 423,00 PLN

Szczegółowe rozbiecie kwot na poszczególne zadania przedstawia Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji projektu. Załączony dokument jest dokumentem obecnie obowiązującym. W dniu 24.06.2015 Muzeum Górnictwa Węglowego zwróciło się do Instytucji Zarządzającej z wnioskiem o aktualizację harmonogramu.

Tabela nr 8. Wykaz zadań w projekcie wraz z ich finansowaniem

Zadanie w projekcie	Suma
I ETAP - Przygotowanie projektu	6 980 272,45
ZADANIE NR 1- ROBOTY UDROŻNIENIOWE, ZABEZPIECZAJĄCE I MONTAŻ WYPOSAŻENIA TECHNICZNEGO W WYROBISKACH POZIOMYCH WRAZ Z WYKONANIEM KOMORY PORTU W SKRZYDLE POŁUDNIOWYM POKŁADU 509.	24 511 235,83

ZADANIE NR 2 - NADZÓR INWESTORSKI ROBÓT BUDOWLANYCH I WYSTAW INTERAKTYWNYCH	576 369,26
ZADANIE NR 3 - NADZÓR AUTORSKI	200 925,50
ZADANIE NR 4 - ROBOTY BUDOWLANE I REWITALIZACYJNE WRAZ Z DOSTOSOWANIEM PRZEBIEGU SIECI I REORGANIZACJĄ RUCHU W REJONIE ULIC K.MIARKI, JAGIELLOŃSKIEJ I SŁODCZYKA.	8 769 164,09
ZADANIE NR 5 - WYKONANIE ROBÓT ZABEZPIECZAJĄCYCH I ADAPTACYJNYCH W SZYBIE "CARNALL" WRAZ Z ROBOTAMI UDROŻNIENIOWYMI I ADAPTACYJNYMI W WYROBISKACH PRZYSZYBOWYCH	3 736 500,00
ZADANIE NR 6 - ROBOTY BUDOWLANE I REWITALIZACYJNE W CZĘŚCI NAZIEMNEJ KOMPLEKSU -UL. WOLNOŚCI 410, SIENKIEWICZA 43	11 334 281,06
ZADANIE NR 7 - DOSTAWA EKSPONATÓW W RAMACH INTERAKTYWNYCH WYSTAW EKSPOZYCYJNYCH	8 663 651,49
ZADANIE NR 8 - DOSTAWA I MONTAŻ WYPOSAŻENIA TURYSTYCZNEGO DLA GŁÓWNEJ KLUCZOWEJ SZTOLNI DZIEDZICZNEJ I WYROBISK TOWARZYSZĄCYCH	3 348 736,35
ZADANIE NR 9 - ZAKUP ŚRODKÓW TRANSPORTU	833 922,40
ZADANIE NR 10 - PROMOCJA PROJEKTU	1 008 196,73
ZADANIE NR 11 - PRZEPROWADZENIE AUDYTU	151 229,50
ZADANIE NR 12 - BADANIE EFEKTYWNOŚCI PROJEKTU	100 819,67
ZADANIE NR 13 - ZARZADZANIE PROJEKTEM	1 250 897,21
ZADANIE NR 14 - UDROŻNIENIE SZYBU WYZWOLENIE	3 047 454,15

ZADANIE NR 15 - PRZEPROWADZENIE BADAŃ WRAZ Z OPRACOWANIEM DOKUMENTACJI ZABEZPIECZENIA I ADAPTACJI CHODNIKA PODSTAWOWEGO W POKŁADZIE 510	110 700,00
ZADANIE NR 16 - ZABEZPIECZENIE I ADAPTACJA CHODNIKA PODSTAWOWEGO W POKŁADZIE 510	4 656 800,39
ZADANIE NR 17 - MODERNIZACJA I ADAPTACJA NA CELE RUCHU TURYSTYCZNEGO SZYBU WYZWOLENIE	3 500 000,00
ZADANIE NR 18 - PRZEBUDOWA REJONU DAWNEGO WYLOTU GŁÓWNEJ KLUCZOWEJ SZTOLNI DZIEDZICZNEJ	3 500 000,00
Suma:	86 281 156,08

Źródło: opracowanie własne na podst. danych uzyskanych z Muzeum Górnictwa Węglowego

Projekt polega na rewitalizacji obiektów dziedzictwa poprzemysłowego miasta Zabrze tj. Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej i XIX-wiecznego chodnika prowadzącego w pokładach węgla (część podziemna) oraz części obiektów Skansenu Górniczego Królowa Luiza i przystosowaniu ich do ruchu turystycznego, a także do pełnienia nowych funkcji edukacyjno-kulturalnych. Ponadto, w ramach projektu planowana jest budowa nowej infrastruktury turystycznej wraz z odtworzeniem historycznej repliki wylotu sztolni (część naziemna).

Projekt „Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej” obejmuje:

- Rewitalizację/przebudowę/dostosowanie/odtworzenie do ruchu turystycznego
 - obiektu Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej wraz z wyrobiskami towarzyszącymi
 - szybu Carnall wraz z podszybiem,
 - szybu Wyzwolenie wraz z podszybiem,
 - chodnika górniczego łączącego Główną Kluczową Sztolnię Dziedziczną z terenem Skansenu Górniczego „Królowa Luiza” w rejonie ul. Sienkiewicza (wraz z niezbędną dokumentacją),
 - budynku nadszybia szybu Carnall zlokalizowanego przy ul. Wolności 410,
 - części budynku stacji sprężarek i rozdzielni zlokalizowanego przy ul. Wolności 410,
 - budynku wentylatorów Guibald zlokalizowanego przy ul. Sienkiewicza 43,

- rejonu dawnego wylotu Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej.
- Budowę:
 - budynku obsługi ruchu turystycznego wraz z odtworzeniem repliki wylotu sztolni przy ul. K. Miarki 8,
 - budynku stacji wentylatorów głównego przewietrzania (obiekt techniczny) przy ul. Wolności 333
 - wyrobiska pochyłego łączącego powierzchnię terenu z rejonem podszybia szybu Carnall.
- Zagospodarowanie terenu:
 - przy ul. Sienkiewicza 43,
 - przy ul. Wolności 410 (w otoczeniu najbliższych obiektów),
 - przy ul. Wolności 333 (w otoczeniu obiektu technicznego),
 - w rejonie ulic: K. Miarki, Słodczyka i Jagiellońskiej.
- Zakup i montaż wyposażenia i środków transportu:
 - obiektów naziemnych i podziemnych m.in. w urządzenia i instalacje (w tym multimedialne i interaktywne) zapewniające możliwość prowadzenia działalności.
 - zakup 1 sztuki samochodu dostawczego DMC do 3,5 T,
 - zakup 2 sztuk autobusów na minimum 35 a maksimum 50 miejsc siedzących,
- Wykonanie audytu projektu
- Przeprowadzenie promocji projektu.

Zgodnie z wymogami Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007-2013 realizacja projektu przebiegała dwufazowo. Pierwszy etap (faza wstępna) obejmował przygotowanie pełnej dokumentacji projektowej i aplikacyjnej. Wykonano m.in.: wstępne prace inwestycyjne w obiekcie szybu Carnall, prace inwentaryzacyjno – projektowe dla części podziemnej inwestycji, dokumentację projektową obiektów naziemnych funkcjonującego Skansenu Górniczego Królowa Luiza oraz nowoprojektowanej infrastruktury turystycznej w centrum miasta.

Od dnia podpisania umowy o dofinansowanie tj. od 25 października 2010 Miasto Zabrze i ZKWK GUIDO w Zabrzu (obecnie Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu) rozpoczęło przygotowywanie procedur przetargowych umożliwiających przeprowadzenie zaplanowanych prac inwestycyjnych.

Pierwsze prace budowlane rozpoczęto przy ul. K. Miarki w lipcu 2011 roku. Prace związane z oddaniem do użytkowania turystom całego kompleksu Sztolni Królowa Luiza toczą się

obecnie w kilku lokalizacjach równocześnie. W najbliższym czasie zakończy się adaptacja budynku nadszybia szybu „Carnall” – pozostało jeszcze wykonanie fasady systemowej szklanej w strefie wejścia do segmentu A budynku nadszybia szybu Carnal oraz zakup i montaż wyposażenia.

Od listopada 2014 r. roku przy szybie Carnall można zwiedzać oddane do ruchu turystycznego dwie nowe wystawy: „Niezwyczajna historia. Kopalnia Królowa Luiza-Zabrze w latach 1791-1998”, przedstawiająca dzieje jednej z najstarszych, największych i najnowocześniejszych kopalń węgla kamiennego w Europie oraz „Kopalnia Edisona” zlokalizowana w zabytkowym pomieszczeniu kopalnianej rozdzielni 6kV, pokazująca postęp, jaki dokonał się w górnictwie węglowym dzięki masowemu wykorzystaniu elektryczności.

W chwili obecnej trwa realizacja m.in. następujących prac:

- wykonanie wyrobiska łączącego powierzchnię terenu (nieckę parkingową poniżej Łaźni) z rejonem podszybia szybu Carnall,
- budowa stacji wentylatorów głównego przewietrzania wyrobisk,
- remont obmurza szybu Wyzwolenie,
- zabezpieczenie i adaptacja chodnika w pokładzie 510,
- wykonanie plenerowej wystawy Park 12C,
- roboty budowlane i rewitalizacyjne w części naziemnej kompleksu przy ul. Sienkiewicza 43.

W trakcie realizacji projektu miejsce miały zdarzenia, których Beneficjent nie mógł przewidzieć, a które znacząco wpłynęły na konieczność aktualizacji zakresu rzeczowego projektu oraz na opóźnienia w terminowym zakończeniu przedsięwzięcia. Największy wpływ na realizację projektu miało:

1. Unieważnienia postępowań o udzielenie zamówienia publicznego z uwagi na brak ofert, ich nieważność lub oferty znacznie przekraczające budżet Zamawiającego na poszczególne zadania.
2. Konieczność zmiany założeń projektowych:
 - a) Zgodnie z dokumentacją projektową opracowaną w 2010 roku przez konsorcjum firm, którego liderem było Zabrzeńskie Towarzystwo Techniczne system wentylacji Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej (GKSD) i połączonych z nią wyrobisk podziemnych był integralną częścią zaprojektowanego chodnika mającego połączyć Główną Kluczową Sztolnię Dziedziczną z wyrobiskami Skansenu Górniczego „Królowa Luiza” przy ul Sienkiewicza 43.

Z uwagi na dwukrotne nieskuteczne próby rozstrzygnięcia postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, obejmującego wykonanie wspomnianego na wstępie chodnika łącznikowego, gdzie oferowana cena za wykonanie chodnika przekraczała ponad dwukrotnie kwoty jakie Beneficjent zamierzał przeznaczyć na realizację zamówienia, Beneficjent zmuszony został do poszukiwania rozwiązań alternatywnych, które pozwoliłyby zrealizować połączenie GKSD z podziemną częścią Skansenu przy ul. Sienkiewicza 43.

Jedynym akceptowalnym rozwiązaniem okazało się udrożnienie szybu Wyzwolenie zlikwidowanego w latach 80-tych XX wieku, a znajdującego się w bezpośrednim sąsiedztwie Skansenu przy ul. Sienkiewicza oraz odgruzowanie i zabezpieczenie historycznego

XIX wiecznego chodnika łączącego wspomniany wyżej szyb z wyrobiskiem Sztolni. Na realizację tego scenariusza Beneficjent uzyskał zgodę w dniu 13.10.2011 r. w efekcie czego udrożniony został szyb Wyzwolenie oraz rozpoczęte zostały prace nad zabezpieczeniem XIX wiecznego chodnika łączącego szyb ze Sztolnią jest w fazie wyłaniania wykonawcy.

Powyższe zmiany wymusiły jednak całkowitą przebudowę systemu wentylacji kompleksu wyrobisk, w związku z czym konieczna stała się budowa stacji wentylatorów głównego przewietrzania wyrobisk.

- b) W 2014 r. w związku z udrożnieniem większości wyrobisk w ramach projektu zlecone zostało założenie docelowej osnowy geodezyjnej oraz pomiary sytuacyjne i wysokościowe wszystkich dostępnych partii wyrobisk poziomych połączonych z Główną Kluczową Sztolnią Dziedziczną. Opracowania i dokumentacja, którą Muzeum dysponowało, została przygotowana na podstawie map historycznych, inwentaryzacji wyrobisk i przeprowadzeniu wstępnych prac rozpoznawczych. Po udrożnieniu i udostępnieniu wyrobisk, przeprowadzeniu niezbędnych badań oraz opracowaniu map i profilów geodezyjnych okazało się, iż przystosowanie odcinka pomiędzy szybem Carnall, a portem w pokładzie 509 do trasy łódek jest niemożliwe. Zupełnie inaczej otrzymane wyniki obrazowały sytuację pomiędzy rozwidleniem zachodnim sztolni, a jej wylotem przy ul. Miarki. Odcinek ten stanowi naturalny system odwodnienia wyrobisk, który powinien zostać utrzymany z uwagi na stały dopływ wód. W związku z powyższym, Beneficjent podjął decyzję o zmianie koncepcji prowadzenia tras turystycznych i pokierowania ruchu łodzi w kierunku wylotu Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej. Wiąże się to

bezpośrednio z koniecznością rozbudowy infrastruktury – wykonanie portu - wokół wybudowanego budynku obsługi ruchu turystycznego w ścisłym centrum miasta.

- c) Z uwagi na zmianę koncepcji prowadzenia ruchu turystycznego, a także z uwagi na konieczność zapewnienia odpowiedniej przepustowości obiektu, Beneficjent zrezygnował z transportu zmechanizowanego (windy) w szybie Carnall na rzecz schodów oraz wykonania niezależnego wyrobiska pochyłego łączącego powierzchnię terenu z rejonem podszybia szybu Carnall, odstąpiono również od wprowadzania transportu szynowego w sztolni. Nowe wyrobisko zapewni właściwe warunki wentylacyjne oraz bezpieczeństwa obiektu i ludzi znajdujących się w wyrobisku sztolni. Chodnik pochyły stanie się drogą ewakuacyjną oraz drogą umożliwiającą prowadzenie transportu wielkogabarytowych maszyn urządzeń oraz materiałów, jakie niezbędne będą w trakcie budowy i eksploatacji obiektu.
3. Wypowiedzenie umowy z wykonawcą robót związanych z zabezpieczeniem i adaptacją chodnika w pokładzie 510.
- W dniu 29.03.2013 Muzeum Górnictwa odstąpiło od umowy, której przedmiotem było zabezpieczenie i adaptacja chodnika w pokładzie 510. Przyczyną odstąpienia były opóźnienia w stosunku do przyjętego harmonogramu rzeczowo – finansowego oraz użycie przez Wykonawcę wadliwych materiałów – drewna. Powyższa sytuacja spowodowała konieczność sporządzenia aktualizacji projektu zabezpieczenia i ogłoszenia kolejnego postępowania przetargowego na demontaż wadliwej obudowy i wykonanie robót zabezpieczających i adaptacyjnych w chodniku.
4. Konieczność prolongaty terminów realizowanych umów na roboty górnicze spowodowane:
- a) stanem zachowania górotworu w niektórych partiach wyrobiska, oraz napotkane warunki geologiczne niezgodne z dotychczas posiadaną wiedzą i dokumentacją projektową, uniemożliwiające lub znacznie utrudniające prowadzenie robót, oraz wymagające wykonania dodatkowych robót górniczych wpływających na czasową niemożliwość wykonywania przedmiotu umów,
- b) niekorzystnymi warunkami wentylacyjnymi w miejscu prowadzenia robót udrożnieniowych (powtarzające się przekroczenia dopuszczalnych przepisami zawartości gazów szkodliwych w atmosferze kopalnianej).
5. Konieczność wydłużenia terminu realizacji robót budowlanych prowadzonych w obrębie budynku nadszybia szybu Carnall.

Wydłużenie terminu realizacji robót górniczych wpłynęły na konieczność prolongaty terminu realizacji umowy na roboty budowlane przy ul. Wolności 410. Ze względu na kolizję frontu robót górniczych i budowlanych prace rewitalizacyjne w obiekcie nadszybia mogły być kontynuowane dopiero po zakończeniu prac demontażowych zainstalowanego urządzenia transportowego w szybie Carnall i przekazaniu placu budowy przez ekipy górnicze.

6. Wypadek w Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej

19 kwietnia 2013 roku podczas prowadzenia prac w Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej w rejonie wylotu przy ul. K. Miarki miał miejsce wypadek, w wyniku którego na skutek powstania w wyrobisku atmosfery nienadającej się do oddychania ucierpiało

18 osób. Następstwem wypadku było wydanie przez Dyrektora Okręgowego Urzędu Górniczego w Gliwicach decyzji wstrzymującej ruch zakładu do czasu wprowadzenia zaleceń Urzędu oraz nakazującej ustalenie zakresu i zasad stosowania wczesnego wykrywania pożarów endogenicznych w rejonie GKSD. Dyrektor Okręgowego Urzędu Górniczego w Gliwicach zobowiązał Muzeum do przeprowadzenia czynności sprawdzających zastosowanych w rejonie Sztolni rozwiązań technicznych oraz przedstawienia wyników powyższych czynności do OUG.

Osiągnięcie wskaźników realizacji projektu w pełnym zakresie nastąpi po jego zakończeniu.

Tabela nr 9. Wskaźniki produktu

Wskaźnik produktu	Opis produktu	Wartość
Liczba nowych produktów turystycznych	Kompleks obiektów i tras turystycznych zrealizowany w ramach „EOKT i TP”	1 szt.
Liczba wybudowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych	1. Obiekt naziemny przy ul. K. Miarki 8 - wybudowany w historycznej lokalizacji 2. Wylot sztolni – budowa repliki jej historycznego portalu	2 szt.
Liczba zagospodarowanych obiektów przemysłowych i powojkowych	1. Obiekt naziemny przy ul. Sienkiewicza 43	1 szt.
Liczba przebudowanych obiektów dziedzictwa kulturowego	1. Budynek nadszybia szybu Carnall –	4 szt.

	<ul style="list-style-type: none"> ul. Wolności 410 2. Część budynku stacji sprężarek i rozdzielni – ul. Wolności 410 3. Szyb Carnall – odtworzony i zaadoptowany historyczny obiekt inżynierski – ul. Wolności 410 4. Sztolnia i wyrobiska towarzyszące – zinwentaryzowane odtworzone i zagospodarowane historyczne unikatowe wyrobiska i chodniki podziemne 	
Powierzchnia przebudowanej infrastruktury drogowej i komunikacyjnej	<ul style="list-style-type: none"> 1. Rejon ul. Słodczyka – parkingi: 1 244 m² 2. Rejon ul. Sienkiewicza – parkingi + droga dojazdowa: 854 m² 	2 098 m ²
Długość wybudowanych szlaków turystycznych	Podziemne trasy turystyczne w tym: <ul style="list-style-type: none"> 1. Sztolnia: ok. 2 400 m, 2. Szyb Carnall: ok. 50 m, 3. hodnik w pokładzie 510: 200 m 4. Szyb Wyzwolenie: 40 m 	2,69 km
Powierzchnia wybudowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych	<ul style="list-style-type: none"> 1. Obiekt naziemny przy ul. K.Miarki 8 wybudowany w historycznej lokalizacji: 549,5 m² 2. Wylot sztolni – budowa repliki jej historycznego portalu: 60 m² 3. Przystań dla łodzi – wybudowana w rejonie dawnego wylotu: 302 m² 	911,5 m ²
Powierzchnia zagospodarowanych obiektów przemysłowych	<ul style="list-style-type: none"> 1. Budynek wentylatorów „Guibald” przy ul. Sienkiewicza 43 – 367 m² 	367 m ²
Powierzchnia przebudowanych obiektów dziedzictwa kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> 1. Obiekty naziemne przy ul. Wolności 410: 1 252 m² 2. Sztolnia i wyrobiska towarzyszące: 5 920 m² 	7 172 m ²
Powierzchnia zagospodarowanych terenów przemysłowych i powojkowych	<ul style="list-style-type: none"> 1. ul. Sienkiewicza 43: 18 137 m² 2. ul. Wolności 410: 1 222 m² 3. Wolności 406: 45 m² 	19 404 m ²
Powierzchnia terenów objętych zagospodarowaniem	<ul style="list-style-type: none"> 1. K. Miarki 8: 5 819,35 m² 2. ul. Wolności 333: 1 141,47 m² 	6 960,82 m ²
Liczba stref tematycznych i obszarów ekspozycyjnych	<ul style="list-style-type: none"> 1. Ekspozycja historyczna: 3 szt. 2. Park „¹²C”: 4 szt. 3. Sztolnia: 20 szt. 	27 szt.
Liczba zakupionych środków transportu	<ul style="list-style-type: none"> 1. Samochód dostawczy: 1 szt. 2. Autobus – minimum 35 miejsc siedzących (maksimum 50): 2 szt. 	3 szt.

Źródło: Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu

Tabela nr 10. Wskaźniki rezultatu

Wskaźnik rezultatu	Opis produktu	Wartość
Liczba osób korzystających z produktów turystycznych	Wielkość ruchu turystycznego w kompleksie EOKTiTP według przyjętych w „Analizie zapotrzebowania na produkt turystyczny oraz ocena adekwatności zaplanowanych działań do potrzeb grupy docelowej na potrzeby projektu pn. Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej w Zabrzu” kształtować się będzie następująco: - GKSD trasa podstawowa – 69 828 os/rok, - GSDK trasy tematyczne – 16 952 os/rok, - GSDK trasa specjalistyczna – 1 662 os/rok, - Ekspozycja historyczna i Park ¹² C– 22 225 os/rok.	110 667 osób rocznie
Przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów (EPC)	W związku z powstaniem nowej infrastruktury jaką będzie obsługiwała Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu konieczny jest wzrost zatrudnienia.	87 etatów

Źródło: Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu

8.3.4. Adaptacja obiektów na potrzeby rozwoju poprzemysłowego parku tematycznego

Projekt - Adaptacja obiektów położonych przy ul. Sienkiewicza w Zabrzu na potrzeby rozwoju poprzemysłowego parku tematycznego - współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013. Beneficjentem jest Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu.

Całkowita wartość projektu wynosi 12 420 136,50 PLN, z czego na wysokość dofinansowania przypada 3 917 068,78 PLN.

Głównym celem projektu jest budowa parku tematycznego opartego na poprzemysłowym dziedzictwie regionu. Prace prowadzone w ramach projektu obejmować będą remont i adaptację poprzemysłowej infrastruktury zlokalizowanej w Zabrzu przy ul. Sienkiewicza na potrzeby utworzenia nowego podziemnego parku tematycznego.

Cele szczegółowe można określić jako:

- uruchomienie podziemnego parku tematycznego w wyrobiskach podziemnych Skansenu Górniczego Królowa Luiza,
- remont wraz z adaptacją do ruchu turystycznego budynku nadszybia szybu Wyzwolenie, będącego elementem nowotworzonej usługi - edukacyjnej trasy turystycznej,
- uzupełnienie oferty całego kompleksu o podziemny park tematyczny nawiązujący m.in. do Parku 12C zlokalizowanego na powierzchni oraz do tras turystycznych zlokalizowanych w wyrobiskach Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej,
- stworzenie przestrzeni dedykowanej głównie dzieciom i młodzieży, pełniącej funkcje edukacyjne.

Na realizację projektu składa się:

1. Przeprowadzenie prac inwestycyjnych polegających na:

- Remont i dostosowanie do potrzeb ruchu turystycznego wyrobisk Skansenu, w tym:
 - budowie stacji transformatorów 6/0,5/0,4 kV Skansenu Górniczego „Królowa Luiza”,
 - przebudowie systemu wentylacji wyrobisk Skansenu Górniczego „Królowa Luiza”,
 - wykonaniu remontu i dostosowaniu do potrzeb ruchu turystycznego wyrobisk Skansenu Górniczego „Królowa Luiza”,
 - remont i przebudowa systemu łączności.
- Wykonanie remontu ekspozycji znajdujących się w wyrobiskach Skansenu Górniczego „Królowa Luiza”, w tym:
 - remont ekspozycji znajdujących się w wyrobiskach Skansenu Górniczego Królowa Luiza,
 - dostosowanie do potrzeb ruchu turystycznego poprzez wykonanie remontu i rozbudowy obiegu wozów w wyrobiskach Skansenu Górniczego „Królowa Luiza” przy ulicy Sienkiewicza 43 w Zabrze”,
 - wykonanie i zabudowa modelu Kopalni dla dzieci w wyrobiskach Skansenu Górniczego "Królowa Luiza",
- Wykonanie remontu i adaptacji na cele ruchu turystycznego budynku nadszybia szybu Wyzwolenie.
- Zakup sprzętu interaktywnego wraz z instalacją.
- Promocja projektu.

- Opracowanie dokumentacji technicznej aplikacyjnej.

Po realizacji projektu, wyrobiska Skansenu Górniczego „Królowa Luiza” wraz z budynkiem nadszybia szybu Wyzwolenie będą elementami nowej edukacyjnej trasy, funkcjonującej niezależnie od innych podziemnych tras turystycznych.

Na chwilę obecną – lipiec 2015 - obowiązują następujące terminy:

- Termin zakończenia rzeczowego – 30.09.2015 r.
- Termin zakończenia finansowego – 30. 10.2015 r.
- Termin rozliczenia projektu – 23.11.2015 r.

Z uwagi na zawarte umowy i postęp realizacji prac inwestycyjnych wystosowano prośbę o przedłużenie zakończenia rzeczowego realizacji projektu do dn. 30.12.2015.

Poniżej przedstawiono wskaźniki produktu i rezultatu, które wynikają z dokumentacji aplikacyjnej. Ich osiągnięcie nastąpi po zakończeniu realizacji projektu.

Tabela nr 11. Wskaźniki produktu

Nazwa wskaźnika	JM.	źródło informacji	2011	2012	2013	Wartość docelowa 2014
Liczba nowych tematycznych	szt.	Protokoły odbioru robót	0	0	0	1
Powierzchnia nowych parków tematycznych	m ²	Protokoły odbioru robót	0	0	0	4 767
Liczba parków tematycznych przystosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych	szt.	Protokoły odbioru robót	0	0	0	1

Źródło: Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu

Tabela nr 12. Wskaźniki rezultatu

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło informacji	2011	2012	2013	Wartość docelowa 2014
Liczba osób korzystających z nowych parków tematycznych	osoby	Raporty kasowe, półroczne sprawozdania ZKWK GUIDO z prowadzonej działalności przekazywane do Urzędu Miejskiego w Zabrzu oraz do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.	0	0	0	45 000

Źródło: Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu

8.3.5. Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej - Skansen Górniczy Królowa Luiza w Zabrzu, etap II - rewitalizacja budynku łaźni łańcuszkowej

Projekt Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej - Skansen Górniczy Królowa Luiza w Zabrzu, etap II - Rewitalizacja budynku łaźni łańcuszkowej jest współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013.

Priorytet 6. Zrównoważony rozwój miast, Działanie 6.2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych, Poddziałanie 6.2.1 Rewitalizacja – duże miasta.

Wartość projektu ogółem wynosi 1 269 681.93 PLN, z czego na wkład własny przypada kwota 4 446 455.26 PLN, a dofinansowanie to 6 823 226.67 PLN (74,85%).

Przedmiotem projektu jest przebudowa i zmiana sposobu użytkowania budynku dawnej łaźni łańcuszkowej – poprzemysłowego obiektu oraz jego adaptacja na cele:

- kulturalne (ekspozycyjno – wystawiennicze),
- obsługi turystów,
- edukacyjne,

- funkcje towarzyszące w zakresie usług gastronomicznych.

Ponadto wykonane zostaną prace w zakresie uporządkowania terenu przylegającego do budynku wraz z budową m.in. pomostu dla pieszych, schodów terenowych, pochylni dla niepełnosprawnych oraz windy celem skomunikowania obiektu z pozostałymi budynkami Skansenu „Królowa Luiza”. W wyniku realizacji projektu potencjał budynku zostanie w pełni wykorzystany – obiekt zostanie przygotowany do pełnienia ważnej roli nowoczesnej instytucji kultury, gdzie działalność turystyczna i kulturalna będą się wzajemnie uzupełniać.

1. Rewitalizacja budynku łaźni łańcuskowej wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu, obejmująca działki:

- działka 4379/64 przy ul. Wolności 408 w Zabrzu, na której zlokalizowany jest budynek łaźni łańcuskowej, znajduje się w wieczystym użytkowaniu Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu na podstawie aktu notarialnego zawarcia umowy darowizny.
- działka drogowa nr 1884/330 przy ul. Wolności w Zabrzu w zakresie przebudowy schodów zewnętrznych do budynku łaźni łańcuskowej, znajdującego się w obrębie chodnika wchodzącego w pas drogowy drogi powiatowej przy ul. Wolności, na podstawie Decyzji administracyjnej nr IK-II.7230.2.64.2013.ŁP z dnia 08.05.2013 r. wydanej przez zarządcę drogi Prezydenta Miasta Zabrze.

2. Budowa – celem skomunikowania budynku Łaźni z pozostałymi obiektami Skansenu - pomostu dla zwiedzających wraz ze schodami terenowymi, windą oraz pochylnią dla niepełnosprawnych obejmująca działki:

- działka nr 4380/64 przy ul. Wolności 410 w Zabrzu, obejmująca obszar Skansenu Górniczego „Królowa Luiza”, znajduje się w wieczystym użytkowaniu Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu na podstawie aktu notarialnego zawarcia umowy darowizny.
- działka nr 4375/64 przy ul. Wolności w Zabrzu w zakresie niecki zlokalizowanej pomiędzy budynkiem dawnej łaźni łańcuskowej a pozostałymi obiektami Skansenu „Królowa Luiza”, na podstawie umowy użyczenia nr CRU/871/2008 z dnia 11.03.2008r.

Wskaźniki produktu:

-Liczba obiektów przemysłowych przebudowanych/wyremontowanych na co najmniej 2 spośród wymienionych celów – 1 szt.

-Powierzchnia obiektów przemysłowych poddanych przebudowie/remontowi na co najmniej 2 spośród wymienionych celów – 1 277,15 m²

- Liczba obiektów przystosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych – 1 szt.

Wskaźniki rezultatu:

- Liczba imprez organizowanych z wykorzystaniem infrastruktury objętej wsparciem – 8 szt.

- Liczba osób korzystających z obiektów objętych wsparciem – 40 000 os./rok

Przewidywany okres realizacji projektu - 15.06.2012 - 30.09.2015 roku.

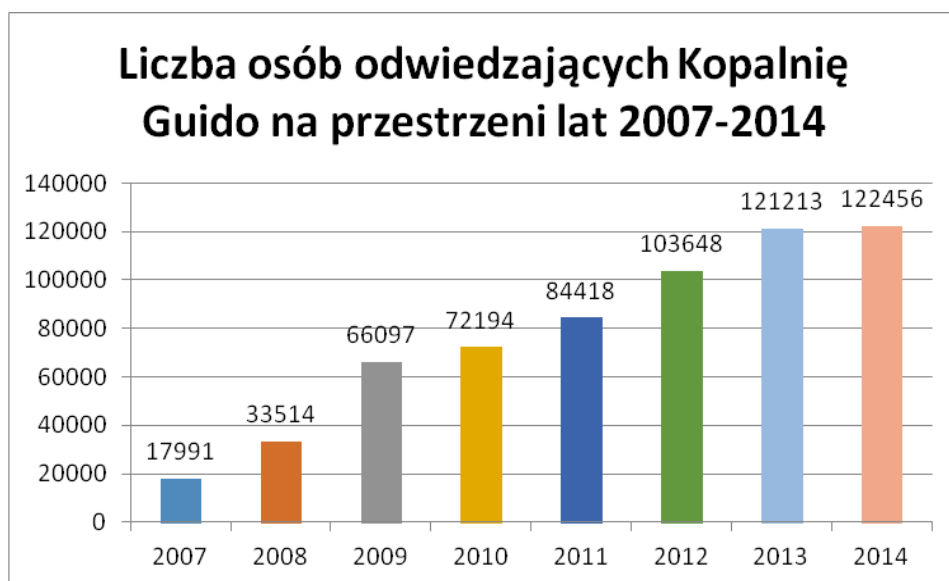
8.3.6. Turystyczno – edukacyjne wykorzystanie zrewitalizowanych obiektów Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu

Przegląd statystyk dotyczących wykorzystania atrakcji oferowanych przez Kopalnię Guido potwierdza wzrost atrakcyjności miasta jako ośrodka turystyki przemysłowej, miejsca gdzie wzbogacona została oferta edukacyjna o unikatowe w skali regionu i kraju formy zajęć, nie tylko wzbogacających wiedzę, ale oddziałujących na poczucie tożsamości dzieci i młodzieży. Rozwój działalności edukacyjno – turystycznej w zasadniczy sposób wpływa także na wzrost liczby miejsc pracy oraz placówek usługowych prowadzonych w ramach obsługi oferowanych atrakcji.

Tabela nr 13. Liczba turystów odwiedzających Kopalnię Guido w latach 2007 -2014

lata	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba odwiedzających	17991	33514	66097	72194	4418	103648	121213	122456
suma		51505	117602	189796	274214	377852	499078	622531

Źródło: Dane z MGW w Zabrzu

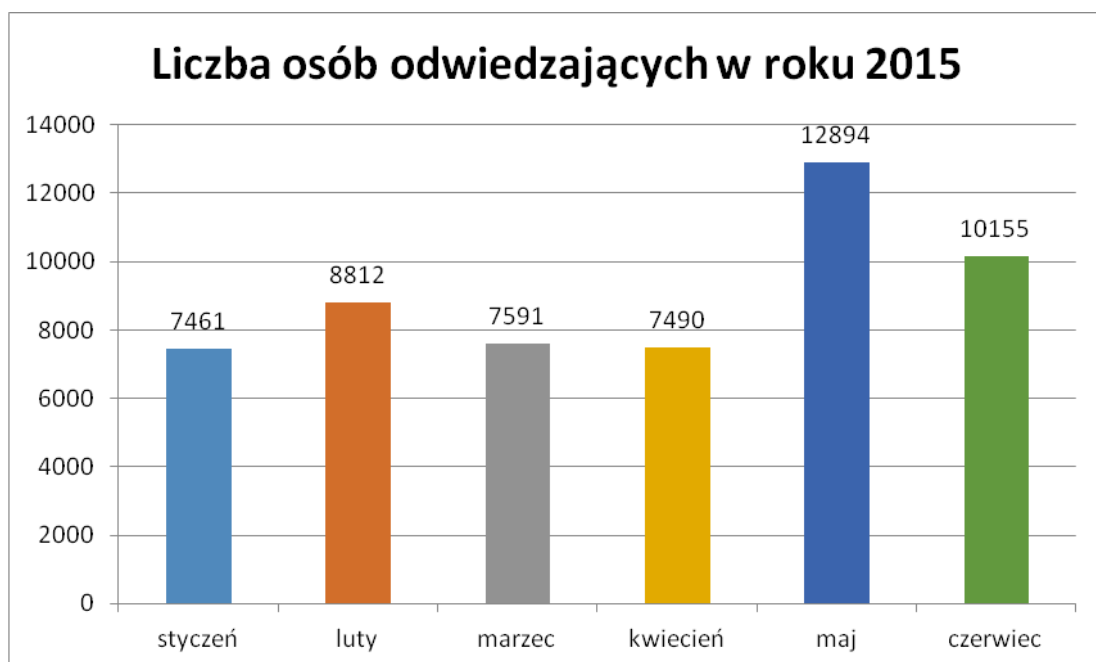

Wykres nr 71. Liczba odwiedzających kopalnię Guido w latach 2007-2014

Tabela nr 14. Liczba turystów odwiedzających Kopalnię Guido w 2015 roku.

Miesiąc	Suma	Suma w roku	Suma od 2007 roku
styczeń	7461	7461	629 992
luty	8812	16273	638 804
marzec	7591	23864	646 395
kwiecień	7490	31354	653 885
maj	12894	44248	666 779
czerwiec	10155	54403	676 934

Źródło: Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu

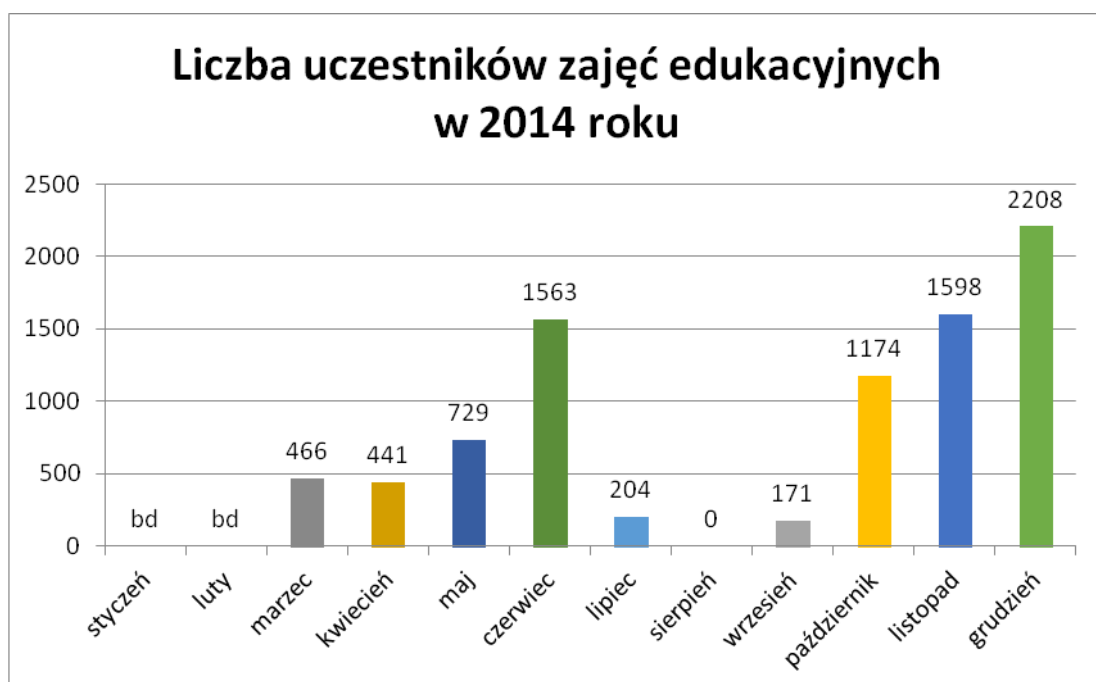

Wykres nr 72. Liczba odwiedzających kopalnię Guido w 2015 roku

Tabela nr 15. Zajęcia edukacyjne w Kopalni Guido w okresie I – VI 2015:

	styczeń	luty	marzec	kwiecień	maj	czerwiec
Liczba uczestników	516	1484 (w tym 600 – warsztaty feryjne)	484	895	944	966
l. lekcji	25	42	23	43	45	46

Źródło: Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu.

Wykres nr 73 Liczba uczestników zajęć edukacyjnych w 2014 roku.

Tabela nr 16. Liczba imprez w Kopalni Guido od marca 2014 do lutego 2015 roku.

	III 14	IV 14	V 14	VI 14	VII 14	VIII 14	IX 14	X 14	XI 14	XII 14	I 15	II 15
Imprezy, koncerty, sesje naukowe	7	12	22	7	7	2	10	15	9	5	3	4
Miejsca noclegowe	451											

Powyższe zestawienia wskazują na ciągły wzrost zainteresowania udziałem w oferowanych przez Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu wszelakiego rodzaju imprezach.

Można postawić tezę, że zabytki przemysłowe stały się jedną z kluczowych marek Zabrza.

9. WYNIKI PRZEPROWADZONYCH BADAŃ ILOŚCIOWYCH I JAKOŚCIOWYCH

W lipcu 2014 roku zostały przeprowadzone badania ankietowe na terenie miasta Zabrze. Przygotowano kwestionariusz ankiety, który rozdyskrebowano w liczbie stu egzemplarzy przez Klub Integracji Społecznej. Niestety niewielki zwrot ankiet, oraz niereprezentatywna próba badawcza – wypełniający kwestionariusz to niemal wyłącznie osoby bezrobotne – spowodowały konieczność korekty narzędzia badawczego w zakresie:

- zawartych pytań, które okazały się trudne do zrozumienia dla respondentów – należy uprościć pytania, ograniczyć ich szczegółowość oraz zredukować ich liczbę;
- ilości możliwych do wyboru odpowiedzi – zastosowano zbyt szeroką skalę wg Likerta;
- dotarcia do grupy docelowej – należy wykorzystać możliwość rozpowszechnienia ankiety na stronie internetowej miasta.

Przeprowadzone w lipcu badania ankietowe można zatem uznać za badania pilotażowe, których efektem było dopracowanie narzędzia badawczego.

Badanie pilotażowe nie wniosło istotnych informacji do działań ewaluacyjnych, tak z powodu braku wiedzy na analizowany temat – wiele pytań w kwestionariuszach pozostało bez odpowiedzi, jak i z powodu wspomnianej niereprezentatywności grupy badawczej. W zwróconych 35 – ciu wypełnionych kwestionariuszach, aż 32 osoby były bezrobotne, trzy zatrudnione w ramach umowy zlecenia. Respondenci mieli trudność ze wskazaniem obszaru, który ich zdaniem powinien być rewitalizowany. Pojedyncze wskazania typowały Biskupice, Zandkę, Centrum Południe zdarzały się także odpowiedzi np.: Zabrze, Śródmieście. Nawet w rubryce miejsce zamieszkania, czyli w pytaniu o dzielnicę lub osiedle, także w wielu przypadkach nie dokonano wpisu w ogóle, albo wpisano określenie nie pokrywające się aktualnym podziałem administracyjnym miasta Zabrze (np. Śródmieście).

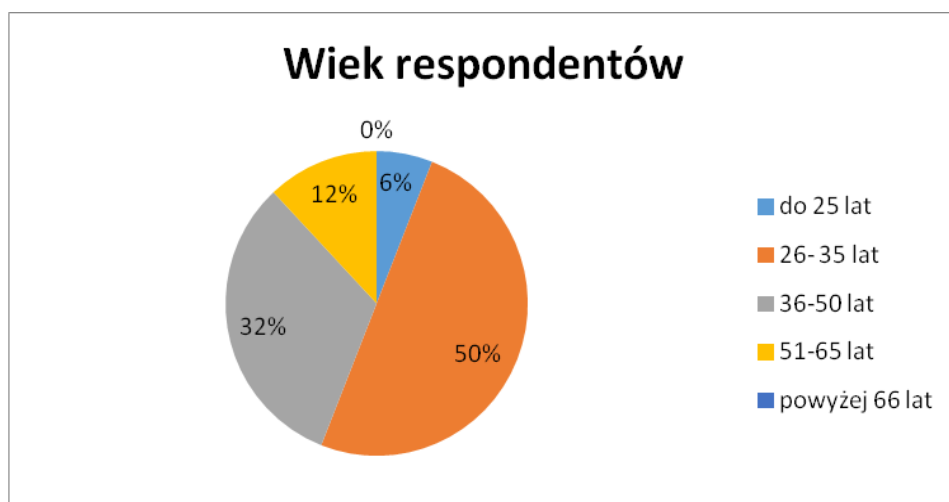
Na przełomie listopada i grudnia 2014 roku przeprowadzono kolejne badanie ankietowe. Kwestionariusz ankiety²³ był skierowany nie tylko do mieszkańców miasta, ale także do pozostałych interesariuszy: studentów, osób zatrudnionych w podmiotach na terenie miasta, turystów, inwestorów (działających i potencjalnych). Założono dystrybucję ankiety jedynie w formie elektronicznej, powiązanej ze stroną Urzędu Miasta – www.um.zabrze.pl, zakładka aktualności.

²³ Aneks – Kwestionariusz ankiety – załącznik nr 1.

W Badaniu wzięła udział nieliczna – 50-cio osobowa – grupa respondentów. Problemy z pozyskaniem respondentów do badań ankietowych po części wynikały z nałożenia się w czasie badań prowadzonych w ramach aktualizacji strategii miasta jak i ewaluacji LPRM Miasta Zabrze. Prawdopodobnym wydaje się, że nawet aktywni mieszkańcy nie wypełnili ankiety, sądząc że jest to nadal ta, która już została przez nich wypełniona (w ankiecie dotyczącej aktualizacji strategii miasta wzięło udział ponad 350-ciu respondentów). Niestety również umiejscowienie ankiety na stronie internetowej nie sprzyjało liczniejszemu zainteresowaniu nią. Ankieta „ginęła” w gąszczu udostępnianych na stronie internetowej informacjach, tzn. zainteresowany jej wypełnieniem respondent musiał podjąć trud samodzielnego jej wyszukania. Dla pozyskania reprezentatywnej grupy badawczej dostęp do ankiety powinien być prosty – ankiety powinny być „aktywnie” widoczne dla osób odwiedzających stronę internetową miasta Zabrze. Przed realizacją kolejnych badań ankietowych w formie elektronicznej, należy rozwiązać problem sposobu pozycjonowania ankiety na stronie internetowej miasta. W gronie pracowników odpowiedzialnych za komunikację społeczną z interesariuszami oraz informatyków powinna zostać przedyskutowana kwestia zapewnienia wysokiej jakości prowadzonych badań ankietowych, z podjęciem decyzji na temat łatwego sposobu udostępnienia kwestionariusza potencjalnym respondentom.

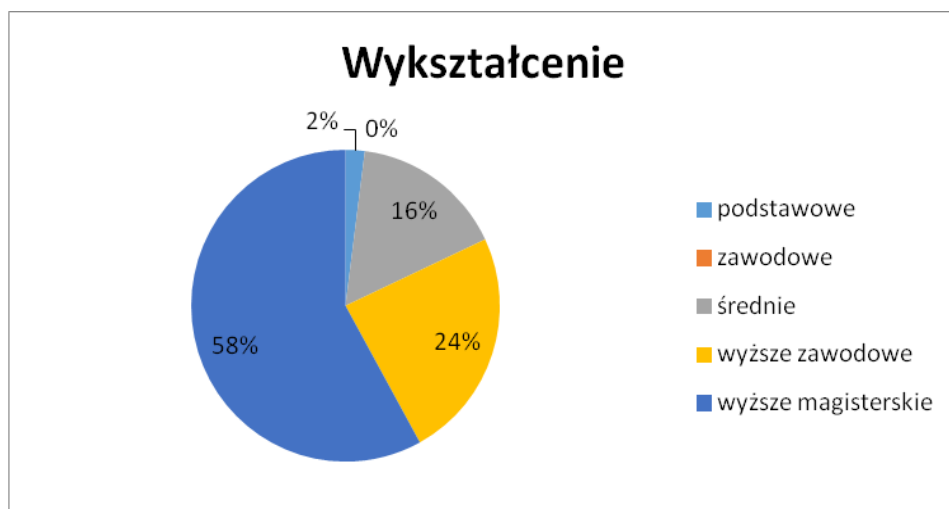
Liczba wypełnionych ankiet przez 50 -ciu respondentów jak na liczące ok. 170 tysięcy mieszkańców miasta jest znikoma, badanie trudno zatem uznać w pełni za reprezentatywne, upoważniające do wyciągania kategorycznych wniosków. Niemniej jednak warto przeanalizować odpowiedzi uzyskane na postawione pytania, zwłaszcza w kontekście wielokrotnej powtarzalności niektórych z nich. Ankietę wypełnili głównie ludzie młodzi – ponad 50% respondentów plasowało się w przedziałach wiekowych do 35 lat, 32% do lat 50-ciu i tylko 12% stanowili respondenci powyżej 50-go roku życia.

Wyniki niniejszej ankiety mogą stanowić również punkt odniesienia dla badań przeprowadzanych w przyszłości.

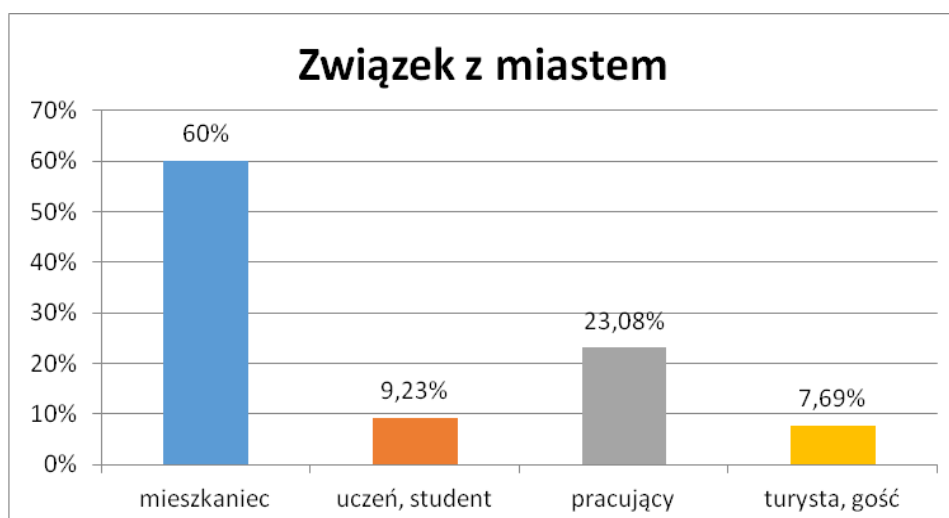
Wykres nr 74. Respondenci wg wieku.

Wśród respondentów 82% zadeklarowało wykształcenie wyższe (zarówno I jak i II stopnia).

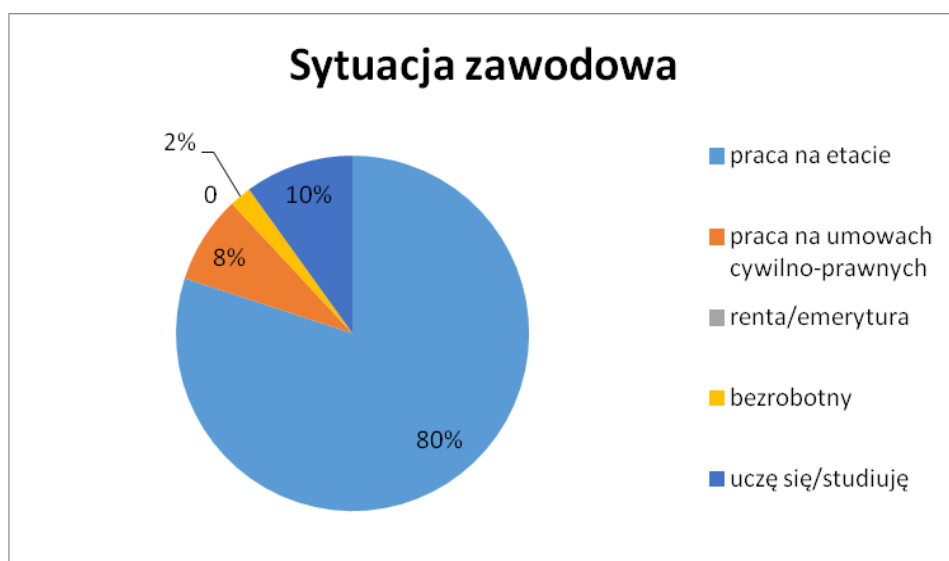
Wykres nr 75. Wykształcenie respondentów.

Mieszkańcy Zabrze stanowili 60% respondentów, pozostałe 40% to głównie studenci (10%) oraz osoby pracujące w Zabrzu (30%).

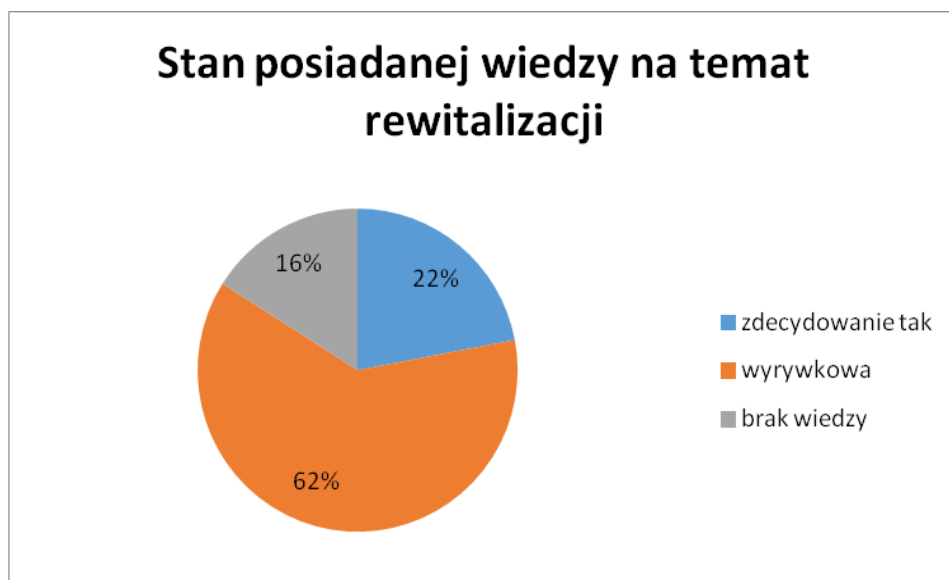
Wykres nr 76. Związek respondentów z miastem Zabrze.

Aż 80% stanowiły osoby zatrudnione na etacie, ankietę wypełniła tylko 1 osoba bezrobotna.

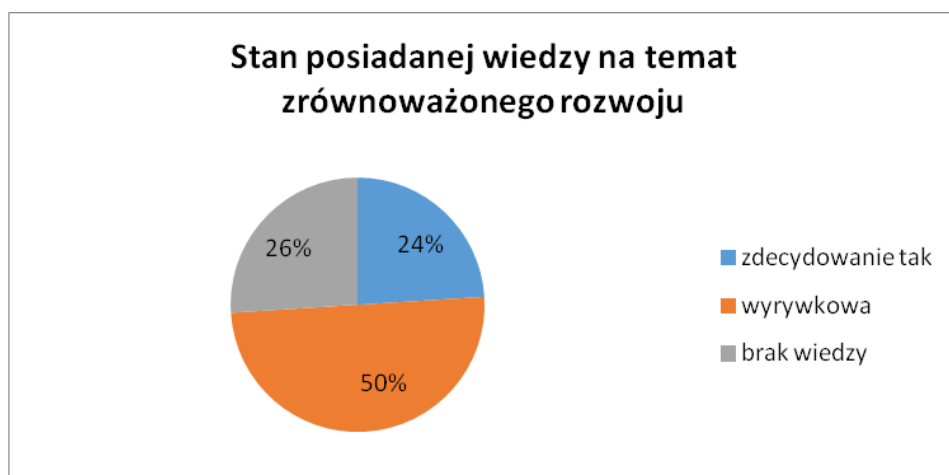
Wykres nr 77. Sytuacja zawodowa respondentów.

Na pytanie o posiadaną wiedzę na temat rewitalizacji 62% wskazało odpowiedź, że posiada wiedzę wyrywkową, 16% wskazało brak wiedzy, natomiast 22% zaznaczyło odpowiedź twierdzącą.

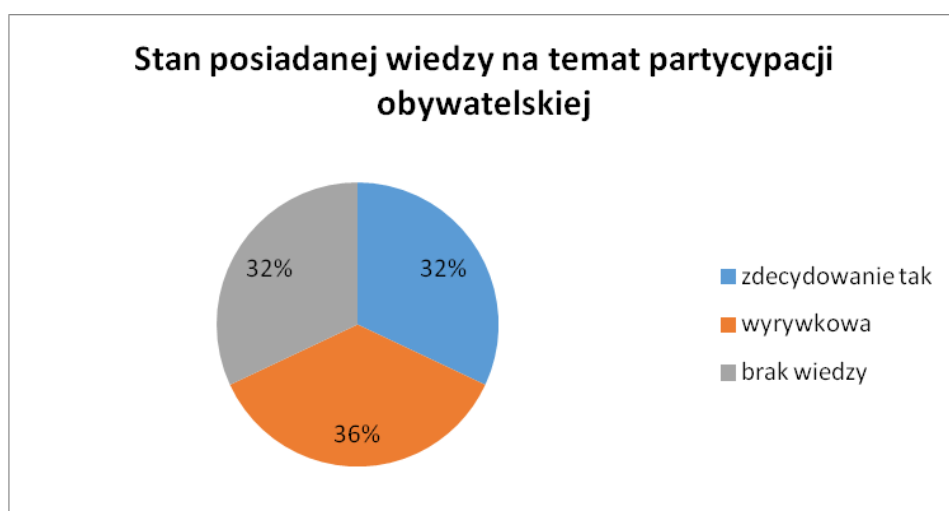
Wykres nr 78. Stan posiadanej wiedzy na temat rewitalizacji.

Na pytanie nr 2. Czy ma Pan/Pani wiedzę na temat zrównoważonego rozwoju? Zdecydowanie tak odpowiedziało 24%, ankietowanych wyrywkową 50%, brak wiedzy 26%.

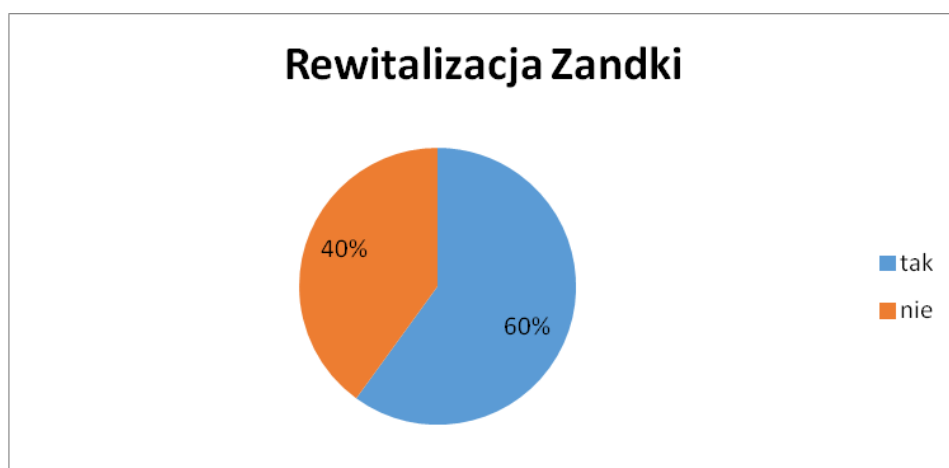
Wykres nr 79. Stan posiadanej wiedzy na temat zrównoważonego rozwoju.

W pytaniu nr 3. zapytano o wiedzę na temat partycypacji społecznej. Odpowiedzi rozłożyły się niemal równo.

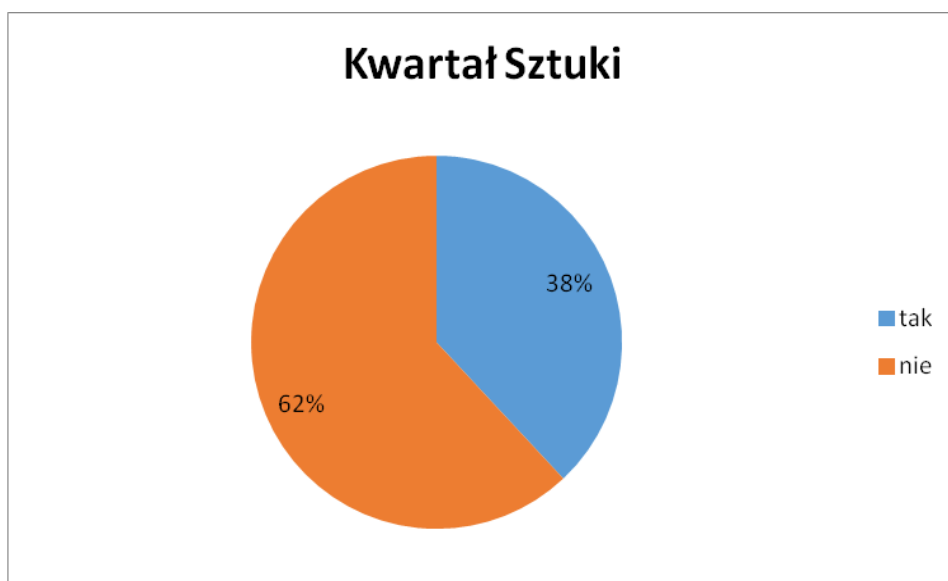
Wykres nr 80. Stan posiadanej wiedzy na temat partycypacji obywatelskiej.

Na pytanie o rewitalizację Zandki 60% zaznaczyło odpowiedź, że słyszało o takim przedsięwzięciu, dla 40% temat był nieznany.

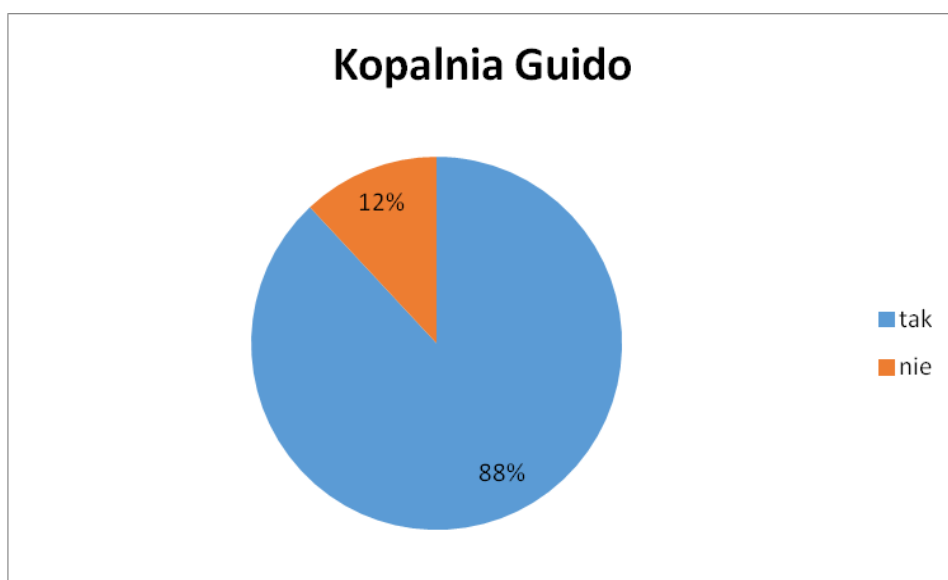
Wykres nr 81. Wiedza na temat rewitalizacji Zandki.

Odwrotnie kształtowały się odpowiedzi dotyczące „Kwartalu Sztuki”. 38% respondentów spotkało się z takim przedsięwzięciem, dla 62% określenie to było nieznane.

Wykres nr 82. Wiedza na temat realizacji przedsięwzięcia Kwartal Sztuki.

Aż 88% respondentów spotkało się z działaniami rewitalizacyjnymi na poziomach 170 i 320 w Kopalni Guido. Tylko dla 12 % osób zagadnienie to było nieznane.

Wykres nr 83. Wiedza na temat działań rewitalizacyjnych Kopalni Guido.

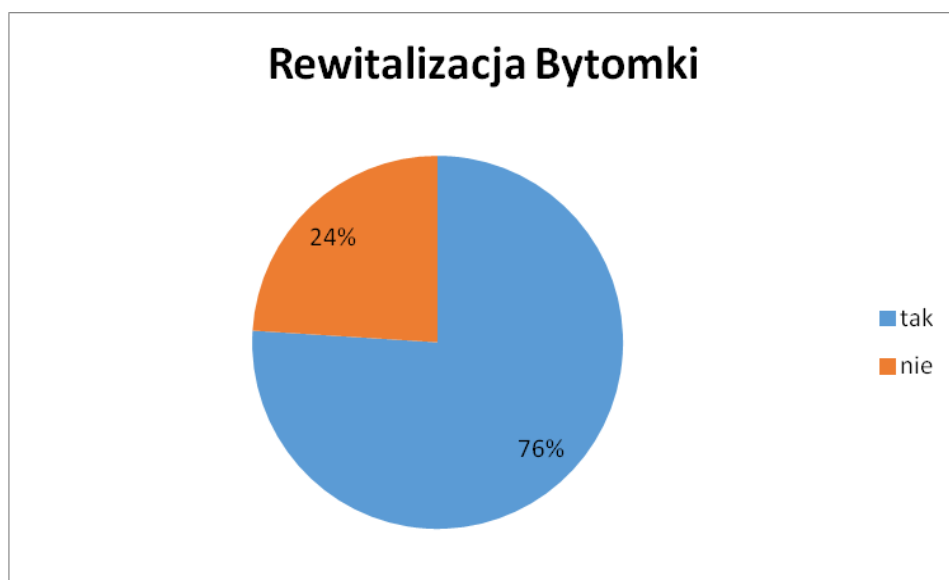
Również rewitalizacja Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej – projekt pod nazwą Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej – Rewitalizacja Głównej

Kluczowej Sztolni Dziedzicznej – dla 78% była znana, 22% nie spotkało się z tym przedsięwzięciem.

Wykres nr 84. Wiedza na temat przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach projektu Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej.

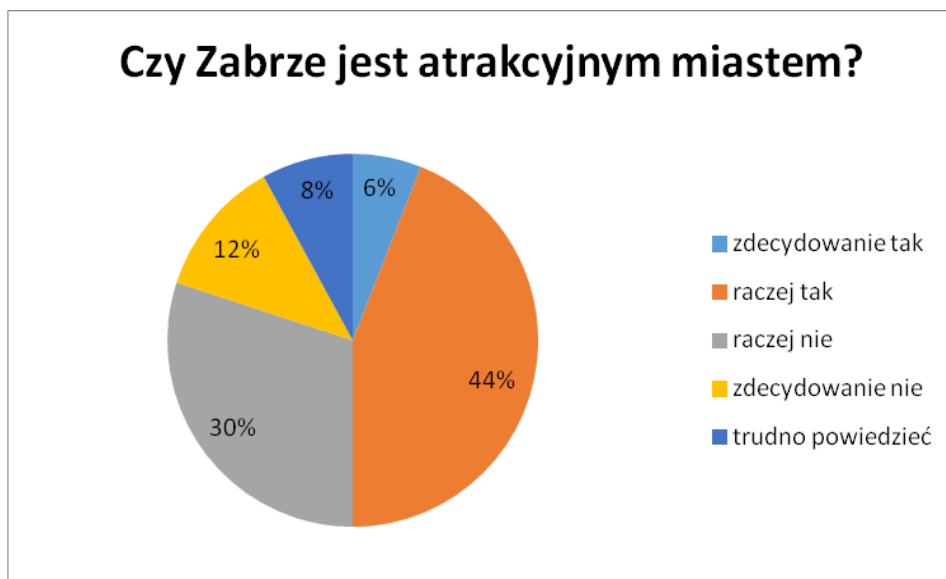
Podobnie kształtowały się odpowiedzi dotyczące rewitalizacji Bytomki w Zabrzu – Maciejowie. Na pytanie otwarte dotyczące innych przedsięwzięć rewitalizacyjnych nie udzielono żadnej odpowiedzi.

Wykres nr 85. Wiedza na temat rewitalizacji Bytomki.

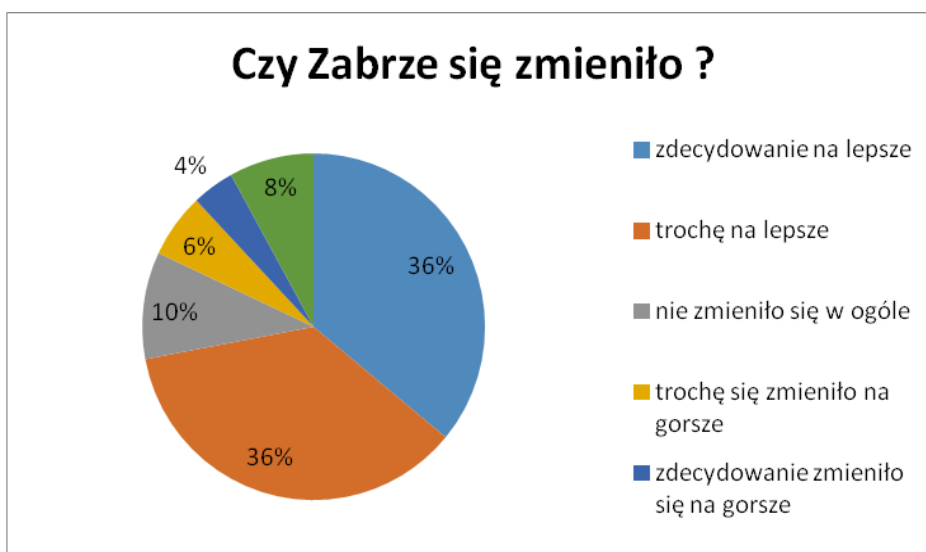
Respondenci w bardzo rozbieżny sposób ocenili atrakcyjność miasta Zabrze. Na pytanie nr 10: Czy Zabrze jest dla Pana/Pani atrakcyjnym miastem? Zdecydowanie tak odpowiedziało

– 6% (3 osoby); raczej tak 44% (22 osoby); raczej nie wskazało 30% (15 osób); zdecydowanie nie – 12% (6 osób) oraz odpowiedź trudno powiedzieć zaznaczyło 8% respondentów (4 osoby).

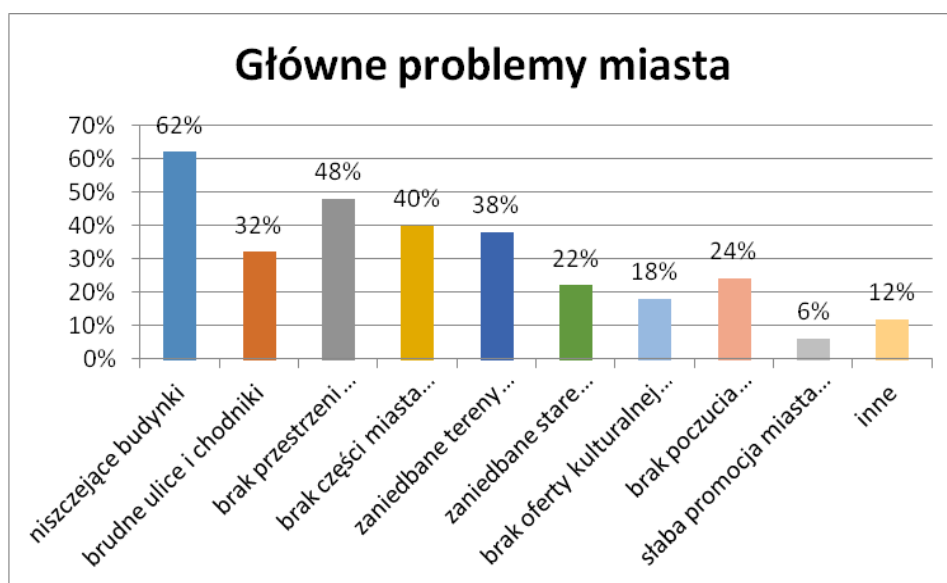
Wykres nr 86. Opinie na temat atrakcyjności miasta Zabrze.

Zdecydowanie pozytywniej wypowiediano się na temat zmian w mieście. Na pytanie nr 11 – Czy w ostatnich pięciu latach Zabrze zmieniło się Pana/Pani zdaniem? Odpowiedzi zdecydowanie na lepsze udzieliło 36%; trochę na lepsze również 36%. Daje to 72% pozytywnych wskazań. Wśród odpowiedzi o charakterze neutralnym lub negatywnym 10% respondentów wskazało iż miasto nie zmieniło się w ogóle, trochę zmieniło się na gorsze według 6% oraz 4% respondentów wskazało, iż miasto zdecydowanie zmieniło się na gorsze. Odpowiedzi trudno powiedzieć udzieliło 8% badanych.

Wykres nr 87. Opinie na temat kierunku zmian Zabrze.

Odpowiedzi na pytanie wielokrotnego wyboru nr 12, w którym z zestawu można było wybrać maksymalnie trzy charakterystyki, które zdaniem respondentów są głównymi problemami Zabrze, kształtowały się następująco: 31 wskazań – niszczące budynki, 16 – brudne ulice i chodniki, 24 – brak przestrzeni publicznej z atrakcyjną ofertą spędzania wolnego czasu, 20 – brak części miasta tętniącej życiem, 19 – zaniedbane tereny zielone, 11 – zaniedbane stare osiedla przyzakładowe, 9 – brak oferty kulturalnej dla młodzieży, 12 – brak poczucia bezpieczeństwa w mieście, 3 – słaba promocja miasta na zewnątrz.

Wykres nr 88. Wskazania głównych problemów miasta Zabrze.

Użyteczne dla ewaluacji informacje uzyskano z udzielonych przez rady dzielnic i osiedli odpowiedzi zawarte w skierowanym do nich kwestionariuszu z pytaniami otwartymi²⁴. Spośród działających na terenie Zabrze 18 – tu rad jednostek pomocniczych odpowiedzi uzyskano jedynie z 9-ciu (50%). Co ciekawe nie udzieliły odpowiedzi na pytania m.in. te dwie dzielnice, które zostały potraktowane priorytetowo w działaniach rewitalizacyjnych miasta, które również przez respondentów ankiety zostały wskazane jako obszary wymagające rewitalizacji (Zandka i Biskupice).

Udzielone odpowiedzi wyraźnie wskazywały, że w niektórych przypadkach radni nie posiadali niemal żadnej wiedzy czy na terenie danej dzielnicy są realizowane projekty zawarte w LPROM-ie, ani jaki jest stan ich realizacji. Trudność stanowiło również zidentyfikowanie obszaru kryzysowego w dzielnicy/osiedlu, który z uwagi na nagromadzenie problemów powinien być poddany procesowi rewitalizacji. Najczęściej wymieniano

²⁴ Aneks – Kwestionariusz z pytaniami otwartymi – załącznik nr 2.

zaniedbane parki, skwery, które stanowią niebezpieczne obszary dzielnic/osiedli. Wskazywano także na nieużytki, na których są dzikie składowiska śmieci lub tereny przemysłowe wymagające rekultywacji. W większości przypadków wskazano także na brak komunikacji ze strony miasta na temat działań rewitalizacyjnych. Jednakowoż wskazywano także na małe lub całkowity brak zainteresowania mieszkańców tym co się dzieje w mieście, a co nie dotyczy ich bezpośredniego sąsiedztwa. Jednocześnie wskazywano na konieczność stworzenia w centralnej części miasta przestrzeni publicznej, która byłaby tętniącym życiem sercem miasta. We wszystkich kwestionariuszach udzielono odpowiedzi, że radni są zainteresowani wiedzą i informacjami na temat programu rewitalizacji i chętnie będą tą wiedzę przekazywać mieszkańcom. Deklarowano także udział w gremiach dyskusyjnych i opiniotwórczych podejmujących problematykę rewitalizacji zarówno w samych dzielnicach/osiedlach jak i dotyczącą miasta w ogóle.

Źródłem informacji dla zespołu ewaluacyjnego byli także beneficjenci, z którymi przeprowadzono rozmowy w oparciu o przygotowane pytania do wywiadu ustrukturyzowanego.²⁵ Informacje dotyczące realizacji projektów zostały wykorzystane w części dotyczącej ewaluacji on-going niniejszego opracowania. Pojawiły się także powtarzające się sugestie ze strony beneficjentów reprezentujących pozostałe podmioty z terenu Zabrze, obejmujące zastrzeżenia do współpracy z miastem i służbami odpowiedzialnymi za realizację działań rewitalizacyjnych. Rozczarowanie budził brak wsparcia na etapie aplikowania o środki. Jeden z zarządców nieruchomości uznał, że realizacja przygotowanych projektów nie odbyła się w ramach LPROM-u, ponieważ nie uzyskano dofinansowania z RPO WSL, a prace remontowe wykonano bądź ze środków własnych wspólnot, bądź z kredytów. Beneficjenci wskazywali również deficyt kontaktów na etapie realizacji i monitoringu projektów, brak spotkań służących wymianie informacji i doświadczeń.

Na potrzeby działań ewaluacyjnych przeanalizowano także doniesienia medialne o rewitalizacji w Zabrzu. Największym zainteresowaniem mediów w ostatnich latach cieszyła się Główna Kluczowa Sztolnia Dziedziczna. Artykuły zarówno w „Dzienniku Zachodnim”, w „Gazecie Wyborczej” jak i w lokalnych mediach informowały przede wszystkim o postępie prac, ale także o kolejnych odkryciach dokonywanych w trakcie rewitalizacji. Informowano także o wypadku jaki miał miejsce w sztolni w kwietniu 2013 roku, w którym ucierpiało 13-tu

²⁵ Aneks – Pytania do wywiadu ustrukturyzowanego – załącznik nr 3.

pracowników na skutek zatrucia tlenkiem węgla.²⁶ Cztery osoby w najcięższym stanie zostały przewiezione do szpitala w Sosnowcu, gdzie poddane zostały leczeniu w komorach hiperbarycznych, sześć osób trafiło do innych szpitali, a trzy doznały lekkiego podtrucia. Przez kolejnych kilka miesięcy media informowały o postępach w dochodzeniu przyczyn wypadku oraz o stanie poszkodowanych.²⁷

W „Dzienniku Zachodnim” znalazł się również szczegółowy opis rekultywacji doliny Bytomki²⁸ oraz szereg artykułów na temat rewitalizacji Kopalni Guido²⁹, a także informacje na temat rewitalizacji budynku byłej dyrekcji huty, który miał stać się nowym ratuszem.³⁰

„Gazeta Wyborcza” opisała także działania rewitalizacyjne dotyczące osiedla Borsig, Zandki, bulwarów nad Bytomką, Kopalni Guido oraz Kwartału Sztuki³¹.

„Nowiny Zabrzeńskie” oraz „Nasze Miasto” również często zamieszczały informacje na temat rewitalizacji, głównie pisząc o postępach prac w ramach kluczowych inwestycji. Opisano także Happening wraz z wystawą pt. „Jakość życia w mieście, a odpowiedzialność w aspekcie krajobrazu i dziedzictwa kulturowego. Rewitalizacja przestrzeni miasta w latach 2007- 2013”. Celem happeningu, który odbył się w dniach 17-18 listopada 2013 roku, była promocja i identyfikacja procesów związanych z rewitalizacją, w celu pokazania zachodzących pozytywnych zmian w przestrzeni miasta, ożywienia, jego estetyki i ładu przestrzennego; dyskusja o krajobrazie i dziedzictwie kulturowym oraz wspólnej odpowiedzialności za jakość życia w mieście. Przygotowano atrakcje artystyczne na obszarze Kwartału Sztuki oraz wernisaż wystawy i spotkanie dyskusyjne na temat rewitalizacji przestrzeni miasta w Galerii Miejskiego Ośrodka Kultury (MOK). Wydarzenie to było także relacjonowane w TV Zabrze, TV Silesia oraz w TVP na kanale regionalnym. O Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007–2015 zamieszczono także informacje w dwumiesięczniku Zabrzeńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej „Z Naszych Osiedli”.

²⁶ Szerzej na ten temat: <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/872695,wypadek-w-sztolni-w-zabrze-18-gornikow-zatrutych-gazem-zdjecia-i-wideo,id,t.html>

²⁷ Szerzej na ten temat: <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/1034269,zabrze-sztolnia-dziedziczna-w-2015-beda-kary-za-wypadek,id,t.html>

²⁸ Szerzej na ten temat: <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/979949,zabrze-umowy-na-rekultywacje-kolejnych-terenow-poprzemyslowych,id,t.html>

²⁹ M.in. <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/391531,zabrze-kopalni-guido-przybeda-niesamowite-atrakcje,id,t.html>; <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/677111,zabrze-nowa-kolejka-i-zrewitalizowana-komora-w-kopalni-guido,id,t.html>, <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/937380,zabrze-kultura-biznes-i-rozrywka-w-zaadaptowanych-komorach-kopalni-guido,id,t.html>

³⁰ <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/447816,zabrze-100letni-budynek-dawnej-dyrekcji-huty-bedzie-miejskim-ratuszem,id,t.html>

³¹ M.in. „Gazeta Wyborcza” 08.08.2012, 03.03.2012, 28.07.2011, 14.10.2010, 19.11.2008.

Doniesienia medialne zawsze w pozytywny sposób przedstawiały działania rewitalizacyjne na terenie Zabrza, podkreślając znaczące podwyższenie walorów miasta oraz jego atrakcyjności w kontekście utrzymującego się zainteresowania turystów zabytkami techniki.

10. EFEKTY DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

SWOT 2007/SWOT 2014

Po przeanalizowaniu zgromadzonego materiału badawczego kolejnym krokiem w działaniach ewaluacyjnych jest sformułowanie wniosków dotyczących wpływu realizacji LPRM na sytuację miasta. Jedną z możliwych do przeprowadzenia analiz, jest analiza SWOT, ze szczególnym naciskiem na mocne i słabe strony miasta. Dzięki porównaniu sytuacji wyjściowej, czyli danych z analizy SWOT z 2007 roku, z analizą mocnych i słabych stron przeprowadzoną w ostatnim kwartale 2014 roku, można uzyskać obraz zmian. Mocne i słabe strony Zabrze zidentyfikowane w trakcie prowadzonych analiz powinny zostać wykorzystane dla celów tworzenia programu rewitalizacji na kolejne lata.

Dla opracowania LPRM Miasta Zabrze na lata 2007-2015 wykorzystano dane dotyczące mocnych i słabych stron miasta oraz szans i zagrożeń, które zostały opracowane w formie analizy SWOT na potrzeby sformułowania strategii na lata 2008-2020. W kontekście ustalenia priorytetów rewitalizacyjnych przygotowano zestaw mocnych i słabych stron w poszczególnych analizowanych aspektach funkcjonowania miasta. Na potrzeby LPRM wytypowano zestaw dziewięciu aspektów z charakterystyką pod kątem mocnych i słabych stron.³²

Tabela nr 17. Zestawienie mocnych i słabych strony miasta Zabrze w kontekście programu rewitalizacji – stan na rok 2007.

aspekt	Mocne strony	Słabe strony
System polityczno – administracyjny	sprawną pracę Rady Miejskiej – profesjonalizm zamiast upolitycznienia,	Mała aktywność mieszkańców, niska frekwencja wyborcza;
Ludność, zatrudnienie, warunki bytowe	- wzrastająca liczba osób zamożnych, – poprawa bezpieczeństwa w mieście w porównaniu z gminami ościennymi,	- wysoki poziom bezrobocia, – sukcesywny spadek liczby mieszkańców, – wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym - znaczny odsetek kobiet wśród grupy bezrobotnych, - niedostosowanie profilu wykształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy, - postępująca pauperyzacja wśród części mieszkańców, – wzrastające zapotrzebowanie na mieszkania przy bardzo niskiej ich podaży, - niski standard mieszkań komunalnych,
Środowisko, zasoby naturalne i kulturowe, gospodarka odpadami,	- duża powierzchnia terenów leśnych oraz zielonych zlokalizowanych na terenie miasta z możliwością	- brak składowiska odpadów, - niski poziom edukacji ekologicznej społeczeństwa,

³² LPRM Miasta Zabrze na lata 2007 – 2015, s. 117 – 123.

oczyszczanie	<p>wykorzystania ich do celów rekreacyjnych,</p> <ul style="list-style-type: none"> -wiele obiektów wpisanych do rejestru zabytków, - udzielanie dotacji z budżetu Miasta na prace konserwatorskie, -pozyskiwanie środków na restaurację zabytków z funduszy Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków; -pojawienie się środowisk wrażliwych na przywrócenie świetności miastu (projekty: Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej w Zabrze, szlak zabytków turystyki przemysłowej; - utworzenie w Zabrzu „Międzynarodowego Ośrodka Dokumentacji i Badań nad Dziedzictwem Przemysłowym dla Turystyki – nadanie nowych funkcji np. turystycznych -duża ilość atrakcyjnych terenów przemysłowych – położenie z możliwością przeznaczenia na cele inwestycyjne - działania proekologiczne podejmowane przez gminę, – rozwiązana sytuacja w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi (w budowie „bezpieczne” składowiska), sortownia i kompostownia odpadów, 	<ul style="list-style-type: none"> - problem z niską emisją - zdegradowane tereny przemysłowe m.in. skażone i zanieczyszczone gleby, - znaczne zaległości w usuwaniu szkód górniczych, - liczne zabytki w rękach osób/podmiotów, dla których tożsamość lokalna i regionalna nie jest najistotniejsza -nieuregulowany stan prawny wielu obiektów zabytkowych, emigracja właścicieli za granicę, pustostany - intensywna zabudowa śródmieścia z ubogą zielenią, degradacja uprzemysłowionych terenów i środowiska, - znaczne przestrzzenie hałd i wysypisk; -zaniedbane tereny parków, -dewastacja starych kamienic oraz osiedli z ich otoczeniem oraz przestrzeniami; - zdefragmentowanie zabudowy poprzez brak ciągłości zabudowy, rozbicie przestrzeni, ciągów komunikacyjnych ; - brak zapisów w oficjalnym rejestrze zabytków najbardziej wartościowych przykładów awangardy miasta okresu międzywojennego.
Gospodarka i finanse	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększająca się ilość podmiotów gospodarczych - znaczny wzrost w sektorze usług, - małe uzależnienie budżetu miasta od górnictwa węglowego, - duża oferta nieruchomości w mieście pod budownictwo mieszkaniowe i usługi, - dyscyplina finansowa, - wykorzystywanie tanich kredytów poprzez Fundusz Ochrony Środowiska, - znaczna ilość banków, - dobrze rozwinięta sieć usług, 	<ul style="list-style-type: none"> - mała ilość terenów uzbrojonych, – słaba integracja środowiska gospodarczego, - stopniowa dewastacja zasobów mieszkaniowych, - za małe środki na potrzeby gminy,
Szkolnictwo	<ul style="list-style-type: none"> - są i planuje się utworzenie nowych placówek szkolnictwa wyższego, - dobrze rozwinięte szkolnictwo średnie, powstają nowe kierunki kształcenia, 	<ul style="list-style-type: none"> - w wielu szkołach konieczny jest remont kapitalny, - brak sal gimnastycznych w niektórych szkołach, - niż demograficzny, który może doprowadzić do likwidacji niektórych placówek.
Zdrowie i opieka -	<ul style="list-style-type: none"> - lokalizacja na terenie miasta prorozwojowej dziedziny medycyny (Śląskie Centrum Chorób Serca, Fundacja Rozwoju Kardiologii), - dobrze rozwinięta sieć placówek opieki społecznej o różnym profilu, 	<ul style="list-style-type: none"> - zaplecze techniczne (szpitale) ma duży stopień zużycia, - wzrasta liczba korzystających z różnych form opieki społecznej, - zła sytuacja finansowa szpitali.

	- prężnie rozwijająca się sieć prywatnych aptek oraz gabinetów medyczno – stomatologicznych,	
Infrastruktura techniczna, komunikacja	- dobre powiązanie z zachodnią częścią kraju poprzez DK4 (88) i Autostradę A4, - objęcie miasta planem budowy DTS i autostrad prowadzonych przez miasto i na jego obrzeżu, - duża ilość bocznic kolejowych możliwych do wykorzystania, - wysoki wskaźnik motoryzacji (duża ruchliwość mieszkańców), - przecięcie się w pobliżu miasta dwóch autostrad: A4 i budowanej A1	- układ komunikacyjny słabo rozwinięty, zarówno powiązania zewnętrzne jak i wewnętrzne realizowane są przez centrum, - stan techniczny układu jest średni, a obiektów inżynierskich nawet pogarszający się, - brak parkingów i garaży, - zaniedbana komunikacja tramwajowa, - brak środków na dokonanie pełnego zakresu remontów kapitalnych obiektów mostowych
Zaopatrzenie energetyczne	- nie występuje brak jakichkolwiek mediów, - EC Zabrze (pracująca przemiennie) ma rezerwy ciepłne do sprzedania,	- wolne tempo zmiany źródeł ciepła w budynkach mieszkalnych (piece), - brak działań zmniejszających zużycie ciepła – zarządcy nie dokonują wymiany starych niskosprawnych instalacji c.o. i ciepłej wody w budynkach
Zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków	- wystarczające zaopatrzenie w wodę całego miasta, - oczyszczalnia Śródmieście znacznie poprawiła stan oczyszczania ścieków, - zmodernizowana oczyszczalnia „Mikulczyce” – realizowany program „Uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Zabrze” w ramach Funduszu Spójności	- brak kanalizacji sanitarnej i deszczowej na niektórych osiedlach

Źródło: na podstawie LPRM Miasta Zabrze na lata 2007-2015, ss. 117-123.

Do kluczowych szans zaliczono przede wszystkim czynniki związane z dogodną lokalizacją miasta. Zabrze jest położone w centralnej części województwa śląskiego i Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego (GOP), co należy jednoznacznie potraktować jako szansę rozwojową, zwłaszcza w kontekście inwestycji drogowej jaką jest przecięcie się autostrad A1 i A4 w pobliżu Zabrze. Jednakże wykorzystanie tej szansy w pełni, stanie się możliwe po komunikacyjnym udrożnieniu miasta w kierunkach północ-południe. Brak inwestycji i w tym zakresie może doprowadzić do paraliżu miasta z powodu tranzytu między autostradami. Szansą tak dla samej inwestycji, jak i dla trwałego rozwoju Zabrze jest możliwość uzyskania środków z funduszy pomocowych. Dla mieszkańców ważnym uwarunkowaniem zewnętrznym jest kwestia pozyskania inwestorów mogących zaangażować się gospodarczo w regionie i stworzyć nowe miejsca pracy.

Natomiast do grupy głównych zagrożeń zaliczono dominujące uwarunkowania wynikające z ogólnej sytuacji makroekonomicznej i polityczno-prawnej Polski. Reforma administracyjna nie wzmocniła, tak jak oczekiwano, najniższego szczebla samorządowego, ponieważ środki

własne są niewystarczające do kreowania dynamicznego rozwoju. Istotnym zagrożeniem dla miasta i jego mieszkańców mogą być ewentualne załamania koniunktury gospodarczej. Negatywnym efektem takich sytuacji jest możliwość wystąpienia bezrobocia strukturalnego oraz patologii społecznych na znacznych obszarach miasta.

SWOT 2014

Wieloźródłowa analiza sytuacji w mieście Zabrze po przeprowadzeniu działań rewitalizacyjnych, wynikających z LPRM Miasta Zabrze na lata 2007-2015 pozwoliła na wyciągnięcie wniosków dotyczących zmian w kluczowych dziewięciu obszarach pod kątem mocnych jak i słabych stron miasta.

Tabela nr 18. Zestawienie mocnych i słabych strony miasta Zabrze w kontekście programu rewitalizacji – stan na rok 2014.

aspekt	Mocne strony	Słabe strony
System polityczno – administracyjny	stabilność władzy, profesjonalizm prac organów stanowiących i wykonawczych miasta	mała aktywność mieszkańców
Ludność, zatrudnienie, warunki bytowe	<ul style="list-style-type: none"> - wzrastająca liczba osób zamożnych, - poprawa bezpieczeństwa w mieście w porównaniu z gminami ościennymi, - wzrost poziomu wykształcenia 	<ul style="list-style-type: none"> - wysoki poziom bezrobocia, – sukcesywny spadek liczby mieszkańców, - wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym - znaczny odsetek kobiet wśród grupy bezrobotnych, - niedostosowanie profilu wykształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy, - postępująca pauperyzacja wśród części mieszkańców, wzrastające zapotrzebowanie na mieszkania przy bardzo niskiej ich podaży, - niski standard mieszkań komunalnych,
Środowisko, zasoby naturalne i kulturowe, gospodarka odpadami, oczyszczanie	<ul style="list-style-type: none"> - Muzeum Górnictwa Węglowego (Guido), Europejski Szlak Dziedzictwa Kulturowego (ERIH), - działania rewitalizacyjne doliny rzeki Bytomki - wzrost poziomu edukacji ekologicznej społeczeństwa - uporządkowanie rejestrów zabytków w oparciu o gminny rejestr zabytków - aktywna polityka zachęt do odnawiania elewacji obiektów zabytkowych (dotacja z budżetu miasta) - duża powierzchnia terenów leśnych oraz zielonych zlokalizowanych na terenie miasta z możliwością wykorzystania ich do celów rekreacyjnych, - udzielanie dotacji z budżetu Miasta na prace konserwatorskie, 	<ul style="list-style-type: none"> - zdegradowane tereny przemysłowe m.in. skażone i zanieczyszczone gleby, - nieuregulowany stan prawny wielu obiektów zabytkowych - emigracja właścicieli za granicę, pustostany - znaczne przestrzenie hałd i wysypisk; - dewastacja starych kamienic oraz osiedli z ich otoczeniem oraz przestrzeniami;

	<ul style="list-style-type: none"> -pozyskiwanie środków na restaurację zabytków z funduszy Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków; -duża ilość atrakcyjnych terenów przemysłowych z możliwością przeznaczenia na cele inwestycyjne - działania proekologiczne podejmowane przez gminę, - rozwiązana sytuacja w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi w tym sortownia i kompostownia odpadów, 	
Gospodarka i finanse	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększająca się ilość podmiotów gospodarczych - znaczny wzrost w sektorze usług, - małe uzależnienie budżetu miasta od górnictwa węglowego, - duża oferta nieruchomości w mieście pod budownictwo mieszkaniowe i usługi, - dyscyplina finansowa, - wykorzystywanie tanich kredytów poprzez Fundusz Ochrony Środowiska, - znaczna ilość banków, - dobrze rozwinięta sieć usług, - wzrost uzbrojonych terenów inwestycyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> - słaba integracja środowiska gospodarczego, - stopniowa dewastacja zasobów mieszkaniowych,
Szkolnictwo	<ul style="list-style-type: none"> - powstanie spójnych, atrakcyjnych obszarów akademickich - poprawa zabrzańskiej bazy edukacyjnej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach - rewitalizacja budynku szkoły w Zabrze na potrzeby Wyższej Szkoły Technicznej - dobrze rozwinięte szkolnictwo średnie, powstają nowe kierunki kształcenia, - poprawa stanu technicznego i bazy obiektów oświaty (termomodernizacje, nowe sale gimnastyczne) 	<ul style="list-style-type: none"> - niż demograficzny, który może doprowadzić do likwidacji niektórych placówek.
Zdrowie i opieka -	<ul style="list-style-type: none"> - lokalizacja na terenie miasta prorozwojowej dziedziny medycyny (Śląskie Centrum Chorób Serca, Fundacja Rozwoju Kardiologii), - dobrze rozwinięta sieć placówek opieki społecznej o różnym profilu, - prężnie rozwijająca się sieć prywatnych aptek oraz gabinetów medyczo – stomatologicznych, - nowe Centrum Zdrowia Kobiety i Dziecka 	<ul style="list-style-type: none"> - zaplecze techniczne (szpitale) ma duży stopień zużycia, - wzrasta liczba korzystających z różnych form opieki społecznej, - zła sytuacja finansowa szpitali.
Infrastruktura techniczna, komunikacja	<ul style="list-style-type: none"> - dobre powiązanie z zachodnią częścią kraju poprzez DK4 (88) i Autostradę A4, - objęcie miasta planem budowy DTŚ i autostrad prowadzonych przez 	<ul style="list-style-type: none"> - układ komunikacyjny słabo rozwinięty, zarówno powiązania zewnętrzne jak i wewnętrzne realizowane są przez centrum, - brak parkingów i garaży,

	miasto i na jego obrzeżu, - duża ilość bocznic kolejowych możliwych do wykorzystania, - wysoki wskaźnik motoryzacji (duża ruchliwość mieszkańców), - przecięcie się w pobliżu miasta dwóch autostrad: A4 i budowanej A1	- brak środków na dokonanie pełnego zakresu remontów kapitalnych obiektów mostowych
Zaopatrzenie energetyczne	- nie występuje istotny dla rozwoju brak mediów energetycznych, - EC Zabrze (pracująca przemiennie) ma rezerwy ciepłe do sprzedania,	- zmiany źródeł ciepła w budynkach mieszkalnych (piece),
Zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków	- wystarczające zaopatrzenie w wodę całego miasta, - oczyszczalnia Śródmieście znacznie poprawiła stan oczyszczania ścieków, - zmodernizowana oczyszczalnia „Mikulczyce” – realizowany program „Uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Zabrze” w ramach Funduszu Spójności	- brak kanalizacji sanitarnej i deszczowej na niektórych osiedlach oraz nowych terenach inwestycyjnych (wymagane inwestycje sieciowe)

W aspekcie: system społeczno-polityczny można stwierdzić, że stabilność władzy, profesjonalizm prac organów stanowiących i wykonawczych miasta – potwierdzona wynikami wyborów samorządowych w listopadzie 2014 roku³³ – stanowi mocną stronę miasta, która w ostatnich latach uległa ugruntowaniu. Niestety w dalszym ciągu słabością pozostaje mała aktywność mieszkańców. Brak zaangażowania w sprawy lokalne potwierdza niewielki udział w badaniach ankietowych, skierowanych przede wszystkim do mieszkańców Zabrza oraz informacje uzyskane w radach dzielnic/osiedli. Działania aktywizujące społeczność sukcesywnie przynoszą efekty np. w postaci aktywnego udziału mieszkańców w tworzeniu budżetu obywatelskiego na rok 2015. Należy sądzić, iż działania te zaowocują większą niż to jest do tej pory aktywnością w inicjatywach miasta w tym w udziale w tworzeniu budżetu obywatelskiego na 2016 rok.

W aspekcie: ludność, zatrudnienie, warunki bytowe zapewne mocną stroną stało się zwiększone poczucie bezpieczeństwa. Potwierdzają to zarówno statystyki udostępnione przez straż miejską i policję jak i opinie mieszkańców. Uruchomienie systemu monitoringu wizualnego w ramach działań rewitalizacyjnych także wpłynęło pozytywnie na poprawę bezpieczeństwa w mieście. Zauważalna jest również poprawa statusu materialnego mieszkańców Zabrza (wzrost podatku od osób fizycznych), choć jest jeszcze wiele do zrobienia. Należy oczekiwać iż wzrost aktywności miasta w tworzeniu nowych miejsc pracy,

³³ Wyniki wyborów: <http://wybory2002.pkw.gov.pl/grada/gw1/w24/m2478/index.html> oraz <http://zabrze.naszemiasto.pl/arttykul/wybory-2014-w-zabrze-oficjalne-wyniki-skuteczni-wygrywaja,2489742,artgal,t,id,tm.html>

w tym na terenie KSSE, zdecydowanie poprawi obecną sytuację. W grupie wymienionych słabości zauważalna jest nadal (ogólnopolska) tendencja do wzrostu ludności w wieku poprodukcyjnym pozostałe wymienione „słabe strony”). Zmiana, choć nie w pełni satysfakcjonująca to nastąpiła w zmniejszeniu poziomu bezrobocia. Zabrze odnotowuje powolny, acz trwały spadek liczby mieszkańców, z tendencjami do wzrostu ludności w wieku poprodukcyjnym oraz utrzymującego się wciąż znacznego odsetka kobiet wśród grupy bezrobotnych. Niestety w niektórych dzielnicach i osiedlach postępuje pauperyzacja wśród części mieszkańców, pojawiają się patologie w środowisku rodzinnym i lokalnym. Problemem pozostaje niski standard mieszkań komunalnych, które nie posiadają odpowiedniej infrastruktury. Informacje te potwierdzają raporty MOPR, które oprócz informacji na temat pobieranych zasiłków obrazują sytuację socjalno-mieszkaniową.

W kolejnym aspekcie, poddającym analizie środowisko, zasoby naturalne i kulturowe gospodarkę odpadami, oczyszczanie ścieków w ostatnim okresie w Zabrzu odnotowało znaczącą poprawę.

Mocną stroną miasta w zakresie ochrony i udostępniania dziedzictwa kulturowego jest uczestnictwo w Europejskim Szlaku Dziedzictwa Kulturowego (ERIH). Jest to międzynarodowa organizacja skupiająca ekspertów w dziedzinie turystyki przemysłowej, która łączy i eksponuje to co najcenniejszego ma Europa do zaoferowania w dziedzinie kultury przemysłowej. Dziesięć szlaków regionalnych przedstawia historię przemysłu różnych regionów w Europie, dziesięć szlaków tematycznych ukazuje szczegółową historię głównych gałęzi przemysłu. W Polsce do ERIH należy pięć obiektów, z czego cztery znajdują się w województwie śląskim. Wśród nich znajduje się Kopalnia Guido, która co roku odwiedzana jest przez 120 tys. turystów. Posiada najgłębiej położoną trasę turystyczną. Liczne imprezy kulturalne zwiększają atrakcyjność oferty zabytku oraz w istotny sposób kształtują pozytywny wizerunek miasta. Z roku na rok zwiększa się działalność miasta w zakresie rozwoju funkcji turystyki przemysłowej (cykliczne imprezy Targi Turystyki Przemysłowej, aktywność w organizacji Industriady).

Kolejną mocną stroną miasta są działania na rzecz poprawy środowiska na terenach zdegradowanych – przeprowadzony z sukcesem program rewitalizacji rzeki Bytomki zaowocował przywróceniu funkcji zieleni terenom przemysłowym w rejonie ulicy Bytomskiej (teren po rozebranej hałdzie), tereny stawów w Mikulczycach, teren po zlikwidowanej koksowni Concordia przy ul. Hagera.

Postępuje racjonalizowanie gospodarki odpadami poprzez działania na miejskim wysypisku śmieci przy ul. Cmentarnej oraz przez wprowadzanie zasad segregacji odpadów w ramach

programu gospodarki odpadami. Prowadzona jest szeroka działalność edukacyjna wskazująca na działania korzyści z segregacji odpadów komunalnych.

Aktywna polityka zachęt finansowych zaowocowała realizacją szeregu remontów obiektów zabytkowych (m.in. d. hotelu Monopol).

Mimo stałego działania na rzecz poprawy środowiska naturalnego utrzymują się problemy z niską emisją, zdegradowane tereny przemysłowe m.in. skażone i zanieczyszczone gleby. Stałym problemem, w szczególności wpływającym na efektywność działań rewitalizacyjnych jest również nieuregulowany stan prawny wielu obiektów zabytkowych, emigracja właścicieli za granicę, pustostany, niszcząca substancja, na której stan miasto z przyczyn formalno – prawnych nie ma wpływu, degradacja uprzemysłowionych terenów i środowiska, wciąż znaczne przestrzenie niezagospodarowanych hałd, dewastacja starych kamienic oraz osiedli z ich otoczeniem oraz przestrzeniami.

W aspekcie gospodarka i finanse zarówno po stronie mocnych, nie nastąpiły większe zmiany. Wzrosła natomiast aktywność miasta w zakresie udostępniania nowych terenów inwestycyjnych. Powstał i jest realizowany program uzbrojenia w infrastrukturę techniczną terenów Katowickie Specjalnej Strefy Ekonomicznej (56 mln zł w tym udział 85% środków UE). Program ten zaowocował już pierwszą zakończoną inwestycją, powstał zakład Ciastkarnia i Cukiernia „Kłos”. Kolejne inwestycje są w trakcie przygotowania.

W ramach działania programu związanego z poprawą termoizolacji budynków zmodernizowano 23 obiekty użyteczności publicznej.

Działaniom zwiększającym integrację środowiska gospodarczego pomaga utworzone Zabrzeńskie Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości prowadzące aktywnie działania szkoleniowe, edukacyjne, wspomagające pierwsze kroki w prowadzeniu działalności gospodarczej. Współpraca z ZUS i Urzędem Skarbowym zaowocowała powstaniu w siedzibie centrum miejsc obsługi interesantów ww. instytucji.

Natomiast w aspekcie szkolnictwa można mówić o ugruntowaniu mocnych i „osłabieniu” słabych stron miasta. Dzięki rewitalizacji obiektów przy ulicy Roosevelta oraz hali Pogoń powstały spójne, atrakcyjne obszary akademickie. Zarówno Wydział Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej jak i Wydział Akademii Wychowania Fizycznego funkcjonują w świadomości mieszkańców i potencjalnych studentów jako renomowane ośrodki edukacji akademickiej. Poprawa zabrzeńskiej bazy edukacyjnej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach, zwłaszcza dotyczy to obiektów w kampusie Rokitnica, umocniła renomę tegoż ośrodka. Warto również wspomnieć o Wydziale Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach, która w zrewitalizowanym obiekcie w ramach projektu:

„Rewitalizacja budynku szkoły w Zabrze na potrzeby Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach szansą na rozwój edukacyjny, społeczny, kulturalny i gospodarczy”, przy ul. Park Hutniczy 3-5, stworzyła atrakcyjną ofertę edukacyjną na studiach I i II stopnia oraz podyplomowych. Działający w Zabrzu Wydział Mediów, Aktorstwa i Reżyserii został powołany uchwałą na trzecim nadzwyczajnym posiedzeniu Senatu Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach w dniu 23.02.2011 roku. Jest on drugim Wydziałem Uczelni, którego wizytówką są niszowe kierunki medialno – artystyczne, takie jak: Reżyseria – 3 letnie studia licencjackie; Realizacja Obrazu Filmowego, Telewizyjnego i Fotografia – 5 letnie studia magisterskie, Aktorstwo (kierunek w przygotowaniu) – 4,5 letnie studia magisterskie. Aktywnie rozwija się program poprawy stanu technicznego obiektów oświatowych – ocieplono 29 szkół, 14 przedszkoli, budowane są nowe sale gimnastyczne, poprawia się baza miejsc w placówkach przedszkolnych (wybudowane nowe przedszkole przy ul. Św. Wawrzyńca).

Utrzymuje się, co jest tendencją ogólnopolską, niż demograficzny.

W aspekcie zdrowia i opieki niezmiennie mocnymi stronami pozostają: lokalizacja na terenie miasta prorozwojowej dziedziny medycyny, funkcjonowanie renomowanych placówek leczniczych i naukowo – badawczych: Śląskie Centrum Chorób Serca, Fundacja Rozwoju Kardiochirurgii, dobrze rozwinięta sieć placówek opieki społecznej o różnym profilu, prężnie rozwijająca się sieć prywatnych aptek oraz gabinetów medyczno – stomatologicznych. Sukcesywnie rozbudowywana jest oferta leczenia szpitalnego w Zabrzu. Powstało Centrum Zdrowia Kobiety i Dziecka przy ulicy Zamkowej w Zabrzu. Jest jednym z najnowocześniejszych na południu Polski ośrodków medycznych, świadczących kompleksowe usługi w dziedzinie ginekologii, położnictwa i neonatologii. Centrum jest połączone z dotychczasowym budynkiem szpitala, ma trzy kondygnacje. Znajdują tam swoje miejsce apteka szpitalna, szkoła rodzenia, kompleks poradni przyszpitalnych, izba przyjęć, oddział ginekologii, oddział położnictwa z traktem porodowym, oddział neonatologii, oraz dwie sale operacyjne w tym interaktywna sala do chirurgii laparoskopowej.

Mimo stale poprawiających się warunków opieki szpitalnej, baza szpitalna w Zabrzu wymaga stałych działań modernizacyjnych oraz działań organizacyjnych (w tym ogólnopolskich) zmierzających do poprawy sytuacji finansowej obiektów zdrowia.

W aspekcie infrastruktura techniczna, komunikacja atutem Zabrza jest bardzo dobre skomunikowanie zarówno z miastami ościennymi jak i ze znacznie oddalonymi. Drogowa Trasa Średnicowa (DTŚ) łączy Zabrze z Gliwicami, Chorzowem, Katowicami oraz Sosnowcem, autostrady A4 i A1 ułatwiają połączenia krajowe i zagraniczne we wszystkich

kluczowych kierunkach, podnosząc tym samym walory lokalizacyjne miasta. Niestety wewnątrz miasta komunikacja wymaga zmian, które udrożnią główne arterie i lepiej skomunikują peryferia miasta z centrum. Słabą stroną Zabrze jest także niedostateczna liczba miejsc parkingowych w centrum miasta. Mimo wieloletnich zaniedbań obecnie rozpoczynają się intensywne działania zmierzające do zmodernizowania sieci tramwajowej. Działania te poprawią obsługę komunikacyjną w tym w szczególności skomunikowanie dzielnic z centrum miasta.

Działania w przyszłości wymaga usprawnienie sieci ulic wewnętrznych w tym w szczególności związanych z usprawnieniem komunikacji w centrum miasta i nowych terenów inwestycyjnych. Należy zwrócić uwagę na bardzo wysokie koszty działań modernizacyjnych i inwestycyjnych w zakresie dróg i komunikacji publicznej (budowa obsługującej KSSE ul. Goduli – koszt 7,5 mln).

W aspekcie zaopatrzenia energetycznego, istnieją rezerwy ciepłe do sprzedania. Zadaniem stojącym przed dostawcą energii ciepłej jest stworzenie zachęt dla nowych odbiorców. Obecnie brak zainteresowania mieszkańców wynika przede wszystkim z prognozowanych wzrostów cen oraz z wysokich kosztów budowy instalacji CO. Mimo trudności, program walki z niską emisją prowadzony w Zabrzu przynosi wymierne efekty – w tym 656 zmodernizowanych źródeł ciepła, na różne działania modernizacyjne wydano ponad 3,3 mln zł.

W aspekcie: zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków niewątpliwie mocną stroną miasta jest uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej, realizowanej w ramach kompleksowego projektu, finansowanego ze środków unijnych. Projekt zabrzański jest czwarty pod względem wielkości w Polsce wśród projektów, które pozyskały dofinansowanie w 2004 roku. Dzięki rozbudowie i przebudowie sieci wodociągowej zapewnione zostało bezpieczeństwo zasilania w wodę o jakości odpowiadającej normom oraz właściwy rozkład ciśnień na obszarze miasta. Bezpieczeństwo zasilania jest utrzymywane poprzez dywersyfikację kierunków zasilania i obniżenie awaryjności sieci.

Dzięki przebudowie oczyszczalni, na początku 2009 roku Zabrzeńskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. uzyskało koncesję na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania energii elektrycznej. W 2009 roku w oczyszczalni ścieków „Śródmieście” wyprodukowano prawie 1 500 MWh energii elektrycznej pochodzącej z biogazu traktowanego jako Odnawialne Źródło Energii. W roku 2010, po ustabilizowaniu się procesów fermentacji osadu, ilość wyprodukowanej energii elektrycznej pochodzącej

z biogazu wyniosła 1 985 MWh, co stanowi ok. 34% energii elektrycznej potrzebnej oczyszczalni ścieków „Śródmieście” w ciągu roku.

Podsumowując zestawienie mocnych i słabych stron miasta Zabrze w latach 2007 i 2014 można mówić o istnieniu wielu pozytywnych tendencji. Sytuacja miasta zdecydowanie się poprawiła, ugruntowano mocne strony, choć nie zlikwidowano części słabości to intensywne działania miasta zmierzają do ich ograniczenia. Utrzymywanie się słabych stron jest w części wynikiem oddziaływania nie tylko wewnętrznych uwarunkowań, ale także, a może przede wszystkim, zewnętrznych czynników. Utrzymujące się bezrobocie, zapotrzebowanie na wsparcie socjalne, niekorzystne tendencje demograficzne, starzenie się społeczeństwa, spadek liczby mieszkańców, są to ogólnokrajowe tendencje dotyczące większości dużych miast w Polsce. Nowa finansowa perspektywa unijna na lata 2014-2020, dająca możliwość pozyskania i wykorzystania znaczących środków finansowych powinna w pozytywnym kierunku zmieniać oblicze Zabrze, jako miasta nowoczesnego, przyjaznego mieszkańcom i innym interesariuszom, bezpiecznego i atrakcyjnego swoją przeszłością i możliwościami.

11. WNIOSKI I REKOMENDACJE

Wnioski

Podsumowując realizację Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007-2015, w oparciu o zgromadzony materiał statystyczny, analityczny i badawczy można udzielić odpowiedzi na podstawowe oraz kolejne postawione pytania badawcze.

Ewaluacja miała na celu przede wszystkim zidentyfikowanie tych projektów, które w istotny sposób przyczyniły się do wzrostu konkurencyjności obszarów i atrakcyjności miasta Zabrze i zmieniły jego profil gospodarczy.

Do grupy projektów o najszerszym oddziaływaniu na poprawę konkurencyjności miasta Zabrze oraz wpływających na jego pozytywny wizerunek, należy zaliczyć przede wszystkim projekty z obszaru priorytetowego oraz projekty innych podmiotów, które uzupełniają ich oddziaływania. Można pokusić się o wydzielenie dwóch zasadniczych obszarów realizacji działań rewitalizacyjnych o najbardziej pozytywnym oddziaływaniu – tworzenie konkurencyjnego wobec miast regionu ośrodka akademickiego oraz poszerzanie i uatrakcyjnianie dostępności do zabytków przemysłowych, będących główną atrakcją miasta. Za szczególnie trafione należy uznać projekty: obszar priorytetowy nr 1 – Adaptacja budynku przy ul. Roosevelta 32, na potrzeby dydaktyczno-edukacyjne Wydziału Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej”, obszar priorytetowy nr 4 – Modernizacja budynku Hali Pogoń przy ul. Wolności 406, Utworzenie bazy dydaktyczno-sportowej wydziału AWF. Przebudowa części pomieszczeń hali sportowej Pogoń przy ul. Wolności 406 na potrzeby AWF oraz projekt nr 66 – Przebudowa obiektu dydaktyczno-naukowego dla lokalizacji biblioteki międzywydziałowej oraz Wydziału Zdrowia Publicznego w Zabrzu-Rokitnicy przy ul. Jordana 38 (z grupy pozostałe podmioty). Ich realizacja zdecydowanie wzmocniła pozycję Zabrza jako liczącego się ośrodka akademickiego, z konkurencyjną ofertą dydaktyczną, którą wzbogaca Wyższa Szkoła Techniczna w Katowicach, której Wydział Mediów, Aktorstwa i Reżyserii działa w Zabrzu.

Jakie przedsięwzięcia należy uznać za dobre praktyki w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych?

Wiele spośród pojedynczych projektów umieszczonych w LPRM można uznać za działania trafione, a ich realizację i osiągnięte efekty za wzorcowe. Na szczególne uznanie zasługują priorytetowe projekty obejmujące rewitalizację obiektów przemysłowych na cele społeczno – kulturalno – turystyczne (Kopalnia Guido, Główna Kluczowa Sztolnia Dziedziczna). Zwłaszcza kompleksowość podejmowanych działań rewitalizacyjnych, obejmująca nie tylko atrakcyjne pozostałości poprzemysłowego dziedzictwa Zabrze, ale także rozbudowa bazy usługowej, poszerzenie oferty turystycznej o elementy dydaktyczne oraz tzw. Kultury wyższej, można uznać za dobre praktyki rewitalizacyjne. Bez wątpienia mogą one posłużyć innym ośrodkom, które posiadają na swoim terenie specyficzne elementy dziedzictwa, jako przykład do wykorzystania, z odpowiednią adaptacją do ich specyfiki.

Czy istnieją, a jeśli tak, to jakiego rodzaju działania należy uznać za przykłady „złych praktyk” (przedsięwzięcia chybione)?

Wszystkie realizowane projekty należy uznać za celowe z punktu widzenia korzyści jakie przyniosły miastu i jego mieszkańcom. Przykładem projektu, który nie został zrealizowany, ale także w aspekcie możliwości realizacji przedsięwzięcia rewitalizacyjnego w przyszłej perspektywie finansowej, wymaga powstania koncepcji ujmującej problemy całościowo, spójnie i długofalowo, pozostaje osiedle Zandka. Obszar ten wymaga holistycznego podejścia do rozwiązania skumulowanych problemów społeczno – techniczno – architektonicznych. Również aktywność obywatelska w ramach konstruowanego budżetu partycypacyjnego z racji ograniczonych środków kierowana jest na wybory istotne dla mieszkańców ale z punktu widzenia całości problemów osiedla propozycje „kosmetyczne”. Osiedlu Zandka niezbędny jest program obejmujący większość problemów co pozwoli na dokonanie wyboru zadań najpilniejszych tak dla społeczności lokalnej jak i osiedla jako substancji materialnej.

Kolejnym niezrealizowanym w przewidzianym terminie punktem LPRM jest priorytetowy projekt „Kwartal Sztuki” – stworzenie interesującej przestrzeni publicznej, na którą mieszkańcy Zabrze deklarują duże zapotrzebowanie. Wyznaczone miejsce, na którego terenie działalność prowadzi Teatr Nowy oraz Filharmonia Zabrzeńska, bliskość administracyjnego centrum miasta, dogodna lokalizacja, dostęp do parkingu, bliskość kompleksu handlowego są atutami tego miejsca. W ramach tego projektu zrealizowano projekt rewitalizacji budynku biblioteki pod potrzeby siedziby i Sali koncertowej Filharmonii Zabrzeńskiej, zlokalizowano w odnowionym budynku filię Wyższej Szkoły Technicznej oraz wyremontowano budynek

Teatru Nowego. W jednym z wyremontowanych budynków kwartału funkcjonuje restauracja „Impresja”.

Dla zakończenia procesu rewitalizacji kwartału wskazane byłoby przeprowadzenie szerokich konsultacji z mieszkańcami - jakich atrakcji oczekują na tym terenie. Współpraca z organizacjami pozarządowymi, zaangażowanie placówek oświatowo-edukacyjnych i innych podmiotów, ale także aktywnych jednostek, w stworzenie koncepcji atrakcyjnej, tętniącej życiem przestrzeni publicznej, realizacja wspólnych przedsięwzięć, które miałyby trwały charakter. Działania takie dają ogromne szanse na realizację takiego przedsięwzięcia w całości.

Czy działania rewitalizacyjne powinny być kontynuowane w przyszłej perspektywie finansowej?

Bez wątpienia należy udzielić odpowiedzi twierdzącej – tak, działania rewitalizacyjne powinny być kontynuowane. Zwłaszcza te, których skala oddziaływania na sytuację oraz wizerunek Zabrze ma charakter ogólnomiejski. Należy kontynuować rewitalizację obiektów przemysłowych, które mogą uatrakcyjnić ofertę turystyczną. Należy także uwzględnić potrzebę lepszego wyeksponowania tych atrakcji na terenie samego Zabrze. Oznakowanie tych miejsc oraz kierunków dotarcia do nich powinno być bardziej wyeksponowane. Bez wątpienia należy także kontynuować realizację projektu Kwartał Sztuki, oczywiście należy dokończyć projekt kompleksowej modernizacji stadionu im. Ernesta Pola.

Mocne i słabe strony procesu rewitalizacji w mieście Zabrze.

Do mocnych stron procesu rewitalizacji w Zabrzu zaliczyć należy zaangażowanie miasta w planowanie, przygotowanie, inicjowanie działań oraz poszukiwanie możliwości finansowania wyznaczonych działań rewitalizacyjnych. Działania te przynoszą widoczne rezultaty i pozwalają pozytywnie oceniać dalszą realizację założonych celów.

Oprócz konkretnych rezultatów będących efektem działań rewitalizacyjnych (szczegółowo zostały omówione wyżej – rozdz. 8.2 i 8.3) należy również ocenić LPRM od strony jego przygotowania i sposobu komunikowania mieszkańcom, jak i pozostałym interesariuszom, o jego istocie, zasadach, a także przebiegu jego realizacji.

Zdecydowanie mocną stroną jest bardzo dobrze przygotowana na stronie internetowej www.um.zabrze.pl zakładka dotycząca rewitalizacji. Zawiera ona wszystkie informacje niezbędne dla zrozumienia czym jest rewitalizacja, jak jest realizowana w Zabrzu, jakie są wymogi formalno-prawne oraz wytyczne związane z polityką spójności na lata 2014-2020.

Na stronie podane są także linki do materiałów zamieszczonych w mediach oraz do publikacji naukowych na ten temat. Proces promocji problematyki rewitalizacyjnej należy zintensyfikować albowiem dostrzeżono przejawy niskiego poziomu wiedzy na temat rewitalizacji, zarówno wśród ankietowanych mieszkańców jak i radnych rad dzielnic i osiedli. Zdecydowanie mocną stroną są również opracowane zestawienia tabelaryczne z przeprowadzanego cyklicznie monitoringu LPRM, w których ujęte są wszystkie projekty umieszczone w LPRM Miasta Zabrze 207-2015, z jasnym podziałem na kategorie: projekty zrealizowane, projekty częściowo zrealizowane, projekty w trakcie realizacji oraz projekty niezrealizowane.

Pomocne w prowadzeniu popularyzacji problematyki rewitalizacyjnej sądobrze przygotowane, wydrukowane i dystrybuowane materiały informacyjne – broszura „Zrównoważona odnowa przestrzeni miasta Zabrze. Rewitalizacja 2007-2013” oraz ulotki, które w sposób przejrzysty i kompleksowy informują zarówno o planach jak i osiągnięciach procesu rewitalizacji w Zabrzu. Wskazane byłoby by tak dobrze przygotowane materiały informacyjno- promocyjne trafiły m.in. do dzielnic albowiem radni dzielnic nie znali tych materiałów.

Wskazuje się na potrzebę doprowadzenia do kompatybilności danych o procesach rewitalizacji, co zostało dostrzeżone przez zespół ewaluacyjny na etapie analizy, opracowania i porównywania danych.

Zauważono też błędne rozumienie niektórych beneficjentów roli miasta w procesie rewitalizacji LPRM, przypisując miastu niemal wszystkie zadania w realizacji projektów rewitalizacyjnych. Miasto konstruując i uchwalając LPRM daje beneficjentom konkretny atut wobec jednostki przydzielającej środki finansowe, poprzez uwiarygodnienie beneficjenta samym wpisem na listę projektów programu rewitalizacji, który jest swoistego rodzaju listą referencyjną. W nowej perspektywie realizacji polityki spójności na lata 2014-2020 tylko projekty wpisane do LPR będą mogły ubiegać się o środki z RPO w ramach działań rewitalizacyjnych. Beneficjenci – głównie niektórzy zarządcy nieruchomości – nie zrozumieli na czym polega udział w LPRM, jaka jest rola samego beneficjenta, a jaka rola miasta.

Rekomendacje

Celem stworzenia/opracowania rekomendacji jest przede wszystkim udzielenie odpowiedzi na pytanie jakie działania oraz w jaki sposób, powinny być prowadzone na terenie miasta

Zabrze w kontekście nowych wymogów polityki spójności UE na lata 2014-2020. Pozwoli tym samym udzielić odpowiedzi na pytanie badawcze.

Jaki powinien być zakres przyszłych działań rewitalizacyjnych (w nowej perspektywie finansowej)?

Wysoki poziom zjawisk kryzysowych nagromadzonych na terenie miasta świadczy o konieczności kontynuowania działań rewitalizacyjnych. Przejawem dojrzałego podejścia do oczekiwanych skutków rewitalizacji jest zwracanie uwagi na efekt synergii przedsięwzięć. Projekty rewitalizacyjne powinny zatem łączyć się z innymi, z jednej strony po to, by zwiększyć efekt oddziaływania projektu, z drugiej natomiast, by osiągnąć efekt skali.

Konieczne jest spojrzenie na proces odnowy miasta wieloaspektowo, wielopodmiotowo i wielozadaniowo. Oznacza to, że działania w zakresie rewitalizacji wytypowanych obszarów powinny być ściśle powiązane z innymi działaniami operacyjnymi, mającymi na celu poprawę sytuacji w mieście. Tzn. oprócz silnego powiązania ze Strategią Rozwoju Miasta, LPRM powinien być skorelowany z innymi funkcjonalnymi działaniami – strategią rozwiązywania problemów społecznych, przeciwdziałaniu alkoholizmowi, planowanymi inwestycjami. Przede wszystkim chodzi o wymianę informacji pomiędzy wydziałami, instytucjami publicznymi i organizacjami społecznymi o celu i zakresie prowadzonych działań. Przygotowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji na lata 2014 – 2020 powinno być bardziej skoncentrowane na osiąganiu efektu synergii, powiązaniu poszczególnych działań, a nie tylko na osiąganych wskaźnikach.

Wdrożenie koncepcji zrównoważonego rozwoju miast, opartego na uzupełniających się politykach sektorowych, powinna stanowić wyzwanie dla przyszłych działań tak strategicznych, jak i operacyjnych prowadzonych w mieście Zabrze. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych powinna być elementem kompleksowo ujętej polityki zrównoważonego rozwoju miasta³⁴. Przygotowanie LPRM-u nie wystarczy – należy opracować strategię rewitalizacji w odniesieniu do całego obszaru miasta, natomiast program operacyjny, jakim jest LPRM, powinien obejmować szczegółowe projekty odnoszące się do konkretnych, zdelimitowanych obszarów kryzysowych. Projekty rewitalizacyjne powinny koncentrować się na obszarach szczególnego natężenia zjawisk kryzysowych.

Dla przeprowadzenia sprawnej delimitacji obszarów kryzysowych i prowadzenia działań na tych terenach, które tego wymagają, a zmiana ich sytuacji wpłynie nie tylko na społeczność

³⁴ T.Topczewska, Lokalny program rewitalizacji a koncepcja zrównoważonego rozwoju miasta. [w:] „Człowiek i Środowisko 33 (1-4) 2009, s. 17-22

objętą działaniem, ale poprawi wizerunek miasta, niezbędne jest stworzenie rozbudowanej bazy danych. Miasto posiada informacje z różnych służb i instytucji – PUP-u, MOPR-u, Policji, Straży Miejskiej, agencji przedsiębiorczości, wydziału oświaty, sprawozdania wewnętrzne itp. Kluczową rolą jest umiejętne wykorzystanie tych informacji. Droga do stworzenia bazy wiedzy, a nie tylko bazy danych, jest ujednolicenie ich pozyskiwania przede wszystkim w aspekcie obszaru, którego informacje dotyczą, jak i okresów prowadzenia sprawozdawczości. Odpowiednim miejscem powstania, rozbudowywania i udostępniania rozbudowanej bazy wiedzy powinien, ze względów oczywistych, pozostać urząd miejski. Taka baza danych umożliwi: wieloaspektową analizę i ocenę zjawisk kryzysowych w przestrzeni miasta, szczegółową delimitację obszarów kryzysowych, monitorowanie stopnia realizacji poszczególnych projektów i całego programu rewitalizacji. Należy stosować narzędzia geoinformatyczne, wykorzystujące GIS, do określania natężenia zjawisk kryzysowych. Konieczna jest integracja różnych jednostek organizacyjnych, powołanych do tworzenia programu, w jedną strukturę zarządzającą procesem rewitalizacji. Unifikacja przetwarzania danych jest koniecznością.

Głównym celem zrównoważonego rozwoju miasta powinno być: „(...) zapewnienie mieszkańcom warunków zdrowego i twórczego życia, a jednocześnie ochrona i zachowanie ekosystemu ziemi, rozumianego jako system podtrzymujący życie naszej planety (...)”³⁵.

Miasto powinno zadbać o swoją spójność, przeciwdziałać suburbanizacji, rozlewaniu się oraz prowadzić działania, których celem będzie przeciwdziałanie odpływowi mieszkańców. Powinno zadbać o optymalną wielkość oraz uporządkowaną strukturę przestrzenną.

W sposób oszczędny powinno użytkować zasoby, stając się miastem SMART, dostatnim i przyjaznym. Osiągnięcie trwałego zrównoważonego rozwoju możliwe jest dzięki planowaniu rozwoju – miasto z wizją – tworzeniu ekonomicznych podstaw rozwoju, przy sprawnym zarządzaniu. Miasto powinno także zadbać o nawiązywanie sieciowych relacji z otoczeniem zewnętrznym, w przestrzeni lokalnej, regionalnej, krajowej, europejskiej oraz międzynarodowej. Relacje te powinny być zawiązywane z innymi miastami, związkami miast, stowarzyszeniami, władzami regionalnymi, instytucjami europejskimi. Celem

³⁵ B. Szulczewska: Teoria ekosystemu w koncepcjach rozwoju miast. Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2002.

nawiązywania sieciowych relacji jest uczenie się, zdobywanie nowych doświadczeń, wspieranie³⁶.

Rewitalizacja obszarów zdegradowanych powinna być elementem kompleksowo ujętej polityki zrównoważonego rozwoju miasta. Strategię rewitalizacji należy określać w odniesieniu do całego obszaru miasta, a program operacyjny – w stosunku do poszczególnych obszarów zdegradowanych/kryzysowych, wyznaczonych w ogólnym planie strategicznym. Koncentracja działań rewitalizacyjnych powinna mieć miejsce na obszarach szczególnego natężenia zjawisk kryzysowych.

W niniejszym raporcie już kilkakrotnie nadmieniono, że nowoczesnemu miastu potrzebna jest atrakcyjna przestrzeń publiczna. Zabrze takiej przestrzeni potrzebuje, a zabrzanie na nią zasługują. Bezwzględnie należy zatem rekomendować działania mające na celu stworzenie przestrzeni publicznej, która powinna cechować się³⁷:

- estetyką, uporządkowaniem, przyjaznością dla mieszkańców, pozytywnym wpływem na wizerunek wewnętrzny miasta,
- nasyceniem aktywności akceptowanych i realizowanych przez mieszkańców, powodujących, że miasto staje się ośrodkiem żywym i pełnym energii; szczególną rolę będą mieć do odegrania aktywności kulturalne, których aktywność zdynamizuje przestrzeń, dostarczając mieszkańcom i odwiedzającym nowych wrażeń,
- łączeniem w przestrzeni dziedzictwa kulturowego miasta z nową, odważną architekturą o wysokiej jakości
- integrowaniem przestrzeni realnej z przestrzenią wirtualną, umożliwiającym mieszkańcom i odwiedzającym korzystania z zasobów miasta dzięki rozwiązaniom w przestrzeni wirtualnej.

Tworząc i ożywiając przestrzeń publiczną należy zagwarantować większe upodmiotowienie społeczności lokalnej, którego celem jest przejmowanie przez mieszkańców funkcji gospodarza przestrzeni, zarówno w aspekcie decyzyjnym, jak też w aspekcie realizacyjnym. Upodmiotowienie społeczności lokalnej w tym aspekcie powinno opierać się na konsultacjach społecznych, pogłębionych badaniach jakościowych na temat oczekiwań mieszkańców, zaangażowanie liderów organizacji pozarządowych do propagowania idei partycypacji.

Należy zachęcić do współpracy organizacje pozarządowe działające na terenie Zabrza. Badania jakościowe potwierdziły, że mają one niewielką wiedzę na temat rewitalizacji, w tym

³⁶ Raport Komisji Europejskiej „Miasta jutra. Wyzwania, wizje, rozwiązania”, X 2011 rok
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/citiesoftomorrow/citiesoftomorrow_summary_pl.pdf

³⁷ K. Wrana, Uwarunkowania i procesy rozwoju miast, [w:] Śląskie Studia Regionalne, 2013, nr 4, s. 10.

w szczególności na temat LPROM. Ta sytuacja musi ulec zmianie. Wymagania polityki spójności na kolejne lata zakładają, że bez partnerstw, bez współpracy, bez partycypacji nie będą przydzielane unijne środki na realizację zadań obejmujących rewitalizację. Nawiązanie do doświadczeń **RLKS** (rozwój lokalny kierowany przez społeczność) wyraźnie wskazuje na potrzebę aktywizacji środowisk lokalnych. Oczywiście miasto nie może do takiej współpracy nikogo zmusić, ale poprzez prowadzenie polityki rozwoju opartej na wielosektorowej współpracy, może w istotny sposób zachęcić do obywatelskiej aktywności, tak indywidualnej jak i realizowanej poprzez organizacje trzeciego sektora.

Kolejne wyzwanie dla rewitalizacji i rozwoju miasta, w kontekście polityki spójności UE na lata 2014-2020, stanowią nowe propozycje w projektach rozporządzeń Komisji Europejskiej, określających zasady realizacji tej polityki. Pojawił się obowiązek wdrażania przez państwo członkowskie instrumentu pod nazwą: Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT).³⁸

ZIT dla wszystkich uczestników procesu, jakim jest przygotowanie się do wdrażania programów operacyjnych wspieranych z polityki spójności w latach 2014-2020, może być sposobem na przełamanie impasu i niechęci współpracy między JST, zawiązywania partnerstw nie tylko w obszarach funkcjonalnych miast. Powiązanie systemu realizacji ZIT z programami krajowymi tworzy swego rodzaju ciąg logiczny zaplanowania z góry strategii wykorzystania funduszy zarządzanych przez marszałka i ministra właściwego dla rozwoju regionalnego. Rozwiązanie to nie jest co prawda realizacją postulatu przedstawicieli największych polskich miast, o wprowadzeniu formalno-prawnego rozwiązania jakim ma być kontrakt państwo-miasto, jednakże w wyraźny sposób wzmacnia wymiar miejskiej polityki spójności. ZIT powinien być instrumentem realizacji Strategii Rozwoju Województwa w aspekcie wspierania określonych w niej obszarów interwencji, stanowiąc jednocześnie instrument wsparcia procesu usamodzielnienia największych polskich miast w realizacji polityki rozwoju w ich obszarach funkcjonalnych, wspieranej głównie ze środków europejskich. Realizowanie polityki rozwoju w ramach ZIT będzie wymagało zmiany w podejściu do realizowania projektów oraz zrozumienia nowych zasad dofinansowywania. Istnieje bowiem zagrożenie, że położenie akcentu na podejście terytorialne, jako ścieżki wdrażania części regionalnego programu operacyjnego w odniesieniu do pewnych typów działań w miejskim obszarze funkcjonalnym może – jeśli uzna tak samorząd województwa – wykluczyć wszystkie JST znajdujące się na tym obszarze ze wsparcia ich indywidualnych (nie uzgodnionych w sposób partnerski w strategii ZIT). Jednakowoż stworzenie dwóch

³⁸ D. Baliński Podejście do realizacji zintegrowanych inwestycji terytorialnych w Polsce – instrument polityki miejskiej czy narzędzie zaspakajania potrzeb lokalnych? [w:] Śląskie Studia Regionalne, 2013, nr 4, ss.17-22.

równoległych ścieżek dostępu do środków finansowych dla tych samych beneficjentów na te same projekty może zaszkodzić jakości projektów wdrażanych w formule partnerskiej. Istnieje zagrożenie, że nowe wyzwania realizowania polityki spójności przysporzą problemów organizacyjnych i delimitacyjnych na etapie wyboru projektów.

Sama idea ZIT powinna mieć korzystny wpływ na rozwój miast. Samorządy zostaną niejako przymuszone do myślenia w kategoriach miasta i jego otoczenia w szerokim kontekście. Dzięki temu, partnerstwa JST z gmin miejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie gmin sąsiadujących mogą identyfikować oddolnie (a nie z poziomu regionalnego) wspólne potrzeby i cele do realizacji dla obszaru ZIT. Działania te będą niejako „szyte na miarę”. Współdziałanie zapewne będzie sprzyjać porozumiewaniu się JST ponad gminnymi podziałami, często z udziałem partnerów społecznych i gospodarczych).

W nowej perspektywie finansowej na lata 2014 - 2020 Województwo Śląskie otrzyma 3476 mln euro, co stanowi 11% puli przeznaczonej dla wszystkich województw (31,2 mld euro).³⁹

RPO WSL jest finansowany przez dwa fundusze – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w kwocie 2498,9 mln euro oraz Europejski Fundusz Społeczny w kwocie 978 mln euro.

Pieniądze te zostały przypisane do tzw. osi priorytetowych, na które składa się trzynaście obszarów, które zostały uznane za najważniejsze w tym okresie unijnego programowania. Najwięcej, bo aż 796,7 mln euro zostanie przeznaczone na działania podnoszące efektywność energetyczną, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i regulujące gospodarkę niskoemisyjną. Na rozwój transportu przewiduje się 473 mln euro, zaś na wzmocnienie konkurencyjności MŚP – 305 mln euro. Wśród pozostałych osi priorytetowych wyróżnić należy nowoczesną gospodarkę, rewitalizację i rozwój infrastruktury społecznej i zdrowotnej, włączenie społeczne, dbałość o regionalny rynek pracy oraz ochronę środowiska.

Około 32% w ramach RPO WSL 2014-2020 zostanie przeznaczonych na realizację projektów w ramach Zintegrowanych i Regionalnych Inwestycji Terytorialnych (ZIT/RIT). 793 mln euro otrzyma Subregion Centralny w ramach ZIT, z kolei Subregiony Północny, Południowy i Zachodni w ramach RIT stanowiących w pewnym sensie kontynuację Programu Rozwoju Subregionów mogą liczyć na 314,7 mln euro.

³⁹ http://www.slaskie.pl/strona_n.php?jezyk=pl&grupa=10&art=7486&id_menu=

12. BIBLIOGRAFIA:

1. Baliński D., Podejście do realizacji zintegrowanych inwestycji terytorialnych w Polsce – instrument polityki miejskiej czy narzędzie zaspakajania potrzeb lokalnych? [w:] Śląskie Studia Regionalne, 2013, nr 4.
2. „Dziennik Zachodni”: <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/872695,wypadek-w-sztolni-w-zabrze-18-gornikow-zatrutych-gazem-zdjecia-i-wideo,id,t.html>
3. „Dziennik Zachodni” – <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/1034269,zabrze-sztolnia-dziedziczna-w-2015-beda-kary-za-wypadek,id,t.html>
4. „Dziennik Zachodni”: <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/979949,zabrze-umowy-na-rekultywacje-kolejnych-terenow-poprzemyslowych,id,t.html>
5. „Dziennik Zachodni”: <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/391531,zabrze-kopalni-guido-przybeda-niesamowite-atrakcje,id,t.html>
6. „Dziennik Zachodni”: <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/677111,zabrze-nowa-kolejka-i-zrewitalizowana-komora-w-kopalni-guido,id,t.html>
7. „Dziennik Zachodni”: <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/937380,zabrze-kultura-biznes-i-rozrywka-w-zaadaptowanych-komorach-kopalni-guido,id,t.html>
8. „Dziennik Zachodni”: <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/447816,zabrze-100letni-budynek-dawnej-dyrekcji-huty-bedzie-miejskim-ratuszem,id,t.html>
9. „Gazeta Wyborcza” – 08.08.2012, 03.03.2012. 28.07.2011, 14.10.2010, 19.11.2008.
10. Kaźmierczak J, Szulc T., Możliwości wykorzystania metod macierzowych w rangowaniu portfela projektów rewitalizacyjnych [w:] O budowie metod rewitalizacji w Polsce – aspekty wybrane Red: Krzysztof Skalski, Instytut Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Kraków 2010
11. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego: <http://www.mir.gov.pl> lub http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/c834ba633aaf986f67fc0cc79c986724.pdf
12. Milczyńska-Hajda, 2012].
13. „Narodowy Plan Rewitalizacji 2022 – Założenia”, materiały z III Międzynarodowego Kongresu Rewitalizacji Miast, Kraków 2014.
14. Noworól A., Rewitalizacja jako wyzwanie polityki rozwoju [w:] O budowie metod rewitalizacji w Polsce – aspekty wybrane Red: Krzysztof Skalski, Instytut Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Kraków 2010.

15. Ocena wpływu i prognozowanie efektów w badaniach ewaluacyjnych,[red:] Haber A., Trzcíński R. , Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2011.
16. Raport Komisji Europejskiej „Miasta jutra. Wyzwania, wizje, rozwiązania”
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/citiesoftomorrow/citiesoftomorrow_summary_pl.pdf
17. Rekultywacja i rewitalizacja terenów zdegradowanych Red: Goliński P., Zabawa S., Wyd. PZITS, Poznań 2007.
18. RPO WSL na lata 2007- 2013, dostęp
<http://www.scp-slask.pl/files/zalaczniki/2010/10/12/1207039263/1326702223.pdf>
19. Strategia Rozwoju Miasta Zabrze na lata 2008 – 2020:
http://www.zabrze.magistrat.pl/db/8_232_71031_42264.pdf
20. Szulczewska B., Teoria ekosystemu w koncepcjach rozwoju miast. Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2002.
21. Topczewska T., Lokalny program rewitalizacji a koncepcja zrównoważonego rozwoju miasta. [w:] „Człowiek i Środowisko 33 (1-4), 2009.
22. Wrana K., Uwarunkowania i procesy rozwoju miast [w:]Śląskie Studia Regionalne,2013 nr 4
23. <http://wybory2002.pkw.gov.pl/grad/gw1/w24/m2478/index.html>
24. <http://zabrze.naszemiasto.pl/artukul/wybory-2014-w-zabrzu-oficjalne-wyniki-skuteczniwygrywaja,2489742,artgal,t,id,tm.html>
25. „Z Naszych Osiedli”.

13. SPIS TABEL, WYKRESÓW I RYSUNKÓW

I. Spis tabel:

Tabela nr 1. Zestawienie pytań badawczych oraz metod i technik pozyskiwania informacji.....	21
Tabela nr 2. Zestawienie kryteriów i wskaźników kwalifikacji obszaru do wsparcia.....	62
Tabela nr 3. Podsumowanie budżetu LPROM Miasta Zabrze (stan na XII 2012 – po aktualizacji).....	96
Tabela nr 4. Podsumowanie budżetu LPROM Miasta Zabrze (stan XII 2014 rok – po aktualizacji).....	105
Tabela nr 5. Koszt brutto działań w kolejnych latach.....	113
Tabela nr 6. Wskaźniki produktu	124
Tabela nr 7. Wskaźniki rezultatu.....	124
Tabela nr 8. Wykaz zadań w projekcie wraz z ich finansowaniem	125
Tabela nr 9. Wskaźniki produktu	132
Tabela nr 10. Wskaźniki rezultatu.....	134
Tabela nr 11. Wskaźniki produktu.....	136
Tabela nr 12. Wskaźniki rezultatu.....	137
Tabela nr 13. Liczba turystów odwiedzających Kopalnię Guido w latach 2007 – 2014.....	139
Tabela nr 14. Liczba turystów odwiedzających Kopalnię Guido w 2015 roku.....	140
Tabela nr 15. Zajęcia edukacyjne w Kopalni Guido w okresie I – VI 2015.....	141
Tabela nr 16. Liczba imprez w Kopalni Guido od marca 2014 do lutego 2015 roku.....	142
Tabela nr 17. Zestawienie mocnych i słabych strony miasta Zabrze w kontekście programu rewitalizacji	155
Tabela nr 18. Zestawienie mocnych i słabych strony miasta Zabrze w kontekście programu rewitalizacji – stan na rok 2014.....	158

II. Spis wykresów

Wykres nr 1. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Biskupice.	50
Wykres nr 2. Liczba osób bezrobotnych na Osiedlu Borsig	51
Wykres nr 3. Suma interwencji straży miejskiej w dzielnicy Biskupice	51
Wykres nr 4. Suma interwencji straży miejskiej na Osiedlu Borsig.	52

Wykres nr 5. Interwencje straży miejskiej na Osiedlu Borsig w związku z zakłócaniem spokoju	52
Wykres nr 6. Interwencje straży miejskiej na Osiedlu Borsig w związku ze spożyciem alkoholu.	53
Wykres nr 7. Zasiłki socjalne dla mieszkańców dzielnicy Biskupice.....	53
Wykres nr 8. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Centrum Południe.	55
Wykres nr 9. Liczba interwencji straży miejskiej w dzielnicy Centrum Południe.	56
Wykres nr 10. Interwencje w związku z zakłócaniem spokoju wg danych straży miejskiej w dzielnicy Centrum Południe.	56
Wykres nr 11. Interwencje związane ze spożywaniem alkoholu wg danych straży miejskiej w dzielnicy Centrum Południe.	57
Wykres nr 12. Interwencje związanych z kradzieżą wg danych straży miejskiej w dzielnicy Centrum Południe.	57
Wykres nr 13. Interwencje związanych z demoralizacją nieletnich wg danych straży miejskiej w dzielnicy Centrum Południe.	58
Wykres nr 14. Umieszczenie nietrzeźwych w izbie wytrzeźwień wg danych straży miejskiej w dzielnicy Centrum Południe.	58
Wykres nr 15. Zasiłki przyznane przez MOPR w dzielnicy Centrum Południe.	59
Wykres nr 16. Liczba osób bezrobotnych zamieszkujących kwartał Broniewskiego – Pośpiecha.	60
Wykres nr 17. Suma interwencji straży miejskiej na terenie Kwartału Broniewskiego – Pośpiecha.	63
Wykres nr 18. Zakłócanie spokoju – interwencje straży miejskiej na terenie Kwartału Broniewskiego – Pośpiecha.	63
Wykres nr 19. Spożywanie alkoholu – interwencje straży miejskiej na terenie Kwartału Broniewskiego – Pośpiecha.	64
Wykres nr 20. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Centrum Północ.	66
Wykres nr 21. Świadczenia przyznane przez MOPR w dzielnicy Centrum Północ.	67
Wykres nr 22. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Zandka.	68
Wykres nr 23. Osoby bezrobotne z podziałem na mężczyzn i kobiety w dzielnicy Zandka.	68
Wykres nr 24. Suma interwencji straży miejskiej w dzielnicy Zandka.	69

Wykres nr 25. Interwencji straży miejskiej w dzielnicy Zandka z powodu zakłócania spokoju.	69
Wykres nr 26. Interwencji straży miejskiej w dzielnicy Zandka z powodu spożywania alkoholu.....	69
Wykres nr 27. Interwencji straży miejskiej z powodu skierowania na izbę wytrzeźwień	70
Wykres nr 28. Świadczenia przyznane przez MOPR mieszkańcom dzielnicy Zandka.	70
Wykres nr 29. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Guido.	72
Wykres nr 30. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Guido.	72
Wykres nr 31. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Maciejów.	74
Wykres nr 32. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Maciejów.	74
Wykres nr 33. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Makoszowy.	76
Wykres nr 34. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Makoszowy.	76
Wykres nr 35. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Mikulczyce.	78
Wykres nr 36. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Mikulczyce.	78
Wykres nr 37. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Rokitnica.	80
Wykres nr 38. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Rokitnica.	80
Wykres nr 39. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Zaborze Północ.	81
Wykres nr 40. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Zaborze Północ.	82
Wykres nr 41. Stan bezrobocia w Grzybowicach.	84
Wykres nr 42. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Grzybowice.	84
Wykres nr 43. Poziom bezrobocia – Helenka.	84
Wykres nr 44. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Helenka.	85
Wykres nr 45. Poziom bezrobocia – Kończyce.	85
Wykres nr 46. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Kończyce.	85
Wykres nr 47. Poziom bezrobocia – osiedle Mikołaja Kopernika.	86
Wykres nr 48. Liczba świadczeń MOPR na Osiedlu Mikołaja Kopernika.	86
Wykres nr 49. Poziom bezrobocia – osiedle Młodego Górnika.	86
Wykres nr 50. Liczba świadczeń MOPR na Osiedlu Młodego Górnika.	87
Wykres nr 51. Poziom bezrobocia – osiedle Tadeusza Kotarbińskiego.	87
Wykres nr 52. Liczba świadczeń MOPR na Osiedlu Tadeusza Kotarbińskiego.	87
Wykres nr 53. Poziom bezrobocia – Pawłów.	88
Wykres nr 54. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Pawłów.	88
Wykres nr 55. Poziom bezrobocia – Zaborze Południe.	88

Wykres nr 56. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Zaborze Południe.	89
Wykres nr 57. Liczba przestępstw odnotowanych przez policję w Zabrzu w poszczególnych latach.	89
Wykres nr 58 – 70. 13 przestępstw w liczbach odnotowanych przez policję w Zabrzu w poszczególnych latach.	90 – 94
Wykres nr 71 Liczba osób odwiedzających Kopalnię Guido w latach 2007-2014	139
Wykres nr 72 Liczba osób odwiedzających Kopalnię Guido w roku 2015	141
Wykres nr 73 Liczba uczestników zajęć edukacyjnych w 2014 roku	141
Wykres nr 74. Respondenci wg wieku.	145
Wykres nr 75. Wykształcenie respondentów.	145
Wykres nr 76. Związek respondentów z miastem Zabrze.	145
Wykres nr 77. Sytuacja zawodowa respondentów.	146
Wykres nr 78. Stan posiadanej wiedzy na temat rewitalizacji.	146
Wykres nr 79. Stan posiadanej wiedzy na temat zrównoważonego rozwoju.	147
Wykres nr 80. Stan posiadanej wiedzy na temat partycypacji obywatelskiej.	147
Wykres nr 81. Wiedza na temat rewitalizacji Zandki.	147
Wykres nr 82. Wiedza na temat realizacji przedsięwzięcia Kwartał Sztuki.	148
Wykres nr 83. Wiedza na temat działań rewitalizacyjnych Kopalni Guido.	148
Wykres nr 84. Wiedza na temat przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach projektu Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej.	149
Wykres nr 85. Wiedza na temat rewitalizacji Bytomki.	149
Wykres nr 86. Opinie na temat atrakcyjności miasta Zabrze.	150
Wykres nr 87. Opinie na temat kierunku zmian Zabrze.	150
Wykres nr 88. Wskazania głównych problemów miasta Zabrze.	151

III. Spis rysunków

Rys. nr 1. Rewitalizacja – <i>Schemat definicji</i>	24
Rys. nr 2. Konstrukcja Narodowego Planu Rewitalizacji opierająca się na 4 modułach	33

IV Spis map

Mapa nr 1. Podział administracyjny Zabrze na 18 jednostek – dzielnic i osiedli.	46
Mapa nr 2. Obszary rewitalizacji lat 2007-2015, na tle podziału administracyjnego Zabrze - dzielnic i osiedli.	47

Mapa nr 3:. Obszar dzielnicy Biskupice z zaznaczonym terenem osiedla Borsig przeznaczonym do objęcia rewitalizacją wg dokumentu LPRÓM	49
Mapa nr 4: Obszar dzielnicy Centrum Płd. z zaznaczonym terenem objętym rewitalizacją wg LPRÓM.	54
Mapa nr 5:. Obszar dzielnicy Centrum Północ z zaznaczonym terenem przeznaczonym do objęcia rewitalizacją wg dokumentu LPRÓM.....	65
Mapa nr 6:. Obszar dzielnicy Zandka – cały teren przeznaczony do objęcia rewitalizacją wg dokumentu LPRÓM.....	67
Mapa nr 7: Obszar dzielnicy Guido.....	71
Mapa nr 8:. Obszar dzielnicy Maciejów.....	73
Mapa nr 9:. Obszar dzielnicy Makoszowy.....	75
Mapa nr 10:. Obszar dzielnicy Mikulczyce.....	77
Mapa nr 11:. Obszar dzielnicy Rokitnica.....	79
Mapa nr 12: Obszar dzielnicy Zaborze Północ.....	81
Mapa nr 13:. Dzielnice, w których realizowane są projekty rewitalizacyjne objęte Lokalnym Programem Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007 – 2015.	83

14. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1. Kwestionariusz ankiety skierowany do interesariuszy (mieszkańców, studentów, turystów, pracujących w Zabrzu)

Szanowni Państwo

Poniższy kwestionariusz ankiety skierowany jest do osób związanych z Zabrzem; przede wszystkim do mieszkańców, ale także do osób pracujących, studiujących, uczących się w Zabrzu oraz do turystów.

Celem niniejszej ankiety jest zapoznanie się z Państwa opiniami na temat przebiegu i skutków działań podjętych w ramach: Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007 – 2015 oraz poznanie Państwa opinii o mieście.

1. Czy ma Pan/Pani wiedzę na temat rewitalizacji obszarów miejskich?

- ☐ Zdecydowanie tak
- ☐ Wyrętkową
- ☐ Brak wiedzy

2. Czy ma Pan/Pani wiedzę na temat zrównoważonego rozwoju?

- ☐ Zdecydowanie tak
- ☐ Wyrętkową
- ☐ Brak wiedzy

3. Czy ma Pan/Pani wiedzę na temat partycypacji obywatelskiej?

- ☐ Zdecydowanie tak
- ☐ Wyrętkową
- ☐ Brak wiedzy

4. Czy spotkał/a się Pan/Pani z takim przedsięwzięciem jak rewitalizacja Zandki?

- ☐ Tak
- ☐ Nie

5. Czy spotkał/a się Pan/Pani z takim przedsięwzięciem jak Kwartał Sztuki?

- ☐ Tak
- ☐ Nie

6. Czy spotkał/a się Pan/Pani z takim przedsięwzięciem jak Rewitalizacja poziomów 170 i 320 Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego Guido?

- ☐ Tak
- ☐ Nie

7. Czy spotkał/a się Pan/Pani z takim przedsięwzięciem jak Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej – Rewitalizacja Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej

- ☐ Tak
- ☐ Nie

8. Czy spotkał/a się Pan/Pani z takim przedsięwzięciem jak rewitalizacja terenów wzdłuż rzeki Bytomki w Zabrze-Maciejowie – budowa Parku Rodzinnego wraz z terenem rekreacyjno-sportowym

- ☐ Tak
- ☐ Nie

9. Jeśli ma Pan/Pani wiedzę o innych działaniach rewitalizacyjnych proszę podać przykład

.....

10. Czy Zabrze jest dla Pana/Pani atrakcyjnym miastem?

- ☐ Zdecydowanie tak
- ☐ Raczej tak
- ☐ Raczej nie
- ☐ Zdecydowanie nie
- ☐ Trudno powiedzieć

11 Czy w ostatnich pięciu latach Zabrze zmieniło się Pana/Pani zdaniem:

- ☐ Zdecydowanie na lepsze
- ☐ Trochę na lepsze
- ☐ Nie zmieniło się w ogóle
- ☐ Trochę zmieniło się na gorsze
- ☐ Zdecydowanie zmieniło się na gorsze
- ☐ Trudno powiedzieć

12. Z poniższego zestawu proszę wybrać maksymalnie trzy charakterystyki, które Pana/Pani zdaniem są głównymi problemami Zabrze

- ☐ niszczące budynki
- ☐ brudne ulice i chodniki
- ☐ brak przestrzeni publicznej z atrakcyjną ofertą spędzania wolnego czasu
- ☐ brak części miasta tętniącej życiem
- ☐ zaniedbane tereny zielone
- ☐ zaniedbane stare osiedla przyzakładowe
- ☐ brak oferty kulturalnej dla młodzieży
- ☐ brak poczucia bezpieczeństwa w mieście
- ☐ słaba promocja miasta na zewnątrz
- ☐ inne.....

Metryczka

1. Proszę podać Pana/Pani związek z miastem

- Mieszkam w Zabrzu
- Studiuję, uczę się
- Pracuję
- Turysta, gość

2. Wiek

- Do 25 lat
- 26- 35 lat
- 36- 50 lat
- 51- 65 lat
- Powyżej 66 lat

3. Wykształcenie

- Podstawowe
- Zawodowe
- Średnie
- Wyższe zawodowe – licencjat, inżynier
- Wyższe magisterskie

4. Sytuacja zawodowa

- Praca na etacie
- Praca na umowach cywilno – prawnych
- Renta/emerytura
- Bezrobotny/a/
- Uczę się/ studiuję

Załącznik nr 2. Pytania skierowane do rad dzielnic/osiedli

Szanowni Państwo

Pracownia Zintegrowanej Strategii Rozwoju przy Szkole Wyższej im. Bogdana Jańskiego w Zabrze na zlecenie Miasta Zabrze, realizuje badanie ewaluacyjne pt.: Opracowanie dokumentu ewaluacyjnego LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI OBSZARÓW MIEJSKICH MIASTA ZABRZE NA LATA 2007 – 2014 w kontekście priorytetów polityki spójności i perspektywy budżetowej UE na lata 2014 – 2020.

Zwracamy się do Państwa Radnych, dzielnic i osiedli Zabrze, o udzielenie odpowiedzi na poniższe pytania oraz o sugestie związane z potrzebami podjęcia działań rewitalizacyjnych na terenach reprezentowanych przez Państwa jednostek pomocniczych. Państwa udział w badaniu nie pozostanie bez wpływu na ocenę obecnego Lokalnego Programu Rewitalizacji (LPR) oraz na jego kształt w przyszłości.

1. Proszę podać nazwę dzielnicy/osiedla.....
2. Czy w ramach LPR na lata 2007-2014 są/były realizowane działania rewitalizacyjne? Jakiej?.....
3. Czy przebieg działań rewitalizacyjnych toczył się zgodnie z harmonogramem, czy wystąpiły jakieś zakłócenia?.....
4. Czy działania zostały zakończone?.....
5. Czy można powiedzieć, że rewitalizacja przyniosła konkretne pozytywne skutki? Jakiej?
6. Czy uczestniczyliście Państwo w konsultacjach, opracowaniu LPR?.....
7. Czy na terenie dzielnicy/osiedla znajdują się obszary wymagające działań rewitalizacyjnych? Jaki/jakie?.....
8. Kumulacja jakich problemów występujących na wymienionym terenie powoduje potrzebę jego rewitalizacji?.....

9. Czy mieszkańcy zgłaszają Państwu swoje problemy związane z jakością życia? Jakie rejony/ulice w ich opinii są szczególnie narażone na problemy dotyczące:

- ich poczucia bezpieczeństwa (lub jego braku), ...
- biedy,.....
- uciążliwego sąsiedztwa.....
- degradacji środowiska zamieszkania,.....
- braku dostępu do infrastruktury miejskiej –
- braku miejsc rekreacji –
- inne, jakie?.....

10. Czy Państwa zdaniem można mówić o aktywności obywatelskiej mieszkańców dzielnicy/osiedla? Czy mieszkańcy są zainteresowani rozwojem swojej dzielnicy/osiedla czy są bierni?.....

11. Czy jesteście Państwo zainteresowani udziałem w pracach nad strategią rozwoju miasta oraz nad programem rewitalizacji?.....

12. Dodatkowe informacje, sugestie.....

Dziękujemy za udział w badaniu.

Załącznik nr 3. Pytania do beneficjentów

PYTANIA DO WYWIADU POGŁĘBIONEGO Z BENEFICJENTAMI
REALIZUJĄCYMI PROJEKTY REWITALIZACYJNE NA TERENIE MIASTA
ZABRZE W LATACH 2007 – 2014.

INSTYTUCJA:

DANE RESPONDENTA:

DZIELNICA:

1. Pomysłodawcą lub realizatorem jakiego projektu rewitalizacyjnego była Państwa instytucja?
2. Jaki obszar (lokalizacja) obejmował projekt?
3. Jakiego rodzaju działania podejmowano w ramach realizacji projektu?
4. Czy realizacja Państwa projektu przewidywała/przewiduje zmianę sposobu wykorzystania przestrzeni miejskiej?
5. Jakie nowe funkcje nadano lub będą nadane w wyniku realizacji projektu?
6. Na jakim etapie jest obecnie realizacja projektu?
7. Jak przebiegał proces zarządzania. Kto i w jaki sposób podejmował decyzje?
8. W jakim stopniu według Państwa wiedzy produkty/efekty realizacji projektu są wykorzystywane przez mieszkańców lub innych potencjalnych użytkowników?
9. Czy sam projekt oraz formuła jego realizacji, w jakikolwiek sposób był konsultowany z mieszkańcami?
10. Jak oceniają Państwo stopień zgodności założeń projektu z rzeczywistymi potrzebami mieszkańców obszaru realizacji projektu?
11. Czy podczas realizacji projektu lub po jego zakończeniu były realizowane lub są planowane działania promocyjne lub inne, mające na celu zapewnienie szerokiego wykorzystania rezultatów projektu?
12. Jakiego rodzaju działania upowszechniające realizowano lub są/będą realizowane?
13. Czy w ramach realizacji projektu współpracowali Państwo w sposób nieformalny z jakimiś innymi podmiotami? Chodzi tu o kooperację poza formułą zlecenia zadań na podstawie przetargów/konkursów ofert czy formalnego partnerstwa?
14. Z jakiego rodzaju podmiotami Państwo współpracowali?
15. Czy na obecnym etapie projekt przynosi już wymierne korzyści dla miasta i jego mieszkańców?
16. Jakie najważniejsze korzyści dla miasta i jego mieszkańców przynosi obecnie realizacja projektu?

17. Jakie są spodziewane w przyszłości korzyści dla miasta i jego mieszkańców wynikające z realizacji projektu?
18. Czy w przyszłości Państwa projekt osiągnie lepsze lub innego rodzaju efekty niż określone w poprzednich pytaniach?
19. Czy działania podjęte w rezultacie projektu byłyby realizowane w sytuacji nieuzyskania dofinansowania?
20. Na jakie problemy natrafiali Państwo podczas realizacji projektu?
21. Czy z perspektywy czasu, któreś z rozwiązań stosowanych w projekcie można uznać za niezdające egzaminu w skutecznej realizacji projektu rewitalizacyjnego?
22. Jakiego rodzaju rozwiązania okazały się nietrafione?